

**Briuselis, 2024 m. gruodžio 19 d.
(OR. en)**

17045/24

**SOC 925
EMPL 623
EDUC 456
ECOFIN 1521**

PASIŪLYMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2024 m. gruodžio 18 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2024) 701 final
Dalykas:	PASIŪLYMAS DĖL KOMISIJOS IR TARYBOS BENDROS UŽIMTUMO ATASKAITOS

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2024) 701 final.

Pridedama: COM(2024) 701 final

Briuselis, 2024 12 17
COM(2024) 701 final

**PASIŪLYMAS DĖL KOMISIJOS IR TARYBOS BENDROS UŽIMTUMO
ATASKAITOS**

Turinys

SVARBIAUSIA INFORMACIJA.....	3
1 SKYRIUS. DARBO RINKOS IR SOCIALINIŲ TENDENCIJŲ, PAŽANGOS SIEKIANČIŲ TIKSLŲ IKI 2030 M. IR PAGRINDINIŲ BENDRŲJŲ IŠVADŲ DĖL SOCIALINĖS KONVERGENCIJOS APŽVALGA	27
1.1. Pagrindinės tendencijos darbo rinkoje	27
1.2. Pagrindinės socialinės tendencijos	30
1.3. Pažanga siekiant ES pagrindinių ir nacionalinių tikslų iki 2030 m.....	33
1.4. Pagrindinės bendrosios išvados, gautos atliekant šalių pirmojo etapo analizę dėl socialinės konvergencijos.....	39
2 SKYRIUS. UŽIMTUMAS IR SOCIALINĖS REFORMOS. VALSTYBIŲ NARIŲ REZULTATAI IR VEIKSMAI	48
2.1. 5-oji gairė. Darbo jėgos paklausos didinimas	48
2.1.1. Pagrindiniai rodikliai	48
2.1.2. Priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės	62
2.2. 6-oji gairė. Darbo jėgos pasiūlos didinimas, taip pat galimybių įsidarbinti, visą gyvenimą įgyti įgūdžių ir kompetencijų gerinimas.....	66
2.2.1. Pagrindiniai rodikliai	66
2.2.2. Priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės	94
2.3. 7-oji gairė. Darbo rinkų veikimo gerinimas ir socialinio dialogo veiksmingumo didinimas	104
2.3.1. Pagrindiniai rodikliai	104
2.3.2. Priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės	121
2.4. 8-oji gairė. Lygių galimybių visiems skatinimas, socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu	126
2.4.1. Pagrindiniai rodikliai	126
2.4.2. Priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės	159
3 SKYRIUS. ŠALIŲ PIRMOJO ETAPO ANALIZĖ	166
Belgija	168
Bulgarija	170
Čekija	172
Danija	174
Vokietija	176
Estija	178
Airija	180
Graikija.....	182

Ispanija	184
Prancūzija	186
Kroatija	188
Italijska	190
Kipras	192
Latvija	194
Lietuva	195
Liuksemburgas	197
Vengrija	199
Malta	201
Nīderlandes	203
Austrija	205
Lenkija	207
Portugālija	209
Rumunija	211
Slovēnija	213
Slovākija	215
Suomija	217
Švedija	219

SVARBIAUSIA INFORMACIJA

Europos Komisijos ir Tarybos bendroje užimtumo ataskaitoje pagal SESV 148 straipsnį aptariama užimtumo padėtis Sąjungoje ir užimtumo politikos gairių įgyvendinimas. Šioje ataskaitoje kasmet apžvelgiami svarbūs užimtumo bei socialinės raidos Sąjungoje aspektai ir valstybių narių pastarojo meto politikos priemonės pagal valstybių narių užimtumo politikos gaires¹, taip pat nurodomos susijusios pagrindinės prioritetinės sritys, kuriose reikia imtis politikos veiksmų. Ataskaitoje ir toliau daug dėmesio skiriama Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimui (visų pirma teminiuose teksto interpuose apie įvairius Europos socialinių teisių ramsčio principus socialinių bei ekonomikos perspektyvų ir naujausių politikos iniciatyvų kontekste). Ataskaitos 1 skyriuje apžvelgiamos svarbios užimtumo bei socialinės tendencijos ir pažanga, padaryta siekiant ES pagrindinių ir nacionalinių tikslų iki 2030 m. Jame taip pat išdėstomos bendrosios išvados, padarytos remiantis rizikos aukštynkryptei socialinei konvergencijai analize. 2 skyriuje analizuojami iššūkiai ir politikos atsakas valstybėse narėse pagal kiekvieną iš keturių užimtumo gairių. 3 skyriuje pateikiama padėties kiekvienoje valstybėje narėje analizė remiantis socialinės konvergencijos sistemos (SKS) principais². Ši analizė atitinka SESV 148 straipsnį. Ją atliekant taip pat atsižvelgiama į Reglamento (ES) 2024/1263 dėl veiksmingo ekonominės politikos koordinavimo ir daugiašalės biudžeto priežiūros 3 straipsnio 3 dalies b punktą, pagal kurį, Komisijai prižiūrint užimtumo gairių įgyvendinimą per Europos semestrą, pasitelkiama socialinei konvergencijai kylančios rizikos nustatymo sistema³. Sprendžiant bendroje užimtumo ataskaitoje nurodytus uždavinius bus padedama siekti aukštynkryptės socialinės konvergencijos, bus sustiprintos Sąjungos pastangos vykdyti sąžiningą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir bus padedama įveikti demografinės kaitos problemas, taip pat pasiekti darnaus vystymosi tikslus ir įgyvendinti lygybės sąjungos strategijas⁴. Remiantis Komisijos pasiūlymu ir pasikeitus nuomonėmis atitinkamuose Tarybos patariamuosiuose komitetuose, galutinę ataskaitos tekstą priims Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų (EPSCO) taryba.

Ataskaitoje apžvelgiama pažanga siekiant su užimtumu, įgūdžiais ir skurdo mažinimu susijusių ES pagrindinių tikslų iki 2030 m., kuriems pritarė ES vadovai Porto socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikime, o 2021 m. birželio mėn. – Europos Vadovų Taryba. Nepaisant ekonomikos sulėtėjimo, ES sėkmingai siekia savo pagrindinio užimtumo lygio tikslo iki 2030 m., tačiau reikia įdėti dar daug pastangų, kad būtų pasiekti ES pagrindiniai įgūdžių ir skurdo mažinimo tikslai:

- užimtumo lygis ES 2023 m. pasiekė 75,3 proc., taigi trūksta tik 2,7 proc. punkto iki 78 proc. tikslo, kurį reikia pasiekti iki 2030 m. Dauguma valstybių narių 2023 m.

¹ Naujausią užimtumo politikos gairių redakciją Europos Sąjungos Taryba priėmė 2024 m. lapkričio mėn. ([OL L 2024/3134, 2024 12 13](#)).

² Remiantis EPSCO taryboje 2023 m. birželio mėn. vykusiomis diskusijomis dėl socialinės konvergencijos sistemos (SKS) ir [Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto pagrindinėmis gairėmis](#), kurios pagrįstos nuo 2022 m. spalio mėn. iki 2023 m. gegužės mėn. [specialios bendros Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto darbo grupės](#) atliktu darbu.

³ Be to, to paties reglamento 8 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad „[a]tlikdama integruotą užimtumo ir socialinių pokyčių analizę Europos semestro kontekste, Komisija, be kita ko, vertina riziką aukštynkryptei socialinei konvergencijai valstybėse narėse ir stebi Europos socialinių teisių ramsčio principų įgyvendinimo pažangą, remdamasi socialinių rodiklių suvestine ir socialinės konvergencijos sistemos principais“.

⁴ 2020–2025 m. lyčių lygybės strategija, 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planas, 2020–2030 m. ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planas, LGBTIQ asmenų lygybės strategija, 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategija.

padarė tolesnę pažangą siekdamas nacionalinių užimtumo tikslų, o penkios valstybės narės šiuos savo tikslus jau pasiekė arba viršijo.

- Dėl įgūdžių nustatyta, kad suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje pažanga ES buvo nedidelė, nuo 37,4 proc. 2016 m. iki 39,5 proc. 2022 m., taigi dar daug trūksta iki ES pagrindinio tikslo – 60 proc. Be to, dauguma valstybių narių atsiliko nuo savo siekiamų nacionalinių tikslų. Tai rodo, kad reikia dėti dar daug pastangų, laikantis Europos užmojų išlaikyti konkurencingumą, inovatyvumą ir įtraukumą žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos ir visuomenės senėjimo aplinkybėmis.
- Nepaisant COVID-19 krizės, didelių energijos kainų ir infliacijos, asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius ES 2023 m. buvo apie 1,6 mln. mažesnis nei 2019 m. Vis dėlto dar daug trūksta iki ES pagrindinio tikslo, kad iki 2030 m. tokių asmenų skaičius sumažėtų bent 15 mln. Šios rizikos grupės asmenų skaičius padidėjo beveik pusėje valstybių narių, o tai rodo, kad raidos trajektorija yra priešinga nacionalinių tikslų užmojams. Esant tokioms aplinkybėms, likusią šio dešimtmečio dalį pastangas siekiant šio tikslo reikės paspartinti.

Kartu su sanglaudos politikos fondais įgyvendinant valstybių narių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose numatytas reformas ir investicijas remiamas teisingas, integracinis ir tvarus augimas. Teikiant „Europos socialinio fondo +“ (ESF+), Europos regioninės plėtros fondo (ERPF), Teisingos pertvarkos fondo (TPF) ir techninės paramos priemonės (TPP) paramą intervencinėms politikos priemonėms atitinkamose politikos srityse, pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP) kartu skatinama Sąjungos ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda, tinkamomis reformomis ir investicijomis stiprinant valstybių narių konkurencingumą, atsparumą, pasirengimą krizėms, gebėjimą prisitaikyti bei augimo potencialą ir skatinant kurti kokybiškas darbo vietas. Taip EGADP prisideda ir prie Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimo⁵. Iš viso apie 162,5 mlrd. EUR valstybėms narėms skirtų lėšų panaudojama socialinėms išlaidoms, kurios sudaro apie 25 proc. visų įvertintų išlaidų, finansuoti⁶. Komisija jau yra išmokėjusi apie 269 mlrd. EUR lėšų pagal EGADP tiek dotacijomis, tiek paskolomis, taip pat išankstiniu finansavimu. Numatoma, kad prie socialinės politikos bus prisidedama siekiant 2 201 (apie 31 proc.) iš 7 129 tarpinių ir siektinų reikšmių, įtrauktų į 27 ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. 505 (apie 30 proc.) iš tų 1 742 tarpinių ir siektinų reikšmių, kurios jau buvo pasiektos lapkričio 14 d., yra palankios socialinei politikai. Atliekant politikos atsako analizę, į bendrą užimtumo ataskaitą taip pat įtrauktos kai kurios atrinktos ES lėšomis (visų pirma EGADP, ESF+, ERPF, TPF ir TPP) remiamos priemonės. Visomis jomis prisidedama prie ekonomikos augimo ir užimtumo perspektyvų ir remiama socialinė ir ekonominė sanglauda bei atsparumas Sąjungoje.

Laikantis Reglamento (ES) 2024/1263 3 straipsnio 3 dalies b punkto, **2025 m. bendroje užimtumo ataskaitoje pateikiama konkrečių šalių analizė pagal socialinės konvergencijos sistemos (SKS) principus.** Remiantis esamomis priemonėmis (socialinių rodiklių suvestine ir šviesoforo principu grindžiama bendros užimtumo ataskaitos metodika), valstybių narių darbo rinkų, įgūdžių srities ir socialiniai iššūkiai analizuojami siekiant nustatyti galimą grėsmę aukštynkryptei socialinei konvergencijai, dėl kurios reikia atlikti išsamesnę analizę antrame etape. Apskritai SKS pirmojo etapo analizės išvados rodo, kad:

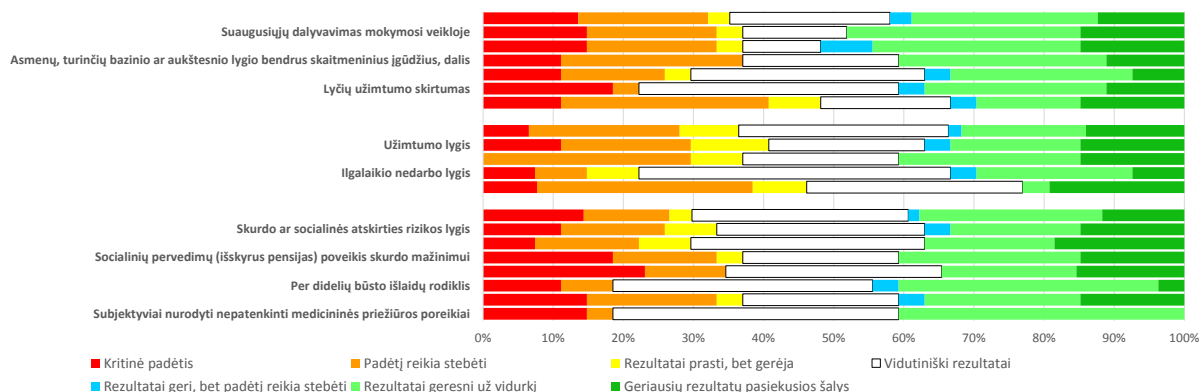
⁵ Reglamentas (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, OL L 57, 2021 2 18, p. 17.

⁶ Socialinių išlaidų kategorijos apibrėžiamos ir taikomos pagal metodiką, kurią Komisija, pasikonsultavusi su Europos Parlamentu ir valstybėmis narėmis, patvirtino Deleguotajame reglamente (ES) 2021/2105.

- i. darbo rinkoje 2023 m. tęsėsi aukštynkryptė konvergencija, tačiau vis dar reikia gerinti nepakankamai atstovaujamų grupių užimtumo situaciją;
- ii. ES lygmeniu šiek tiek pagerėjo įgūdžių padėtis, nors šioje srityje vis dar esama rizikos aukštynkryptei konvergencijai;
- iii. skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis ES lygmeniu apskritai yra stabilus, nors vis dar esama tam tikros su socialiniais rezultatais susijusios rizikos aukštynkryptei konvergencijai.

Komisijos tarnybos atliks išsamesnę antrojo etapo analizę (naudodamosi didesniu kiekybinių ir kokybinių įrodymų rinkiniu) dėl šalių, kuriose pirmuoju etapu nustatyta potenciali rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai. Tos šalys yra Bulgarija, Estija, Ispanija, Italija, Lietuva, Vengrija, Rumunija (šios šalys ir praėjusiais metais pateko į antrąjį etapą), taip pat Graikija, Kroatija ir Liuksemburgas (šios šalys šiais metais pirmą kartą pateko į antrąjį etapą). Graikijos atveju taip yra dėl tam tikro padėties pablogėjimo arba dėl apskritai stabilios padėties socialinėje srityje esant tokiam rezultatų lygiui, kai iki ES vidurkio vis dar toli (per didelės būsto išlaidų naštos, subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių, bendrojo ir vaikų AROPE rodiklių, socialinių pervedimų poveikio skurdo mažinimui, pajamų nelygybės); ilgalaikių sunkumų moterims ir jaunimui darbo rinkoje; žemo ir prastėjančio suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje lygio. Kroatijos atveju nustatytas antrojo etapo analizės poreikis yra susijęs su įgūdžių sritimi (žemas ir prastėjantis suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje lygis, reikšmingai sumažėjusi suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis); bendru užimtumo lygiu, kuris, nepaisant pagerėjimo, tebėra žemesnis už ES vidurkį, ir vis dar sunkia asmenų su negalia užimtumo padėtimi; taip pat tam tikrais iššūkiais socialinėje srityje (socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui, pajamų nelygybė). Liuksemburgo atveju antrojo etapo analizės poreikis nustatytas dėl kai kurių pastaruoju metu reikšmingai suprastėjusių socialinių rodiklių (bendrojo ir vaikų AROPE rodiklių, socialinių pervedimų poveikio skurdo mažinimui), taip pat nuolat aukšto per didelį būsto išlaidų rodiklio; pastaruoju metu prastėjančių darbo rinkos tendencijų (nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygio, asmenų su negalia užimtumo skirtumo), taip pat suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalies sumažėjimo, nors statistiniai rodikliai tebėra kur kas aukštesni už ES vidurkį. Išsamesnė padėties kiekvienoje iš 27 valstybių narių analizė pateikiama ataskaitos 3 skyriuje.

Užimtumo, įgūdžių srities ir socialiniai iššūkiai ES valstybėse narėse pagal pagrindinius socialinių rodiklių suvestinės rodiklius

Pastaba. Trūksta dalies šalių kai kurių rodiklių duomenų (žr. 1.4.1 lentelę 1.4 skirsnyje). Legendos paaiškinimas pateiktas 6 priede.

Nepaisant netvirtos ekonominės padėties 2023 m., darbo rinkos rezultatai, vertinant vidutiniškai, ES tebebuvo geri, užimtumas vis dar sparčiai augo. Užimtumo lygis ES 2023 m. pasiekė naujas rekordines aukštumas – 75,3 proc. (padidėjęs 0,7 proc. punkto nuo

2022 m.) ir dar išaugo iki 75,8 proc. 2024 m. II ketvirtį. Užimtumui 2022 m. greitai atsigavus po pandemijos (+2,3 proc.), tolesnio metinio užimtumo augimo tempas – 1,1 proc. – priartėjo prie vidurkio, buvusio iki COVID-19 pandemijos (2013–2019). Tuo pat metu nedarbo lygis ES 2023 m. pasiekė rekordines žemumas – 6,1 proc., o 2024 m. rugsėjo mėn. siekė 5,9 proc. Prieš COVID-19 pandemiją nedarbo mažėjimas buvo pagrindinė užimtumo augimo priežastis, tačiau dabar, esant žemam nedarbo lygiui, pagrindiniu užimtumo augimo šaltiniu tapo darbo jėgos augimas. 2023 m. apie 90 proc. užimtumo augimo lėmė darbo jėgos plėtra. Prie to daugiausia prisidėjo tretinį išsilavinimą turintys darbingiausio amžiaus (25–54 metų) darbuotojai (tarp jų daug trečiųjų šalių piliečių), taip pat vidurinį ar tretinį išsilavinimą turintys vyresnio amžiaus darbuotojai. Be to, užimtumas labiau augo tuose sektoriuose, kuriuose yra didelis darbo jėgos trūkumas, kaip antai IRT ir statybos sektoriuose. Tai galima sieti ir su didėjančia darbo jėgos pasiūla, ir su darbo vietų perkėlimo į šiuos didelės paklausos sektorius tendencija. Apskritai pastebėta valstybių narių užimtumo lygių konvergencija, nors daugelyje valstybių narių tebėra reikšmingų regioninių skirtumų. Neseniai priimtose Tarybos išvadose nagrinėjamas galimybių atvėrimas ir įdarbinimo paslaugų prieinamumas asmenų, kuriems gresia skurdas, įskaitant romus, socialinei įtraukčiai skatinti mažinant teritorinę nelygybę⁷.

⁷ Patvirtinta [EPSCO tarybos \(2024 m. gruodžio 2 d.\)](#).

Nors ekonomikos augimas sulėtėjo, būklė darbo rinkoje yra gera

75,8 %

užimtumo lygis

(20–64 metų
amžiaus grupėje)
2024 m. II ketv.
(+0,5 proc. p.,
palyginti su
atitinkamu
ankstesnių metų
laikotarpiu)

75,4 %

darbo jėgos aktyvumo lygis

(15–64 metų
amžiaus grupėje)
2024 m. II ketv.
(+0,4 proc. p.,
palyginti su
atitinkamu
ankstesnių metų
laikotarpiu)

6,0 %

nedarbo lygis

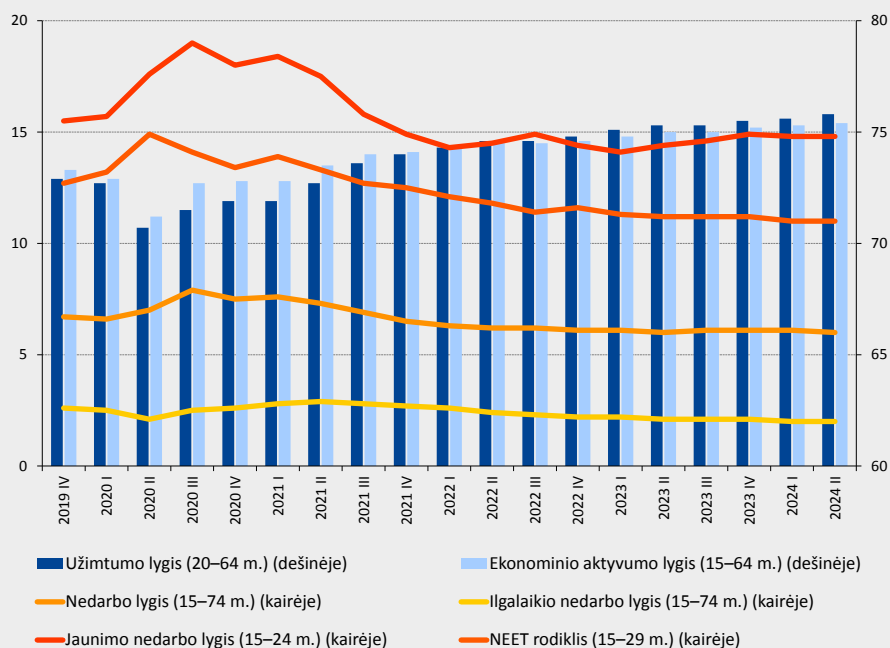
(15–74 metų
amžiaus grupėje)
2024 m. II ketv.
(nepakito,
palyginti su
atitinkamu
ankstesnių metų
laikotarpiu)

14,8 %

jaunimo nedarbo lygis

(15–24 metų
amžiaus grupėje)
2024 m. II ketv.
(+0,4 proc. p.,
palyginti su
atitinkamu
ankstesnių metų
laikotarpiu)

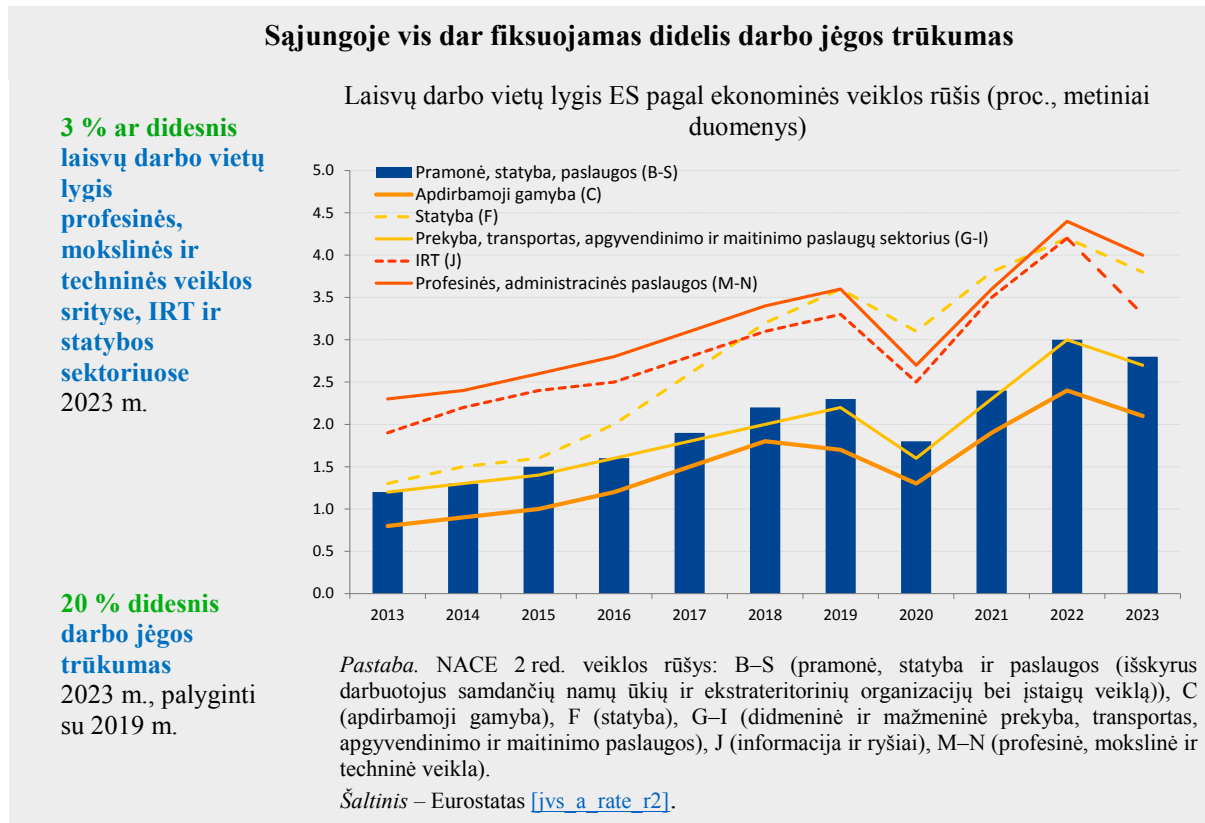
Pagrindiniai 27 šalių ES darbo rinkos rodikliai (proc., ketvirčių duomenys)

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_q](#)], [[une_rt_q](#)], [[une_ltu_q](#)] ir [[lfsi_neet_q](#)]. Duomenys koreguoti pagal sezoną, o ne pagal kalendorių.

Darbo našumas ES auga lėtai. Nors iki 2007 m. darbo našumo augimo tempas buvo vidutiniškai apie 1,4 proc. per metus, jis sulėtėjo iki 0,8 proc. 2010–2019 m. laikotarpiu ir dar labiau, iki 0,7 proc., sumažėjo 2023 m. Taigi, našumas tebėra struktūriškai žemo lygio ir yra rizika, kad tai gali pakenkti ES konkurencingumui pasaulyje ir su ateities augimo potencialu, darbo vietų kūrimu bei gyvenimo lygiu susijusiems rezultatams. Pagrindinis veiksnys, lemiantis tokį mažą darbo našumo augimą, yra menkas bendro gamybos veiksnių našumo augimas. Mario Draghi pranešime dėl Europos konkurencingumo ateities kaip viena pagrindinių to priežasčių nurodytas didelis ES aukštųjų technologijų specializacijos, inovacijų ir investicijų trūkumas, ypač palyginti su JAV. Bendrosios rinkos susiskaidymas ir reguliavimo sudėtingumas taip pat nurodyti kaip reikšmingi veiksniai. Svarbu tai, kad, trūkstant darbo jėgos ir įgūdžių, vėluojama diegti technologijas ir padidėja sąnaudos, o tai dar labiau mažina darbo jėgos paklausą. Kaip pabrėžiama M. Draghi pranešime, siekiant didinti

konkurencingumą, itin svarbu pritaikyti švietimo ir mokymo sistemas prie kintančių įgūdžių poreikių, visų pirma dvejopos pertvarkos tikslais, teikiant prioritetą suaugusiųjų mokymuisi ir profesiniam mokymui. Administracinių kliūčių, reglamentavimo ir ataskaitų teikimo naštos mažinimas, inovacijų skatinimas ir veiksmingų kolektyvinių derybų rėmimas gali padėti užtikrinti didesnę našumą ir palaikyti darbo užmokesčio augimą bei konkurencingumą.

Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas ES mažėja, tačiau tebėra didelis; siekiant didinti ES konkurencingumą, inovacinį pajėgumą ir integracinį bei tvarų ekonomikos augimą, labai svarbu šias problemas spręsti. Per praėjusį dešimtmetį darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas padidėjo visose valstybėse narėse. Nors laisvų darbo vietų lygis, pakoreguotas dėl sezoniskumo, sumažėjo nuo 2,9 proc. 2023 m. I ketvirtį iki 2,4 proc. 2024 m. II ketvirtį (tai atspindi menkesnį ekonomikos augimą ir sumažėjusius įdarbinimo lūkesčius), jis tebėra daug didesnis už iki pandemijos (2013–2019) buvusį 1,7 proc. vidurkį. Ši stygių lemia demografinė kaita, su technologine plėtra ir dvejopa pertvarka susijęs naujų įgūdžių (įskaitant inžinerinius, techninius, mokslinius, vykdomuosius ir stebėsenos įgūdžius) poreikis⁸, taip pat prastos darbo sąlygos tam tikruose sektoriuose. Toks stygius, apie kurį praneša visų dydžių ir visų sektorių įmonės, yra ypač išsivysčiusiose pramonės srityse, švietimo, gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) srityse (ypač IRT), statybos ir transporto sektoriuose, taip pat tam tikrose paslaugų profesinėse srityse (pvz., trūksta virėjų ir padavėjų). Darbo jėgos trūkumas gali byloti apie potencialiai stiprią ekonomiką, kurioje darbuotojai geba derėtis dėl geresnio darbo užmokesčio ir palankesnių darbo sąlygų; vis dėlto šis stygius tuo pat metu (ypač kai užsitęsia) trukdo didinti našumą ir inovacinį pajėgumą, silpnina ES konkurencingumą, kelia kliūčių ekonomikos augimui ir trukdo pažangai įgyvendinant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Siekiant įveikti šio stygiaus problemas, labai svarbu imtis suderintų ir intensyvesnių veiksmų ES, valstybių narių ir regionų lygmenimis, taip pat įtraukiant

⁸ Žr. UNIDO, [What are green skills?](#), 2023.

socialinius partnerius ir kitus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus. Komisija 2024 m. kovo mėn. pristatė veiksmų planą⁹, skirtą darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemoms spręsti, parengtą glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais. Jame remiamasi daugeliu iniciatyvų, kurių jau imtasi, ir išdėstomi nauji veiksmai, kurių ES, valstybės narės ir socialiniai partneriai imsis arba turėtų imtis, kad darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemos būtų išspręstos. Tai apima priemones, susijusias su nepakankamai atstovaujamų grupių aktyvumo darbo rinkoje skatinimu; parama įgūdžiams ir švietimui; darbo sąlygų gerinimu; sąžiningo judumo Europos Sąjungoje skatinimu ir papildomu specialistų pritraukimu į ES iš kitur.

Darbo užmokesčio augimas ES 2023 m. tebebuvo spartus, nors šiuo atžvilgiu tarp valstybių narių buvo reikšmingų skirtumų. Palyginti su metais prieš tai, darbuotojo nominaliojo atlygio metinis augimas pasiekė rekordines aukštumas – 6,1 proc. (2022 m. buvo 4,9 proc.); tai vyko vis dar didelės infliacijos ir įtampos darbo rinkose sąlygomis. Vėliau, mažėjant infliacijai, nominaliojo atlygio darbuotojui augimas 2024 m. II ketvirtį sumažėjo iki 5,0 proc. Realusis darbo užmokestis, reikšmingai sumažėjęs 2022 m. (–3,7 proc.), 2023 m. antrąjį pusmetį pradėjo didėti ir 2024 m. II ketvirtį jo augimas pasiekė 2,4 proc. (palyginti su atitinkamu ankstesnių metų laikotarpiu). Šį atsigavimą lėmė infliacijos mažėjimas ir tolesnis spartus nominaliojo darbo užmokesčio augimas. Nepaisant šio padėties gerėjimo pastaruoju metu, realusis darbo užmokestis 2024 m. vis dar nesiekia prieš pandemiją buvusio lygio ES (vidutiniškai) ir aštuoniose valstybėse narėse (Čekijoje, Danijoje, Suomijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Graikijoje ir Švedijoje). Asmenų, gaunančių minimalųjį darbo užmokestį, perkamosios galios sumažėjimas daugumoje valstybių narių kompensuotas padidinant teisės aktais nustatytą minimalųjį darbo užmokestį. Tai visų pirma lėmė įprastinis kasmetinis šio užmokesčio indeksavimas, atliktas 2023 m. ir 2024 m. sausio mėn., kartu su esminiais šio užmokesčio dydžio pakeitimais per abejus metus. Direktyvos dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio¹⁰ perkėlimas į nacionalinę teisę labai padės išsaugoti mažą darbo užmokestį gaunančių asmenų perkamąją galią, taip pat išvengti dirbančiųjų skurdo rizikos ir su ja kovoti, kartu stiprinant paskatas dirbti. Toje direktyvoje taip pat numatytos priemonės, kuriomis siekiama skatinti kolektyvines derybas ir tobulinti vykdymo užtikrinimo bei priežiūros mechanizmus valstybėse narėse.

⁹ Žr. European Commission, [Commission sets out actions to tackle labour and skills shortages](#), 2024.

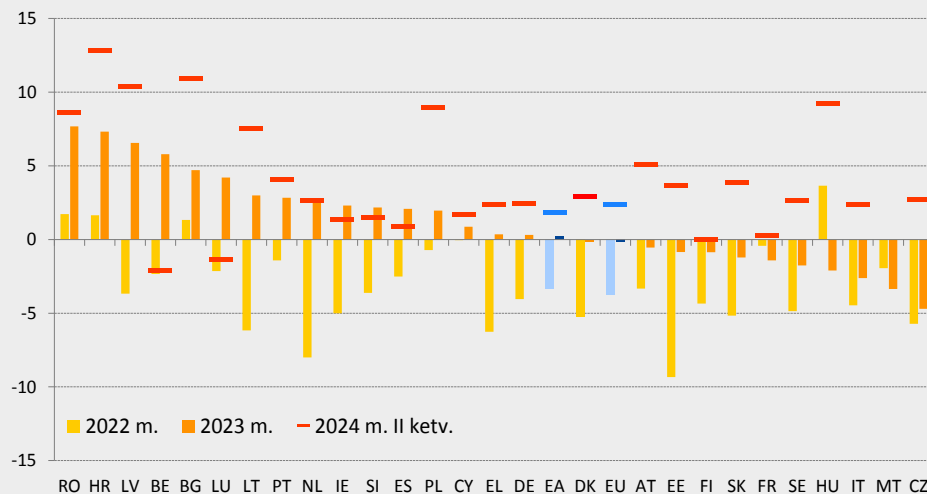
¹⁰ 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2041 dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje (OL L 275, 2022 10 25, p. 33).

Realusis darbo užmokestis vėl didėja, tačiau dar neatsigavo iki tokio lygio, koks buvo prieš sumažėjimą ankstesniais metais

Nominalusis atlygis darbuotojui padidėjo 6,1 % 2023 m. ir 5 % 2024 m. II ketvirtį.

Tačiau realusis darbo užmokestis sumažėjo 0,2 % 2023 m. ir padidėjo 2,4 % 2024 m. II ketvirtį.

Realusis bruto darbo užmokestis darbuotojui
(metinis pokytis proc.; 2022 ir 2023 m. ir 2024 m. II ketv.)

Šaltinis – Europos Komisija, duomenų bazė AMECO, nominalusis bruto darbo užmokestis darbuotojui [hwwdw]; defliatorius – suderintas vartotojų kainų indeksas [prc_hicp_midx]. 2024 m. II ketvirčio duomenys: EMPL skaičiavimai pagal Eurostato duomenis, darbo užmokestis [namq_10_gdp], bendras užimtumas (vidaus koncepcija) [namq_10_a10_e] ir suderintas vartotojų kainų indeksas [prc_hicp_midx].

Dirbančiųjų skurdas ES šiek tiek sumažėjo 2023 m., tačiau jį vis dar patyrė vienas iš dvylikos darbuotojų, o dirbančiųjų nestandartinėmis užimtumo sąlygomis grupėje skurdas buvo kur kas didesnis. Dirbančių skurstančių asmenų dalis apskritai sumažėjo nuo 8,5 proc. 2022 m. iki 8,3 proc. 2023 m. ir buvo mažesnė, palyginti su padėtimi prieš dešimtmetį ir prieš pat COVID-19 pandemiją. Dirbančiųjų skurdas 2023 m. mažėjo beveik pusėje valstybių narių, nepaisant to, kad daugelyje jų 2022 m. buvo didelė infliacija ir labai sumažėjo realusis darbo užmokestis. Iš to galima spręsti, kad šiose šalyse pajamų mediana sumažėjo labiau nei skurstančių dirbančiųjų pajamos – pastarąsias palaikyti padėjo minimaliojo darbo užmokesčio indeksavimas ir socialiniai pervedimai. Iš Eurostato išankstinių įverčių atrodo, kad dirbančiųjų skurdo padėtis išliks stabili 2024 m. (pagal 2023 m. pajamas). Kaip ir ankstesniais metais, dirbančiųjų skurdas ES buvo reikšmingai didesnis ne ES piliečių ir ne ES gimusių asmenų (atitinkamai 22,5 proc. ir 18,5 proc.), žemesnės kvalifikacijos darbuotojų (18,4 proc.), ne visą darbo laiką dirbančių ir laikinųjų darbuotojų (po 12,6 proc.) grupėse ir namų ūkiuose, kuriuose yra išlaikomų vaikų (10,0 proc.). Dirbančiųjų skurdas nestandartinio užimtumo asmenų (laikinių darbuotojų, ne visą darbo laiką dirbančiųjų, savarankiškai dirbančių asmenų) grupėje buvo didesnis, nors socialinės apsaugos išmokos buvo palyginti svarbesnės mažinant jų skurdo riziką. Socialinių išmokų aprėptis valstybėse narėse ir įvairiose darbuotojų kategorijose labai skyrėsi. Rečiausiai socialines išmokas gavo savarankiškai dirbantys asmenys, kuriems prieš socialinius pervedimus grėsė skurdas; 2023 m. jų aprėptis ES buvo 12,7 proc. Vertinant formalią socialinės apsaugos aprėptį¹¹ nustatyta, kad penkiojoje valstybių narių 2023 m.

¹¹ Tam tikros grupės formali aprėptis reiškia, kad konkrečioje socialinės apsaugos srityje (pvz., senatvės, ligos, nedarbo, motinystės) galiojančiais teisės aktais ar kolektyvine sutartimi nustatyta, kad tos grupės asmenys turi teisę dalyvauti konkrečios srities socialinės apsaugos sistemoje.

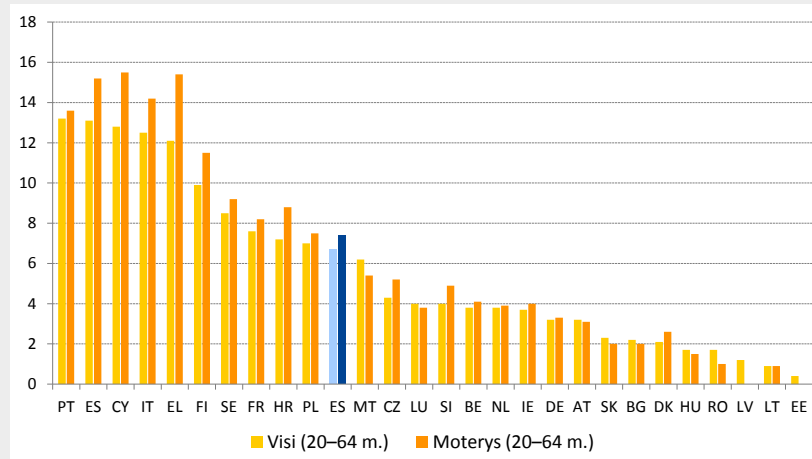
pavasarij tebebuvo aprėpties spragų bent vienoje nestandartinėmis užimtumo sąlygomis dirbančių darbuotojų grupėje bent vienoje socialinės apsaugos srityje – dažniausiai tai buvo nedarbo, ligos ir (arba) motinystės išmokos.

Yra didelių nesavanoriško laikinojo darbo dalies skirtumų tarp valstybių narių ir dažniau taip dirba moterys

Darbuotojai, kurie laikinąjį darbą dirba ne savo noru, kaip visų (20–64 metų) darbuotojų procentinė dalis (proc., 2023 m.)

12,3 %
darbuotojų (20–64 metų) ES 2023 m. dirbo pagal **terminuotas darbo sutartis**

7,4 %
moterų (20–64 metų) dirbo pagal **nesavanoriškas terminuotas darbo sutartis** (vyrų – 6,2 %)

Šaltinis – Eurostatas [lfsa_etgar] ir [lfsa_etgar], ES darbo jėgos tyrimas.

Nors kai kurie darbuotojai labai vertina lankstumą, darbo rinkos segmentacija ilgainiui gali neigiamai paveikti socialinį sąžiningumą. Kai kurioms grupėms, ypač jaunimui ir aukštos kvalifikacijos asmenims, renkantis nenuolatinį darbą ir darbą ne visą darbo laiką gali būti lengviau patekti į darbo rinką ir ugdyti įgūdžius, be to, tai teikia daugiau lankstumo ir geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Vis dėlto nuolatiniai darbuotojų darbo garantijų ir darbo sąlygų skirtumai (dažnai turintys padarinių galimybėms gauti socialinę apsaugą) sukuria atotrūkį, dėl kurio dažnai didėja nelygybė. Visų pirma, su laikinuoju įdarbinimu siejamas didesnis netikrumas dėl darbo santykių, kai toks įdarbinimas nėra tarpinis žingsnis pereinant prie neterminuotų darbo sutarčių. Dėl to atsirandantis nesaugumas taip pat prisideda prie mažiau palankių darbo sąlygų tam tikruose sektoriuose ir profesijose, kuriems nuolat ir labai trūksta darbo jėgos. ES esant dideliame užimtumui, pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų dalis visoje darbuotojų populiacijoje šiek tiek sumažėjo (nuo 12,9 proc. 2022 m. iki 12,3 proc. 2023 m.) ir reikšmingai skyrėsi įvairiose valstybėse narėse (nuo didesnės kaip 15 proc. dalies kai kuriose iš jų iki mažesnės nei 3 proc. dalies kitose valstybėse narėse). Visų pirma, kai kuriose valstybėse narėse tebėra didelė terminuotų darbo sutarčių dalis ir kartu žemas perėjimo į nuolatinį darbą lygis. Terminuotos darbo sutartys taip pat tebėra labiau paplitusios tarp jaunimo ir moterų. Be to, ES 2023 m. daugiau kaip pusė (šiek tiek mažiau nei 2022 m.) laikinųjų darbuotojų pagal tokias sutartis dirbo ne savo noru (ir šiuo atžvilgiu buvo reikšmingų skirtumų tarp valstybių narių), dažniau – moterys. Tuo pat metu darbo ne visą darbo laiką dalis ES 2023 m. šiek tiek padidėjo. Nepaisant padėties pagerėjimo, keliose valstybėse narėse darbo ne visą darbo laiką ne savo noru dalis taip pat tebėra nemaža. Darbo rinkos segmentaciją galima mažinti, be kita ko, prie poreikių pritaikyta aktyvia darbo rinkos politika, kuria skatinamas aukštynkryptis darbo jėgos judumas, taip pat paskatomis darbdaviams samdyti ir išlaikyti darbuotojus.

Skaitmeninės darbo platformos, kurios tampa vis svarbesne ES ekonomikos dalimi, ne tik teikia darbo galimybių, bet ir kelia konkrečių iššūkių, visų pirma susijusių su

darbuotojų užimtumo statusu. Pajamos iš ES platformų ekonomikos nuo 2016 iki 2020 m. padidėjo beveik penkis kartus; apskaičiuota, kad 2020 m. per skaitmenines darbo platformas dirbo daugiau kaip 28 mln. asmenų, ir manoma, kad jų skaičius nuolat auga¹². Dauguma jų iš tiesų yra savarankiškai dirbantys asmenys, tačiau apskaičiuota, kad 5,5 mln. yra netinkamai priskirti prie savarankiškai dirbančiųjų. Daugiau kaip pusė per platformas dirbančių asmenų uždirba mažiau negu minimalųjį darbo užmokestį¹³. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, Direktyva dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo¹⁴ siekiama, be kita ko, spręsti fiktyvaus savarankiško darbo skaitmeninėse darbo platformose problemą – sudaryti sąlygas, kad būtų lengviau teisingai nustatyti užimtumo statusą taikant teisinę samdomojo darbo prezumpciją. Be to, šia direktyva tiek samdomiesiems platformų darbuotojams, tiek savarankiškai per jas dirbantiems asmenims suteikiama naujų teisių, užtikrinant didesnę skaidrumą, sąžiningumą ir atskaitomybę dėl algoritminio valdymo. Šia direktyva taip pat sustiprinamas socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos.

Sparti dirbtinio intelekto (DI) ir kitų skaitmeninių technologijų, įskaitant duomenų analitiką, virtualiuosius pasaulius, kibernetinį saugumą, kvantinę, debesijos ir tinklo paribio kompiuteriją, pažanga skatina esminę darbo rinkos transformaciją, kurią reikia atidžiai stebėti ir į kurią reikia tinkamai reaguoti politikos priemonėmis. Galima numatyti, kad tai turės poveikį darbo vietų kiekiui ir kokybei, taip pat darbuotojų gyvenimo kokybei. Nors neseniai atlikti tyrimai¹⁵ patvirtina, kad trumpuoju laikotarpiu pagrindinis grynas DI diegimo poveikis užimtumui gali būti teigiamas (didės DI vystymui ir diegimui reikalingų įgūdžių poreikis), nauda užimtumui turėtų būti apdairiai pasverta atsižvelgiant į DI potencialą pakeisti įprastines darbo vietas¹⁶. Be to, skirtingai nuo ankstesnių automatizavimo bangų, generatyvinis DI gali turėti reikšmingą poveikį aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Automatizavimas diegiant DI pagrindu veikiančias pažangiąsias robotikos technologijas taip pat gali turėti didelių padarinių gamybos procesams ir paslaugų teikimui, o kartu dėl to gali keistis darbo profiliai ir didėti skaitmeninių, analitinių ir socialinių emocinių įgūdžių poreikis¹⁷. Šiomis aplinkybėmis ES dirbtinio intelekto aktu¹⁸ (įsigaliojusiu 2024 m. rugpjūčio mėn.) siekiama užtikrinti, kad DI būtų patikimas, saugus ir suderinamas su ES pagrindinėmis teisėmis.

Nuotolinis darbas teikia galimybių, kaip antai daugiau savarankiškumo ir lankstumo. Tuo pat metu naujasis mišria darbo tvarka grindžiamas darbo modelis taip pat gali skatinti nuolatinio prisijungimo kultūrą, o tai gali lemti dažnai papildomą ir

¹² Europos Komisija, [Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaitos santrauka“, pridedamas prie pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo](#), Europos Sąjungos leidinių biuras, 2021.

¹³ European Commission, [Study to gather evidence on the working conditions of platform workers](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁴ [2024 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva \(ES\) 2024/2831 dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo, OL L, 2024/2831, 2024 11 11.](#)

¹⁵ Žr. Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A., Wabitsch, A., [New technologies and jobs in Europe](#), ECB Working Paper No. 2023/2831, 2023, ir Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, HY, [What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?](#), University of Sussex, 2023.

¹⁶ European Commission, [Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy](#) (Discussion Paper 210), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁷ Eurofound, [Human-robot interaction: What changes in the workplace?](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁸ 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828, ([Dirbtinio intelekto aktas](#)), OL L, 2024/1689, 2024 7 12.

nenuspėjama darbo laiką, kuris gali kenkti darbuotojų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrai, sveikatai ir gerovei. Esama įrodymų, kad nors tokie stresą keliantys veiksniai kaip darbo intensyvumas, darbo įsiterpimas į asmeninį gyvenimą ir darbas laisvalaikio daro poveikį visiems darbuotojams, jų poveikis nuotoliniu būdu dirbantiems darbuotojams yra didesnis nei tiems, kurie dirba savo darbdavio patalpose. Nerimas, emocinis nuovargis, išsekimas dėl ilgai trunkančio dalyvavimo virtualiuose posėdžiuose ir izoliacija yra vienos dažniausių psichikos sveikatos problemų, su kuriomis susiduria nuotoliniai darbuotojai¹⁹. Siekiant mažinti nuolatinio prisijungimo (angl. *always-on*) kultūros keliamą riziką, suteikiama teisė atsijungti (angl. *right to disconnect*) galėtų padėti nubrėžti aiškesnes ribas tarp profesinio ir asmeninio gyvenimo ir taip prisidėti prie geresnės darbuotojų sveikatos, saugos ir profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyros. Šiomis aplinkybėmis, Europos Parlamentui priėmus rezoliuciją, kurioje numatyta pateikti pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl teisės atsijungti ir ES nuotolinio darbo teisės aktų sistemos²⁰, Komisija pradėjo tyrimą siekdama surinkti įrodymų ir išanalizuoti potencialių politikos galimybių, susijusių su iniciatyva dėl nuotolinio darbo ir teisės atsijungti, pridėtinę vertę ir poveikį ir pradėjo oficialias dviejų etapų konsultacijas.

Sulėtėjus ekonomikos augimui, jaunimo nedarbo lygis vėl didėja daugumoje valstybių narių, tačiau nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo (NEET) dalis toliau mažėja; vis dėlto yra atotrūkis tarp lyčių, o migrantų kilmės jaunimui kyla daugiau sunkumų. Jaunimo (15–24 metų) nedarbo lygis, tolygiai mažėjęs nuo tada, kai COVID-19 pandemijos metu buvo didžiausias, sulėtėjus ekonomikos augimui 2023 m. išliko 14,5 proc., nebepakitęs nuo praėjusių metų. Nors šalyse, kuriose jaunimo nedarbo lygis labai aukštas, jis toliau mažėjo (ir tai patvirtina ES konvergencijos per pastaruosius penkerius metus tendenciją), daugelyje kitų šalių jis vėl pradėjo didėti. Tuo pat metu jaunimo nedarbo lygis tebėra daugiau kaip du kartus didesnis už bendrąjį nedarbo lygį, o žemos kvalifikacijos jaunimo ir ne ES gimusių jaunuolių grupėse nedarbas yra ypač paplitęs. Teigiamas reiškinys yra tai, kad NEET jaunimo dalis toliau mažėja ir 2023 m. pasiekė 11,2 proc. Ši tendencija dera su didėjančiu jaunimo dalyvavimu darbo rinkoje, todėl matyti tam tikrų konvergencijos visoje ES požymių. Vis dėlto NEET jaunimo dalis tebėra didesnė (2,4 proc. punkto) tarp moterų, palyginti su vyrais, ir ne ES gimusių asmenų grupėje, palyginti su ES gimusiais asmenimis (9,3 proc. punkto). Visa tai patvirtina poreikį tolesniais veiksmais spręsti struktūrines problemas, trukdančias jaunimo pažangai darbo rinkoje, visų pirma atsižvelgiant į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, paplitusį darbo jėgos ir įgūdžių trūkumą ir ilgalaikę riziką, kurią vėlyva integracija į darbo rinką kelia jaunimo karjeros perspektyvoms. Šiomis aplinkybėmis pagal sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą teikiama parama NEET jaunuoliams, kad jiems tapus bedarbiais ar baigus formalųjį mokymąsi per keturis mėnesius būtų pateiktas kokybiškas pasiūlymas dirbti, toliau mokytis, dalyvauti pameistrystės programose arba stažuotis²¹.

¹⁹ European Commission, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#), Publications Office of the European Union, 2024.

²⁰ P9_TA (2021)0021, [2021 m. sausio 21 d. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl teisės atsijungti](#) (2019/2181(INL)).

²¹ 2020 m. spalio 30 d. [Tarybos rekomendacija](#) „Tiltas į darbo rinką. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva“, kuria pakeičiama 2013 m. balandžio 22 d. Tarybos rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo, 2020/C 372/01, OL C 372, 2020 11 4, p. 1.

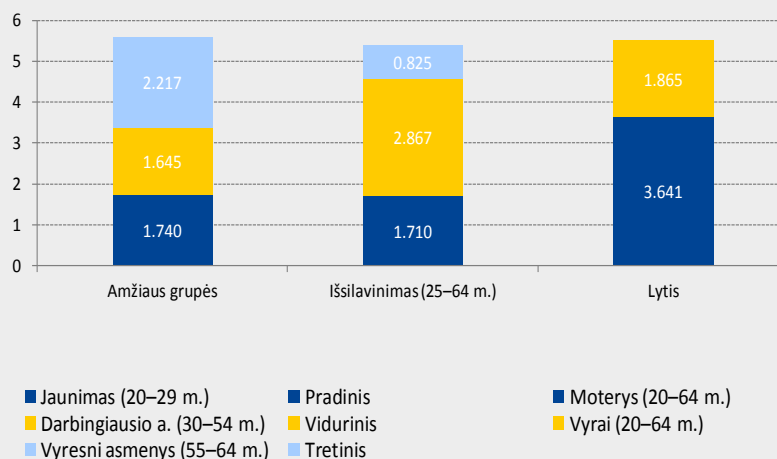
Teikiant prie poreikių pritaikytą paramą būtų galima padidinti nepakankamai atstovaujamų grupių dalyvavimą darbo rinkoje ES

Potencialus įvairių gyventojų grupių indėlis į bendrą ES darbo jėgą priklausančių asmenų dalį iki 2030 m. (mln. asmenų)

Jeigu valstybės narės, kuriose **konkrečių pograpių asmenų dalis darbo jėgoje yra mažesnė už ES vidurkį**, padidintų jų dalyvavimą darbo rinkoje iki atitinkamų ES pograpių vidurkių iki 2030 m.:

- dar 3,6 mln. moterų,
- 2,9 mln. vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų
- ir 2,2 mln. vyresnio amžiaus darbuotojų

atitinkamai prisijungtų prie darbo rinkos.

Pastaba. Atliekant modeliavimą nustatyta asmenų, priklausančių darbo jėgai, dalis ES 2030 m. tuo atveju, jei valstybėse narėse, kuriose atitinkamų pograpių asmenų dalis darbo jėgoje mažesnė už vidurkį, būtų pasiektas tų pograpių ES vidurkis (analogiškos dalys kituose pograpiuose laikomos nepakitusiomis). Atliekant šį skaičiavimą neatsižvelgta į dubliavimąsi ir galimą dvigubą skaičiavimą tarp grupių; nereikėtų jo laikyti prognoze.

Šaltinis – Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD skaičiavimai remiantis Eurostato duomenimis ir EUROPOP2023 projekcijomis.

Vyresnio amžiaus asmenų užimtumo lygis labai padidėjo nuo 2009 m., tačiau tebėra labai didelių skirtumų tarp valstybių narių. Nepaisant padėties gerėjimo pastaruoju metu, prognozuojama, kad visuomenės senėjimas padidins ES ekonominę priklausomybę ir neigiamai paveiks ilgalaikį konkurencingumą ir ekonomikos augimo potencialą, jei nebus imamasi politikos priemonių. Iki 2045 m. susidarys tokia padėtis, kad dešimčiai pensininkų teks tik 16 darbuotojų – mažiau nei 2022 m. (22 darbuotojai), o iki 2070 m. šis skaičius gali dar labiau sumažėti iki 14²². Visuomenei senėjant, vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimas darbo rinkoje ir vyresnių žmonių aktyvumas tampa itin svarbūs, ypač kai atsižvelgiama į didelį darbo jėgos trūkumą. Vyresnio amžiaus (55–64 metų) asmenų užimtumo lygis 2023 m. pasiekė 63,9 proc., taigi tapo beveik 20 proc. punktų didesnis nei 2009 m., o šios grupės moterų užimtumo lygis augo labiau nei vyrų. Nors vyresnio amžiaus asmenų užimtumo augimas buvo daugiau kaip keturis kartus didesnis nei darbingiausio amžiaus (25–54 metų) asmenų, jų užimtumo lygis išliko 18 proc. punktų mažesnis, o tai rodo, kad reikia dar daug padaryti siekiant tolesnės pažangos. Užfiksuotas užimtumo augimas sietas visų pirma su didesniu darbo vietų išsaugojimu, o ne su naujų darbuotojų įdarbinimu, kuris per šį laikotarpį išliko nedidelis. Visų pirma, aukštesnį išsilavinimą turintys vyresnio amžiaus asmenys paprastai ilgiau pasilieka darbo rinkoje, o tie, kurių išsilavinimas žemesnis, dažniau anksti pasitraukia iš darbo rinkos. Prastos tiek fizinės, tiek psichologinės darbo sąlygos yra

²² European Commission, [2024 Ageing Report](#), Publications Office of the European Union, 2024.

reikšmingi veiksniai, lemiantys ankstyvą išėjimą į pensiją ir trukdantys grįžti į darbo rinką²³. Be to, svarbios priežastys, dėl kurių neprisijungiama prie darbo jėgos, yra liga ar negalia kartu su priežiūros pareigomis, darbo vietos veiksniais ir institucinėmis (kaip antai socialinės apsaugos ir pensijų reglamentavimo) kliūtimis, kurias reikia pašalinti, kad pagal demografijos priemonių rinkinį būtų sudaromos sąlygos aktyvesniam dalyvavimui darbo rinkoje.

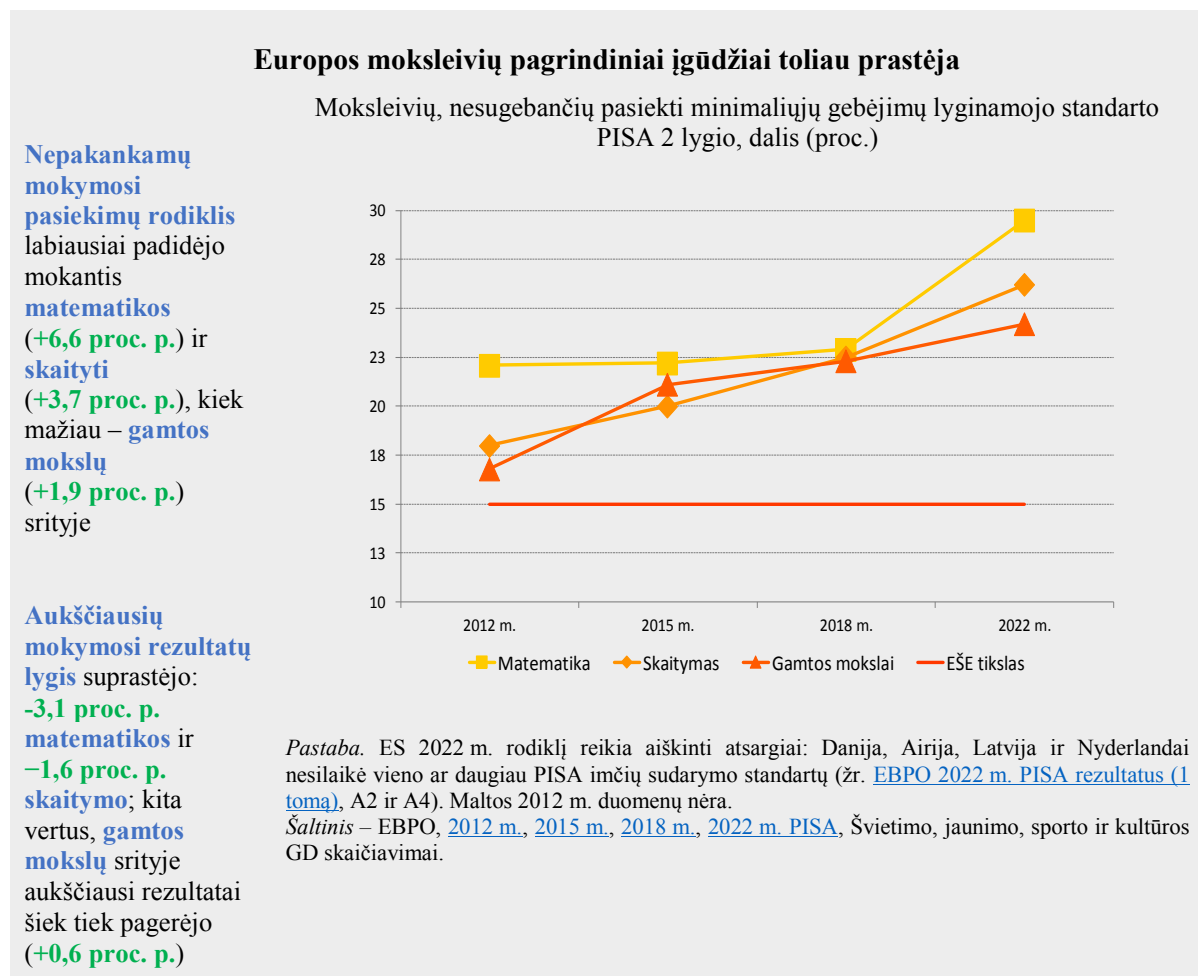
Lyčių užimtumo ir darbo užmokesčio skirtumai prisideda prie nuolatinės lyčių nelygybės darbo rinkoje, o konvergencijos ženklų esama nedaug. Lyčių užimtumo skirtumas ES 2023 m. buvo 10,2 proc. punkto. Šis skirtumas šiek tiek sumažėjo per kelerius pastaruosius metus (tai atspindi didesnę moterų užimtumo augimą), tačiau tebėra didelis ir esama didelių skirtumų tarp valstybių narių ir regionų. Kadangi darbas ne visą darbo laiką yra labiau paplitęs tarp moterų (beveik keturis kartus labiau nei tarp vyrų), tai, atsižvelgiant į šią aplinkybę, lyčių užimtumo skirtumas padidėja (iki 15,7 proc. punkto skirtumo pagal etato ekvivalentą). Dar didesni lyčių užimtumo skirtumai yra asmenų, turinčių vaikų, grupėje, o motinystė moterų karjerai daro didesnę poveikį negu tėvystė – vyrų. Daugumoje šalių tai aiškiai matyti ir iš žemesnio moterų užimtumo lygio, ir iš to, kad moterys daugiau dirba ne visą darbo laiką. Galiausiai, nors vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo, daugumoje valstybių narių jis tebėra didelis. Jo vidurkis ES 2022 m. buvo 12,7 proc. Darbo užmokesčio skirtumus, be kita ko, lemia lyčių skirtumai pagal ekonominę veiklą ir profesijas, aukštesnes pareigas einančių moterų trūkumas, pernelyg didelė ne visą darbo laiką ir nenuolatinių formų darbą dirbančių moterų dalis, sunkumai derinti darbą su priežiūros pareigomis, taip pat diskriminacija ir neskaidrios darbo užmokesčio struktūros. Kartu sudėjus šiuos darbo pajamų skirtumus (prie kurių prisideda ir karjeros pertraukos dėl priežiūros pareigų), ilgainiui susidaro didelių vyrų ir moterų pensijų skirtumų. Taigi reikėtų imtis nuoseklių politikos priemonių siekiant šalinti kliūtis moterų dalyvavimui darbo rinkoje, be kita ko, gerinant kokybiškų ir įperkamų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros bei ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimą ir prieinamumą, taip pat mokesčių sistemos veikimą, kad būtų suteikta geresnių paskatų, laikantis tikslų, kurie iškelti 2020–2025 m. ES lyčių lygybės strategijoje ir Tarybos rekomendacijose dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros (įskaitant naujus Barselonos tikslus) ir dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas²⁴.

Prastėjant Europos mokinių pagrindiniams įgūdžiams ir kartu nuolat trūkstant mokytojų, yra rizika, kad tai gali neigiamai paveikti darbo našumą, konkurencingumą ir socialinę sanglaudą. Pagrindiniai įgūdžiai sudaro pagrindą, reikalingą, kad asmenys galėtų įveikti sudėtingus gyvenimo uždavinius, toliau mokytis vėlesniuose gyvenimo etapuose ir prasmingai prisidėti prie visuomenės ir ekonomikos. Jie padeda palaikyti darbo našumą ir inovacijų tempą, reikalingą skaitmeninei pertvarkai. 2022 m. EBPO Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (PISA) rezultatai atskleidė, kad beveik vienas iš trijų penkiolikmečių stokoja pagrindinių įgūdžių ir nepasiekia minimalaus gebėjimų lygio matematikos, o vienas iš keturių – skaitymo ir gamtos mokslų srityse. Dabar ES dar labiau atsilieka nuo savo Europos švietimo erdvės tikslo iki 2030 m. pasiekti, kad penkiolikmečių, kurių mokymosi pasiekimai yra nepakankami, dalis būtų ne didesnė kaip 15 proc. Didžiausias buvo matematinių gebėjimų nuosmukis (–6,6 proc. punkto nuo 2018 m.). Aukščiausieji mokymosi rezultatai taip pat visapusiškai suprastėjo, o jų prastėjimo tendencija apima visą socialinės ir ekonominės

²³ Žr. Eurofound, [Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms](#), Eurofound Working Paper, Publications Office of the European Union, 2024.

²⁴ [2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacija dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barselonos tikslai iki 2030 m. \(2022/C 484/01\)](#) ir [2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacija dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas \(2022/C 476/01\)](#).

padėties spektrą – tai rodo, kad apskritai kyla didelių sunkumų ugdyti pagrindinius įgūdžius. Tuo pat metu, kadangi mokymosi pasiekimai daug dažniau nepakankami tarp nepalankioje padėtyje esančių moksleivių, švietimo nelygybė dar labiau išaugo. Beveik pusės (48 proc.) nepalankioje padėtyje esančių moksleivių matematikos mokymosi pasiekimai yra nepakankami, taigi tokių moksleivių dalis reikšmingai padidėjo (2018 m. ji buvo 38,2 proc.). Esant tokioms aplinkybėms, dėl nuolatinio kvalifikuotų mokytojų trūkumo visoje ES (kurį per kelerius pastaruosius metus dar labiau padidino, be kita ko, COVID-19 pandemija) gali tapti dar sunkiau tobulinti jaunimo pagrindinius įgūdžius. Kartu 2023 m. Tarptautinio kompiuterinio ir informacinio raštingumo tyrimo (ICILS) rezultatai rodo, kad 43 proc. 13–14 metų asmenų skaitmeninių įgūdžių turi nedaug arba jų visai neturi. Šios pastarojo meto tendencijos patvirtina poreikį atnaujinti ir sustiprinti pastangas, remiantis esamomis iniciatyvomis ir toliau stiprinant Rekomendacijos dėl veiksmingų būdų pasiekti gerų mokymosi rezultatų²⁵ įgyvendinimą.

Nors mokyklos nebaigimo padėtis, aukštojo išsilavinimo įgijimo rodikliai ir profesines mokyklas baigusių absolventų rezultatai darbo rinkoje pagerėjo, tebėra su švietimo ir mokymo sistemomis susijusių iššūkių, kaip antai regioniniai skirtumai, atotrūkis tarp lyčių, socialinė nelygybė ir nepakankamas STEM sričių studijų absolventų skaičius.

²⁵ [2022 m. lapkričio 28 d. Tarybos rekomendacija dėl veiksmingų būdų pasiekti gerų mokymosi rezultatų](#), kuria pakeičiama 2011 m. birželio 28 d. Tarybos rekomendacija dėl politikos, kuria siekiama mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių, 2022/C 469/01.

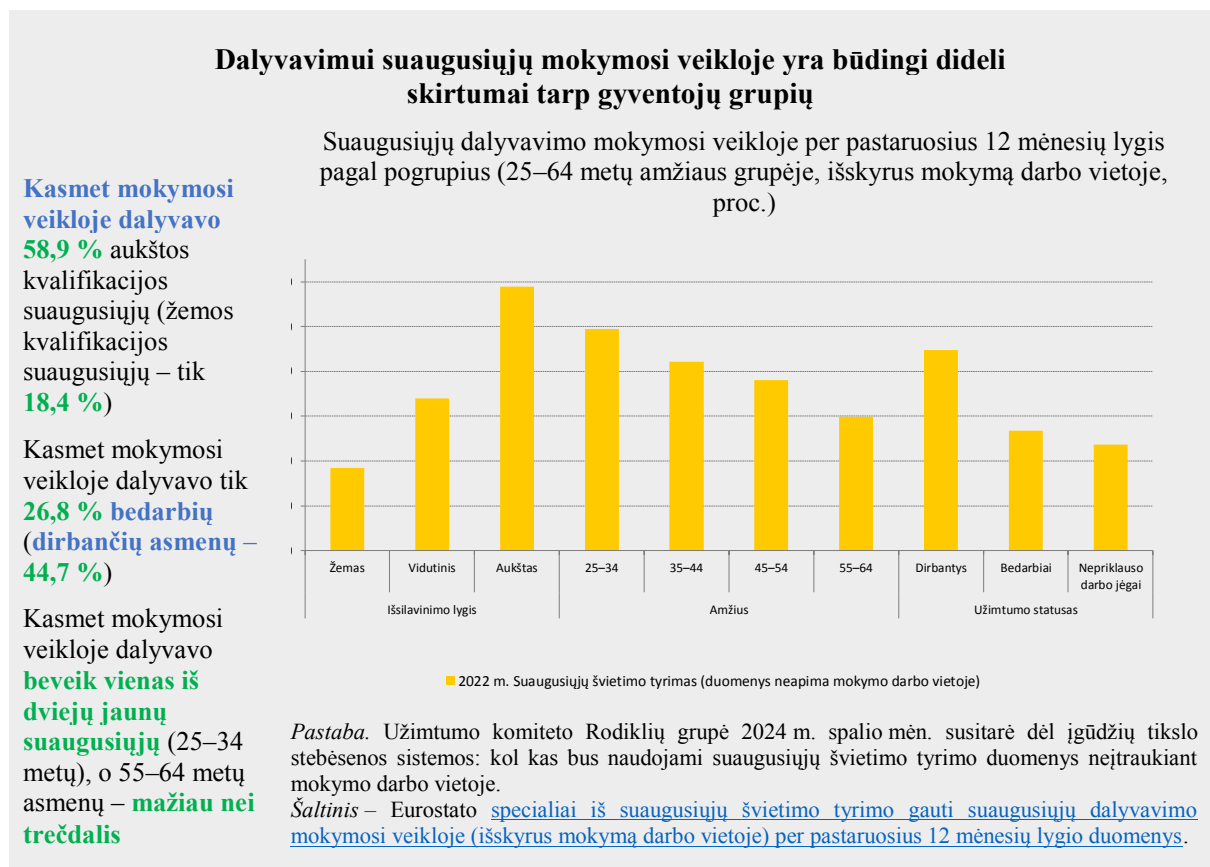
Mokyklos nebaigimo problema ES šiek tiek sumažėjo nuo 2022 m.: 2023 m. mokyklos nebaigusių 18–24 metų asmenų buvo 9,5 proc. (2,3 proc. punkto mažiau nei prieš 10 metų). Vis dėlto valstybių narių aukštynkryptės konvergencijos ženklų nėra. Mokyklos daug dažniau nebaigia jauni vyrai. Nors teigiama pastarojo dešimtmečio tendencija mergaičių atveju tęsiasi, atrodo, kad berniukų atveju pažanga sustojo. Be to, dažniau anksti iš švietimo ir mokymo sistemos pasitraukia ne ES gimę jaunuoliai, jauni romai ir jaunimas su negalia. ES sėkmingai siekia savo tretinio išsilavinimo tikslo: per pastaruosius penkerius metus šio lygio išsilavinimą įgijusių asmenų padaugėjo visose, išskyrus tris, valstybėse narėse. ES 2023 m. tretinį išsilavinimą turėjo 43,1 proc. 25–34 metų asmenų, taigi tai buvo dažniausias jaunų suaugusiųjų išsilavinimo lygis (vis dėlto jaunos moterys tretinį išsilavinimą buvo įgijusios kur kas dažniau nei vyrai). Tebėra lyčių skirtumų pagal pasirenkamus studijų dalykus (pvz., švietimo ir sveikatos srityse dominuoja moterys, IRT ir inžinerijos – vyrai). Kadangi nepalankioje padėtyje esantiems jaunuoliams tebėra sunkiau įgyti aukštąjį išsilavinimą, kyla rizika, kad jau esama socialinė ir ekonominė nelygybė dar labiau įsitvirtins. Didėjant tretinio išsilavinimo įgijimui svarbu didinti aukštojo mokslo lankstumą ir jo atitiktį darbo rinkos poreikiams, kad būtų sprendžiamos įgūdžių trūkumo (ypač STEM srityse) problemos. Profesines mokyklas neseniai baigusių absolventų užimtumo rezultatai toliau gerėjo visoje ES. 2023 m. keturi iš penkių neseniai profesines mokyklas baigusių absolventų turėjo darbą, beveik du trečdaliai jų įgijo patirties darbo vietoje, o pastarųjų užimtumo lygis (84,8 proc.) buvo aukštesnis negu kitų šios grupės asmenų, neturinčių tokios patirties (71,5 proc.). Vis dėlto tiek profesines mokyklas baigusių absolventų mokymosi darbo vietoje, tiek pagal jų užimtumo perspektyvas tarp valstybių tebėra didelių skirtumų.

Tobulinti suaugusiųjų įgūdžius yra labai svarbu siekiant našumo ir konkurencingumo, taip pat siekiant išlaikyti socialinę sanglaudą ir gerinti įtrauktį į darbo rinką, kartu remiant dvejopą pertvarką; vis dėlto dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi veikloje reikšmingai skiriasi tarp valstybių narių ir gyventojų grupių. 2023 m. gegužės mėn. „Eurobarometro“ mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) apklausa²⁶ atskleidė, kad daugiau kaip pusė MVĮ nurodo, kad joms sunku rasti reikiamų įgūdžių turinčių darbuotojų, o maždaug ketvirtadalis MVĮ (26 proc.) nurodė, kad tai buvo „vidutiniškai sunku“. Beveik dviem trečdaliams MVĮ tai yra problema, trukdanti jų verslo veiklai apskritai. Tuo pat metu naujausi EBPO Suaugusiųjų gebėjimų tarptautinio vertinimo programos (PIAAC) rezultatai²⁷ rodo, kad suaugusiųjų (15–64 metų asmenų) raštingumas per pastarąjį dešimtmetį išaugo penkiose iš dvidešimties dalyvaujančių valstybių narių, o daugumoje iš jų (dvylikoje) nepakito arba reikšmingai sumažėjo. Vertinant skaičiavimo gebėjimus, rezultatai rodo šiek tiek palankesnę padėtį: dešimtyje valstybių narių rezultatai pagerėjo ir tik šešiose valstybėse narėse šie suaugusiųjų gebėjimai nepakito arba reikšmingai suprastėjo. Be to, gebėjimų lanksčiai spręsti uždavinius srityje dešimties dalyvaujančių valstybių narių rezultatai 2023 m. buvo kur kas geresni už vidurkį arba jam artimi. Tokiomis aplinkybėmis ir darbo jėgos bei įgūdžių trūkumo ir visuomenės senėjimo sąlygomis, labai svarbu skatinti plataus masto dalyvavimą suaugusiųjų mokymosi veikloje, kad ES darbo jėgos įgūdžiai būtų atnaujinami. Vis dėlto naujausi suaugusiųjų švietimo tyrimo (SŠT) duomenys rodo, kad dalyvavimo suaugusiųjų mokymosi veikloje (išskyrus mokymą darbo vietoje) per pastaruosius 12 mėnesių lygis ES padidėjo nedaug – nuo 37,4 proc. 2016 m. iki 39,5 proc. 2022 m., ir yra didelių skirtumų tarp

²⁶ Žr. European Commission, [Flash Eurobarometer 529 – Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises](#), Publications Office of the European Union, 2023.

²⁷ OECD, [Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023](#), OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, 2024. Duomenys gauti po šio leidinio paskelbimo 2024 m. gruodžio 10 d.

valstybių narių. Pažanga skaitmeninių įgūdžių srityje taip pat apskritai buvo lėta, o tarp šalių esama reikšmingų skirtumų. Nors 2023 m. daugiau kaip 90 proc. asmenų ES bent kartą per savaitę naudojo internetą²⁸, tik 55,6 proc. asmenų turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, o tai yra tik nedidelis padidėjimas nuo 2021 m., kai jų buvo 53,9 proc. Esant dabartiniam pažangos tempui, šio dešimtmečio pabaigoje tik 59,8 proc. suaugusiųjų turėtų bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, o tai yra kur kas mažiau negu ES tikslas – 80 proc.²⁹ Dalyvauti įgūdžių ugdymo visą gyvenimą veikloje itin svarbu žemos kvalifikacijos (t. y. ne aukštesnį kaip pagrindinį išsilavinimą turintiems) asmenims, bedarbiams, darbo jėgai nepriklausantiems asmenims ir vyresnio amžiaus gyventojams, kuriems to labiausiai reikėtų. Tokiomis aplinkybėmis 2020 m. Europos įgūdžių darbotvarkėje paraginta radikaliai padidinti kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo mastą. Be to, 2022 m. birželio mėn. Tarybos rekomendacijoje dėl individualių mokymosi sąskaitų išdėstyta, kaip valstybės narės gali veiksmingai derinti finansinę ir nefinansinę paramą, kad suaugusieji galėtų tobulinti savo įgūdžius per visą savo darbinį gyvenimą³⁰. Pagal 2022 m. birželio mėn. Tarybos rekomendaciją dėl europinio požiūrio į mikrokredencius, pastarieji taip pat atlieka šiuo atžvilgiu svarbią funkciją, nes jais galima skatinti darbuotojų ir darbo ieškančių asmenų dalyvavimą tikslinio kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo veikloje³¹.

²⁸ Žr. European Commission, [Digitalisation in Europe – 2024 edition](#), Publications Office of the European Union, 2024.

²⁹ Žr. [Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2024 m. skaitmeninio dešimtmečio padėties ataskaita“ priedą](#) (COM(2024) 260 final).

³⁰ Žr. [2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendaciją dėl individualių mokymosi sąskaitų](#), 2022/C 243/03.

³¹ Žr. [2022 m. birželio 16 d. Tarybos rekomendaciją dėl europinio požiūrio į mikrokredencius mokymuisi visa gyvenimą ir įsidarbinamumui skatinti](#), 2022/C 243/02.

Realiosios bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos (GDHI) ES 2023 ir 2024 m. vėl pradėjo augti ir tai padėjo namų ūkiams susigrąžinti perkamąją galią ir išvengti skurdo didėjimo. Apskritai realiosios namų ūkių pajamos nuo 2023 m. II ketvirčio augo sparčiau nei BVP, taigi baigėsi jų augimo lėtėjimo per ankstesnius dvejus metus tendencija. Atlygis savarankiškai dirbantiems asmenims didėja vidutiniu tempu, o atlygio darbuotojams augimas paspartėjo 2023 m. IV ketvirtį ir 2024 m. I ketvirtį. Tai su kaupu kompensavo mokesčių poveikį, kuris 2023 m. pabaigoje pradėjo stabdyti pajamų augimą, nors prieš tai buvo teigiamai prisidėjęs praėjusiais metais, ypač dėl laikinų su infliacija susijusių priemonių. 2024 m. pirmąjį pusmetį grynosios socialinės išmokos turėjo tam tikrą teigiamą poveikį.

Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis ES 2023 m. šiek tiek sumažėjo, be kita ko, ir dėl ryžtingų politikos priemonių, kurių imtasi siekiant sušvelninti neigiamą didelių pragyvenimo išlaidų socialinį poveikį, tačiau iššūkių tebėra ir yra reikšmingų skirtumų tarp regionų. Vis dėlto ES 2023 m. skurdas ar socialinė atskirtis (AROE) tebegrėsė maždaug vienam iš penkių asmenų, o bendras tokių asmenų skaičius sumažėjo apie 1,6 mln., palyginti su 2019 m. (2030 m. tikslas – bent 15 mln.). Skirtumai tarp valstybių narių ir jose, taip pat skirtumai tarp įvairių gyventojų grupių buvo dideli, o didesnę skurdo riziką patyrė vaikai, pagyvenę žmonės, asmenys su negalia, ne ES gimę asmenys ir romai. Eurostato išankstiniai įverčiai pagal 2023 m. pajamas rodo, kad skurdo rizikos lygis tiek ES (vidurkis), tiek daugumoje valstybių narių išliko stabilus. Nedarbas tebebuvo vienas pagrindinių skurdą lemiančių veiksnių, o socialinės išmokos nepasiekė visų namų ūkių, kuriems reikėjo paramos. Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui šiek tiek sumažėjo 2023 m., o valstybių narių rezultatai skyrėsi, ir tai rodo, kad svarbu toliau aktyviau siekti užtikrinti tinkamą pajamų rėmimą ir socialinės apsaugos aprėptį. Nors kelerius pastaruosius metus padėtis gerėjo, praktiškai visose valstybėse narėse minimaliųjų pajamų paramos paprastai nepakanka tam, kad žmonės būtų išvaduoti iš skurdo. Siekiant įveikti šį iššūkį, labai svarbu visose valstybėse narėse įgyvendinti Tarybos rekomendaciją dėl minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis³². 2023 m. antrus iš eilės metus ES didėjo energijos nepritekliaus (vertinamas pagal asmenų, negalinčių pakankamai apšildyti savo būsto, dalį). Nors kainų šokas 2022 m. žiemą buvo kur kas didesnis nei 2021 m. žiemą, energijos nepritekliaus didėjo mažiau nei 2022 m., todėl galima teigti, kad išskirtinės paramos priemonės, kurių ėmėsi ES ir jos valstybės narės, veiksmingai padėjo sušvelninti poveikį. Labai svarbu vertinti reformų ir investicijų poveikį pajamų pasiskirstymui, kad būtų galima atsižvelgti į poveikį skurdo rizikai bei pajamų nelygybei ir iš anksto suteikti informacijos, padėsiančios formuoti politiką.

³² [Tarybos rekomendacija dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis \(2023/C 41/01\).](#)

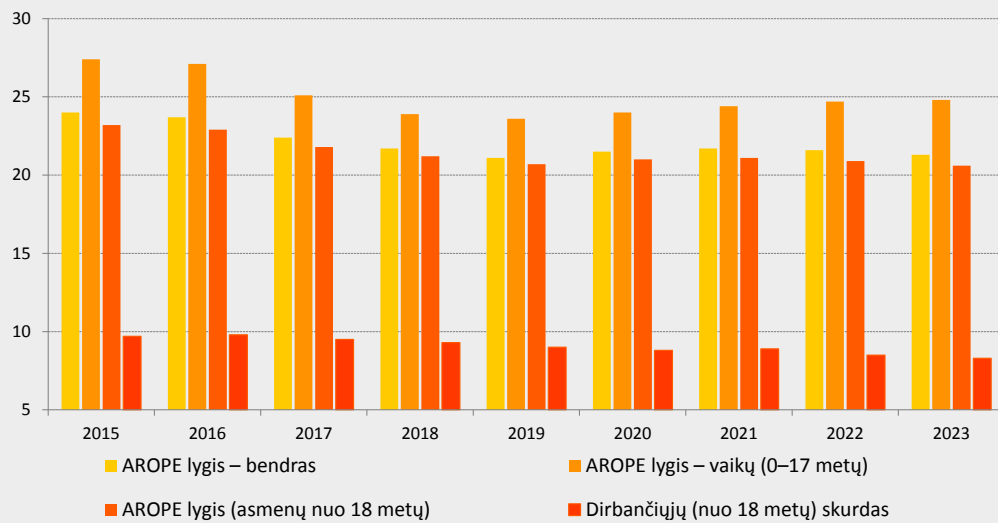
Skurdo ar socialinės atskirties lygis labai skiriasi įvairiose amžiaus grupėse, dažnai skurdas ar socialinė atskirtis labiausiai gresia vaikams, be to, tai patiria ir dirbantys asmenys

Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis – bendras ir amžiaus grupėse iki 18 metų ir nuo 18 metų; dirbančiųjų (nuo 18 metų) skurdo lygis (proc.)

ES 2023 m.

vienam iš penkių asmenų ir vienam iš keturių vaikų grėsė skurdas ar socialinė atskirtis

ES 2023 m. vienam iš 12 darbuotojų grėsė skurdas

Pastaba. Duomenų eilutė yra nutrūkusi 2020 m. Naudojamos dirbančiųjų asmenų (nuo 18 metų) skurdo rizikos lygio 2015–2019 m. apskaičiuotosios vertės.

Šaltinis – Eurostatas [ilc_peps01n], [ilc_li02], [ilc_li04], ES SPGS.

Vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis ES išliko iš esmės stabili, nors jų skaičius šiek tiek sumažėjo 2023 m., o asmenų su negalia padėtis toliau blogėjo. Šiais metais pirmą kartą po COVID-19 pandemijos vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius ES šiek tiek sumažėjo iki 19,9 mln., palyginti su 20 mln. 2022 m. Skurdas ar socialinė atskirtis tebegrėsė beveik vienam iš keturių vaikų ES, o bendras tokių vaikų skaičius padidėjo 0,6 mln., palyginti su 2019 m., taigi nutolta nuo ES tikslo iki 2030 m. šį skaičių sumažinti bent 5 mln. Labai svarbu įveikti vaikų skurdą bei socialinę atskirtį ir taip jiems padėti realizuoti visą savo potencialą visuomenėje ir darbo rinkoje, taip pat sustabdyti skurdo perdavimą iš kartos į kartą. Šiuo atžvilgiu labai svarbu visose valstybėse narėse įgyvendinti Europos vaiko garantijų sistemą³³. Asmenų su negalia skurdo ar socialinės atskirties rizika taip pat tebėra didesnė. Pastarosios grupės AROPE lygis (28,8 proc. 2023 m.) buvo 10,8 proc. punkto didesnis nei visų kitų gyventojų tais metais. Vis dar didelis asmenų su negalia ir asmenų be negalios užimtumo lygių skirtumas ir didesnė tikimybė, kad asmenys su negalia anksti pasitrauks iš švietimo sistemos, glaudžiai siejasi su nustatyta didesne jų patiriama skurdo rizika.

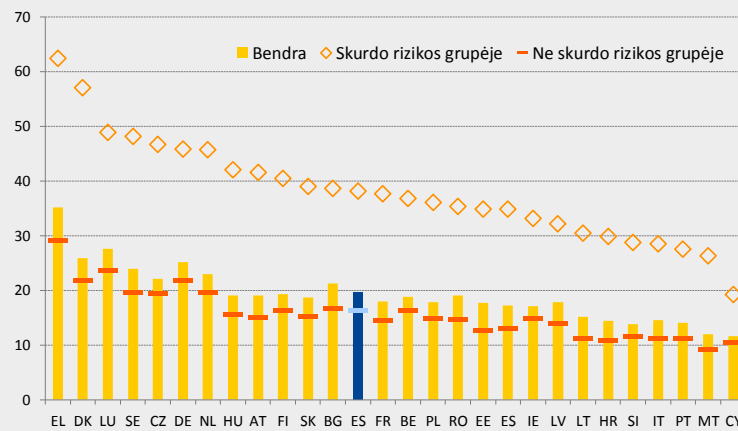
³³ [2021 m. birželio 14 d. Tarybos rekomendacija \(ES\) 2021/1004, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema, \(OL L 223, 2021 6 22, p. 14–23\).](#)

Skurdą patiriantys namų ūkiai didelę savo disponuojamųjų pajamų dalį skiria būsto išlaidoms padengti, o tarp valstybių narių šiuo atžvilgiu esama didelių skirtumų

Būsto išlaidų sudaroma disponuojamųjų namų ūkio pajamų dalis 2023 m. (proc.)

2023 m. **daugiau kaip trečdalyje valstybių narių** namų ūkiai skyrė **apie penktadalį ar daugiau savo disponuojamųjų pajamų būsto išlaidoms padengti**

Beveik visose valstybėse narėse **per didelį būsto išlaidų naštą du kartus dažniau patyrė tie namų ūkiai, kuriems grėsė skurdas**

Šaltinis – Eurostatas [ilc_md01].

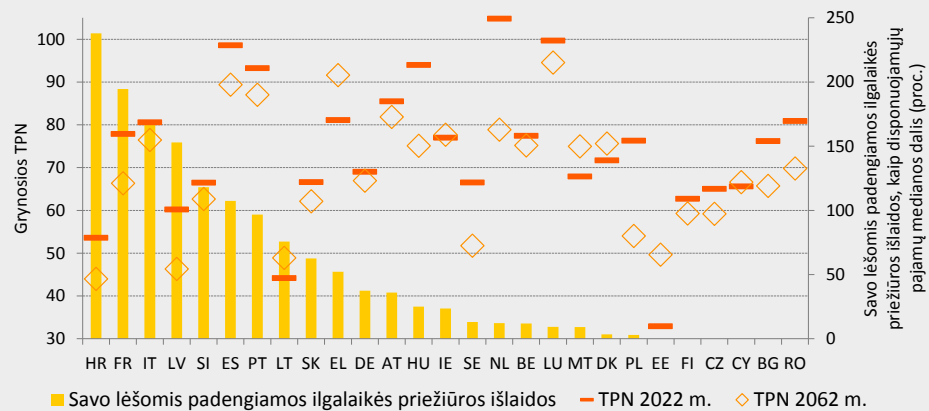
Galimybė suteikti kokybišką socialinį būstą ar paramą apsirūpinti būstu asmenims, kuriems to reikia, yra svarbus ES prioritetasis. Būsto prieinamumas yra itin svarbus siekiant apsaugoti nuo skurdo ar socialinės atskirties rizikos; nuo to priklauso ir galimybė gauti išsilavinimą ir dirbti, tai taip pat turi poveikį su darbu susijusiam judumui valstybėse narėse ir ES bendrojoje rinkoje. Būsto išlaidos yra našta ES namų ūkių biudžetams ir ypač sunki našta tiems, kuriems jau gresia skurdas. 2023 m. beveik pusė ES namų ūkių būsto išlaidas vertino kaip finansinę naštą. Tuo pat metu net 8,9 proc. ES gyventojų gyvena namų ūkiuose, kurių bendros būsto išlaidos sudarė daugiau kaip 40 proc. visų disponuojamųjų namų ūkio pajamų (tai yra per didelė būsto išlaidų našta). Asmenų, kuriems jau gresia skurdas, grupėje ši dalis siekė 33,5 proc. Būsto įperkamumas sumažėjo, ypač didžiuosiuose ES miestuose, dėl išaugusių nuomos ir nekilnojamojo turto kainų, kurios lenkė pajamų augimą. Be to, daugelyje šalių aprūpinimo socialiniu būstu nepakanka poreikiams tenkinti, nes būstų atsarga mažėja, o laukimo sąrašai yra ilgi. Reikšmingiausios kliūtys investuoti į socialinį būstą yra siejamos su bendromis statybos sektoriaus problemomis tokiose srityse kaip leidimų išdavimo procedūros ir žemės naudojimas, biudžeto suvaržymai, galimybės gauti finansavimą ir kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumas. Galiausiai, benamystės, kaip kraštutinės su būsto prieinamumu susijusios problemos, padėti taip pat dar labiau apsunkino padidėjusios pragyvenimo išlaidos. Daugiau kaip ketvirtadalis 30–54 metų asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, nurodė per pastaruosius 12 mėnesių patyrę sunkumų nuomotis būstą. Valstybės narės jau pradėjo įvairias reguliavimo ir ne reguliavimo srities reformas ir investicijų programas siekdamos didinti būsto įperkamumą ir didinti savo socialinių būstų fondą. Šių reformų ir investicijų įgyvendinimas gali būti remiamas ES lėšomis.

Prognozuojama, kad ilgalaikės priežiūros išlaidos toliau didės, o pajamų pakeitimo pensijomis normos turėtų mažėti

Grynosios teorinės pajamų pakeitimo pensijomis normos (TPN), 2022 ir 2062 m. (vyrų, proc. p.); savo lėšomis padengiamų ilgalaikės priežiūros namuose išlaidų sudaroma disponuojamųjų pajamų medianos dalis (proc.)

Savo lėšomis padengiamos ilgalaikės priežiūros išlaidos viršijo asmenų, kuriems reikia tokios priežiūros, disponuojamųjų pajamų medianą penktadalyje ES valstybių narių

Numatomas pajamų pakeitimo pensijomis normų mažėjimas, tikėtina, dar labiau padidins didelių ilgalaikės priežiūros išlaidų našlą

Pastaba. Teorinės pajamų pakeitimo pensijomis normos (TPN) – per 40 metų karjerą, kuri baigiasi sulaukus pensinio amžiaus, vidutinės pajamas uždirbusio asmens TPN 2022 ir 2062 m. Savo lėšomis padengiamos ilgalaikės priežiūros išlaidos – didelių priežiūros poreikių turinčio asmens išlaidos (gavus valstybės paramą). Žr. pastabas dėl šios diagramos, pateiktas 7 interpe, kuriame metodika paaiškinta išsamiau.

Šaltinis – Komisijos skaičiavimai remiantis EBPO ir valstybių narių duomenimis. 2024 m. Pensijų adekvatumo ataskaita ir EBPO analizė, pagrįsta EBPO ilgalaikės priežiūros socialinės apsaugos klausimynu, SHARE (8-oji banga, 2019 m., išskyrus Portugaliją, kurios duomenys yra 6-osios bangos, 2015 m.) ir TILDA (3-ioji banga, 2015 m.).

Socialinės apsaugos sistemų modernizavimas, užtikrinant adekvačią ir tvarią socialinę apsaugą ir socialines paslaugas, gali prisidėti prie integracinio ekonomikos augimo. Nepaisant tam tikro padėties pagerėjimo per pastaruosius kelerius metus, socialinės apsaugos prieinamumo padėtis valstybėse narėse tebėra skirtinga. 2019 m. Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių³⁴ įgyvendinimas turėtų būti sustiprintas, kad būtų sprendžiamos tęstinės struktūrinės problemos. Šiomis aplinkybėmis svarbu, kad suteikiant galimybę naudotis socialine apsauga būtų užtikrintas skaidrumas ir supaprastinimas. Skaitmeniniai sprendimai gali padėti didinti socialinės apsaugos skaidrumą, efektyvumą ir veiksmingumą, tačiau reikia užkirsti kelią didesnei skaitmeninės atskirties rizikai. Senėjančioje visuomenėje pensijų ir ilgalaikės priežiūros adekvatumui ir fiskaliniam tvarumui užtikrinti reikia įvairių politikos priemonių derinio, apimančio investicijas į vyresnių žmonių aktyvumą ir sveikatą, darbingo amžiaus ilginimą ir paramą taikyti adaptuotą bei lanksčią darbo tvarką, kartu su veiksmingomis ir efektyviomis pensijų ir ilgalaikės priežiūros sistemomis. Didėjant ilgaamžiškumui vis didesnių iššūkių kyla dėl socialinės ir ekonominės nelygybės, taip pat dėl nestandartinių darbo formų daugėjimo. Prognozuojama, kad pajamų pakeitimo pensijomis normos³⁵ per ateinančius keturis dešimtmečius mažės, tačiau ilgalaikės priežiūros poreikiai, kaip numatoma, didės. Adekvačios pensijos vis labiau priklausys nuo ilgesnės karjeros. Be to, esant mažesnėms pensijoms taip pat būtų sunkiau padengti ilgalaikės priežiūros išlaidas savomis lėšomis. Asmenims, turintiems didelių priežiūros poreikių, šios išlaidos gali būti labai didelės, o

³⁴ [2019 m. lapkričio 8 d. Tarybos rekomendacija dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių, 2019/C 387/01.](#)

³⁵ Pagal teorines pajamų pakeitimo normas vertinama, kaip hipotetinės pensininko pajamos iš pensijos pirmaisiais metais po išėjimo į pensiją prilygtų jo darbo pajamoms, gautoms prieš pat išeinant į pensiją.

padėtis įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi. Prognozuojama, kad ilgainiui dėl demografinės raidos iki 2050 m. asmenų, kuriems gali reikėti ilgalaikės priežiūros, padaugės 6,6 mln.³⁶, o dėl to dar labiau padidės dabartinės struktūrinės problemos, susijusios su ilgalaikės priežiūros prieinamumu, įperkamumu ir kokybe. Atsižvelgiant į tokias aplinkybes, Tarybos rekomendacijoje dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas³⁷ valstybių narių prašoma užtikrinti tinkamas ilgalaikės priežiūros paslaugas, taip pat kokybišką užimtumą ir tinkamas darbo sąlygas priežiūros sektoriuje, tenkinant darbuotojų įgūdžių poreikius, o kartu teikiant paramą prižiūrintiesiems asmenims. 2024 m. birželio mėn. Tarybos išvadose dėl pensijų adekvatumo³⁸ dar kartą patvirtinta, kad reikia vykdyti tolesnes reformas, be kita ko, gerinant visų asmenų dalyvavimą darbo rinkoje, socialinės apsaugos sistemų prieinamumą ir įmokų į jas mokėjimą, taip pat didinant galimybes gauti aukštos kokybės ir įperkamas sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros paslaugas. Be to, Tarybos išvadose dėl fiskalinio tvarumo iššūkių, kylančių dėl senėjimo, dar kartą patvirtinamas poreikis toliau švelninti gyventojų senėjimo padarinius ekonomikai ir biudžetui, be kita ko, užtikrinti patikimus viešuosius finansus, didinti našumą ir dalyvavimo darbo rinkoje bei užimtumo lygį, taip pat pritaikyti pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sistemas³⁹.

Sklandus socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos yra svarbūs siekiant gerinti darbo sąlygas ir mažinti darbo jėgos trūkumą. 2024 m. sausio 31 d. Val Diušeso aukščiausiojo lygio susitikime su socialiniais partneriais Komisija, Tarybai pirmininkaujanti Belgija ir įvairių pramonės šakų socialiniai partneriai pasirašė Trišalę deklaraciją dėl klestinčio socialinio dialogo. Tai reiškia, kad atnaujintas įsipareigojimas stiprinti socialinį dialogą ES lygmeniu ir suvienyti jėgas siekiant įveikti pagrindinius mūsų ekonomikos ir darbo rinkų iššūkius⁴⁰. Reguliarus dialogas ir konsultavimasis su pilietinės visuomenės organizacijomis taip pat yra svarbu veiksmingos ir įtraukios politikos įgyvendinimui. Kaip pripažinta 2024 m. La Hulpės deklaracijoje dėl Europos socialinių teisių ramsčio ateities, pilietinė visuomenė atlieka svarbų vaidmenį kovojant su socialine atskirtimi ir nelygybe, taip pat įgyvendinant su nepakankamai atstovaujamomis ir pažeidžiamomis grupėmis susijusią politiką. ES lygmeniu socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos aktyviai dalyvauja Europos semestro veikloje reguliariai keičiantis nuomonėmis ir rengiant temines diskusijas ypač aktualiose srityse.

Valstybės narės turėtų imtis veiksmų siekdamos įveikti šioje bendroje užimtumo ataskaitoje nurodytus užimtumo, įgūdžių srities ir socialinės politikos iššūkius. Visų pirma, pagal užimtumo politikos gaires turėtų būti siekiama:

- tobulinti suaugusiųjų kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą, kad būtų užtikrintas konkurencingumas, spręsti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemas, prisitaikyti prie kintančios darbo rinkos padėties bei perspektyvų ir skatinti žaliąją bei skaitmeninę pertvarką ir šiais tikslais, be kita ko, integruoti su įgūdžiais susijusias informacijas

³⁶ Pagal projekcijas, parengtas remiantis atskaitos scenarijumi. Žr. European Commission DG ECFIN (2024), *2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States (2022-2070)*, Publications Office of the European Union.

³⁷ Žr. 2022/C 476/01.

³⁸ Žr. 2024 m. birželio 20 d. Tarybos išvadas dėl pensijų adekvatumo, 11398/24.

³⁹ Žr. 2024 m. gegužės 14 d. Tarybos išvadas, 9159/24.

⁴⁰ Žr. [Trišalę deklaraciją dėl klestinčio Europos socialinio dialogo](#).

rinkimo priemonių naudojimą, stiprinti individualiųjų teisių į mokymą, kaip antai individualiųjų mokymosi sąskaitų, teikimą, taip pat skatinti mikrokredencialų kūrimą, diegimą ir pripažinimą pagal Tarybos rekomendacijas dėl individualiųjų mokymosi sąskaitų ir dėl europinio požiūrio į mikrokredencius;

- stiprinti aktyvią darbo rinkos politiką ir valstybinių užimtumo tarnybų pajėgumą bei veiksmingumą ir šiuo tikslu, be kita ko, investuoti į skaitmeninę infrastruktūrą ir paslaugas, geresnį profesinį orientavimą, konsultavimo paslaugas, su įgūdžiais susijusios informacijos rinkimą ir darbuotojų mokymą, taip siekiant remti aukštos kokybės darbo vietų kūrimą ir keitimą;
- laikantis nacionalinės teisės aktų ir (arba) nacionalinės praktikos ir visiškai gerbiant socialinių partnerių vaidmenį ir autonomiją, skatinti tokius darbo užmokesčio pokyčius, kurie sušvelnintų perkamosios galios mažėjimą, ypač mažą darbo užmokestį gaunantiems asmenims, kartu skatinant aukštynkryptę socialinę konvergenciją ir atsižvelgiant į našumo raidą, kokybiškų darbo vietų kūrimą ir poreikį išsaugoti konkurencingumą;
- užtikrinti, kad būtų galimybių naudotis paramos programomis, parengtomis siekiant išsaugoti ir toliau vystyti žmogiškąjį kapitalą vykdant susijusį kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą, kad būtų remiami sąžiningi restruktūrizavimo procesai ten, kur tai reikalinga, lengvinamas darbo keitimas ir padedama modernizuoti ekonomiką;
- teikti paramą darbuotojams ir namų ūkiams, kuriuos labiausiai paveikė prisitaikymo prie klimato kaitos ir naujų žaliųjų bei skaitmeninių technologijų ekonominis ir socialinis poveikis, visų pirma pažeidžiamiesiems darbuotojams ir namų ūkiams, ir šiuo tikslu, be kita ko, teikti veiksmingas užimtumo paslaugas ir mokymo priemones, įgyvendinti tinkamai parengtas, tikslines ir terminuotas užimtumo programas, taikyti įdarbinimo bei darbo vietos keitimo paskatas, užtikrinti tinkamą pajamų saugumą laikantis aktyvios įtraukties principo, taip pat skatinti verslumą pagal Tarybos rekomendaciją dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo;
- skatinti judumą Europos Sąjungoje ir svarstyti galimybę pritraukti kvalifikuotų darbuotojų, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai. Be to, užtikrinti pagarbą darbo ir socialinės apsaugos teisėms ir šių teisių laikymąsi ir nukreipti trečiųjų šalių piliečius, patenkančius į ES teisėtos migracijos būdais, dirbti pagal profesijas, kurioms trūksta darbuotojų, remiantis veiksminga integracijos politika ir išlaikant visišką suderinamumą su siekiu išnaudoti pačios Sąjungos specialistų potencialą;
- pritaikyti darbo rinkos reguliavimą ir mokesčių bei išmokų sistemas, kad būtų sumažinta darbo rinkos segmentacija bei atotrūkis tarp lyčių darbo rinkoje ir būtų skatinamas kokybiškų darbo vietų kūrimas, įskaitant galimą mokesčių pleišto mažinimą, visų pirma mažą darbo užmokestį gaunantiems asmenims, nedarant kliūčių pereiti į geriau mokamą darbą ir pereiti nuo darbo jėgos apmokestinimo prie aplinkosaugos mokesčių;
- užtikrinti sveiką, saugią ir gerai pritaikytą darbo aplinką;
- skatinti kolektyvines derybas ir socialinį dialogą, laikantis Tarybos rekomendacijos dėl socialinio dialogo stiprinimo ir kartu užtikrinant savalaikį ir prasmingą socialinių partnerių dalyvavimą susijusios politikos formavime ES ir nacionaliniu lygmenimis, be kita ko, kai tai susiję su valstybių narių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų įgyvendinimu ir su Europos semestru;

- didinti jaunimo perspektyvas darbo rinkoje ir šiuo tikslu, be kita ko, užtikrinti per įtraukų ir kokybišką profesinį mokymą ir tretinį mokslą, teikti tikslinę užimtumo tarnybų paramą (apimančia mentorystę, orientavimą ir konsultavimą), taip pat įgyvendinti kokybiškas pameistrystės stažuotių programas pagal sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą;
- remti vienodas galimybes aukštajame moksle, jo kokybę ir atitiktį darbo rinkos poreikiams, taip pat automatinį kvalifikacijų pripažinimą, siekiant spręsti įgūdžių trūkumo ir neatitikties problemas, ir šiuo tikslu, be kita ko, didinti kai kurių STEM dalykų studijų absolventų skaičių, mažinti atotrūkį tarp lyčių ir įgalinti universitetus aktyviai prisidėti prie žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos;
- užtikrinti nediskriminavimą, skatinti lyčių lygybę, gerinti lygybės principo integravimą ir stiprinti moterų ir nepalankioje padėtyje esančių grupių dalyvavimą darbo rinkoje – skatinti lygias galimybes ir karjeros raidą, užtikrinti vienodą užmokestį už vienodą ar vienodos vertės darbą ir darbo užmokesčio struktūrų skaidrumą ir skatinti darbo, šeimos ir asmeninio gyvenimo derinimą, ir šiuo tikslu, be kita ko, suteikti galimybių naudotis įperkamos ir aukštos kokybės priežiūros (ikimokyklinio ugdymo bei priežiūros ir ilgalaikės priežiūros) paslaugomis, atostogomis dėl šeiminių priežasčių ir lanksčiomis darbo sąlygomis tėvams ir kitiems prižiūrintiesiems asmenims pagal Europos priežiūros strategijas;
- skatinti vaikų lygias galimybes, siekiant kovoti su dideliu vaikų skurdu ir optimaliai panaudoti ES ir nacionalinius išteklius. Paspirtinti Europos vaiko garantijų sistemos įgyvendinimą, ir šiuo tikslu, be kita ko, teikti įperkama ir kokybišką ikimokyklinį ugdymą bei priežiūrą ir spręsti mokyklos nebaigimo ir mokytojų trūkumo problemas. Remti nepalankioje padėtyje esančių grupių ir atokių vietovių vaikų ir jaunimo galimybes gauti kokybišką išsilavinimą, gerinti jų mokymosi rezultatus ir skatinti visų kvalifikacijos lygių mokymą;
- imtis visapusiškų priemonių, kuriomis būtų tobulinami pagrindiniai įgūdžiai ir apskritai gerinamas mokinių bendrųjų kompetencijų (įskaitant universaliuosius įgūdžius) ugdymas ir sprendžiamos su švietimo ir mokymo sistemų veikimu ir teisingumu susijusios struktūrinės problemos ir šiuo tikslu, be kita ko, taikyti veiksmingus mokymo, mokymosi ir vertinimo metodus, remti pedagogų ir mokyklų vadovų profesinę praktiką, skatinti kurti palankią mokymosi aplinką, teikti tikslinę paramą nepalankioje padėtyje esančioms mokykloms ir besimokantiems asmenims, taip pat spręsti mokytojų trūkumo problemas ir didinti mokytojo profesijos patrauklumą (be kita ko, kuriant patrauklias karjeros sistemas, remiant pedagogus per visą jų karjerą ir teikiant tinkamą paramą mokytojams mažiau palankiose, kaimo ir atokiose vietovėse);
- stiprinti mokinių ir visų amžiaus grupių suaugusiųjų skaitmeninius įgūdžius ir kompetencijas, lavinti kritinį mąstymą bei gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir didinti skaitmeninės srities specialistų rezervą darbo rinkoje ir šiuo tikslu vystyti skaitmeninio švietimo ir mokymo ekosistemas, remiamas svarbiausiomis tam reikalingomis priemonėmis, tokiomis kaip spartusis ryšys mokyklose, aprūpinimas įranga ir mokytojų rengimas; remti įstaigas, turinčias praktinės skaitmenizavimo patirties, ypač daug dėmesio skiriant įtraukčiai ir skaitmeninio atotrūkio mažinimui;
- vadovaujantis Tarybos rekomendacija dėl socialinės apsaugos galimybių, užtikrinti adekvačią ir tvarią visų socialinę apsaugą; suteikti geresnę apsaugą asmenims, kurių socialinė apsauga nepakankama, kaip antai darbuotojams, kurių užimtumas nestandartinis (įskaitant darbą skaitmeninėse platformose), ir savarankiškai dirbantiems asmenims; gerinti išmokų adekvatumą, teisių perkeliamumą ir kokybiškų paslaugų

prieinamumą, kartu užtikrinant viešųjų finansų tvarumą; veiksmingai remti darbingų asmenų integraciją į darbo rinką;

- vadovaujantis Tarybos rekomendacija dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis, plėtoti ir stiprinti minimaliųjų pajamų sistemas, kuriose teikiama adekvati parama ir laikomasi aktyvios įtraukties principo; skatinti esminių paslaugų (įskaitant energijos tiekimą) prieinamumą, ypač mažas pajamas gaunantiems ir pažeidžiamiems namų ūkiams;
- vertinti reformų ir investicijų poveikį įvairių gyventojų grupių pajamų pasiskirstymui pagal Komunikatą dėl geresnio valstybių narių politikos paskirstomojo poveikio vertinimo;
- visiems vaikams, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, teikti nemokamai ir veiksmingai prieinamą sveikatos priežiūrą, ikimokyklinio ugdymo bei priežiūros paslaugas ir jiems suteikti galimybę dalyvauti švietimo, mokymo ir mokyklinėje veikloje, taip pat veiksmingai suteikti galimybę sveikai maitintis ir gyventi tinkamame būste ir visa tai daryti pagal Europos vaiko garantijų sistemą ir susijusius nacionalinius veiksmų planus;
- remti kokybiško ir įperkamo būsto, socialinio būsto ar būsto paramos prieinamumą, kai tai tikslinga; spręsti benamystės, kaip kraštutinės skurdo formos, problemą; skatinti gyventojų būsto ir socialinio būsto renovaciją ir integruotų socialinių paslaugų teikimą;
- investuoti į sveikatos priežiūros sistemas, įskaitant sveikatos profilaktikos ir pirminės sveikatos priežiūros paslaugas, pajėgumą, taip pat į visuomenės sveikatos pajėgumus, priežiūros koordinavimą, sveikatos priežiūros personalą ir naudojimąsi e. sveikatos sistemomis bei DI; kai tinka, mažinti mokėjimus savo lėšomis; gerinti sveikatos priežiūros aprėptį; skatinti geresnes darbo sąlygas ir sveikatos priežiūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą;
- stiprinti kokybiškų, įperkamų ir tvarių ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimą, laikantis Tarybos rekomendacijos dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas;
- užtikrinti įtraukias ir tvarias pensijų sistemas, kurios padėtų užtikrinti pakankamas pajamas senatvėje ir kartų tarpusavio teisingumą.

ES finansavimu (be kita ko, skiriamu per ESF+, ERPF, TPF, pagal TPP ir EGADP tinkamoms finansuoti investicijoms ir reformoms) valstybėms narėms padedama stiprinti politikos veiksmus šiose srityse.

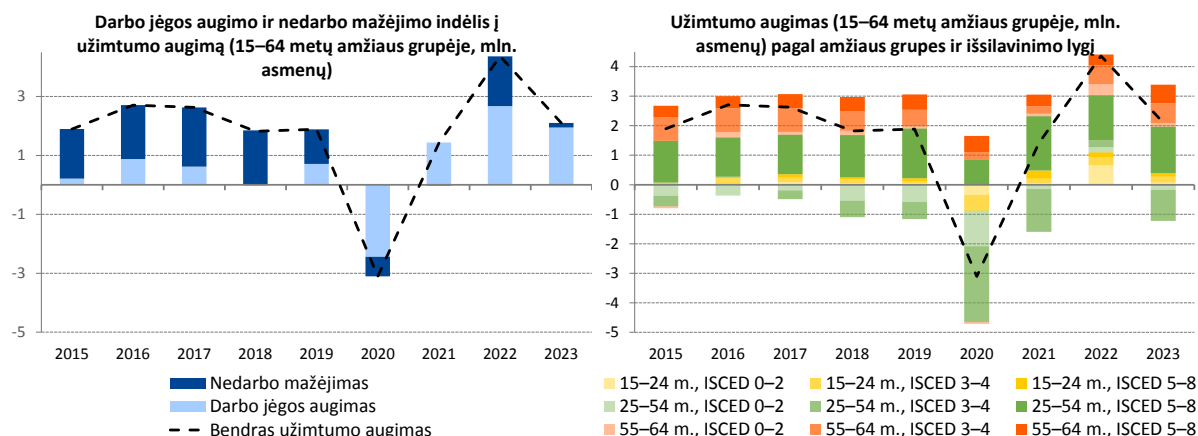
1 SKYRIUS. DARBO RINKOS IR SOCIALINIŲ TENDENCIJŲ, PAŽANGOS SIEKiant TIKSLŲ IKI 2030 M. IR PAGRINDINIŲ BENDRŲJŲ IŠVADŲ DĖL SOCIALINĖS KONVERGENCIJOS APŽVALGA

1.1. Pagrindinės tendencijos darbo rinkoje

Nepaisant sudėtingų ekonominės aplinkos sąlygų 2023 m., užimtumas ES daugumoje sektorių toliau sparčiai didėjo, nors jo augimas buvo lėtesnis, palyginti su išpūdingu augimu praėjusiais metais. Padidėjo užimtumas: dirbti pradėjo dar 2,4 mln. asmenų, taigi bendras dirbančiųjų skaičius pasiekė iš viso 217,5 mln. Šiomis aplinkybėmis užimtumo lygis (20–64 metų amžiaus grupėje⁴¹) pasiekė naujas rekordines aukštumas – 75,3 proc., o 2024 m. II ketvirtį dar padidėjo iki 75,8 proc. 2022 m. sparčiai atsigavęs po pandemijos (+2,3 proc.), metinis užimtumo augimo tempas priartėjo prie vidutinio tempo, buvusio iki COVID-19 pandemijos (2013–2019) ir siekė 1,1 proc. Užimtumo augimas įvairiuose sektoriuose buvo gana subalansuotas, daugumoje jų 0,9–1,7 proc. (su keliomis išimtimis). Užimtumas IRT sektoriuje išaugo 4,3 proc. – tai atspindi ryškią ilgalaikę jo tendenciją ir vykstančią skaitmeninę pertvarką. Užimtumas pramonėje, priešingai, iš esmės nekito (+0,1 proc.). Užimtumas labiausiai sumažėjo žemės ūkio sektoriuje (1,9 proc.) – tai ilgalaikė tendencija jame. Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuje, kuris per COVID-19 krizę neteko beveik 18 proc. darbuotojų, užimtumas 2023 m. išaugo 5,6 proc., taigi pirmą kartą viršytas jame prieš pandemiją buvęs aukščiausias užimtumo lygis; kita vertus, statybos sektorius dar nepasiekė prieš finansų krizę buvusio lygio, nepaisant to, kad jame labiau orientuojamasi į aprūpinimą būstu ir žaliąją renovaciją. Žvelgiant į ateitį prognozuojamas užimtumo augimas 0,8 proc. 2024 m., 0,6 proc. 2025 m. ir 0,5 proc. 2026 m.⁴²

1.1.1 diagrama. Užimtumo augimą 2023 m. lėmė darbo jėgos plėtra, prie kurios daugiausia prisidėjo aukšto išsilavinimo ir vyresnio amžiaus darbuotojai

Užimtumo augimas (15–64 metų amžiaus grupėje), išskaidytas pagal tai, kiek prie jo prisidėjo darbo jėgos augimas ir nedarbo mažėjimas, taip pat pagal įvairias darbo jėgos amžiaus grupes ir išsilavinimo lygius

Šaltinis – savi skaičiavimai pagal Eurostat duomenis [[lfsa_agan](#)], [[lfsa_ugan](#)], [[lfsa_egaed](#)].

Nedarbo lygiui pasiekus istorines žemumas ir mažėjant darbingo amžiaus gyventojų skaičiui, užimtumo augimą daugiausia lėmė auganti darbo jėga, kurią reikšmingai

⁴¹ 1 skyriuje užimtumo lygio rodikliui visada naudojama 20–64 metų amžiaus grupė, jei nenurodyta kitaip.

⁴² Remiantis [Europos Komisijos 2024 m. rudens prognoze \(2024 m. lapkričio 15 d.\)](#).

papildė trečiųjų šalių piliečiai ir vyresnio amžiaus darbuotojai. Buvęs rekordiškai žemas 2022 m., nedarbo lygis ES⁴³ per metus sumažėjo dar 0,1 proc. punkto iki 6,1 proc. 2023 m., o 2024 m. rugsėjo mėn. – iki 5,9 proc. Prieš COVID-19 pandemiją (2015–2019) nedarbo mažėjimas buvo pagrindinis užimtumo augimą lėmęs veiksnys, tačiau dabar, esant žemam nedarbo lygiui, pagrindiniu dabartinio ir būsimo užimtumo augimo šaltiniu tapo darbo jėgos augimas. 2023 m. maždaug 92 proc. užimtumo augimo 15–64 metų amžiaus grupėje lėmė darbo jėgos didėjimas (o nedarbo mažėjimas prie užimtumo augimo prisidėjo mažiau nei 8 proc.). Prie šios darbo jėgos plėtros daugiausia prisidėjo 25–54 metų darbuotojai, turintys tretinį išsilavinimą (tarp jų daug trečiųjų šalių piliečių), taip pat vyresnio amžiaus (55–64 metų) darbuotojai, turintys vidurinį arba tretinį išsilavinimą (žr. 1.1.1 diagramą). Tai atitinka didėjančios profesionalizacijos ir laipsniško užimtumo perkėlimo į aukštos kvalifikacijos profesijas tendencijas. Tuo pat metu valstybėse narėse tebėra reikšmingų regioninių skirtumų – užimtumo lygis atokiausiuose regionuose ir daugelyje kaimo vietovių nuolat yra mažesnis.

Nepakankamai atstovaujamų grupių rezultatai darbo rinkoje nuolat gerėja, tačiau reikia dar daug ką nuveikti. Vyresnio amžiaus darbuotojų, jaunimo ir žemos kvalifikacijos asmenų, taip pat moterų, trečiųjų šalių piliečių ir asmenų su negalia užimtumo ir darbo jėgos aktyvumo lygis (15–64 metų amžiaus grupėje) tebėra daug žemesnis už atitinkamus ES vidurkius (atitinkamai 75,3 ir 75,0 proc. 2023 m.). Be to, jaunimo, žemos kvalifikacijos asmenų ir trečiųjų šalių piliečių nedarbo lygis yra maždaug du kartus didesnis už ES vidurkį. Vis dėlto padėties gerėjimas matomas beveik visose grupėse. 55–64 metų gyventojų grupės, kuri per pastaruosius du dešimtmečius plėtėsi sparčiau nei bet kuri kita amžiaus grupė, atstovų dalyvavimas darbo rinkoje sparčiai augo ir 2023 m. pasiekė 67,0 proc.; tai iš dalies lemia ilgesnė tikėtina gyvenimo trukmė, geresnė sveikatos priežiūra ir didesnis pensinis amžius. Šios grupės asmenų užimtumo lygis 2023 m. taip pat išaugo iki 63,9 proc., o jų sudaroma viso užimtumo dalis – beveik dvigubai (nuo 10 proc. 2003 m. iki beveik 20 proc. 2023 m.). Jaunimo (15–24 metų amžiaus grupės) ekonominis aktyvumas (41,2 proc.) ir užimtumo lygis (35,2 proc.) 2023 m. grįžo į prieš 2008 m. finansų krizę buvusį lygį, o nedarbo, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo (NEET, 15–29 metų) dalis rekordiškai sumažėjo – iki 11,2 proc. Be to, 2023 m. išliko dalyvavimo darbo rinkoje ir užimtumo skirtumų tarp lyčių ilgalaikio mažėjimo tendencija, dabar šie bendrieji skirtumai atitinkamai yra 10,4 ir 10,2 proc. punkto, nors trečiųjų šalių piliečių ir žemos kvalifikacijos asmenų grupėse jie tebėra daugiau kaip du kartus didesni. Tretinį išsilavinimą turinčių asmenų užimtumo lygis yra pats didžiausias (86,3 proc. 2023 m.) ir jie toliau labai prisideda prie užimtumo augimo⁴⁴ (prie to prisideda ir didėjanti tretinį išsilavinimą turinčių asmenų dalis tarp visų gyventojų). Vis dėlto užimtumo lygis 2023 m. didėjo visų išsilavinimo lygių grupėse, o atotrūkis tarp labai išsilavinusių ir menkai išsilavinusių asmenų (25–64 metų amžiaus grupė) užimtumo lygių sumažėjo iki 28,0 proc. punkto, nors tebėra didelis. Per pastaruosius dvejus metus prie ES darbo jėgos prisijungė neįprastai daug trečiųjų šalių piliečių: beveik trys ketvirtadaliai jų yra ukrainiečiai⁴⁵ ir 40 proc. iš jų turi aukštąjį išsilavinimą. Tai sudarė daugiau kaip pusę darbo jėgos augimo 2022 ir 2023 m., nors trečiųjų šalių piliečiai kol kas sudaro tik 6,7 proc. darbingo amžiaus gyventojų (jų dalis padidėjo nuo

⁴³ 1 skyriuje nedarbo lygio rodikliui visada naudojama 15–74 metų amžiaus grupė, jei nenurodyta kitaip.

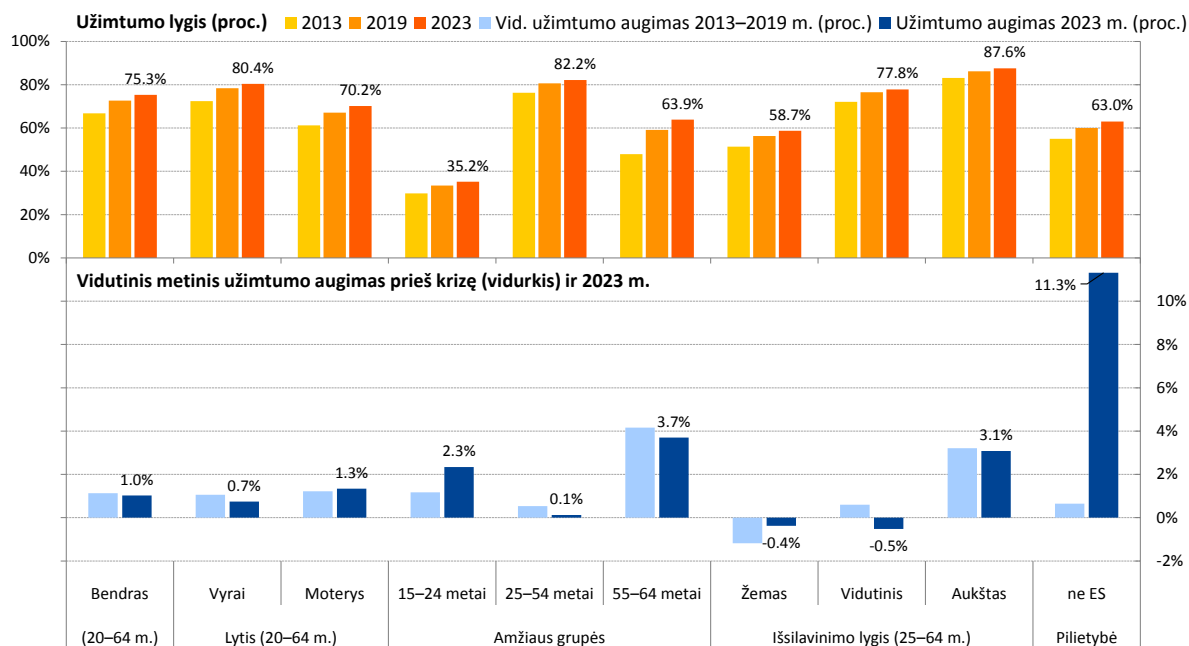
⁴⁴ Aukštos kvalifikacijos asmenų užimtumo augimas 2023 m. buvo +3,1 proc., o vidutinės kvalifikacijos ir žemos kvalifikacijos asmenų užimtumas mažėjo atitinkamai -0,5 ir -0,4 proc. Žemos kvalifikacijos asmenys yra tie, kurie turi žemesnio nei pradinio ar pagrindinio lygio išsilavinimą (ISCED 0–2 lygiai). Vidutinės kvalifikacijos asmenys yra tie, kurie yra įgiję vidurinį išsilavinimą arba baigę profesinį mokymą turėdami vidurinį išsilavinimą (ISCED 3–4 lygiai).

⁴⁵ Remiantis įverčiais; žr. 1 teksto interparą šiame leidinyje: European Commission, *Labour market and wage developments in Europe 2024*, Publications Office of the European Union, 2024.

5,7 proc. 2021 m.). Jų ekonominio aktyvumo lygis padidėjo iki 68,5 proc., o užimtumo lygis pasiekė 63,0 proc. Tuo tarpu asmenų su negalia užimtumo skirtumas, 2022 m. buvęs rekordiškai žemas (21,4 proc. punkto), 2023 m. šiek tiek padidėjo – 0,1 proc. punkto (vyrų grupėje 4,1 proc. punkto daugiau nei moterų).

1.1.2 diagrama. Daugumos nepakankamai atstovaujamų grupių rezultatai darbo rinkoje pagerėjo

Užimtumo rezultatai 27 šalių ES pagal lytį, amžiaus grupę, išsilavinimo lygį ir pilietybę

Šaltinis – Eurostatas [[lfsa_ergaedn](#)], [[lfsa_egaed](#)], [[lfsa_egan](#)].

Laikinių ir ne visą darbo laiką dirbančių darbuotojų dalis, taip pat asmens dirbtų valandų skaičius tebėra kur kas mažesni nei prieš pandemiją. Bendras dirbtų valandų skaičius 2023 m. padidėjo 0,9 proc., tai šiek tiek mažiau nei bendro užimtumo augimas (kuris yra 1,1 proc.), taigi tęsiasi ilgalaikė darbuotojo dirbtų valandų skaičiaus mažėjimo tendencija (pagrindinė išimtis – žemės ūkio, miškininkystės ir žvejybos sektorius). Šią tendenciją visų pirma lemia mažėjantis visą darbo laiką dirbtų valandų skaičius. Nors darbo ne visą darbo laiką dalis (20–64 metų amžiaus grupėje) padidėjo iki 17,1 proc. 2023 m., jos lygis tebėra istoriškai žemas. 2023 m. 15,2 proc. ne visą darbo laiką dirbančių darbuotojų išreiškė norą dirbti daugiau valandų – jų dalis sumažėjo nuo 16,0 proc. 2022 m. (prieš dešimtmetį – 22,5 proc.). Darbo ne visą darbo laiką sutartys taip pat tebebuvo 3,6 karto labiau paplitusios tarp moterų negu tarp vyrų, nors mažiau moterų tokią darbą dirba ne savo noru (13,3 proc., vyrų – 20,8 proc. 2023 m.). Tuo pat metu laikinojo įdarbinimo dalis 2023 m. sumažėjo iki rekordiškai žemo lygio (10,6 proc.); tai daugiausia paveikė žemos kvalifikacijos fizinį darbą dirbančius darbuotojus, asmenis, pagrindinį arba neprofesinį vidurinį išsilavinimą turinčius asmenis ir trečiųjų šalių piliečius. Dauguma (54,9 proc.) visų laikinųjų darbuotojų pagal terminuotą sutartį dirbo todėl, kad negalėjo gauti nuolatinio darbo.

Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas tebėra didelis ir trukdo našumo augimui bei konkurencingumui, nors ši stygių šiek tiek sumažino ekonomikos sulėtėjimas, geresnė įgūdžių pasiūlos ir paklausos atitiktis ir padidėjusi darbingo amžiaus trečiųjų šalių piliečių imigracija. Įmonių, teigiančių, kad darbo jėgos trūkumas yra gamybą ribojantis

veiksny, dalis buvo didžiausia 2022 m. – jos sudarė daugiau kaip trečdalį ES įmonių⁴⁶. Nors 2023 m. ši dalis sumažėjo, 2024 m. spalio mėn. ji tebebuvo 18 proc., taigi tai tebėra problema, ribojanti Europos konkurencingumą. Laisvų darbo vietų lygis buvo didžiausias 2022 m. (3,0 proc.), vėliau sumažėjo iki 2,8 proc. 2023 m. ir iki 2,4 proc. 2024 m. II ketvirtį – tai atspindi menkesnį ekonomikos augimą ir mažesnius su darbuotojų įdarbinimu susijusius lūkesčius. Laisvų darbo vietų lygis tebėra beveik du kartus didesnis nei prieš dešimtmetį, tačiau atrodo, kad kai kurių darbo jėgos trūkumą lemiančių veiksnių įtaka mažėja. Esant stabiliam nedarbo lygiui mažėjantis laisvų darbo vietų skaičius gali rodyti didesnį darbo jėgos pasiūlos ir paklausos derinimo efektyvumą, prie kurio prisideda tiek su švietimu susijusios neatitikties (kuri vertinama pagal įgūdžių neatitiktį makroekonominiu lygmeniu⁴⁷ ir per aukštos kvalifikacijos rodiklius), tiek neatitikties tarp sektorių (kuri vertinama pagal laisvų darbo vietų lygių įvairiuose sektoriuose skirtumus) mažėjimas, tačiau tai galėtų būti ir cikliniai pokyčiai, nes laisvos darbo vietos paprastai dėl ekonominių pokyčių kinta greičiau nei nedarbo padėtis. 2023 m. tuose sektoriuose, kuriuose laisvų darbo vietų lygis buvo aukštesnis už vidurkį (apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, IRT, statybos, administracinės paramos, taip pat profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuose), šis lygis labiausiai sumažėjo, o naudingųjų iškasenų kasybos ir energijos tiekimo sektoriuose laisvų darbo vietų lygis tebebuvo mažiausias. Darbingo amžiaus trečiųjų šalių piliečių atvykimas taip pat prisidėjo prie darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo padėties gerėjimo 2023 m. Vis dėlto šis darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas daugeliu atvejų yra struktūrinio pobūdžio, jį lemia darbo jėgos paklausos kaita vykstant dvejopai pertvarkai ir senėjant visuomenei, tad jo problemą reikia spręsti įgyvendinant tikslinę įgūdžių, aktyvumo skatinimo, darbo jėgos judumo ir migracijos politiką⁴⁸.

Darbo užmokesčio augimas, skatinamas ir darbo jėgos trūkumo, 2023 m. tebebuvo spartus, tačiau jį vis dar lenkė infliacija. Esant įtampai darbo rinkoje, nominalusis atlygis darbuotojui padidėjo 4,9 proc. 2022 m. ir 6,1 proc. 2023 m. Vis dėlto jo augimas atsiliko nuo infliacijos, todėl realusis darbo užmokestis 2022 m. sumažėjo 3,7 proc., o 2023 m. – 0,2 proc.⁴⁹ Prognozuojama, kad, tęsiantis dezinfliaciniais procesams ir toliau augant nominaliajam darbo užmokesčiui (jo augimas laipsniškai mažėja, bet tebėra didelis), realusis darbo užmokestis 2024 m. padidės 2,1 proc.⁵⁰ Nepaisant to, 2024 m. jis vidutiniškai vis dar būtų 1,1 proc. mažesnis (2023 m. buvo 3,3 proc. mažesnis) už 2019 m. buvusį lygį. Pastaruosius dvejus metus minimaliojo darbo užmokesčio augimas lenkė infliaciją beveik visose valstybėse narėse, todėl dirbančiųjų skurdas (18–64 metų amžiaus grupėje) 2023 m. šiek tiek sumažėjo iki 8,3 proc. (pagal 2022 m. pajamas). Vis dėlto neatrodo, kad dėl to būtų sumažėjęs nepriteklis, nes dirbančių (18–64 metų) asmenų materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis padidėjo nuo 7,2 proc. 2021 m. iki 9,1 proc. 2023 m.

1.2. Pagrindinės socialinės tendencijos

Realiosios bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos (GDHI) ES 2023 m. vėl pradėjo augti, o 2024 m. jų augimas dar labiau paspartėjo. Apskritai nuo 2023 m. II ketvirčio namų ūkių pajamos augo sparčiau nei BVP, taigi jų augimo lėtėjimo 2021 ir

⁴⁶ [Europos verslo ir vartotojų nuomonės tyrimas](#), 2024 m. spalio mėn.

⁴⁷ Žr. European Commission, [Analytical web note – Measuring skills mismatch](#) – 7/2015, Publications Office of the European Union, 2015.

⁴⁸ Žr. [Europos Komisijos 2024 m. kovo mėn. pateiktą veiksmų planą dėl darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo](#).

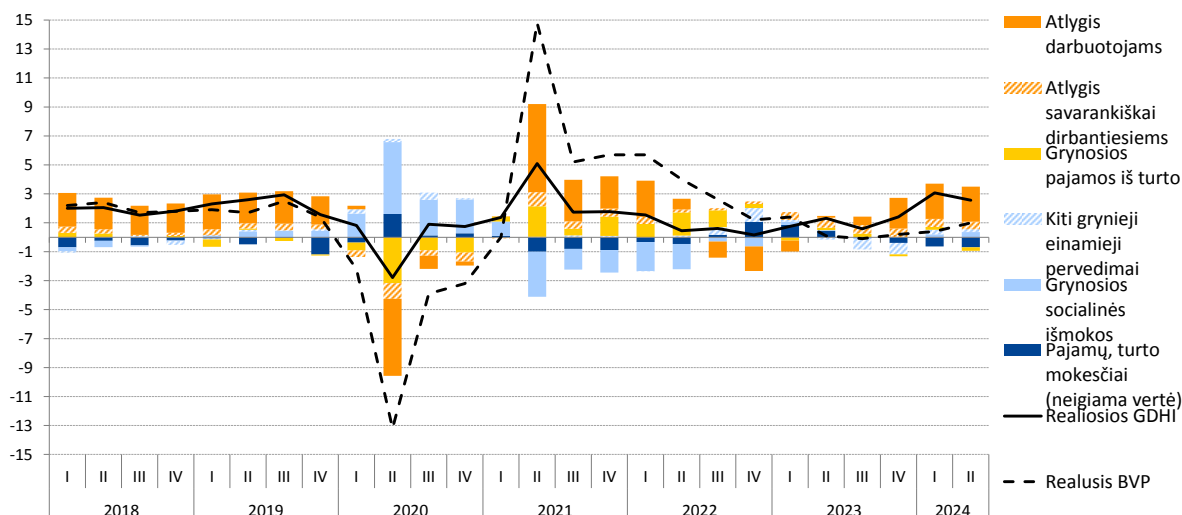
⁴⁹ Naudojant SVKI kaip defliatorių.

⁵⁰ Pagal [Europos Komisijos 2024 m. rudens prognozę](#).

2022 m. tendencija baigėsi. Atlygis savarankiškai dirbantiems asmenims toliau didėjo vidutinišku tempu; atlygio darbuotojams augimas labiau paspartėjo 2023 m. IV ketvirtį ir 2024 m. I ketvirtį, o 2024 m. II ketvirtį tebebuvo spartus. Pirmus tris 2023 m. ketvirčius mokesčiai teigiamai prisidėjo prie pajamų augimo, tačiau 2023 m. IV ketvirtį ir 2024 m. I ketvirtį mokesčių įtaka buvo neigiama, o grynosios socialinės išmokos turėjo nedidelį teigiamą poveikį.

1.2.1 diagrama. Realiosios bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos (GDHI) 2023 m. vėl pradėjo augti, o 2024 m. pradžioje jų augimas paspartėjo

Realųjų bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų (GDHI) ir jų pagrindinių sudedamųjų dalių augimas ir realiojo BVP augimas (27 šalių ES, metiniai ketvirčio augimo tempai)

Pastaba. Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD skaičiavimai. Nominaliosios GDHI pakoreguotos naudojant defliatorių – namų ūkių galutinio vartojimo išlaidų kainų indeksą. ES realiųjų GDHI augimo tempas apskaičiuojamas kaip valstybių narių, kurių ketvirčių duomenys pagal 2010 m. Europos sąskaitų sistemą yra prieinami, verčių svertinis vidurkis (iš viso 95 proc. ES GDHI).

Šaltinis – Eurostatas, nacionalinės sąskaitos [[nasq_10_nf_tr](#)] ir [[namq_10_gdp](#)]. Nekoreguota dėl sezoniškumo.

Skurdas ES 2023 m. šiek tiek sumažėjo. Skurdo ar socialinės atskirties rizikos (AROPE) lygis buvo 21,3 proc., sumažėjęs palyginti su 2022 ir 2021 m., kai jis buvo atitinkamai 21,6 ir 21,7 proc.; bendra jo mažėjimo tendencija tęsiasi nuo 2015 m. Šis tolesnis padėties gerėjimas atspindi ryžtingų ES ir nacionalinio lygmens politikos veiksmų, kuriais siekiama sušvelninti didelių energijos kainų ir pragyvenimo išlaidų socialinį poveikį, veiksmingumą. 2023 m. ES sumažėjo du iš trijų AROPE komponentų. Skurdo rizikos (AROP) lygis sumažėjo 0,3 proc. punkto iki 16,2 proc. (pagal 2022 m. pajamas), o Eurostato išankstiniai įverčiai pagal 2023 m. pajamas rodo, kad bendra padėtis yra stabili⁵¹. Taip pat asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, dalis 2023 m. sumažėjo 0,3 proc. punkto iki 8,0 proc. (pagal 2022 m. aktyvumo duomenis). Kita vertus, didelį materialinį ir socialinį nepriteklį patiriančių asmenų dalis išliko iš esmės nepakitusi – 6,8 proc. (2022 m. – 6,7 proc.). Galiausiai, socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui ES 2023 m. šiek tiek sumažėjo, tačiau tebebuvo 34,7 proc., taigi vis dar didesnis nei prieš pandemiją (nors tarp valstybių narių buvo didelių skirtumų). Taip pat tebėra didelių skurdo padėties skirtumų valstybėse narėse – kai kuriuose regionuose AROPE lygis nuolat viršija nacionalinį ar ES vidurkį.

⁵¹ [2023 m. pajamų nelygybės ir skurdo rodiklių išankstiniai įverčiai \(FE 2023\).](#)

Padėtis, susijusi su vaikų skurdu, išliko iš esmės stabili, tačiau vaikų skurdas tebėra didesnis už bendrą visų gyventojų skurdo lygį. Vaikų AROPE lygis 2023 m. buvo 24,8 proc. – tik šiek tiek didesnis nei 2022 m. (24,7 proc.). Dėl tokio bendro padėties stabilumo faktiškai nutrūko nuo 2020 m. fiksuota vaikų skurdo didėjimo ES tendencija, o tai atitinka absoliučiojo skurdą patiriančių vaikų skaičiaus mažėjimo tendenciją. Visų trijų AROPE komponentų padėtis apskritai išliko stabili. Nežymiai padidėjęs 2022 m. (+0,1 proc. punkto), vaikų skurdo rizikos lygis buvo 19,4 proc. (pagal 2022 m. pajamas), o Eurostato išankstiniai įverčiai pagal 2023 m. pajamas taip pat rodo, kad stabilumas išliko. Panašiai ir didelį materialinį ir socialinį nepriteklių patiriančių vaikų dalis išliko 8,4 proc., o vaikų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, dalis buvo stabili – 7,5 proc. (pagal 2022 m. aktyvumo duomenis).

Dirbančiųjų skurdas šiek tiek mažėjo antrus iš eilės metus, tačiau jį vis dar patyrė vienas iš dvylikos dirbančių asmenų, o tam tikros grupės šios formos skurdo buvo paveiktos neproporcingai. Darbuotojų, kuriems gresia skurdas, dalis 2023 m. sumažėjo 0,2 proc. punkto iki 8,3 proc. (pagal 2022 m. pajamas). Ši dalis yra mažesnė nei prieš dešimt metų ir prieš COVID-19 pandemiją (ji buvo 9,1 proc. 2013 m. ir 9,0 proc. 2019 m., atitinkamai pagal 2012 ir 2018 m. pajamas). Vis dėlto dirbančiųjų skurdas kai kurias darbuotojų grupes veikia labiau nei kitas. 2023 m. dirbančiųjų skurdo lygis buvo kur kas didesnis žemo išsilavinimo asmenų (18,4 proc.), ne visą darbo laiką dirbančių darbuotojų (12,6 proc.), pagal terminuotas sutartis dirbančiųjų (12,6 proc.), ne ES gimusių asmenų (18,6 proc.) ir ne ES piliečių (22,5 proc.) grupėse. Namų ūkiai, kuriuose yra išlaikomų vaikų, taip pat dažniau patyrė dirbančiųjų skurdo grėsmę (10,0 proc.), palyginti su namų ūkiais be išlaikomų vaikų (6,8 proc.).

Skurdo ar socialinės atskirties rizika tam tikrose grupėse tebebuvo reikšmingai didesnė negu tarp visų gyventojų. AROPE lygis tebebuvo labai aukštas ne ES gimusių asmenų (39,2 proc.) ir asmenų su negalia (28,8 proc.) grupėse – kur kas aukštesnis už ES vidurkį (21,3 proc.). Romai dažnai taip pat patiria daug didesnę skurdo riziką⁵². Kita vertus, vyresnio amžiaus (nuo 65 metų) asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis ES lygmeniu 2023 m. šiek tiek sumažėjo iki 19,7 proc. Šį padėties gerėjimą lėmė šio rodiklio sumažėjimas vyresnio amžiaus moterų grupėje, nors jis tebėra gerokai didesnis nei vyrų (moterų – 22,1 proc., vyrų – 16,6 proc.).

Pajamų nelygybė išliko iš esmės stabili, tačiau energijos nepriteklius didėjo antrus metus iš eilės. Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20) 2023 m. buvo apskritai stabilus – 4,72 (pagal 2022 m. pajamas); ir numatoma, kad 2024 m. jis liks nepakitęs (pagal 2023 m. pajamas)⁵³. Infliacija neproporcingai paveikė mažas pajamas ir mažesnes vidutines pajamas gaunančius namų ūkius, kurie santykinai daugiau išleidžia būtiniausioms reikmėms, kaip antai energijai ir maistui, tačiau potencialus pajamų nelygybės ir skurdo rizikos didėjimas sušvelnintas tikslinėmis pajamų rėmimo priemonėmis ir socialinių išmokų bei mokesčių tikslinimu valstybės narėse. Kita vertus, asmenų, negalinčių pakankamai apšildyti savo būsto, dalis 2023 m. padidėjo 1,3 proc. punkto iki 10,6 proc. (+3,7 proc. punkto, palyginti su 2021 m.), o tų, kuriems gresia skurdas, grupėje ji tebebuvo reikšmingai didesnė – 22,2 proc. (+2,1 proc. punkto nuo 2022 m.).

⁵² European Union Agency for Fundamental Rights, [Roma in 10 European countries – Main results – Roma survey 2021](#), Publications Office of the European Union, 2023.

⁵³ [Išankstinių įverčių bandomieji rezultatai](#) (2023 pajamų metų).

Būsto įperkamumas ES tebėra iššūkis. 2023 m. 8,8 proc. ES gyventojų gyvena namų ūkiuose, kurių bendros būsto išlaidos viršijo 40 proc. visų disponuojamųjų pajamų, t. y. 0,1 proc. punkto daugiau nei praėjusiais metais ir 2,8 proc. punkto mažiau nei prieš dešimtmetį. Asmenų, kurių būsto išlaidų našta yra per didelė, dalis yra daugiau kaip du kartus didesnė vieno darbingo amžiaus asmens namų ūkiuose (24,4 proc.) ir daugiau kaip tris kartus didesnė asmenų, kuriems gresia skurdas, grupėje (33,5 proc. 2023 m.). Didelė būsto išlaidų našta labai slegia ir į kitą ES valstybę narę persikėlusius ES šalių piliečius (du kartus daugiau), ir trečiųjų šalių piliečius (2,5 karto daugiau). Nors būsto perpildymo rodiklis ES 2023 m. apskritai liko nepakitęs (16,8 proc.), asmenų, kuriems gresia skurdas, grupėje jis tais pačiais metais padidėjo iki 29,6 proc.

1.3. Pažanga siekiant ES pagrindinių ir nacionalinių tikslų iki 2030 m.

Siekiant su užimtumu, įgūdžiais ir skurdo mažinimu susijusių tikslų, imamasi politikos priemonių atitinkamose politikos srityse ES lygmeniu ir valstybėse narėse. Europos Komisija 2021 m. kovo mėn. pasiūlė šiuos tris ES pagrindinius tikslus kaip Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plano dalį:

- i) pasiekti ne mažesnę kaip 78 proc. darbingo amžiaus gyventojų užimtumo lygį,
- ii) pasiekti ne mažesnę kaip 60 proc. suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje kiekvienais metais lygį ir
- iii) sumažinti asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičių bent 15 mln., palyginti su 2019 m. (ne mažiau kaip 5 mln. iš jų turi būti vaikai)⁵⁴.

Valstybės narės šiems tikslams pritarė 2021 m. gegužės mėn. Porto socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikime, o Europos Vadovų Taryba – savo 2021 m. birželio mėn. išvadose. Visos valstybės narės pateikė savo nacionalinius trijų minėtų sričių tikslus, kurių įgyvendinimu prisidedama siekiant atitinkamų ES pagrindinių tikslų. Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane taip pat pateikti papildomi ES lygmens tikslai mažinti lyčių užimtumo skirtumą, didinti formaliojo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų teikimą, mažinti NEET jaunimo rodiklį, didinti bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turinčių suaugusiųjų dalį, mažinti ankstyvo pasitraukimo iš švietimo ir mokymo sistemos (mokyklos nebaigimo) mastą ir mažinti vaikų skurdą. Dauguma valstybių narių dar nustatė papildomų nacionalinių tikslų (kai kuriose) šiose srityse ir (arba) papildomose srityse, kai manyta, kad tai reikalinga. Šiame skirsnyje apžvelgiama pažanga siekiant trijų ES pagrindinių tikslų ir nacionalinių tikslų iki 2030 m.

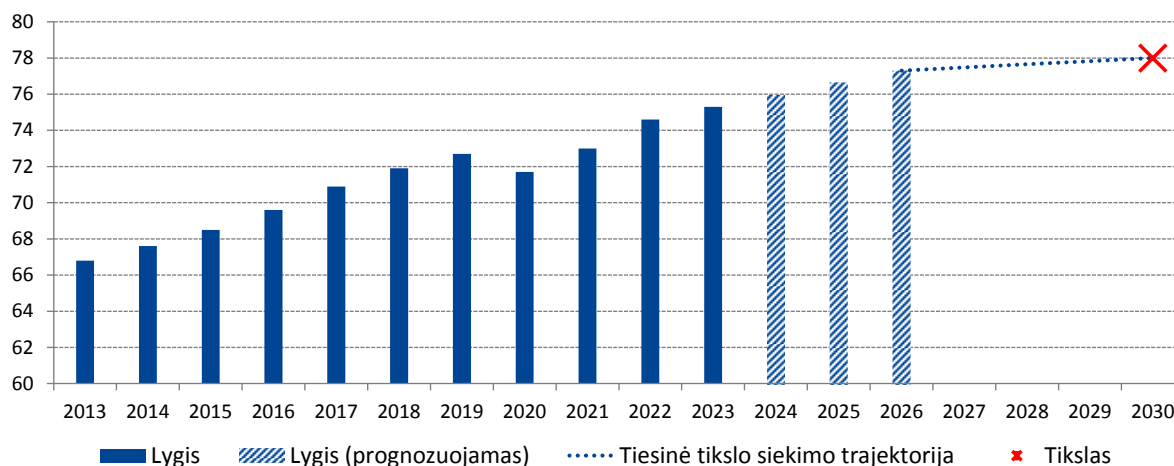
Nepaisant ekonomikos sulėtėjimo, užimtumas 2023 m. sparčiai augo, taigi ES toliau sėkmingai siekia savo pagrindinio užimtumo lygio tikslo iki 2030 m. Užimtumo lygiui 2023 m. ES padidėjus iki 75,3 proc., trūksta tik 2,7 proc. punkto iki 78 proc. tikslo, kurį reikia pasiekti iki 2030 m.; užimtumas toliau augo iki 75,8 proc. 2024 m. II ketvirtį. Atsižvelgiant į 2023 m. pasiektą lygį ir kartu atsižvelgiant į naujausias Eurostat demografines projekcijas, ES pakaktų 0,4 proc. vidutinio metinio užimtumo augimo tempo, kad dabartinis jos 2030 m. tikslas būtų pasiektas, nors prieš pandemiją (2013–2019) vidurkis buvo daug didesnis – 1,1 proc. per metus (žr. 1.3.1 ir 1.3.3 diagramas). Pagal Komisijos 2024 m. rudens prognozę numatomas užimtumo augimas ES per ateinančius trejus metus taip pat turėtų viršyti reikiamą 0,4 proc. augimo tempą: 2024, 2025 ir 2026 m. užimtumas turėtų

⁵⁴ Žr. Europos Komisija, [Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planas](#), Europos Sąjungos leidinių biuras, 2021.

augti atitinkamai 0,8, 0,6 ir 0,5 proc. Taigi ES šiuo metu daro didelę pažangą siekdama savo 2030 m. užimtumo lygio tikslo.

1.3.1 diagrama. ES sėkmingai siekia savo pagrindinio užimtumo lygio tikslo iki 2030 m.

27 šalių ES užimtumo lygis ir susijęs ES pagrindinis tikslas iki 2030 m. (20–64 metų amžiaus grupėje, gyventojų proc.)

Pastaba. 2024, 2025 ir 2026 m. vertės nustatytos remiantis Komisijos 2024 m. rudenį paskelbtomis užimtumo augimo prognozėmis, taip pat prognozuojamu gyventojų prieaugiu ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus didėjimu iš Eurostat 2023 m. gyventojų skaičiaus projekcijų.

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi emp_a](#)]; užimtumo augimo prognozė, [Europos Komisijos 2024 m. rudens prognozė](#); [Eurostat 2023 m. gyventojų skaičiaus projekcijos](#), EUROPOP 2023.

Dauguma valstybių narių 2023 m. padarė tolesnę pažangą siekdamas savo nacionalinių užimtumo lygio tikslų⁵⁵. Penkiose šalyse 2023 m. pasiektas užimtumo lygis jau viršijo atitinkamą nacionalinį 2030 m. tikslą (žr. 1.3.2 diagramą). Šios šalys yra Slovakija (+1 proc. punktas, palyginti su jos nacionaliniu tikslu), Nyderlandai (+1 proc. punktas), Airija (+0,9 proc. punkto), Estija (+0,8 proc. punkto) ir Švedija (+0,6 proc. punkto.), kita vertus, Danija, pasiekusi savo 2030 m. tikslą, dabar vėl šiek tiek ėmė atsilikti. Iš 22 šalių, kurios vis dar nepasiekė savo nacionalinių 2030 m. tikslų, 18 šalių 2023 m. šį atotrūkį sugebėjo sumažinti. Daugiausia pastangų vis dar reikia dėti Belgijoje (iki jos didelio užmojo 2030 m. tikslo trūksta 7,9 proc. punkto), Italijoje (6,7 proc. punkto), Rumunijoje (6,0 proc. punkto) ir Ispanijoje (5,5 proc. punkto). Esant didesniau užimtumo lygiui ir mažėjant darbingo amžiaus gyventojų skaičiui, daugiau kaip pusėje valstybių narių užimtumo augimas buvo mažesnis už vidutinį lygį, buvusį prieš pandemiją (2013–2019) (žr. 1.3.3 diagramą)⁵⁶. Vis dėlto daugelyje šalių (20) metinis užimtumo augimas vis dar atitinka arba viršija vidutinį metinį augimo tempą, reikalingą nacionaliniam užimtumo tikslui pasiekti⁵⁷. Tik Čekijoje, Rumunijoje,

⁵⁵ Užimtumo komiteto Rodiklių grupė 2022 m. spalio mėn. susitarė dėl metodinio požiūrio į pažangos stebėseną siekiant nacionalinių užimtumo tikslų per Europos semestrą. Šis skirsnis parengtas remiantis sutarta metodika. Žr. Užimtumo komiteto [2023 m. metinę užimtumo rodiklių ataskaitą](#) ir [2023 m. užimtumo rodiklių apžvalgą](#).

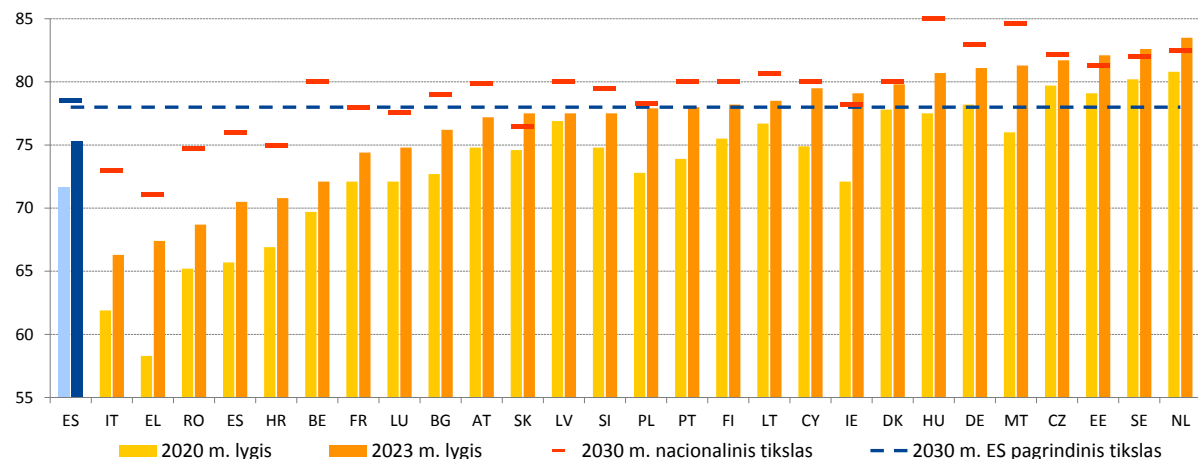
⁵⁶ Nustatyta, kad mažėjant gyventojų skaičiui daugumos valstybių narių nacionaliniams tikslams pasiekti pakanka mažesnio minimalaus metinio užimtumo augimo, palyginti su laikotarpiu prieš krizę. Žr. Užimtumo komiteto [2024 m. metinę užimtumo rodiklių ataskaitą](#).

⁵⁷ Kai kuriose valstybėse narėse tokio minimalaus reikalingo užimtumo augimo vertė yra neigiama, nes ji atspindi prognozuojamą darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimą ir (arba) tų valstybių narių nacionaliniai tikslai jau yra pasiekti.

Bulgarijoje, Belgijoje, Vengrijoje ir Suomijoje užimtumo augimas 2023 m. atsiliko ir nuo vidurkio, buvusio prieš pandemiją, ir nuo vidutinio metinio augimo tempo, reikalingo šių šalių didelio užmojo tikslams pasiekti, nors Suomijai iki abiejų lygių jau trūksta labai nedaug, o Čekija savo tikslą jau beveik pasiekė.

1.3.2 diagrama. Dauguma valstybių narių 2023 m. padarė tolesnę pažangą siekdamas savo nacionalinių užimtumo lygio tikslų

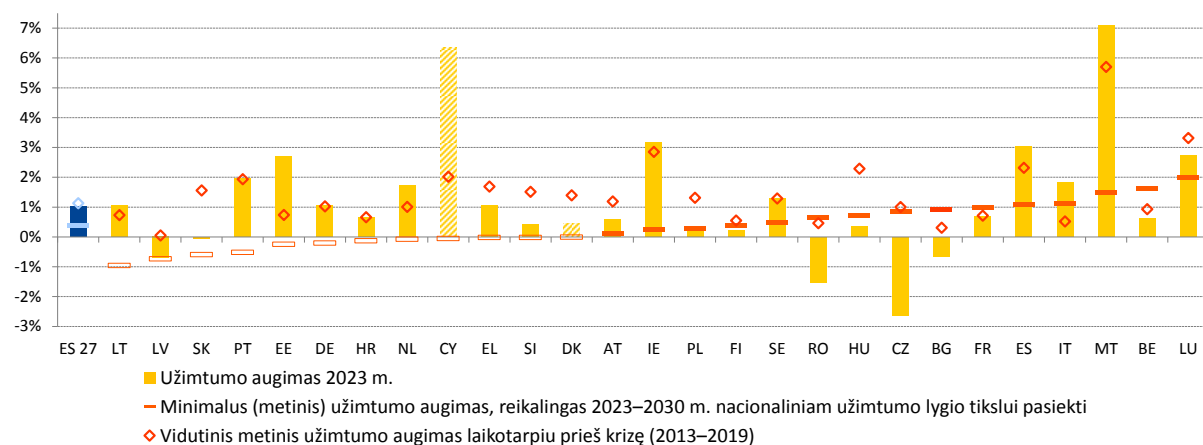
Užimtumo lygis (2020 ir 2023 m., 20–64 metų amžiaus grupėje, gyventojų proc.); nacionaliniai ir ES tikslai iki 2030 m.

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)] ir nacionalinių 2030 m. tikslų lentelė 1 priede.

1.3.3 diagrama. Dviejuose trečdaliuose valstybių narių užimtumo augimas 2023 m. buvo tinkamas, kad būtų pasiektas nacionalinis 2030 m. tikslas

Užimtumo augimas 2023 m., palyginti su vidutiniu metiniu užimtumo augimu 2013–2019 m. ir minimaliu metiniu užimtumo augimu, reikalingu nacionaliniam 2030 m. užimtumo lygio tikslui pasiekti

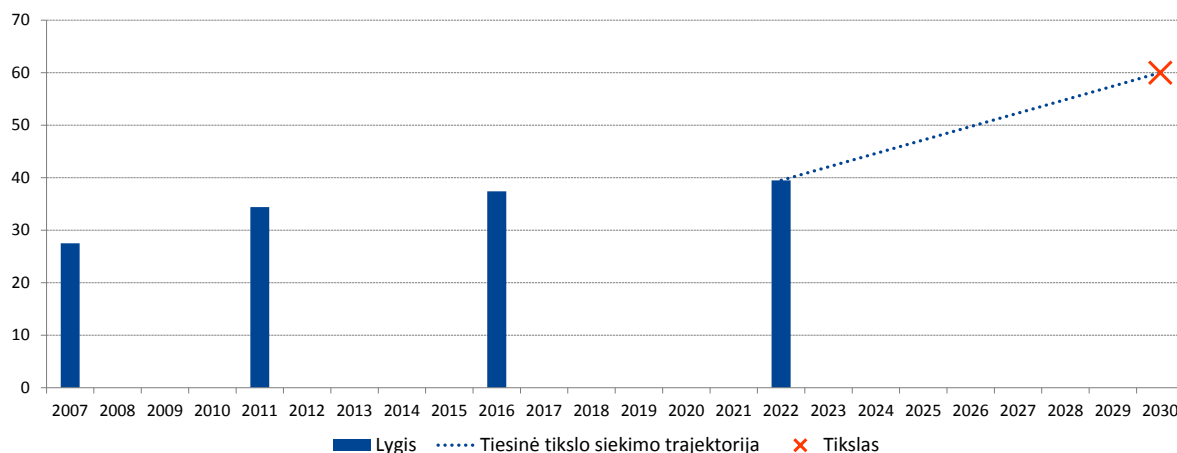

Pastaba. DK ir CY duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios 2023 m. (pažymėta užbrūkšniuotais stulpeliais).

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)], [EUROPOP 2023](#), pagal 2024 m. užimtumo rodiklių apžvalgos metodiką.

1.3.4 diagrama. Nors mokymosi veikloje dalyvauja jau daugiau suaugusiųjų, reikia atnaujinti pastangas, kad ES pagrindinis tikslas iki 2030 m. būtų pasiektas

27 šalių ES suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėnesių lygis ir ES pagrindinis tikslas iki 2030 m. (25–64 metų amžiaus grupėje, proc.)

Pastaba. 2007 m. suaugusiųjų švietimo tyrimas (SŠT) buvo didelė statistinė imtinė pagrįstas bandomasis projektas, 2005–2008 m. savanoriškai vykdytas visose valstybėse narėse, išskyrus Airiją ir Liuksemburgą. Šiuo pagrindu per kitą tyrimo bangą atlikti patikslinimai. Nuo 2011 m. SŠT yra grindžiamas ES teisės aktu, taigi privalomai atliekamas visose valstybėse narėse⁵⁸. Nutrūkusios duomenų laiko eilutės: Europos Sąjungos, FR, HU – 2011 m., IE, LU, SE – 2016 m., FR, IT, RO – 2022 m.

Šaltinis – Eurostato [specialūs duomenys, paimti iš suaugusiųjų švietimo tyrimo, apie suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi veikloje \(išskyrus mokymą darbo vietoje\) per pastaruosius 12 mėnesių](#).

Siekiant pagrindinio suaugusiųjų mokymosi tikslo padaryta pažanga nėra didelė, todėl reikia paspartinti pastangas, kad šis tikslas būtų pasiektas iki 2030 m. Suaugusiųjų švietimo tyrimo (SŠT) nauji duomenys rodo, kad suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje (išskyrus mokymą darbo vietoje) per pastaruosius 12 mėnesių lygis ES išaugo nuo 37,4 proc. 2016 m. iki 39,5 proc. 2022 m. (žr. 1.3.4 diagramą)⁵⁹. Šią labai nedidelio augimo tendenciją reikės labai paspartinti, kad šis ES įgūdžių srities tikslas – 60 proc. – būtų pasiektas iki 2030 m. Tai itin svarbu atsižvelgiant į poreikį Europai turėti darbo jėgą, prisitaikančią prie kintančių įgūdžių poreikių, mažinti įgūdžių bei darbo jėgos trūkumą ir išlaikyti konkurencingumą, inovatyvumą ir įtraukumą vykstant žaliajai bei skaitmeninei pertvarkai ir demografiniai kaitai.

Daugumos valstybių narių pažanga siekiant savo suaugusiųjų mokymosi nacionalinių tikslų iki 2030 m. sulėtėjo. 2022 m. Švedija, Vengrija ir Rumunija savo atitinkamus nacionalinius tikslus jau buvo viršijusios, o Slovakija buvo priartėjusi prie tikslo, bet jo dar nepasiekusi (žr. 1.3.5 diagramą). Rumunija, kurioje suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje lygis iš pradžių buvo žemiausias ES, iškėlė palyginti nedidelį, tačiau aukšto užmojo tikslą iki 2030 m., o 2022 m. jį jau viršijo; tai buvo didžiausias šio rodiklio padidėjimas ES nuo 2016 m. (+229 proc., nors taip gali būti ir dėl nutrūkusios duomenų laiko eilutės). 24 šalyse, priešingai, mokymosi veikloje dalyvaujančių suaugusiųjų dalis vis dar nesiekė jų 2030 m. tikslų, o daugiausia (daugiau kaip 31 proc. punkto) iki tikslo trūko Slovėnijoje, Kipre, Kroatijoje, Lenkijoje ir Italijoje. Iš tų 24 šalių tik 10 padarė pažangą siekdamas savo

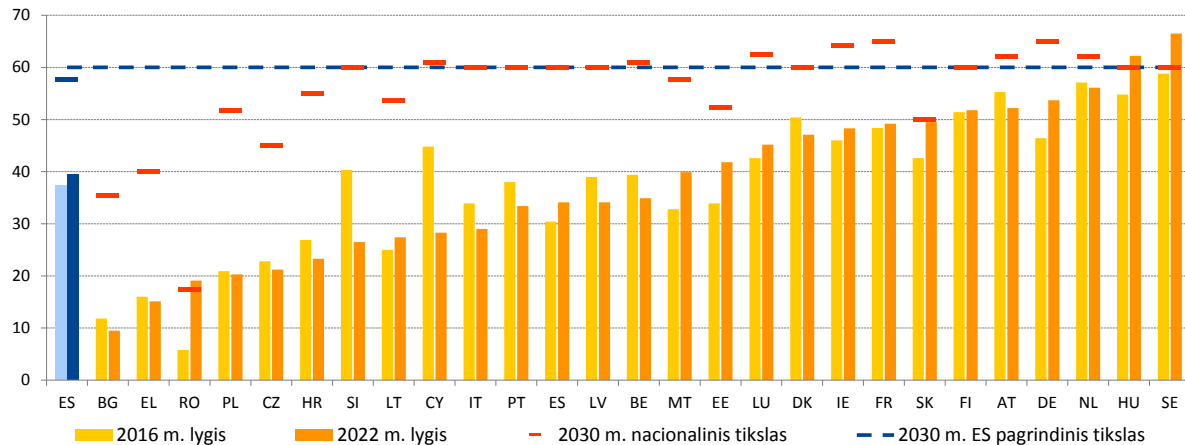
⁵⁸ Komisijos reglamentu (ES) Nr. [823/2010](#) nustatytos pagrindinio teisės akto (Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. [452/2008](#)) įgyvendinimo priemonės dėl 2011 m. suaugusiųjų švietimo tyrimo.

⁵⁹ Užimtumo komiteto Rodiklių grupė 2024 m. rugsėjo mėn. pasiekė preliminarų susitarimą dėl įgūdžių tikslo stebėsenos sistemos naudojant suaugusiųjų švietimo tyrimo duomenis, išskyrus mokymą darbo vietoje. Taip pat žr. [2024 m. metinę užimtumo rodiklių ataskaitą](#).

tikslų (palyginti su 2016 m.), visų pirma Estija (+23 proc.), Malta (+22 proc.), Slovakija (+16 proc.), Vokietija (+16 proc.) ir Ispanija (+12 proc.). Be to, dalyvavimo švietimo ir mokymo veikloje lygis taip pat dažnai yra kur kas mažesnis atokiuose ar atokiausiuose regionuose ir kaimo vietovėse.

1.3.5 diagrama. Valstybių narių lygmeniu reikia dėti daug pastangų, kad nacionaliniai suaugusiųjų mokymosi tikslai iki 2030 m. būtų pasiekti

Suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėnesių lygis 27 šalių Europos Sąjungoje ir valstybių narių nacionaliniai 2030 m. tikslai (25–64 metų amžiaus grupėje, proc.)

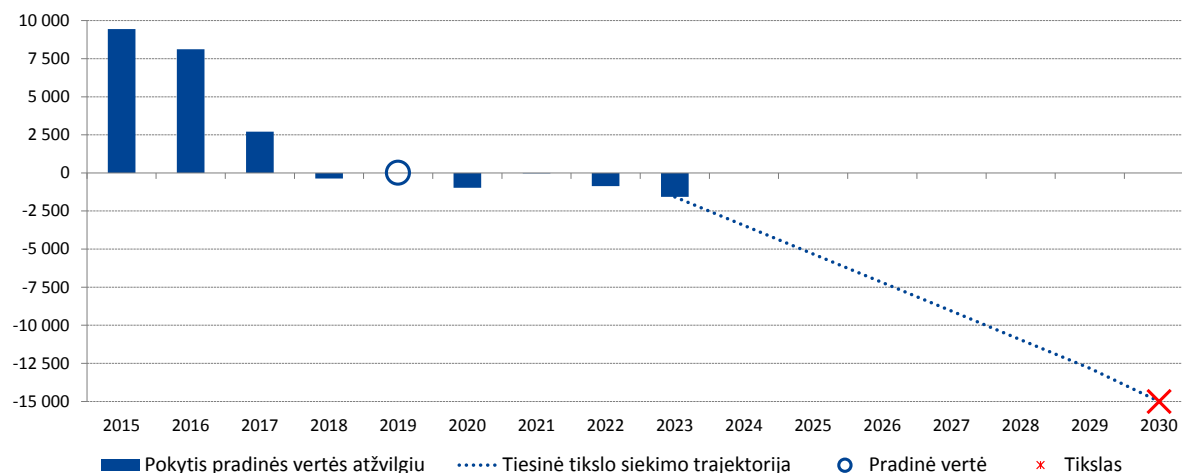
Pastaba. Nutrūkusios duomenų laiko eilutės: IE, LU, SE – 2016 m., FR, IT, RO – 2022 m.

Šaltinis – Eurostato [specialūs duomenys, paimti iš suaugusiųjų švietimo tyrimo, apie suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi veikloje \(išskyrus mokymą darbo vietoje\) per pastaruosius 12 mėnesių](#) ir nacionalinių 2030 m. tikslų lentelė 1 priede.

Skurdas sumažėjo, nepaisant sudėtingų socialinių ir ekonominių sąlygų, kurias labai paveikė COVID-19 krizė, didelės energijos kainos ir infliacija. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius 2023 m. sumažėjo 703 000, palyginti su 2022 m., ir 1 571 000, palyginti su baziniais 2019 metais (žr. **Error! Reference source not found.** 3.6). Šie naujausi užfiksuoti duomenys rodo tokių asmenų skaičiaus mažėjimą antrus iš eilės metus po 2018–2021 m. laikotarpio, kuriuo padėtis buvo stabili. Vis dėlto, norint pasiekti ES pagrindinį tikslą iki 2030 m. skurstančių asmenų skaičių sumažinti bent 15 mln., likusią dešimtmečio dalį pažanga turės būti reikės kur kas spartesnė.

1.3.6 diagrama. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius ES nuo 2019 m. sumažėjo, bet vis dar reikia įdėti daug pastangų, kad ES 2030 m. tikslas būtų pasiektas

27 šalių ES AROPE lygio pokytis bazinių 2019 metų atžvilgiu ir susijęs ES pagrindinis tikslas iki 2030 m. (visoje gyventojų populiacijoje, tūkst. asmenų)

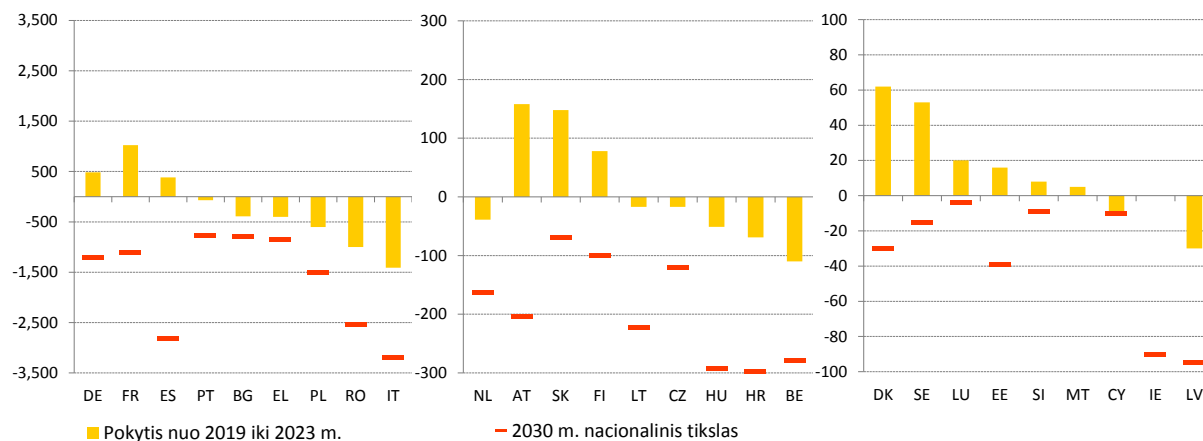

Pastaba. Skaičiavimai pagal nenutrūkusias laiko eilutes, naudojant apskaičiuotąją 2019 m. vertę ir perskaičiavimus; remiamasi ne 2022 ir 2023 m. Prancūzijos, o žemyninės Prancūzijos vertėmis, kad būtų laikomasi 2019 m. atskaitos lygio.

Šaltinis – [Socialinės apsaugos komiteto 2024 m. metinė ataskaita](#).

1.3.7 diagrama. Pažangą siekdamas nacionalinių tikslų padarė tik maždaug pusė valstybių narių, taigi reikia daugiau pastangų

AROPE lygio pokyčiai 2019–2023 m. ir nacionaliniai 2030 m. tikslai (visoje gyventojų populiacijoje, tūkst. asmenų)

Pastaba. Nutrūkusios duomenų laiko eilutės: FR, IE, DK, LU – 2020 m., LU – 2021 m., FR ir LU – 2022 m. DK ir DE nacionaliniai skurdo mažinimo tikslai – pasiekti, kad mažiau asmenų gyventų namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo (t. y. labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose) [dėl kurio turėtų per dešimtmetį atitinkamai sumažėti asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius]. DE nacionalinis tikslas išreikštas lyginant su padėtimi 2020 m. (baziniais metais). FR nacionalinis tikslas nustatytas žemyninės Prancūzijos atžvilgiu ir stebėsena atitinka šią geografinę aprėptį. HU nacionalinis skurdo mažinimo tikslas išreikštas kaip šeimų, turinčių vaikų, materialinio ir socialinio nepritekliaus lygio sumažinimas (dėl kurio, jei išliks dabartinės aplinkybės, gali sumažėti AROPE rodiklis). MT nacionalinis skurdo mažinimo tikslas išreikštas kaip AROPE lygio sumažinimas procentiniais punktais (t. y. –3,1 proc. punkto).

Šaltinis – Eurostatas [[ilc_pecs01](#)] ir nacionalinių 2030 m. tikslų lentelė 1 priede.

Pažanga siekiant nacionalinių tikslų reikšmingai skiriasi įvairiose valstybėse narėse. Nuo 2019 m. tik maždaug pusėje valstybių narių užfiksuota pažanga siekiant jų nacionalinių 2030 m. tikslų. Trečdalis šalių (Belgija, Bulgarija, Kipras, Čekija, Graikija, Italija, Latvija,

Lenkija ir Rumunija) iš esmės sėkmingai siekia savo nacionalinių tikslų ir jau yra pasiekusios trečdalį ar didesnę dalį tikslo. Kita vertus, beveik pusėje šalių (Austrijoje, Danijoje, Estijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Liuksemburge, Maltoje, Nyderlanduose, Slovakijoje, Slovėnijoje, Ispanijoje ir Švedijoje) padėtis pablogėjo ir pokyčiai vyko priešinga linkme (žr. 1.3.7 diagramą)⁶⁰. Be to, vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius ES nuo 2019 iki 2023 m. padidėjo 583 000. Vis dėlto teigiamų pokyčių pastebėta 13 šalių (Belgijoje, Bulgarijoje, Estijoje, Airijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Kipre, Maltoje, Portugalijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Suomijoje ir Švedijoje) iš tų, kuriose yra iškelti papildomi vaikų skurdo mažinimo tikslai (jų yra 21)⁶¹. Austrijoje, Čekijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Liuksemburge, Lenkijoje, Slovakijoje ir Ispanijoje užfiksuota priešinga tendencija.

1.4. Pagrindinės bendrosios išvados, gautos atliekant šalių pirmojo etapo analizę dėl socialinės konvergencijos

Atliekant šalių pirmojo etapo analizę nagrinėjama darbo rinkos, įgūdžių ir socialinė raida kiekvienoje valstybėje narėje siekiant nustatyti potencialią aukštynkryptei socialinei konvergencijai galinčią kilti riziką, dėl kurios reikėtų atlikti tolesnę analizę antrame etape. Į 2025 m. Komisijos pasiūlymą dėl bendros užimtumo ataskaitos įtraukta tokia konkrečių šalių pirmojo etapo analizė, pagrįsta socialinės konvergencijos sistemos (SKS) principais, prieš tai ją išbandžius 2024 m. bendroje užimtumo ataskaitoje⁶². Ši analizė atitinka SESV 148 straipsnį. Ją atliekant taip pat atsižvelgiama į Reglamento (ES) 2024/1263 dėl veiksmingo ekonominės politikos koordinavimo ir daugiašalės biudžeto priežiūros 3 straipsnio 3 dalies b punktą, kuriame nurodyta, kad kasmetinė Komisijos vykdoma užimtumo gairių įgyvendinimo priežiūra per Europos semestrą apima pažangą, padarytą įgyvendinant Europos socialinių teisių ramsčio principus ir jo pagrindinius tikslus; tai daroma pasitelkiant socialinių rodiklių suvestinę ir socialinei konvergencijai kylančios rizikos nustatymo sistemą⁶³. Šios sistemos pirmojo etapo analizė grindžiama socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniais rodikliais ir ja nustatoma *potenciali rizika* aukštynkryptei socialinei konvergencijai (išsamiau žr. šio skirsnio pabaigoje pateiktame metodikai skirtame intarpe). Siekiant nustatyti, ar kyla *realių iššūkių* aukštynkryptei socialinei konvergencijai ir kokie yra pagrindiniai tokius iššūkius lemiantys veiksniai, bus atlikta antro etapo analizė, grindžiama didesniu kiekybinių ir kokybinių įrodymų rinkiniu ir atsižvelgiama į priemones, kurių valstybės narės ėmėsi arba planuoja imtis šiems iššūkiams įveikti. Šiame skirsnyje pateikiamos pagrindinės bendrosios išvados, padarytos atlikus šalių pirmojo etapo analizę

⁶⁰ Dėl ES ir nacionalinių skurdo mažinimo tikslų stebėsenos, taip pat dėl nutrūkusių laiko eilučių ir susijusių duomenų tikslinimų paaiškinimo taip pat žr. [Socialinės apsaugos komiteto 2024 m. metinę ataskaitą](#).

⁶¹ Vaikų skurdo mažinimo tikslą iškėlė Belgija, Bulgarija, Čekija, Vokietija, Estija, Airija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Kroatija, Kipras, Liuksemburgas, Malta, Austrija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Slovakija, Suomija ir Švedija. Dėl šių tikslų stebėsenos žr. [Socialinės apsaugos komiteto 2024 m. metinę ataskaitą](#).

⁶² Remiantis EPSCO taryboje 2023 m. birželio mėn. vykusiomis diskusijomis dėl socialinės konvergencijos sistemos (SKS) ir [Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto pagrindinėmis gairėmis](#), kurios pagrįstos nuo 2022 m. spalio mėn. iki 2023 m. gegužės mėn. [specialios bendros Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto darbo grupės](#) atliktu darbu. 2024 m. vasario mėn. EPSCO taryba paragino Užimtumo komitetą ir Socialinės apsaugos komitetą išnagrinėti minėtos bandomosios analizės poveikį jų veiklai ir 2024 m. Europos semestro ciklui.

⁶³ Be to, to paties reglamento 8 konstatuojamojoje dalyje išaiškinta, kad „[a]tliekdama integruotą užimtumo ir socialinių pokyčių analizę Europos semestro kontekste, Komisija, be kita ko, vertina riziką aukštynkryptei socialinei konvergencijai valstybėse narėse ir stebi Europos socialinių teisių ramsčio principų įgyvendinimo pažangą, remdamasi socialinių rodiklių suvestine ir socialinės konvergencijos sistemos principais“.

socialinės konvergencijos sistemoje (žr. 3 skyrių), ir nurodoma, kurių šalių tolesnę analizę reikia atlikti antrame etape.

Per šalių pirmojo etapo analizę atkreiptas dėmesys į apskritai gerus darbo rinkos rezultatus ir aukštynkryptę konvergenciją, tačiau įgūdžių ir socialinės politikos srityse nustatytas mažesnis padėties gerėjimas ir rizika aukštynkryptei konvergencijai. Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniams rodikliams taikoma šviesoforo principu grindžiama bendros užimtumo ataskaitos metodika padeda nustatyti Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimui itin svarbius iššūkius (žr. atitinkamai 6 ir 2 priedus). Apibendrinus socialinių rodiklių suvestinės rodiklių signalus pagal šalis (žr. papildomus metodikos paaiškinimus šio skirsnio pabaigoje pateiktame intarpe), galima bendrai įvertinti potencialią riziką aukštynkryptei socialinei konvergencijai ES ir jos valstybėse narėse. Toliau pateikiama pagrindinių bendrųjų išvadų santrauka (taip pat žr. 1.4.1 lentelę ir 1.5.1 diagramą).

- **2023 m. apskritai tęsėsi aukštynkryptė konvergencija darbo rinkoje, tačiau vis dar reikia gerinti nepakankamai atstovaujamų grupių užimtumo rezultatus.** Užimtumo lygis ES apskritai padidėjo, tačiau jo augimas valstybėse narėse buvo lėtesnis ir netolygus, o penkiose šalyse, kurių rezultatai buvo vidutiniški arba geri, užfiksuotas užimtumo lygio sumažėjimas. Kai kurios šalys, kurių rezultatai prastesni už vidurkį, taip pat dar labiau atsiliko ir dėl to išryškėjo užimtumo rezultatų skirtumas. Tai rodo aštuoni atvejai, kai valstybėse narėse nustatyta kritinė padėtis (raudona spalva) arba padėtis, kurią reikia stebėti (oranžinė spalva) (pagal sutartą bendros užimtumo ataskaitos metodiką). Nedarbo, įskaitant ilgalaikį nedarbą, padėtis vidutiniškai šiek tiek pagerėjo, taip pat buvo tam tikra konvergencijos tendencija, kurią lėmė padėties gerėjimas šalyse, kurių rezultatai prasčiausi. Vis dėlto nedarbas 2023 m. padidėjo dvylikoje valstybių narių; iš viso aštuoniose valstybėse narėse padėtį reikia stebėti. Nepaisant padėties gerėjimo, asmenų su negalia, moterų ir jaunimo rezultatai darbo rinkoje vis dar atsilieka nuo kitų. Šešiose valstybėse narėse atitinkamai yra susidariusi kritinė padėtis dėl asmenų su negalia užimtumo skirtumo ir penkiose – dėl lyčių užimtumo skirtumo, o dar trijose šalyse ir vienoje šalyje atitinkamai padėtį reikia stebėti ir aiškos konvergencijos pagal abu rodiklius yra nedaug arba visai nėra. Nedarbo, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo (15–29 metų amžiaus grupėje) dalis sumažėjo, nors tebėra didelė, ir konvergencija 2023 m. buvo nedidelė: geriausių rezultatų pasiekusiose šalyse padėtis šiek tiek suprastėjo, o šalys, kurių rezultatai prasčiausi, padaryta pažanga buvo nedidelė.
- **Nepaisant nedidelio padėties pagerėjimo ES lygmeniu, įgūdžių srityje rizika aukštynkryptei konvergencijai tebėra ir, jei nebus dedama kur kas daugiau politikos pastangų, dėl to gali padidėti su įsidarbinamumu, darbo našumu, konkurencingumu ir darbo jėgos bei įgūdžių trūkumu susiję iššūkiai.** Pagal keturis pagrindinius su įgūdžiais susijusius socialinių rodiklių suvestinės rodiklius (vaikų iki trejų metų dalyvavimas oficialios vaikų priežiūros sistemoje; mokyklos nebaigę asmenys; suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje; bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turintys asmenys) užfiksuotas nedidelis bendras padėties pagerėjimas ES lygmeniu. Vis dėlto tarp valstybių narių išliko reikšmingų skirtumų. Pavyzdžiui, atotrūkis tarp suaugusiųjų mokymosi ir skaitmeninių įgūdžių srityje geriausių ir prasčiausių rezultatų pasiekusių šalių viršijo 55 proc. punktus, o dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemose atotrūkis viršijo 70 proc. punktų. Be to, nėra konvergencijos ženklų: gerų rezultatų pasiekusiose šalyse padėtis gerėja sparčiau, o prastesnių rezultatų pasiekusios šalys labiau atsilieka. Šias raidos tendencijas atspindi didelis skaičius šalių, kuriose padėtis pagal kiekvieną iš keturių

minėtų rodiklių yra kritinė ir kuriose padėtį reikia stebėti (9–10). Tai parodo, kokio didelio masto iššūkių valstybėms narėms kyla įvairiose srityse – nuo ankstyvojo ugdymo iki mokymosi visą gyvenimą ir darbo jėgos prisitaikymo prie kintančių įgūdžių poreikių darbo rinkoje dvejopos pertvarkos sąlygomis, taip pat siekiant užtikrinti našumą, konkurencingumą ir integracinį augimą.

- **Nors ES lygmeniu skurdas 2023 m. šiek tiek sumažėjo, jis tebebuvo didesnis nei prieš COVID-19 pandemiją, o kai kurie su skurdu susiję rodikliai rodo didėjančius skirtumus tarp valstybių narių.** Bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos vienam gyventojui 2023 m. vidutiniškai didėjo, nors valstybių narių rezultatai daugeliu atvejų tebebuvo skirtingi, o dešimtyje valstybių narių padėtį reikėjo stebėti arba padėtis buvo kritinė. Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui 2023 m. šiek tiek sumažėjo, nors tebebuvo didesnis nei 2019 m., o devyniose šalyse šiuo atžvilgiu padėtis buvo kritinė arba padėtį reikėjo stebėti. Vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis apskritai tebebuvo stabili, tačiau tokių asmenų dalis tarp visų gyventojų dar negrįžo į prieš pandemiją buvusį lygį. Be to, nors bendrųjų AROPE lygių konvergencija tęsėsi, vaikų AROPE lygių raidos tendencijos tebebuvo skirtingos įvairiose valstybėse narėse. Septyniose ir šešiose šalyse atitinkamai AROPE lygio ir vaikų AROPE lygio padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti. Pajamų nelygybės (vertinamos pagal pajamų kvintilio dalies santykį) atžvilgiu būta konvergencijos, kurią lėmė padėties pagerėjimas šalyse, kurių rezultatai prasčiausi. Vis dėlto kai kuriose valstybėse narėse pajamų nelygybė tebėra didesnė, o keliose vidutinių rezultatų pasiekusiose šalyse padėtis 2023 m. pablogėjo, taigi vienuolikoje šalių padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti. Galiausiai, per didelių būsto išlaidų našta ir subjektyviai nurodyti nepatenkinti medicininės priežiūros poreikiai šiek tiek padidėjo ir šiuo atžvilgiu buvo reikšmingų skirtumų, o penkiose valstybėse narėse abiejose srityse padėtis buvo kritinė arba padėtį reikėjo stebėti.

Atliekant šalių pirmojo etapo analizę nustatyta dešimt valstybių narių, dėl kurių reikia atlikti išsamesnę antrojo etapo analizę atsižvelgiant į iššūkius, nustatytus pagal socialinių rodiklių suvestinės pagrindinius rodiklius, kurie rodo potencialią riziką aukštynkryptei socialinei konvergencijai. Ši rizika, nurodyta šios ataskaitos 3 skyriuje, vertinama naudojant socialinės konvergencijos sistemos (SKS) metodiką, kaip išdėstyta susijusiose Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto pagrindinėse gairėse ir atitinkamoje darbo grupės ataskaitoje (žr. interapą šio skirsnio pabaigoje). Atitinkamos valstybės narės yra Bulgarija, Estija, Ispanija, Italija, Lietuva, Vengrija, Rumunija, Graikija, Kroatija ir Liuksemburgas. Septynios pirmosios iš šių valstybių narių buvo patekusios į antrąjį etapą ir praėjusiais metais, o trys paskutinės šiais metais į antrąjį etapą pateko pirmą kartą⁶⁴ (atitinkamą analizę žr. 3 skyriuje). Visose šiose šalyse nustatyta potenciali rizika

⁶⁴ Graikijos atveju taip yra dėl to, kad socialinėje srityje padėtis pablogėja arba, nors padėtis apskritai yra stabili, iki ES vidurkio vis dar toli (dėl per didelės būsto išlaidų naštos, subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių, bendrojo ir vaikų AROPE rodiklių, socialinių pervedimų poveikio skurdo mažinimui, pajamų nelygybės); ilgalaikių sunkumų moterims ir jaunimui darbo rinkoje; menko ir prastėjančio suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje. Kroatijos atveju nustatytas antrojo etapo analizės poreikis yra susijęs su įgūdžių sritimi (menkas ir prastėjantis suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje, reikšmingai sumažėjusi suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis); bendru užimtumo lygiu, kuris, nepaisant pagerėjimo, tebėra žemesnis už ES vidurkį, ir vis dar sunkia asmenų su negalia užimtumo padėtimi; taip pat tam tikrais iššūkiais socialinėje srityje (socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui, pajamų nelygybė). Liuksemburgo atveju antrojo etapo analizės poreikis nustatytas dėl kai kurių pastaruoju metu reikšmingai suprastėjusių socialinių rodiklių (bendrojo ir vaikų AROPE rodiklių, socialinių pervedimų

aukštynkryptei socialinei konvergencijai dėl sudėtingos padėties daugelyje politikos sričių, o Bulgarijoje, Estijoje, Ispanijoje, Lietuvoje ir Liuksemburge taip pat didelės reikšmės turėjo padėties blogėjimas laikui bėgant mažesniame skaičiuje politikos sričių. Rodikliai, su kuriais siejama potenciali rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, daugumoje nurodytų šalių yra NEET jaunimo dalis, pajamų kvintilio dalies santykis, bendrasis AROPE lygis, vaikų AROPE lygis ir asmenų su negalia užimtumo skirtumas, taip pat, kiek mažiau, suaugusiųjų dalyvavimas mokymo veikloje, bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turinčių gyventojų dalis ir socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui. Dėl šių dešimties valstybių narių Komisijos tarnybos atliks išsamesnę antrojo etapo analizę.

poveikio skurdo mažinimui), taip pat nuolat aukšto per didelių būsto išlaidų rodiklio; pastaruoju metu prastėjančių darbo rinkos tendencijų (nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygio, asmenų su negalia užimtumo skirtumo), taip pat suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalies sumažėjimo, nors statistiniai rodikliai tebėra kur kas aukštesni už ES vidurkį. Išsamesnę padėties kiekvienoje iš 27 valstybių narių analizę pateikiama ataskaitos 3 skyriuje.

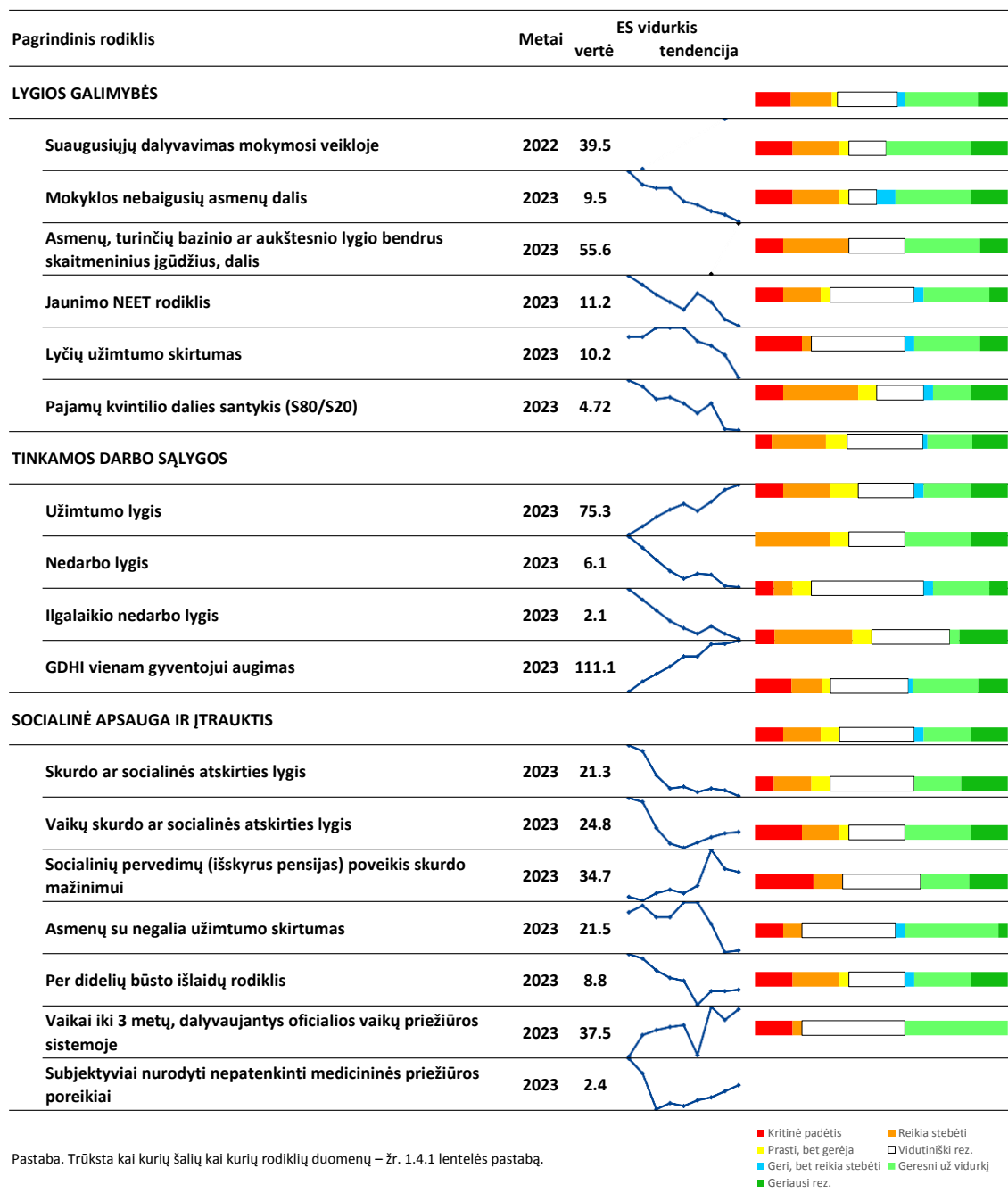
1.4.1 lentelė. Socialinių rodiklių suvestinė: valstybėms narėms kylančių iššūkių apžvalga pagal pagrindinius rodiklius

			Geriausių rezultatų pasiekusios šalys	Rezultatai geresni už vidurkį	Rezultatai geri, bet padėti reikia stebėti	Vidutiniški rezultatai	Rezultatai prasti, bet gerėja	Padėti reikia stebėti	Kritinė padėtis
Lygios galimybės	Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje (per pastaruosius 12 mėnesių, išskyrus mokymą darbo vietoje, 25–64 metų gyventojų proc.)	2022	DE, HU, NL, SE	DK, EE, IE, FR, LU, MT, AT, SK, FI		BE, ES, LV, PT	RO	HR, IT, CY, LT, SI	BG, CZ, EL, PL
	Mokyklos nebaigę asmenys (18–24 metų gyventojų proc.)	2023	EL, HR, IE, PL	BE, BG, CZ, EE, LU, NL, SE, SK	LT, SI	AT, FR, LV	IT	CY, DK, FI, MT, PT	DE, ES, HU, RO
	Asmenų, turinčių bazinio ar aukštesnio lygio bendrus skaitmeninius įgūdžius, dalis (16–74 metų gyventojų proc.)	2023	FI, IE, NL	AT, BE, CZ, DK, EE, ES, HU, SE		DE, EL, FR, LT, MT, PT		CY, HR, IT, LU, LV, SI, SK	BG, PL, RO
	NEET jaunimo rodiklis (visų 15–29 metų gyventojų proc.)	2023	NL, SE	DE, DK, IE, MT, PL, PT, SI	LU	AT, BE, CZ, EE, FI, HR, HU, LV, SK	IT	BG, ES, FR, LT	CY, EL, RO
	Lyčių užimtumo skirtumas (proc. punktais)	2023	EE, FI, LV	CY, DK, FR, HR, IE, PT, SE	LT	AT, BE, BG, DE, ES, HU, LU, NL, SI, SK		PL	CZ, EL, IT, MT, RO
	Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20)	2023	BE, CZ, FI, SI	DK, IE, NL, PL	SK	AT, CY, DE, FR, LU	BG, IT	EE, EL, ES, HR, HU, MT, PT, SE	LT, LV, RO
Tinkamos darbo sąlygos	Užimtumo lygis (20–64 metų gyventojų proc.)	2023	CZ, EE, NL, SE	CY, DE, HU, MT, PL	DK	BG, IE, LU, LV, PT, SK	EL, ES, IT	AT, FI, FR, LT, SI	BE, HR, RO
	Nedarbo lygis (15–74 metų darbo jėgos proc.)	2023	CZ, DE, MT, PL	BG, CY, HR, HU, IE, NL, SI		AT, BE, LV, PT, RO, SK	EL, ES	DK, EE, FI, FR, IT, LT, LU, SE	
	Ilgalaikio nedarbo lygis (15–74 metų darbo jėgos proc.)	2023	DK, NL	AT, DE, EE, IE, MT, PL	CZ	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, RO, SE, SI	EL, ES	HU, LU	IT, SK
	Bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų vienam gyventojui augimas (2008 m. = 100)	2023	HU, LT, MT, PL, RO	HR		CY, DE, DK, IE, LU, LV, PT, SI	EL, ES	BE, CZ, EE, FI, FR, NL, SE, SK	AT, IT
Socialinė apsauga ir įtrauktis	Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis (visų gyventojų proc.)	2023	CZ, FI, NL, SI	AT, CY, DK, IT, PL	SK	BE, DE, FR, HR, IE, MT, PT, SE	BG, RO	EE, HU, LT, LU	EL, ES, LV
	Vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis (0–17 metų gyventojų proc.)	2023	CZ, DK, FI, NL, SI	BE, CY, EE, HR, PL		AT, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE, SK	IT, RO	EL, FR, HU, LU	BG, ES
	Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui (skurdo rizikos lygio sumažinimas, proc.)	2023	BE, DK, FI, IE	AT, CZ, DE, FR, IT, NL, SK		CY, HU, LT, PL, SE, SI	BG	EE, LU, LV, MT	EL, ES, HR, PT, RO
	Asmenų su negalia užimtumo skirtumas (proc. punktais)	2023	ES, IT, PT, SI	EE, FI, FR, LV, MT		AT, CY, CZ, DE, EL, NL, SE, SK		HU, LU, RO	BE, BG, HR, IE, LT, PL
	Per didelių būsto išlaidų rodiklis (visų gyventojų proc.)	2023	CY	AT, BG, FI, HR, IE, IT, LT, PL, PT, SI	SK	BE, CZ, EE, ES, FR, HU, LV, NL, RO, SE		DE, MT	DK, EL, LU
	Oficialios vaikų priežiūros sistemoje dalyvaujantys vaikai iki 3 metų (jaunesni nei 3 metų gyventojų proc.)	2023	FR, LU, NL, SE	BE, CY, ES, MT, PT, SI	DK	EE, EL, FI, HR, IT, LV	HU	AT, BG, DE, IE, LT	CZ, PL, RO, SK
	Subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių turintys asmenys (gyventojų nuo 16 metų proc.)	2023		AT, BE, BG, CY, CZ, DE, HR, HU, LU, MT, NL		DK, ES, FR, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SI, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Pastaba. Duomenys atnaujinti 2024 m. lapkričio mėn. Suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje rodiklio priešpaskutinė vertė yra 2016 m. vertė, o skirstymą į kategorijas lemia pokytis nuo tos vertės iki 2022 m. vertės. Kadangi asmenų, turinčių bent bazinio lygio bendrus skaitmeninius įgūdžius, dalies rodiklio duomenys renkami kas antrus metus, skirstymą į kategorijas lemia pokytis nuo 2021 iki 2023 m. Bulgarijos duomenų apie bendrą disponuojamųjų namų ūkių pajamų vienam gyventojui augimą neturima. Nutrūkusios laiko eilutės ir kitos žymos nurodytos 3 ir 4 prieduose.

1.4.1 diagrama. Užimtumo, įgūdžių ir socialinių tendencijų bei iššūkių apžvalga pagal socialinių rodiklių suvestinės pagrindinius rodiklius

ES vidurkis, tendencijos ir valstybių narių pasiskirstymas remiantis konkrečiu jų klasifikavimu bendroje užimtumo ataskaitoje pagal kiekvieną pagrindinį rodiklį, taip pat apibendrinant pagal tris Europos socialinių teisių ramsčio skyrius

Metodinis požiūris, pagal kurį nustatoma potenciali rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai per šalių pirmojo etapo socialinės konvergencijos analizę

Analizė grindžiama esamomis priemonėmis, parengtomis kartu su valstybėmis narėmis per kelerius pastaruosius metus, visų pirma remiantis socialinių rodiklių suvestine ir bendros užimtumo ataskaitos (šviesoforo principu grindžiama) metodika⁶⁵. Šalių pirmojo etapo analizė grindžiama visu socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių rinkiniu. Kiekvienas rodiklis nagrinėjamas pagal bendros užimtumo ataskaitos metodiką, o tai lemia valstybių narių santykinę poziciją, išreiškiamą standartiniais nuokrypiais nuo rodiklio vertės absoliučiojo dydžio vidurkio ir jo pokyčio, palyginti su metais prieš tai, vidurkio (žr. 4 priedą, kuriame pateikta techninė informacija). Atitinkamos šalies rezultatai apibendrinami priskiriant vieną iš septynių galimų kiekvieno rodiklio kategorijų („geriausių rezultatų pasiekusi šalis“, „rezultatai geresni už vidurkį“, „rezultatai geri, bet padėtį reikia stebėti“, „vidutiniški rezultatai“, „rezultatai prasti, bet gerėja“, „padėtį reikia stebėti“, „kritinė padėtis“). Naudojama tai atitinkanti sutartinių spalvų (nuo žalios iki raudonos) skalė.

Kiekvienas iš socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių įvertinamas siekiant nustatyti, ar dėl jo kyla potenciali rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, taigi ar reikia atlikti tolesnę antrojo etapo analizę⁷⁹. Kategorija „kritinė padėtis“ priskiriama valstybėms narėms, kurių konkretaus rodiklio rezultatai daug prastesni už ES vidurkį ir kuriose padėtis blogėja arba nepakankamai gerėja, palyginti su metais prieš tai. Kategorija „padėtis, kurią reikia stebėti“ priskiriama dviem atvejais: a) kai valstybės narės įvertinimas pagal konkretų rodiklį yra prastesnis už ES vidurkį ir padėtis toje šalyje blogėja arba nepakankamai greitai gerėja ir b) kai esamo lygio įvertinimas atitinka ES vidurkį, tačiau padėtis blogėja daug greičiau nei ES vidurkis. Laikoma, kad tolesnę antrojo etapo analizę reikalinga tų valstybių narių, kurių šešių ar daugiau socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių rezultatai naujausioje bendroje užimtumo ataskaitoje žymimi raudona spalva (kritinė padėtis) arba oranžine spalva (padėtį reikia stebėti), atžvilgiu. Papildoma priežastis manyti, kad padėtį reikia analizuoti toliau, yra tada, kai rodiklio rezultatas, žymimas raudona ar oranžine spalva (kaip paaiškinta pirmiau), du iš eilės kartus pablogėja pagal bendroje užimtumo ataskaitoje nustatytą klasifikaciją. Pavyzdžiui, 2024 m. bendroje užimtumo ataskaitoje statusas pakeistas iš „vidutiniški rezultatai“ į „rezultatai prasti, bet gerėja“, o 2025 m. bendroje užimtumo ataskaitoje nustatyta, kad padėtis dar pablogėjo ir tapo kritinė. Tai būtų laikoma papildoma įspėjamąja žyma artėjant prie bendros minimalios šešių tokių žymų ribos. Pavyzdžiui, jei 2025 m. bendroje užimtumo ataskaitoje nurodyta, kad šalyje penki socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai žymimi raudona ar oranžine spalva ir vieno iš jų padėtis du iš eilės kartus užfiksuota kaip pablogėjusi 2024 ir 2025 m. bendrose užimtumo ataskaitose, laikoma, kad 2025 m. bendroje užimtumo ataskaitoje tai šaliai priskirtos iš viso šešios įspėjamosios žymos (penki raudonos ar oranžinės spalvos signalai pagal rodiklius 2025 m. bendroje užimtumo ataskaitoje ir vieno iš tų rodiklių padėtis pablogėjusi du kartus iš eilės). Dėl to taip pat būtų reikalinga antrame etape atlikti tolesnę analizę. Vertinant bendrą įspėjamųjų žymų skaičių, artėjantį prie ribos, atsižvelgiama į bet kokius duomenų eilučių pertrūkius ir į duomenų kokybės bei aiškinimo klausimus.

Socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai ir jų vertinimas grindžiami naujausiais duomenimis, kurie yra prieinami duomenų fiksavimo pabaigos dieną⁶⁶. Kai

⁶⁵ Žr. [Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto pagrindines gaires](#), pagrįstas [Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto darbo grupės ataskaita dėl socialinės konvergencijos sistemos nustatymo Europos semestre](#).

⁶⁶ 2025 m. bendrai užimtumo ataskaitai renkamų duomenų fiksavimo pabaigos data yra 2024 m. lapkričio 4 d.

konkrečios šalies vertinimui pagal bendroje užimtumo ataskaitoje nustatytą klasifikaciją trūksta reikiamų duomenų, informacijos spragoms užpildyti naudojamos atitinkamos bendroje užimtumo ataskaitoje nustatytos kategorijos iš ankstesnės bendros užimtumo ataskaitos laidos (jei yra). Jei rodiklio verčių trūksta ir naujausioje, *ir* prieš ją ėjusioje bendros užimtumo ataskaitos laidoje, į bendroje užimtumo ataskaitoje nustatytas kategorijas neatsižvelgiama nustatant orientacinę 6 įspėjamųjų žymų ribą, kurią viršijus atliekama antrojo etapo analizė.

2 SKYRIUS. UŽIMTUMAS IR SOCIALINĖS REFORMOS. VALSTYBIŲ NARIŲ REZULTATAI IR VEIKSMAI

2.1. 5-oji gairė. Darbo jėgos paklausos didinimas

Šiame skirsnyje apžvelgiama, kaip įgyvendinama 5-oji užimtumo gairė, pagal kurią valstybėms narėms rekomenduojama sudaryti darbo jėgos paklausai ir darbo vietų kūrimui palankias sąlygas, laikantis Europos socialinių teisių ramsčio 4 principo (dėl aktyvios paramos užimtumui) ir 6 principo (dėl darbo užmokesčio). 2.1.1 skirsnyje dėmesys skiriamas pagrindiniams darbo rinkos pokyčiams, taip pat atspindint didelės infliacijos ir pragyvenimo išlaidų poveikį. 2.1.2 skirsnyje aptariamos valstybių narių šiose srityse įgyvendinamos priemonės, ypač daug dėmesio skiriant politikai, kuria siekiama didinti užimtumą ir remti darbo vietų kūrimą darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo aplinkybėmis.

2.1.1. Pagrindiniai rodikliai

ES darbo rinka 2023 m. tebebuvo tvirta; užimtumo augimas nors ir sulėtėjo, tačiau tebebuvo spartus, nepaisant ekonomikos sulėtėjimo pastaruoju metu. Įdarbinta dar daugiau kaip du su puse milijono papildomų darbuotojų, palyginti su 2022 m., taigi bendras darbuotojų skaičius pasiekė 217,5 mln. Užimtumo lygis (20–64 metų amžiaus grupėje) 2023 m. pasiekė 75,3 proc. (padidėjo 0,7 proc. punkto, palyginti su 2022 m.), o 2024 m. II ketvirtį pasiekė rekordines aukštumas – 76,0 proc., taigi priartėta prie ES pagrindinio tikslo iki 2030 m. pasiekti bent 78,0 proc. užimtumą⁶⁷. Apskritai užimtumo augimas sulėtėjo (nuo 2,0 proc. 2022 m. iki 1,2 proc. 2023 m.), tačiau, nepaisant vangios ekonominės veiklos, išliko spartus. Užimtumo lygis didėjo daugumoje valstybių narių, ypač smarkiai Kipre, Maltoje, Italijoje, Ispanijoje, Lenkijoje ir Graikijoje (2.1.1 diagrama). Jo sumažėjimas, priešingai, užfiksuotas Austrijoje, Suomijoje, Danijoje, Slovėnijoje ir Lietuvoje. Rumunijoje, Belgijoje ir Kroatijoje padėtis yra kritinė – jose užimtumo lygis tebėra palyginti žemas (nesiekia 72,5 proc.), o pirmosiose dviejose iš šių šalių užimtumo augimas, palyginti su praėjusiais metais, yra itin nedidelis. Prancūzijoje, Austrijoje, Suomijoje, Slovėnijoje ir Lietuvoje padėtį reikia stebėti: ji pagerėjo mažiau nei vidutiniškai, o prieš tai užimtumo lygis buvo palyginti žemas (Prancūzijoje), arba užimtumo lygis anksčiau buvo didesnis už vidutinį, tačiau sumažėjo (kitose keturiose iš nurodytų šalių). Kita vertus, Nyderlandai, Švedija, Estija ir Čekija yra geriausių rezultatų pasiekusios šalys – užimtumo lygis jose viršija 80 proc. Apskritai galima išvelti valstybių narių užimtumo lygio konvergenciją. Nepaisant to, daugelyje valstybių narių tebėra reikšmingų regioninių skirtumų (žr. 5 priedo 5 diagramą), be kita ko, atokiausiuose regionuose.

Užimtumo augimą palaikė darbo jėgos plėtra ir jis buvo didesnis tuose sektoriuose, kuriuose darbo jėgos trūkumas yra palyginti didelis. Po COVID-19 pandemijos užimtumas nuo 2020 m. padidėjo įsidarbinus dar 9 mln. asmenų: prie to prisidėjo ir darbo jėgos plėtra (6,9 mln.), ir kartu nedarbo mažėjimas (2,1 mln.). 2023 m. darbo vietos buvo daugiausia kuriamos tokiuose sektoriuose kaip prekyba, transportas, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos⁶⁸. Užimtumo augimas apskritai buvo didesnis tuose sektoriuose, kuriuose yra didelis darbo jėgos trūkumas. Tai galima sieti ir su didėjančia darbo jėgos pasiūla, ir su darbo vietų perkėlimu į šiuos didelės paklausos sektorius tendencija. Be to,

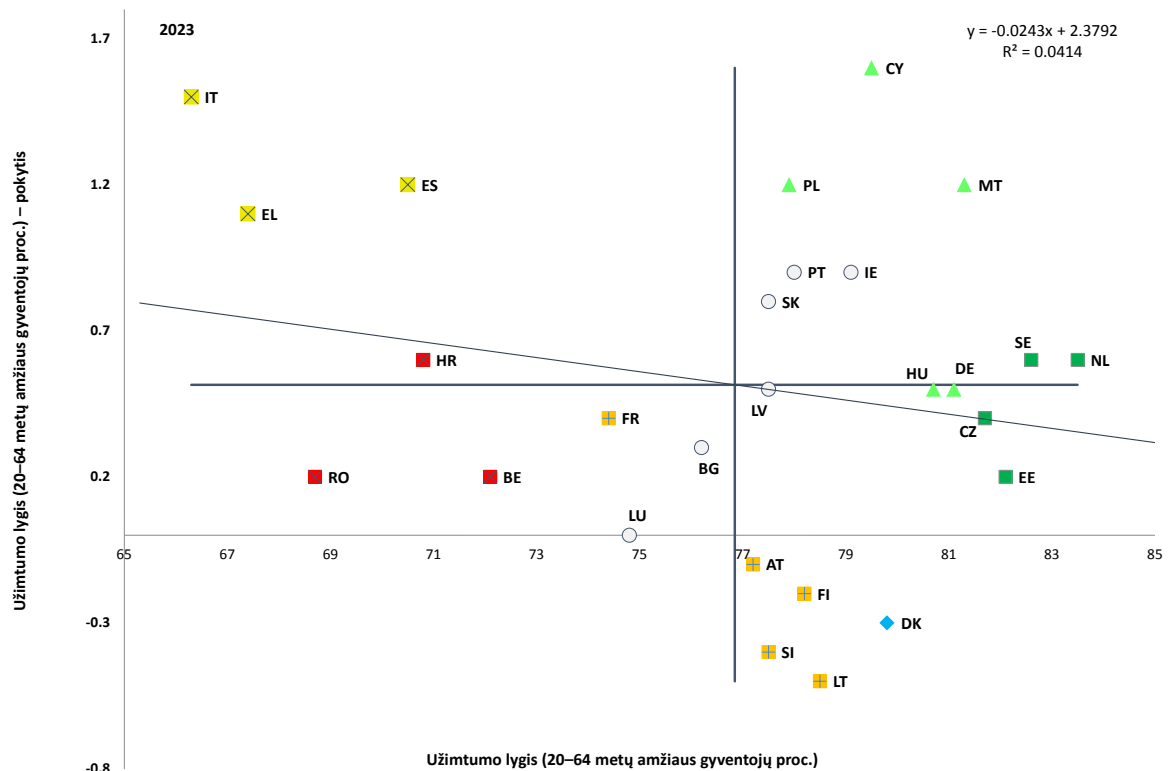
⁶⁷ Žr. Europos Komisija, [Porto deklaracija ir tikslai](#), 2021.

⁶⁸ Žr. European Commission, [Employment and Social developments in Europe 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

tuose sektoriuose, kuriuose užimtumas sparčiai auga, išliekantis darbo jėgos trūkumas rodo, kad tebėra galimybių kurti darbo vietas. Darbo jėgos paklausa tebebuvo atspari ekonomikos sulėtėjimo aplinkybėmis ir tai prisidėjo prie nemažėjančios įtamos darbo rinkoje. Laisvų darbo vietų lygis sumažėjo nuo 2,9 proc. 2023 m. I ketvirtį iki 2,4 proc. 2024 m. II ketvirtį (dėl sezoniškumo pakoreguoti duomenys), taigi vis dar labai viršija prieš pandemiją 2013–2019 m. užfiksuotą 1,7 proc. vidurkį⁶⁹

2.1.1 diagrama. Užimtumo lygis daugumoje valstybių narių 2023 m. didėjo, nors ir lėčiau

Užimtumo lygis (20–64 metų amžiaus grupėje), 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede.

Apibrėžtis skiriasi ES ir FR. CY ir DK duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios.

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

Daugumoje valstybių narių padidėjo tiek užimtumas, tiek bendras dirbtų valandų skaičius, o tai rodo ES darbo rinkos tvirtumą. Dabar užimtumas prieš COVID-19 pandemiją buvusį lygį viršija visose valstybėse narėse, išskyrus Latviją, Rumuniją ir Slovakiją. Bendras dirbtų valandų skaičius 2023 m. padidėjo 0,9 proc., o 2024 m. II ketvirtį buvo didesnis nei prieš pandemiją daugumoje valstybių narių, išskyrus Bulgariją, Čekiją, Vokietiją, Latviją, Austriją ir Slovakiją. Užimtumas 2023 m. augo sparčiau nei bendras dirbtų valandų skaičius, todėl vidutinis darbuotojo dirbtų valandų skaičius sumažėjo 0,2 proc. Vidutinis darbuotojo dirbtų valandų skaičius ES tebėra mažesnis nei prieš COVID-19 pandemiją. Lėtesnis bendro dirbtų valandų skaičiaus augimas, palyginti su užimtumu,

⁶⁹ Eurostatas [[jvs_q_nace2](#)]. Laisvų darbo vietų lygis yra bendras laisvų darbo vietų (t. y. naujai sukurtų, neužimtų arba netrukus atsilaisvinsiančių mokamo darbo vietų) skaičius, išreikštas kaip užimtų ir laisvų darbo vietų skaičiaus santykis procentais.

atspindi ilgalaikę vidutinio darbuotojo dirbtų valandų skaičiaus mažėjimo tendenciją. Taip gali būti iš dalies dėl to, kad užimtumas labiau auga paslaugų ir kituose sektoriuose (kuriuose darbuotojai paprastai dirba mažiau valandų)⁷⁰, ir dėl kintančių darbuotojų prioritetų.

Įsitikinta, kad sutrumpinto darbo laiko tvarka yra veiksminga politikos priemonė laikiniams ekonominiams sukrėtimams sušvelninti. Tinkamai parengtomis sutrumpinto darbo laiko ir panašios darbo vietų išsaugojimo programomis ES sėkmingai apsaugotos darbo vietos ir pajamos per COVID-19 krizę. Platų naudojimąsi tokiomis programomis palengvino galimybė gauti finansavimą pagal Europos laikinos paramos priemonę nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE). Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo (EUROFOUND) empirinės analizės duomenimis, darbo vietų išsaugojimo programomis išsaugota 24,8 mln. darbo vietų 2020 m. ir 2,1 mln. darbo vietų 2021 m., o tai prilygsta atitinkamai 13,3 ir 1,1 proc. viso užimtumo⁷¹. Prancūzijoje, Italijoje ir Vokietijoje išsaugotų darbo vietų skaičius buvo itin didelis: įvertinta, kad šiose šalyse pirmaisiais pandemijos metais naudojantis darbo vietų išsaugojimo programomis išsaugotų darbo vietų skaičius atitinkamai buvo 6,6 mln. (25,0 proc. viso užimtumo), 4,7 mln. (21,8 proc.) ir 4,7 mln. (12,2 proc.). Darbo vietų išsaugojimo programomis padėta išsaugoti palyginti daug darbo vietų ir daugelyje tų šalių, kurių darbo rinkos mažesnės (pvz., 2020 m. daugiau kaip 14,5 proc. darbo vietų Kroatijoje, Kipre, Liuksemburge, Maltoje ir Nyderlanduose).

ES tęsiasi savarankiškos veiklos mažėjimo tendencija, esama skirtumų tarp šalių ir sektorių. Savarankiškai dirbančių asmenų sudaroma viso užimtumo dalis sumažėjo nuo 14,8 proc. 2010 m. iki 13,3 proc. 2023 m. Šiuo laikotarpiu savarankiškos veiklos labiausiai sumažėjo žemės ūkyje ir prekyboje, tačiau reikšmingai padaugėjo viešajame ir jam artimuose sektoriuose (įskaitant viešąjį administravimą, švietimą ir sveikatą) ir IRT sektoriuje. Taip pat pakito savarankiškai dirbančių asmenų įgūdžių profilis: 2023 m. 39 proc. jų turėjo tretinį išsilavinimą (2010 m. – tik 28 proc.). Savarankiškai dirbančių (18–64 metų) asmenų skurdo rizikos lygis (22,1 proc.) yra didesnis nei samdomųjų darbuotojų (9,6 proc.). Savarankiškai dirbančių asmenų dalis 2023 m. reikšmingai skyrėsi įvairiose valstybėse narėse: ji buvo artima 20 proc. arba didesnė Italijoje ir Graikijoje, tačiau liko mažesnė nei 8 proc. Vokietijoje ir Danijoje (taip pat žr. 2.3.1 skirsnį). Individualiai savarankiškai dirbantys asmenys sudarė didžiausią savarankiškai dirbančių asmenų dalį ES (apie 70 proc.) ir daugumoje valstybių narių. Individualiai savarankiškai dirbančių asmenų sudaroma viso užimtumo dalis 2013–2023 m. sumažėjo nuo 10,3 iki 9,0 proc., nes mažiau jaunesnių žmonių pradėjo dirbti savarankiškai, taigi jų skaičius neatsvėrė vyresnio amžiaus dirbančių asmenų pasitraukimo iš savarankiško darbo.

Vidutinės trukmės iššūkiai, susiję su menku našumo augimu ES, tebėra neįveikti. Vidutinis našumo augimo tempas iki 2007 m. buvo apie 1,4 proc. per metus, tačiau jis sulėtėjo iki 0,8 proc. 2010–2019 m. ir dar labiau – 2023 m. (iki 0,7 proc.)⁷². Nors prognozėse numatomas nedidelis padėties pagerėjimas, našumo augimas tebėra struktūriškai mažas, o tai kenkia ES konkurencingumui pasaulyje. Daugumoje valstybių narių, išskyrus Daniją, Lenkiją, Portugaliją, Rumuniją ir Slovakiją, užimtumo augimas dabar prie BVP augimo prisideda daugiau nei našumas. Dėl nuolat mažo darbo našumo, kurio padėtį blogina

⁷⁰ Žr. European Commission, [Labour market and wage developments in Europe 2023](#), Publications Office of the European Union, 2023.

⁷¹ Eurofound, [Weathering the crisis: How job retention schemes preserved employment and incomes during the pandemic](#), Publications Office of the European Union, 2024.

⁷² European Commission, [Labour market and wage developments in Europe 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

visuomenės senėjimas, kyla grėsmė konkurencingumui, ekonomikos augimui, darbo vietų kūrimui ir gyvenimo lygiui. Mario Draghi pranešime dėl Europos konkurencingumo ateities pabrėžiamas reikšmingas ES aukštųjų technologijų specializacijos, inovacijų ir investicijų trūkumas, ypač palyginti su JAV⁷³. Menkas bendro gamybos veiksmų našumo augimas iki šiol buvo pagrindinis nepakankamą darbo našumo augimą lemiantis veiksnys ir yra siejamas visų pirma su technologinių inovacijų ir technologijų diegimo mažėjimu, nepakankamu kapitalo ir darbo jėgos persikirstymu tarp įmonių, senėjančia darbo jėga, mažiau linkusia prisiimti riziką, ir menkesniu žmogiškojo kapitalo kaupimu. Dėl darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo vėluojama diegti technologijas, didėja sąnaudos ir mažėja tolesnė darbo jėgos paklausa. Trumpuoju laikotarpiu dėl šio trūkumo įmonės gali būti priverstos išlaikyti darbuotojus (o tai trukdo persikirstyti darbo jėgą) ir darbuotojams tenka dirbti daugiau valandų, dėl to gali sumažėti našumas ir padidėti darbo jėgos pasiūlos ir paklausos neatitiktis, o tai gali lemti didesnę struktūrinę nedarbą. Kaip pabrėžiama M. Draghi pranešime, siekiant didinti konkurencingumą labai svarbu švietimo ir mokymo sistemas pritaikyti prie kintančių įgūdžių poreikių (visų pirma dėl dviejų pertvarkų) ir teikti pirmenybę suaugusiųjų mokymuisi ir profesiniam mokymui. Administracinių kliūčių mažinimas, inovacijų skatinimas ir veiksmingų kolektyvinių derybų rėmimas gali padėti užtikrinti didesnę našumą ir palaikyti darbo užmokesčio augimą bei konkurencingumą.

Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas ES tebėra didelis ir paplitęs, tačiau, pasiekęs aukščiausią lygį, mažėja. Per praėjusį dešimtmetį darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas padidėjo visose valstybėse narėse. Pastaruoju metu ekonomikai smukus, įmonių vadovų, kurie nurodo darbo jėgos trūkumą kaip gamybą ribojantį veiksnį, dalis šiek tiek sumažėjo (2024 m. spalio mėn. ji buvo 18,0 proc., palyginti su 22,4 proc. 2023 m. spalio mėn. ir 25,9 proc. 2022 m. spalio mėn.), tačiau tebėra palyginti didelė⁷⁴. Ypač didelis trūkumas nustatytas STEM sektoriuose (visų pirma IRT), statybos, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros, transporto, turizmo ir kituose sektoriuose, kurie yra svarbūs žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai. EURES 2023 m. ataskaitos⁷⁵ duomenimis, labiausiai trūko sunkvežimių vairuotojų, slaugos darbuotojų (įskaitant specialistus), gydytojų, elektrikų, stogdengių, padavėjų ir statybos darbuotojų. 1 intarpe pateikiama išsamesnė reikšmingų iššūkių, kylančių šioje srityje, analizė.

1 intarpas. Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo Europos Sąjungoje problemų sprendimas

Siekiant didinti ES konkurencingumą bei inovacinį pajėgumą ir skatinti integracinį bei tvarų augimą, itin svarbu spręsti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemas. Jau beveik dešimtmetį darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas didėja visose valstybėse narėse ir numatoma, kad vykstant skaitmeninei ir žaliajai pertvarkai jis toliau didės. Darbo jėgos trūkumas nebuvo reikšmingai sumažėjęs net ir pastaruoju metu sulėtėjus ekonomikai. Šį trūkumą lemia demografinė kaita, su technologijų raida ir dviejopa pertvarka susijęs naujų įgūdžių poreikis, taip pat prastos darbo sąlygos tam tikruose sektoriuose. Tokį trūkumą nurodo visų dydžių ir visų sektorių įmonės, jis yra ypač išsigalėjęs sveikatos priežiūros srityje, STEM srityse (ypač IRT), statybos ir transporto sektoriuose ir tam tikrose paslaugų profesijose (pvz., trūksta

⁷³ Draghi, M. (2024a), Draghi, M. (2024b).

⁷⁴ Europos Komisija, [verslo ir vartotojų nuomonės tyrimas](#).

⁷⁵ European Labour Authority, [Labour shortages and surpluses in Europe 2023](#), Publications Office of the European Union, 2023.

virėjų ir padavėjų)⁷⁶. Nors darbo jėgos trūkumas gali rodyti stiprią ekonomiką, o darbuotojai darbo jėgos trūkumo sąlygomis įgyja daugiau galios derėtis dėl geresnio darbo užmokesčio ir darbo sąlygų, kartu šis stygius gali slopinti našumą ir inovacinį pajėgumą, mažinti ES konkurencingumą, kelti kliūčių ekonomikos augimui ir trukdyti pažangai įgyvendinant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Spręsti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemas taip pat padės Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimas, visų pirma tokiose srityse kaip švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą (1 principas), aktyvi parama užimtumui (4 principas) ir saugus bei lankstus užimtumas (5 principas).

Darbo jėgos trūkumas labai skiriasi įvairiose valstybėse narėse ir jo pasiskirstymas sektoriuose ir profesijose nėra tolygus. 2024 m. II ketvirtį didžiausias laisvų darbo vietų lygis (dėl sezoniškumo pakoreguoti duomenys) buvo Belgijoje (4,4 proc.), Nyderlanduose (4,3 proc.), Austrijoje (4,0 proc.), Čekijoje (3,4 proc.), Vokietijoje (3,2 proc.) ir Maltoje (3,0 proc.). Ir, priešingai, žemiausias lygis buvo Bulgarijoje, Rumunijoje, Ispanijoje ir Lenkijoje (visose šiose šalyse nesiekė 1 proc.); žr. toliau pateiktą diagramą. Darbo jėgos trūkumas gamybos pramonėje yra itin didelis ir per 2022 ir 2023 m. toliau didėjo Kroatijoje, Slovėnijoje ir Bulgarijoje. Didžiausių įdarbinimo sunkumų statybos sektoriuje kyla Slovėnijoje, Graikijoje ir Kroatijoje, o paslaugų srities darbo jėgos labiausiai trūksta Maltoje, Nyderlanduose ir Vokietijoje. Neseniai Komisija nustatė 42 profesijas, kurių darbuotojų trūksta visoje ES⁷⁷. Sektoriai, kuriuose trūksta darbo jėgos, yra, be kita ko, administracinių ir paramos tarnybų veikla, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos, IRT ir statyba. Be to, per apklausas įmonės vis dažniau nurodo negalinčios rasti darbuotojų, kurie turėtų konkrečių įgūdžių, reikalingų jų laisvoms darbo vietoms užpildyti^{78 79}.

⁷⁶ EUROFOUND [2019 m. Europos įmonių tyrimas](#); European Commission, [Employment and Social Developments in Europe 2023: Addressing labour shortages and skills gaps in the EU](#), Publications Office of the European Union, 2023.

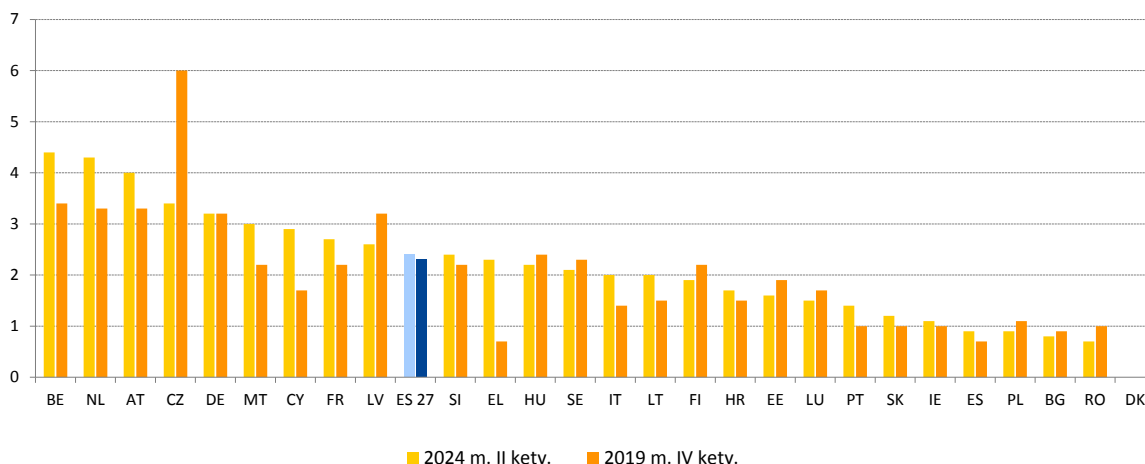
⁷⁷ [Komunikatas „Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas ES. Veiksmų planas“ \(2024\). Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis. Europos Komisija.](#)

⁷⁸ Europos Komisija, [Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. FL529. Europos įgūdžių metai. Įgūdžių trūkumas, įdarbinimo ir darbuotojų išlaikymo strategijos mažosiose ir vidutinėse įmonėse](#), 2023.

⁷⁹ EIB, [EIB Investment Survey \(EIBIS\) 2023](#).

Daugumoje valstybių narių darbo jėgos trūkumas tebėra didesnis nei 2019 m.

Laisvų darbo vietų lygis 2019 m. IV ketvirtį ir 2024 m. II ketvirtį

Pastaba. NACE 2 red. veiklos rūšys, B–S (pramonė, statyba ir paslaugos).

Šaltinis – Eurostatas [ei_lmiv_q_r2], duomenys koreguoti pagal sezoną, o ne pagal kalendorių.

Siekiant spręsti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemas, labai svarbu imtis suderintų ir intensyvesnių veiksmų ES, valstybių narių ir regionų lygmenimis, taip pat įtraukiant socialinius partnerius ir kitus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus. Komisija 2024 m. kovo mėn. pristatė veiksmų planą, parengtą glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais, kurio tikslas – įveikti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemas⁸⁰. Jis pagrįstas daugybe iniciatyvų, kurių jau imtasi, ir jame nustatyti 87 nauji veiksmai, kurių ES, valstybės narės ir socialiniai partneriai imsis arba turėtų imtis darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemoms spręsti. Tai priemonės penkiose politikos srityse: i) darbo rinkoje nepakankamai atstovaujamų asmenų aktyvumo skatinimo, ii) įgūdžių, mokymo ir švietimo rėmimo, iii) darbo sąlygų gerinimo, iv) sąžiningo darbo jėgos judumo ES viduje didinimo ir v) specialistų pritraukimo į ES iš kitų šalių. Komisija vykdydama savo įsipareigojimus daro didelę pažangą. Gautais naujausiais duomenimis, iš 30 naujų įsipareigojimų, Komisijos priimtų minėtame veiksmų plane, 6 yra visiškai įvykdyti (20 proc.), o 22 tebevykdomi (73 proc.). Socialiniai partneriai taip pat yra įsipareigoję imtis iš viso 34 veiksmų, o Komisijos surinkta informacija rodo, kad trečdalis šių įsipareigojimų (11 veiksmų, 32 proc. visų jų įsipareigojimų) šiuo metu vykdomi. Šio veiksmų plano įgyvendinimo pažangą Komisija toliau stebės per Europos semestrą. Be to, Komisija ragins valstybes nares Užimtumo komitete (EMCO) ir Socialinės apsaugos komitete (SPC) organizuoti trišalį keitimąsi informacija šiuo klausimu, dalyvaujant Europos ir nacionaliniams socialiniams partneriams. Šio veiksmų plano įgyvendinimas taip pat itin svarbus siekiant ES pagrindinių ir nacionalinių užimtumo ir įgūdžių tikslų iki 2030 m.⁸¹

Kelios valstybės narės ėmėsi priemonių, kuriomis siekiama įveikti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemas, be kita ko, į šalies darbo rinką pritraukiant trečiųjų šalių piliečių. Vokietijoje 2024 m. kovo mėn. įsigaliojo Kvalifikuotų darbuotojų imigracijos įstatymas, kuriame peržiūrėtos ir išplėtos tretinį išsilavinimą turintiems kvalifikuotiems darbuotojams taikomos taisyklės ir remiamasi išplėstu profesijų, kurioms trūksta darbo jėgos, sąrašu (žr. 2.2.2 skirsnį). Prancūzija 2023 m. gruodžio mėn. reformavo savo valstybinę

⁸⁰ [Komunikatas „Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas ES. Veiksmų planas“ \(2024\). Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis. Europos Komisija.](#)

⁸¹ Žr. Europos Komisija, [Porto deklaracija ir tikslai](#), 2021.

užimtumo tarnybą (dabar ji vadinama „France Travail“), kad būtų sustiprinta parama darbo ieškantiems asmenims ir geriau sprendžiamos stygiaus problemos (žr. 2.3.2 skirsnį). **Austrija** 2023 m. įgyvendino veiksmų planą, skirtą kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemai spręsti: pagal jį 75 mln. EUR lėšų skirta aktyviai darbo rinkos politikai 2024 ir 2025 m. Į šį planą taip pat įtraukti veiksmai, kuriais remiama prieglobsčio prašytojų ir papildomos apsaugos gavėjų integracija į darbo rinką. **Slovėnija** 2024 m. vasario mėn. priėmė nuostatas, kuriomis nustatomas papildomas užmokestis ar priemokos už papildomą darbo krūvį sveikatos priežiūros sektoriaus (t. y. šeimos medicinos) profesijų, kurių darbuotojų trūksta, specialistams. **Malta** 2023 m. gruodžio mėn. pratęsė įgūdžių ugdymo programą, kuria siekiama skatinti darbo jėgos įgūdžių įgijimą. **Italija** 2023 m. spalio mėn. atnaujino savo teisės aktus ir padidino investicijų į kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo programas mastą, kad į jos darbo rinką lengviau patektų aukštos kvalifikacijos specialistai ir būtų geriau reaguojama į darbo jėgos ir įgūdžių trūkumą (tai taip pat yra numatyta ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane). **Liuksemburgas** 2023 m. rugpjūčio mėn. iš dalies pakeitė teisės aktus, kad būtų supaprastintas trečiųjų šalių piliečių įdarbinimo procesas ir pagerintas specialistų pritraukimas bei išlaikymas.

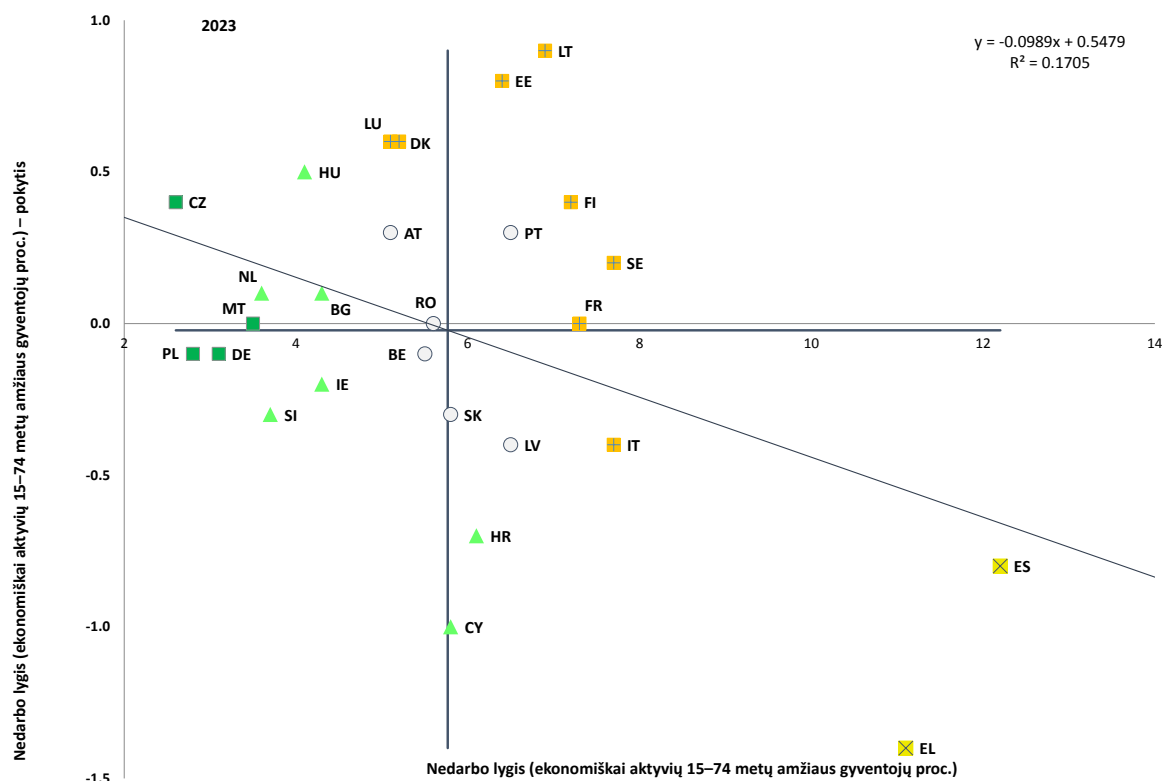
Nepaisant ekonomikos sulėtėjimo, nedarbo lygis ES 2023 m. ir 2024 m. pradžioje pasiekė rekordines žemumas. Vidutinis nedarbo lygis (15–74 metų amžiaus grupėje) ES sumažėjo iki 6,1 proc. (nuo 6,2 proc. 2022 m.) ir tai yra žemiausias istorijoje užfiksuotas lygis (2.1.2 diagrama). Graikijoje, Kipre ir Ispanijoje nedarbo lygis sumažėjo labiausiai, atitinkamai 1,4, 1,0 ir 0,8 proc. punkto. Lietuvoje, Estijoje, Danijoje, Liuksemburge ir Vengrijoje, priešingai, užfiksuotas padidėjimas 0,5 proc. punkto ar daugiau. Dėl palyginti didelio nedarbo arba dėl mažesnio nei vidutinio padėties pagerėjimo Italijoje, Prancūzijoje, Švedijoje, Suomijoje, Lietuvoje, Danijoje, Estijoje ir Liuksemburge padėtį reikia stebėti. Nors Ispanijoje ir Graikijoje nedarbo lygis yra pats didžiausias, atitinkamai 12,2 ir 11,1 proc., jose padėtis įvertinta kaip prasta, bet gerėjanti, nes abiejose šalyse nedarbo lygio mažėjimas smarkiai viršija ES vidurkį. Čekija, Lenkija, Vokietija ir Malta yra geriausių rezultatų pasiekusios šalys, jose nedarbo lygis yra 2,6–3,1 proc. Iki 2024 m. rugsėjo mėn. vidutinis nedarbo lygis ES dar sumažėjo iki 5,9 proc. Didelis (nors ir mažėjantis)⁸² darbo jėgos trūkumas paskatino įmones išlaikyti darbuotojus, nepaisant mažesnės įmonių produktų ir paslaugų paklausos, o tai padėjo išlaikyti žemą nedarbo lygį⁸³. Be to, darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas galėjo prisidėti prie žemo perėjimo iš darbo į nedarbą lygio. Nedarbo lygio skirtumai tarp ES šalių buvo didžiausi 2013 m., nuo tada nuolat mažėja ir jau tapo beveik tokie maži kaip prieš 2008–2009 m. finansų krizę. Vis dėlto daugelyje šalių tebėra reikšmingų regioninių skirtumų (žr. 5 priedo 6 diagramą), be kita ko, atokiausiuose regionuose.

⁸² Žr. Europos Komisijos 2024 m. rudens ekonominę prognozę: [Autumn 2024 Economic Forecast - A gradual rebound in an adverse environment](#).

⁸³ Žr. European Commission, *Labour market and wage developments in Europe 2024*, Publications Office of the European Union, 2024.

2.1.2 diagrama. Nedarbo lygis 2023 m. sumažėjo beveik pusėje valstybių narių

Nedarbo lygis (15–74 metų amžiaus grupėje), 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinačių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede.

Apibrėžtis skiriasi ES ir FR. CY ir DK duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios.

Šaltinis – Eurostatas [une_rt_a], ES darbo jėgos tyrimas.

Dėl žaliosios pertvarkos ekonomika keičiasi iš esmės: randasi naujų užduočių poreikis ir naujų įgūdžių paklausa esamuose sektoriuose, vyksta darbo jėgos persikirstymas tarp sektorių ir žaliojoje ekonomikoje kuriamos naujos darbo vietos, todėl įgyvendinant tinkamą politiką šie procesai gali lemti grynąjį darbo vietų kūrimą. Perėjimas prie žiedinės ir mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikos lemia darbuotojų migraciją tarp sektorių, ypač energetikos, naudingųjų iškasenų kasybos, statybos, pramonės gamybos, transporto ir atliekų tvarkymo srityse. Neseniai atlikta analizė parodė, kad kasmet vidutiniškai 1,8–3,9 proc. ES darbuotojų pereina dirbti į kitą sektorių. Ši dalis ilgainiui išliko stabili (šiek tiek padidėjusi kai kuriose šalyse), artima 2016 m. lygiui⁸⁴. Tuo pat metu darbuotojų, dirbančių žaliojoje ekonomikoje, dalis ES padidėjo nuo 2,2 proc. 2015 m. iki 2,5 proc. 2021 m., o tarp valstybių narių yra ryškių skirtumų (nuo 0,9 proc. Vengrijoje ir 1,4 proc. Maltoje iki 4,9 proc. Estijoje ir 5,4 proc. Liuksemburge 2021 m.)⁸⁵. Alternatyviais vertinimais, žalioji ekonomika galėtų būti didesnė ir galbūt sudaryti iki 11,3 proc. ES darbo jėgos (2015 m. – 10,8 proc.)⁸⁶. Tuo tarpu didelio taršos intensyvumo pramonės sektoriuose⁸⁷

⁸⁴ Fulvimari A. et al., *Estimating labour market transition costs and social investment needs of the green transition – a new approach*, Publications Office of the European Union, 2024 (dar nepaskelbta).

⁸⁵ Pagal Eurostat duomenis [env_ac_egss1] ir [nama_10_a10_e].

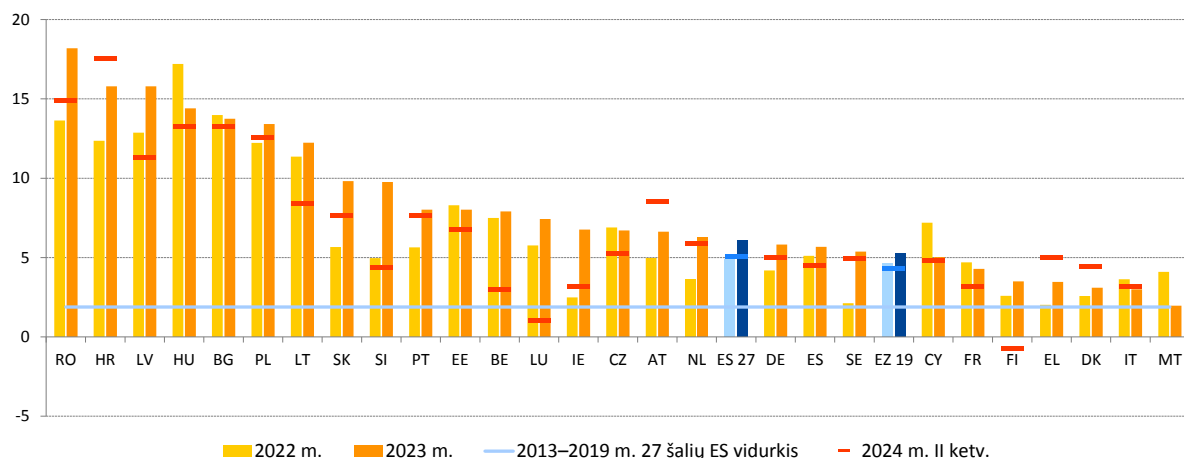
⁸⁶ Remiantis Jungtinio tyrimų centro skaičiavimais, atliktais pagal projektą „GreenJobs“, pradėjus taikyti užduotimis grindžiamą ONET metodą, kurį pasiūlė M. Gili, E. Verdolini ir F. Vona (2020) žaliųjų darbo vietų užimtumui ES vertinti.

tebedirba didelė darbuotojų dalis (ES mastu 3,5 proc. 2023 m.) – nuo 0,8 proc. Kipre ir 0,9 proc. Airijoje iki 7,4 proc. Čekijoje. Esama įrodymų, kad grynasis darbo vietų kūrimas Sąjungoje galėtų būti pasiektas, jei mažinant darbo jėgos trūkumą profesijose, ypač svarbiose nulinio ŠESD balanso ekonomikai, ir užtikrinant sąžiningą pertvarką kartu tinkamai parengtomis politikos priemonėmis būtų teikiama parama darbuotojams (ypač tiems, kuriuos labiausiai paveikė perėjimas prie poveikio klimatui neutralumo), kai kinta jų darbo pobūdis ar jie pereina dirbti į naujus sektorius ar darbo vietas⁸⁸.

Skaitmeninė transformacija prisideda prie darbo vietų kūrimo tam tikruose sektoriuose. IRT specialistų skaičius ES tolygiai didėja nuo 2013 m. (padidėjo 59,3 proc.) ir 2023 m. viršijo 9,5 mln. Jeigu IRT specialistų skaičius augs dabartiniu tempu, jis iki 2030 m. pasieks tik 12 mln. (tai kur kas mažiau nei tikslas – 20 mln.), tuo pat metu didėjant konkurencijai dėl skaitmeninių įgūdžių turinčių specialistų⁸⁹. Vis dėlto šioje grupėje vis dar labai trūksta moterų – 2023 m. tik 19 proc. IRT specialistų buvo moterys. Be to, technologinė pažanga tokiose srityse, kaip dirbtinis intelektas (DI), duomenų analitika, virtualieji pasauliai, kibernetinis saugumas, kvantinė, debesijos ir tinklo paribio kompiuterija, toliau transformuoja ekonomiką ir darbo rinkas. Dėl to skaitmeninių įgūdžių svarba vis didės, o šiuo metu 4 iš 10 suaugusiųjų ir trečdalis darbuotojų Europoje stokoja net bazinių skaitmeninių įgūdžių (žr. 2.2.1 skirsnį). Didžiausias stygius nurodomas tokiose srityse kaip skaitmeninio turinio kūrimas ir kompiuterių programavimas, ypač Latvijoje, Danijoje, Lenkijoje ir Ispanijoje⁹⁰.

2.1.3 diagrama. Vis dar didelės infliacijos ir įtampos darbo rinkoje sąlygomis darbo užmokestis 2023 m. toliau didėjo

Nominalusis atlygis darbuotojui, metinis procentinis pokytis

Pastaba. EZ 20 – 20 eurą įsivedusių šalių. Nominalusis atlygis darbuotojui apskaičiuojamas padalijant bendrą atlygį darbuotojams iš bendro darbuotojų skaičiaus. Nominalusis atlygis apima ne tik bruto darbo užmokestį, bet ir darbdavio mokamas socialines įmokas.

Šaltinis – duomenų bazė AMECO ir Eurostatas, nacionalinės sąskaitos [[namq_10_gdp](#)], [[namq_10_a10_e](#)].

⁸⁷ Didelio taršos (šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis) intensyvumo pramonės sektoriai apima naudingųjų iškasenų kasybą ir karjerų eksploatavimą, cheminių medžiagų ir cheminių produktų gamybą, kitų nemetalinių mineralinių produktų gamybą, pagrindinių metalų gamybą ir motorinių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamybą.

⁸⁸ Europos Komisija, [SWD\(2020\) 176 final](#). Projektijos, grindžiamos EQUEST modeliu, taikant mažiau apmokestinamos žemos kvalifikacijos darbo jėgos scenarijų, 2020 m.

⁸⁹ Europos Komisija, [Europos skaitmeninis dešimtmetis. 2030 m. skaitmeniniai tikslai](#), 2023.

⁹⁰ OECD, [Skills for Job 2022](#), 2022.

Darbo užmokesčio augimas ES 2023 m. tebebuvo spartus, tačiau įvairiose valstybėse narėse labai skyrėsi. Palyginti su metais prieš tai, darbuotojo nominaliojo atlygio metinis augimas pasiekė rekordines aukštumas – 6,1 proc. (2022 m. – 4,9 proc.); tai vyko vis dar didelės infliacijos⁹¹ ir įtampos darbo rinkose sąlygomis. Vėliau, mažėjant infliacijai, nominaliojo atlygio darbuotojui augimas 2024 m. II ketvirtį sumažėjo iki 5,0 proc. Darbo užmokesčio augimas įvairiose valstybėse narėse labai skyrėsi (2.1.3 diagrama). 2024 m. II ketvirtį nominaliojo darbo užmokesčio augimas (palyginti su atitinkamu ankstesnių metų laikotarpiu) viršijo 11 proc. Bulgarijoje, Kroatijoje, Vengrijoje, Latvijoje, Lenkijoje bei Rumunijoje ir buvo 6–10 proc. Estijoje, Lietuvoje, Slovakijoje, Austrijoje ir Portugalijoje. Jis buvo mažesnis nei 3,2 proc. Belgijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Airijoje, Italijoje, Liuksemburge ir Maltoje.

Derybomis nustatomas darbo užmokestis taip pat sparčiai augo, jį augti skatino didėjantis poreikis kompensuoti perkamosios galios sumažėjimą. Derybomis nustatomas darbo užmokestis euro zonoje 2024 m. II ketvirtį padidėjo 3,6 proc. (palyginti su atitinkamu ankstesnių metų laikotarpiu), o tai rodo jo augimo sulėtėjimą, palyginti su 4,4–4,7 proc. augimo lygiais, užfiksuotais nuo 2023 m. I ketvirčio⁹². Vis dėlto jo padidėjimas pastaruoju metu tebėra kur kas didesnis už tą, kuris užfiksuotas 2022 m. (2,6–3,1 proc.). 2023 m. kilo keletas darbo ginčų dėl susirūpinimo, kad darbo užmokestis atsilieka nuo didėjančių pragyvenimo išlaidų⁹³.

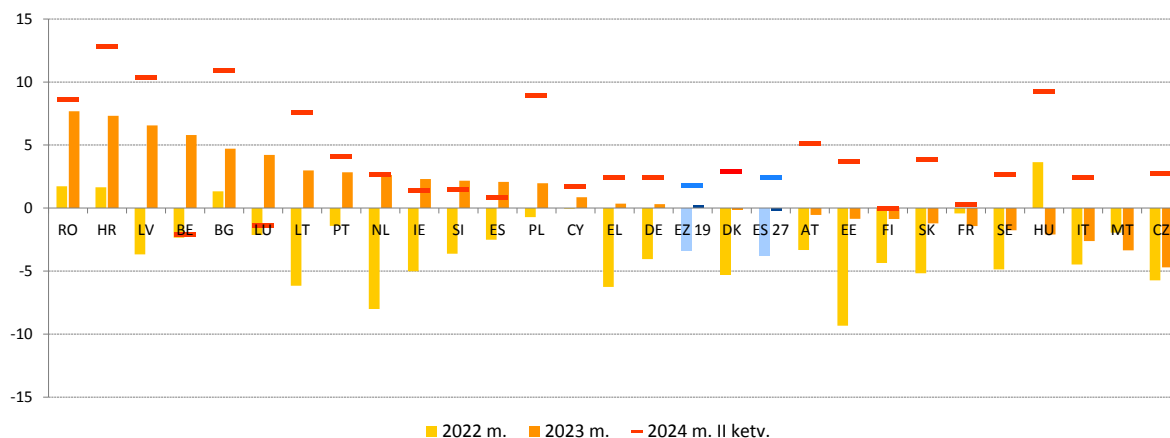
⁹¹ Infliacija 2023 m. rugsėjo mėn. tebebuvo 4,9 proc. (palyginti su atitinkamu ankstesnių metų laikotarpiu), o ketvirtąjį metų ketvirtį labiau sumažėjo ir gruodžio mėn. pasiekė 3,1 proc.

⁹² Derybomis nustatomo darbo užmokesčio augimas yra tiesioginis socialinių partnerių derybų dėl darbo užmokesčio rezultatas. Tai apima ir naujai sudaromą, ir anksčiau sutartą darbo užmokestį. Paprastai tai neapima premijų, užmokesčio už viršvalandžius ir kitokio individualaus atlygio, kuris nesusijęs su kolektyvinėmis derybomis. Derybomis nustatomas darbo užmokestis, palyginti su mokamu darbo užmokesčiu, taip pat nepriklauso nuo dirbtų valandų skaičiaus (nes yra nustatomas etato pagrindu), o kai kuriuose sektoriuose tai minimalusis darbo užmokestis.

⁹³ Eurofound, [Labour disputes across Europe in 2023: Ongoing struggle for higher wages as cost of living rises](#), Publications Office of the European Union, 2024.

2.1.4 diagrama. Realusis darbo užmokestis vėl didėja, tačiau dar nepasiekė ankstesnių metų lygio

Realusis bruto darbo užmokestis darbuotojui, metinis procentinis pokytis

Pastaba. „EZ“ reiškia EZ 20 – 20 šalių, kurios įsivedė eurą. Realusis darbo užmokestis apskaičiuotas naudojant suderintą vartotojų kainų indeksą kaip defliatorių.

Šaltinis – AMECO [5000 HWWDW, 5000 ZCPIH] ir Eurostatas [[namq_10_gdp](#), [namq_10_a10_e](#), [prc_hicp_midx](#)].

Labai sumažėjęs 2022 m., realusis darbo užmokestis nuo 2023 m. III ketvirčio pradėjo augti (daugiausia dėl infliacijos mažėjimo). Realusis darbo užmokestis ES 2022 m. sumažėjo 3,7 proc. ir 2023 m. pradžioje mažėjo toliau, taigi per metus sumažėjo 0,2 proc.⁹⁴ Vis dėlto nuo 2023 m. antrojo pusmečio realusis darbo užmokestis vėl pradėjo augti ir 2024 m. II ketvirtį jo augimas pasiekė 2,4 proc. (palyginti su atitinkamu ankstesnių metų laikotarpiu); žr. 2.1.4 diagramą. Šį atsigavimą lėmė infliacijos mažėjimas ir tolesnis spartus nominaliojo darbo užmokesčio augimas. Realiojo darbo užmokesčio augimas 2024 m. II ketvirtį viršijo 4,0 proc. Austrijoje, Bulgarijoje, Kroatijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Vengrijoje ir Rumunijoje. Ir, priešingai, jis nesiekė 1,0 proc. Suomijoje, Prancūzijoje ir Ispanijoje, o Liuksemburge ir Belgijoje realusis darbo užmokestis sumažėjo atitinkamai 1,4 ir 2,1 proc., nors 2023 m. jis šiose dviejose šalyse buvo labai padidėjęs. Nepaisant tokio padėties gerėjimo pastaruoju metu, realusis darbo užmokestis ES ir daugumoje valstybių narių vis dar nesiekia prieš pandemiją buvusio lygio. Tikimasi, kad realusis darbo užmokestis 2019 m. lygį ES pasieks 2025 m., o euro zonoje – 2026 m.⁹⁵

Teisės aktais nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio augimas iš esmės kompensuoja asmenų, gaunančių minimalųjį darbo užmokestį, perkamosios galios sumažėjimą daugumoje valstybių narių. Teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis nuo 2022 m. sausio mėn. iki 2024 m. sausio mėn. padidėjo daugiau kaip 7 proc. (nominaliųjų verte) visose valstybėse narėse, kuriose toks darbo užmokestis yra nustatytas⁹⁶. Jis padidėjo daugiau kaip 40 proc. Lenkijoje, Bulgarijoje bei Latvijoje ir daugiau kaip 20 proc. Kroatijoje, Belgijoje, Vokietijoje, Estijoje, Airijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Nyderlanduose ir

⁹⁴ Realusis darbo užmokestis apskaičiuojamas naudojant suderintą vartotojų kainų indeksą kaip defliatorių.

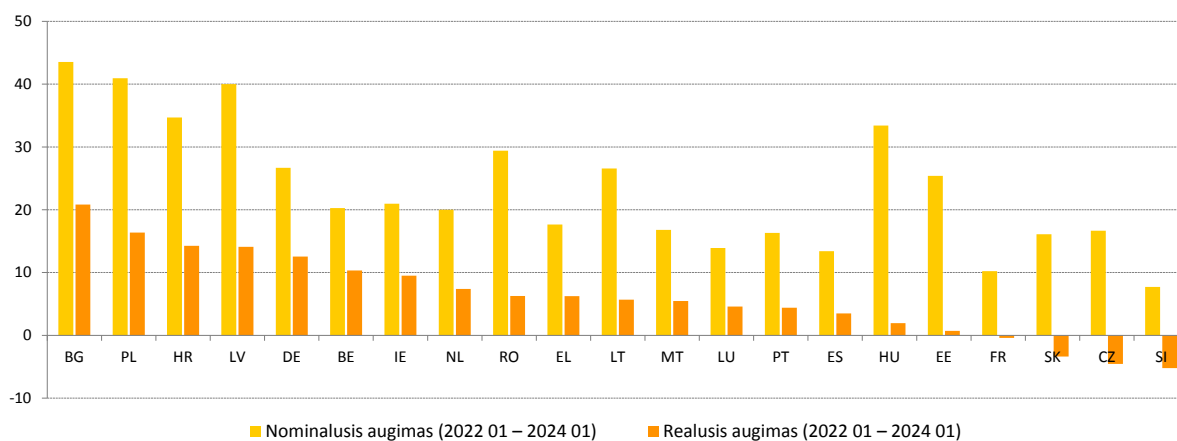
⁹⁵ Europos Komisija, 2024 m. rudens ekonominė prognozė [Autumn 2024 Economic Forecast: A gradual rebound in an adverse environment](#), 2024 m. lapkričio mėn.

⁹⁶ Teisės aktais nustatytą minimalųjį darbo užmokestį taiko 22 valstybės narės: Belgija, Bulgarija, Kroatija, Kipras, Čekija, Estija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Airija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija ir Ispanija. Penkios valstybės narės, neturinčios teisės aktais nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio, yra Austrija, Danija, Suomija, Italija ir Švedija.

Rumunijoje⁹⁷. Ši didėjimą visų pirma lėmė įprastinis kasmetinis šio užmokesčio indeksavimas, atliktas 2023 m. sausio mėn. ir 2024 m. sausio mėn., taip pat esminiai šio užmokesčio dydžio pakeitimai per 2022 ir 2023 m. Teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis realiaja verte padidėjo daugiau kaip 10 proc. Belgijoje, Bulgarijoje, Kroatijoje, Vokietijoje, Latvijoje bei Lenkijoje ir 5–10 proc. Graikijoje, Airijoje, Lietuvoje, Maltoje, Nyderlanduose ir Rumunijoje (2.1.6 diagrama). Estijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Liuksemburge, Portugalijoje ir Ispanijoje realusis teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis nuo 2022 m. sausio mėn. iki 2024 m. sausio mėn. padidėjo mažiau nei 5 proc. Kita vertus, realusis darbo užmokestis daugiau kaip 3 proc. sumažėjo Čekijoje, Slovakijoje ir Slovėnijoje.

2.1.5 diagrama. Teisės aktais nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio didinimas padėjo kompensuoti minimalųjį darbo užmokestį gaunančių asmenų perkamosios galios sumažėjimą

Minimaliojo darbo užmokesčio pokyčiai valstybėse narėse, kuriose minimalusis darbo užmokestis yra nustatytas teisės aktais (proc. pokytis)

Pastaba. Kipras neįtrauktas, nes teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis šalyje įvestas 2023 m. Šaltinis – EUROFOUND ir Eurostatas [[earn_mw_cur](#), [prc_hicp_midx](#)].

Dirbančiųjų skurdas ES 2023 m. šiek tiek sumažėjo, tačiau jį vis dar patyrė vienas iš dvylikos darbuotojų. Dirbančių asmenų nuo 18 metų, kuriems gresia skurdas, dalis sumažėjo iki 8,3 proc. 2023 m., palyginti su 8,5 proc. 2022 m. (atitinkamai pagal 2022 ir 2021 m. pajamas)⁹⁸. Ši dalis taip pat buvo mažesnė nei prieš dešimtmetį ir prieš pat COVID-19 pandemiją (2013 m. ji buvo 9,1 proc., o 2019 m. – 9 proc., atitinkamai pagal 2012 ir 2018 m. pajamas). Dvylikoje valstybių narių dirbančiųjų skurdas 2023 m. sumažėjo nepaisant to, kad daugelyje jų 2022 m. buvo didelė infliacija ir realusis darbo užmokestis labai sumažėjo. Taigi atrodo, kad šiose šalyse pajamų mediana sumažėjo labiau negu skurstančių dirbančiųjų pajamos: pastarąsias palaikyti padėjo minimaliojo darbo užmokesčio indeksavimas ir socialiniai pervedimai⁹⁹. Dirbančiųjų skurdas labiausiai sumažėjo Italijoje ir Graikijoje (atitinkamai –1,6 ir –0,7 proc. punkto, iki 9,9 proc.), nors abiejose šalyse jis tebeviršijo ES vidurkį (8,3 proc.). Liuksemburge, Bulgarijoje, Kroatijoje ir Slovakijoje,

⁹⁷ Minimalusis darbo užmokestis dažnai indeksuojamas kasmet pačioje metų pradžioje. Nuo 2022 m. sausio mėn. iki 2024 m. sausio mėn. didžiausias jo padidinimas užfiksuotas Lenkijoje (49 proc.), Bulgarijoje (44 proc.), Latvijoje (40 proc.) ir Kroatijoje (34 proc.). Belgijoje, Vokietijoje, Estijoje, Airijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Nyderlanduose ir Rumunijoje jis padidintas 20–30 proc.

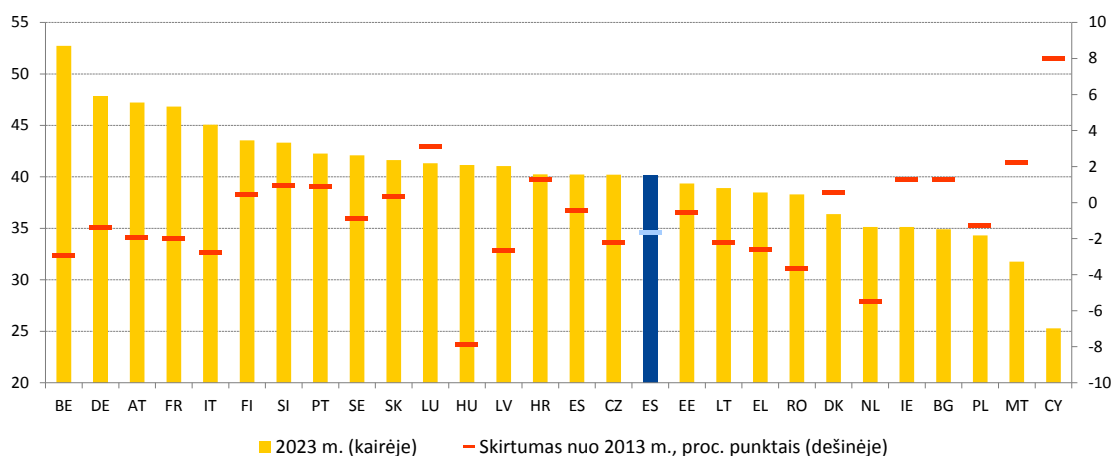
⁹⁸ Eurostatas [[ilc_iw01](#)], ES SPGS, Kroatijos duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi.

⁹⁹ Žr. European Commission, *Labour market and wage developments in Europe 2024*, Publications Office of the European Union, 2024.

priešingai, dirbančiųjų skurdas padidėjo 1 proc. punktu ar daugiau. Aukščiausias dirbančiųjų skurdo lygis užfiksuotas Rumunijoje, Liuksemburge ir Bulgarijoje (atitinkamai 15,3, 14,8 ir 11,4 proc.), o Ispanijoje, Estijoje ir Portugalijoje jis taip pat buvo 10 proc. ar didesnis. Eurostato išankstiniai įverčiai rodo, kad dirbančiųjų skurdo lygis išliks stabilus 2024 m. (pagal 2023 m. pajamas)¹⁰⁰. Kaip ir ankstesniais metais, dirbančiųjų skurdas visoje ES buvo didesnis nei ES piliečių (22,5 proc.), nei ES gimusių asmenų (18,5 proc.), žemesnės kvalifikacijos darbuotojų (18,4 proc.), nei visą darbo laiką dirbančių darbuotojų (12,6 proc.) ir laikinųjų darbuotojų (12,6 proc.) grupėse ir namų ūkiuose, kuriuose yra išlaikomų vaikų (10,0 proc.).

2.1.6 diagrama. Mokesčių pleištas vienam vidutinį darbo užmokestį gaunančiam asmeniui 2023 m. daugumoje valstybių narių buvo mažesnis nei prieš dešimtmetį

Mokesčių pleištas vienam vidutinį darbo užmokestį gaunančiam asmeniui, 2023 m.

Pastaba. Kipro 2013 m. duomenys pakeisti 2014 m. duomenimis, nes 2013 m. duomenų neturima.

Šaltinis – Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų reikalų GD, mokesčių ir išmokų duomenų bazė, remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu (duomenys atnaujinti 2024 m. balandžio mėn.).

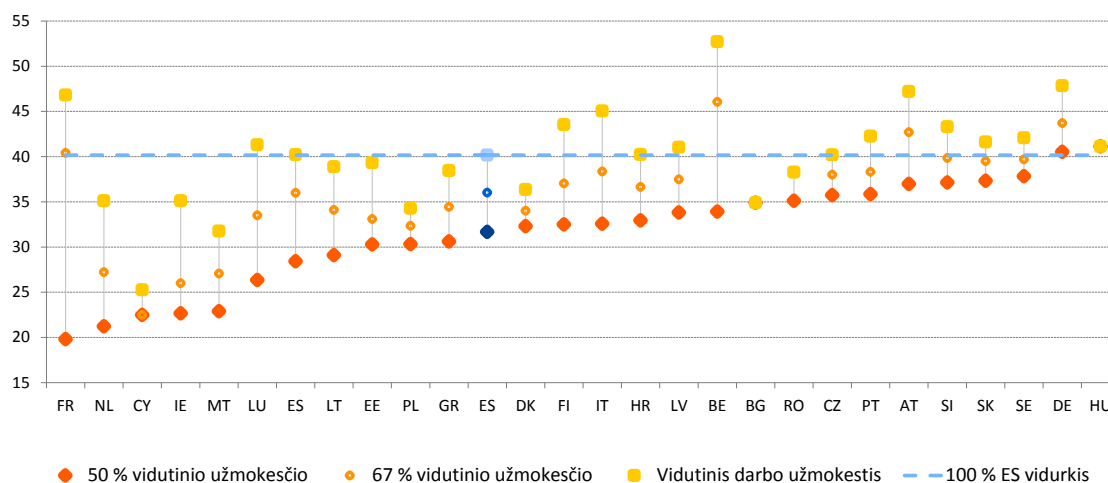
Darbo jėgos apmokestinimas daro reikšmingą poveikį darbo ir įdarbinimo paskatoms.

Darbo jėgos mokesčių pleištas parodo darbdavių darbo sąnaudų ir darbuotojų grynojo darbo užmokesčio skirtumą, išreikštą visų darbo sąnaudų procentine dalimi. Didelis darbo jėgos mokesčių pleištas gali mažinti darbo ir įdarbinimo paskatas, visų pirma konkrečioms grupėms, kaip antai antriesiems šeimoje uždirbantiems asmenims, kurių darbo pasiūla labiau reaguoja į tokias paskatas. Mokesčių pleištas vienam asmeniui, gaunančiam vidutinį darbo užmokestį, ES nuo 2013 m. sumažėjo 2,2 proc. punkto ir 2023 m. pasiekė 40,2 proc. (žr. 2.1.6 diagramą). Vis dėlto tai tebėra daugiau už EBPO vidurkį, kuris yra 34,8 proc. Per tą patį laikotarpį trylikoje valstybių narių užfiksuotas reikšmingas mokesčių pleišto vidutinį darbo užmokestį gaunantiems asmenims sumažėjimas (daugiau kaip 1 proc. punkto): jis labiausiai sumažėjo Vengrijoje (–7,9 proc. punkto), Nyderlanduose (–5,5 proc. punkto), Rumunijoje (–3,7 proc. punkto) ir Belgijoje (–2,9 proc. punkto). Ir, priešingai, reikšmingas padidėjimas (daugiau kaip 1 proc. punkto) įvyko šešiose šalyse: iš jų didžiausias Kipre (8,0 proc. punkto), Liuksemburge (3,1 proc. punkto) ir Maltoje (2,2 proc. punkto). Mažesnes (50 proc. vidutinių pajamų dydžio) pajamas gaunančių asmenų grupėje mokesčių pleištas vienam asmeniui 2023 m. buvo 31,7 proc., nuo 2013 m. sumažėjęs 3,1 proc. punkto, o nuo 2022 m. – 0,1 proc. punkto.

¹⁰⁰ [Naujausi pajamų dinamikos ir skurdo raidos duomenys. Paaiškinta statistika](#), 2024 m. birželio mėn.

2.1.7 diagrama. Darbo jėgos mokesčių pleištas mažą darbo užmokestį gaunantiems darbuotojams yra mažesnis

Mokesčių pleištas vienam mažą darbo užmokestį (sudarantį 50 ir 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio) gaunančiam asmeniui, palyginti su vidutiniu darbo užmokesčiu, 2023 m.

Pastabos. Valstybės narės diagramoje išdėstytos mažėjimo tvarka pagal apmokestinimo progresiškumo lygį (vidutinio darbo užmokesčio mokesčių pleištas ir 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio mokesčių pleištas).

Šaltinis – Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų reikalų GD, mokesčių ir išmokų duomenų bazė, remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu (atnaujinta 2024 m. balandžio mėn.).

Gyventojų pajamų mokesčio sistemos paprastai yra progresinės, jose mokesčių pleištas mažiau uždirbantiems asmenims yra mažesnis. Apmokestinimo progresiškumas ypač ryškus tokiose šalyse kaip Prancūzija, Belgija ir Liuksemburgas, o vienodo tarifo apmokestinimo sistemos taikomos Bulgarijoje ir Vengrijoje (2.1.7 diagrama). Esant mažesnei mokesčių naštai mažas pajamas gaunantiems asmenims, sumažėja tiek darbo jėgos paklausos, tiek jos pasiūlos iškraipymų ir sudaromos palankesnės sąlygos įdarbinti žemos kvalifikacijos darbuotojus. Nors mažesnė mokesčių našta mažas pajamas gaunantiems asmenims yra naudinga tuo, kad padeda mažinti įdarbinimo kliūtis, jos struktūra turėtų būti tokia, kad asmenys nebūtų atgrasomi nuo perėjimo į geriau mokamą darbą.

Mokesčių sistemose dėl infliacijos gali atsirasti iškraipymų, tai gali paveikti jų progresiškumą ir jų teisingumą. Mokesčių sistemų iškraipymų dažnai atsiranda dėl nominaliai nustatytų ribinių verčių, kaip antai taikant mokesčių laiptelius, mokesčių kreditus, mokesčių atskaitą ar atleidimą nuo mokesčių. Progresinių mokesčių sistemose infliacija paprastai lemia mokesčių laiptelių slinkį: dėl nustatytų nominaliųjų ribinių verčių daugiau mokesčių mokėtojų atsiduria ant aukštesnio mokesčių laiptelio, taigi jų mokesčių našta padidėja. Dėl šios priežasties kartu su mokesčių kreditų ir lengvatų erozija gali padidėti skurdo rizika, jei nebūtų imamasi koregavimo dėl infliacijos ar kitų politikos priemonių. Kai mokesčių laipteliai (ir kiti fiksuotieji mokesčių sistemos parametrai) pritaikomi taip, kad atspindėtų infliaciją (automatiniu indeksavimu ar diskrecinėmis priemonėmis), galima sumažinti mokesčių laiptelių slinkį ir kitus su infliacija susijusius iškraipymus. 2023 m. ir 2024 m. pradžioje daugelis valstybių narių taip pritaikė savo gyventojų pajamų mokesčio sistemas, kad tokie iškraipymai būtų pašalinti (žr. 2.1.2 skirsnį).

Aplinkos apsaugos tikslus atitinkantis mokesčių naštos perkėlimas, kai apmokestinama ne darbo jėga, o kitos mokesčių bazės, gali padidinti darbo rinkos paskatas ir skatinti teisingumą, o kartu padėti neutralizuoti poveikį klimatui. Siūlomi Energijos mokesčių

direktyvos pakeitimais¹⁰¹, dėl kurių šiuo metu derasi ES teisėkūros institucijos, yra suderinami su šiais tikslais, nes nustatomos tokios kainos, kad mažėtų iškastinio kuro suvartojimas, ir skatinamos investicijos į tvariąją ir švarią energiją. Be to, Tarybos rekomendacijoje dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo¹⁰² raginama mažinti darbo jėgai (visų pirma mažas ir vidutines pajamas gaunančioms grupėms), tenkančią mokesčių našta ir pereiti prie tokių biudžeto pajamų šaltinių, kuriuos naudojant būtų skatinamas aplinkos tvarumas. Anglies dioksido mokesčiai gali turėti regresinį poveikį, tačiau šį poveikį galima sušvelninti apdairiai parengtomis kompensacinėmis priemonėmis. Paramos priemonės, kuriomis užtikrinamas energijos įperkamumas pažeidžiamoms grupėms, arba apmokestinimo priemonės, kuriomis skatinama taupyti energiją ir mažinamas iškastinio kuro suvartojimas (ypač tokiomis aplinkybėmis, kai energijos kainos tebėra didelės), dera su šiais klimato ir teisingumo tikslais.

2.1.2. Priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės

Kelios valstybės narės ėmė taikyti įdarbinimo paskatas ir subsidijas darbo vietoms kurti, orientuodamosi į užimtumo svarbiausiuose sektoriuose skatinimą ir nepalankioje padėtyje esančių grupių rėmimą. Graikija, gaudama EGADP paramą, naudoja įdarbinimo subsidijas, kad būtų galima įdarbinti 67 000 bedarbių dirbti visą darbo laiką, daugiau dėmesio skiriant pažeidžiamiausioms grupėms (ilgalaikiams bedarbiams, asmenims su negalia, pabėgėliams, romams). **Maltoje** iki 2029 m. bus įgyvendinama ESF+ ir Maltos vyriausybės bendrai finansuojama įsidarbinimo galimybių programa (A2E). Pagal ją darbdaviams teikiama finansinė parama įdarbinti nepalankioje padėtyje esančius asmenis ir taip skatinama įvairi bei įtrauki darbo jėga. **Suomija** 2023 m. įvykdė reformą dėl darbo užmokesčio subsidijų, skirtų darbdaviams, įdarbinantiems darbo ieškančius bedarbius. Darbdaviai gali gauti finansinę paramą, kuria padengiama 50 proc. darbo užmokesčio sąnaudų, o kai samdomi mažesnio darbingumo darbuotojai – 70 proc. darbo užmokesčio sąnaudų. **Čekija** 2024 m. tęsė bandomąjį projektą, pagal kurį darbo užmokesčio subsidijos nepalankioje padėtyje esančių grupių atstovų įdarbinimui derinamos su integracijos veikla, kaip antai mokymu, socialiniu darbu, pagalba dėl darbo, taip pat visapusišku orientavimu ir konsultavimu, siekiant remti asmeninį darbuotojų tobulėjimą subsidijuojamo užimtumo laikotarpiu. **Italija** 2024 m. gegužės 7 d. Įstatyminiu dekretu Nr. 60 suteikė paskatų savarankiškai dirbti strateginiuose sektoriuose vystant naujas technologijas ir vykdant dvejopą pertvarką. Tos paskatos apima atleidimą nuo socialinio draudimo įmokų (iki 800 EUR per mėnesį), taikomą bedarbiams iki 35 metų, kurie pradeda verslą šiuose sektoriuose ir pasamdo nuolatinių darbuotojų laikotarpiu nuo 2024 m. liepos 1 d. iki 2025 m. gruodžio 31 d. Be to, paramos gavėjai gali prašyti nacionalinės socialinės apsaugos institucijos (INPS) skirti neapmokestinamą mėnesinę 500 EUR įmoką už kiekvieną darbuotoją (ne daugiau kaip 3 metus). **Portugalija**, naudodamasi EGADP parama, parengė tvaraus darbo įsipareigojimų programą, pagal kurią darbdaviams teikiamos finansinės subsidijos ir socialinio draudimo įmokų sumažinimas, taip siekiant padėti sukurti 30 000 nuolatinių darbo vietų, mažinti darbo rinkos segmentaciją ir skatinti lyčių lygybę, o kartu palengvinti jaunimo integraciją į darbo rinką.

Kelios šalys įvedė arba pritaikė sutrumpinto darbo laiko tvarką, remdamosi ir per COVID-19 krizę įgyta patirtimi. Estijoje 2024 m. gegužės mėn. priimti nedarbingumo

¹⁰¹ [COM\(2021\) 563 – Energijos mokesčių direktyvos peržiūra.](#)

¹⁰² [Tarybos rekomendacija dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo, 2022/C 243/04.](#)

prevencijos teisės aktus, taip siekiant sudaryti lanksčias darbo sąlygas darbuotojams, grįžtantiems į darbą po ilgų laikinojo nedarbingumo atostogų, ir remti lėtinėmis ligomis sergančių asmenų integraciją į darbo rinką. Šioje sistemoje darbdaviai moka ne mažiau kaip 50 proc. viso darbo užmokesčio, o likusią dalį padengia nacionalinis sveikatos draudimo fondas. **Ispanija** 2023 m. liepos mėn. priėmė nuostatas, kuriomis labiau išplėta vadinamojo RED mechanizmo, kuriuo siekiama užimtumo lankstumo ir stabilizavimo, teisinė sistema: išsamiai nustatyti viršvalandžių ribojimai, darbuotojų samdymo bei išlaikymo taisyklės ir darbų rangos sąlygos. **Italija** 2023 m. gruodžio mėn. išplėtė savo sutrumpinto darbo laiko tvarkos programos (it. *Cassa Integrazione Guadagni*) taikymą, kad būtų apimami ir dėl ekstremalių klimato sąlygų sutrumpinto darbo laiko atvejai. Šis sutrumpinto darbo laiko tvarkos išplėtimas, taikomas 2023 m. liepos–gruodžio mėn., yra konkrečiai skirtas tokiems sektoriams kaip žemės ūkis, statyba ir naudingųjų iškasenų kasyba.

Kelios valstybės narės iš dalies pakeitė arba planuoja pakeisti savo minimaliojo darbo užmokesčio sistemas. **Kipras** 2023 m. sausio mėn. įvedė visuotinį teisės aktais nustatytą minimalųjį darbo užmokestį – taip siekiama išsaugoti mažą darbo užmokestį gaunančių asmenų perkamąją galią. Minimalusis darbo užmokestis nuo 2024 m. sausio mėn. bus kas antrus metus tikslinamas pagal konkrečius kriterijus, įskaitant minimalųjį darbo užmokestį gaunančių asmenų perkamąją galią, palyginti su pragyvenimo išlaidomis. Pirmasis tikslinimas jau atliktas 2024 m. sausio mėn. – minimalusis darbo užmokestis padidintas nuo 940 iki 1 000 EUR per mėnesį. 2024 m. **Latvijoje** ir **Graikijoje** vyriausybė ir socialiniai partneriai svarstė galimas reformas, kad būtų iš dalies pakeistas minimaliojo darbo užmokesčio nustatymo mechanizmas, remiantis Direktyvoje dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio¹⁰³ nurodytomis vertėmis. **Latvijoje** minimalusis darbo užmokestis nuo 2025 m. bus 740 EUR ir nuo tada minimaliojo darbo užmokesčio dydį bus pradėta nustatyti pagal darbo užmokesčio medianą. **Bulgarija** ir **Lietuva** pertvarkė minimaliojo darbo užmokesčio nustatymo procesą, kad į jį būtų įtraukta orientacinė pamatinė vertė, visų pirma susieta su realiu darbo užmokesčiu, o **Nyderlandai** pakeitė savo minimaliojo darbo užmokesčio apibrėžtį – pereita nuo mėnesinio prie valandinio atlyginimo. **Rumunijoje** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2024 m. lapkričio mėn. priimtas naujas įstatymas, kuriuo nustatytas naujas mechanizmas ir formulė, kad būtų galima sistemingai nustatyti ir atnaujinti minimaliojo darbo užmokesčio dydį konsultuojantis su socialiniais partneriais ir atsižvelgiant į Direktyvą dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio. Šie pakeitimai yra platesnio tos direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę valstybėse narėse, kuris turi būti atliktas iki 2024 m. lapkričio 15 d., dalis. **Kroatijoje** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą iš dalies pakeistas Minimaliojo darbo užmokesčio įstatymas: reglamentuotas minimalus užmokesčio padidinimas už viršvalandžius, naktinį darbą, darbą sekmadieniais ir švenčių dienomis, taip pat panaikinta galimybė atsisakyti minimaliojo darbo užmokesčio taikymo. Kroatija taip pat planuoja minimalųjį darbo užmokestį padidinti iki 50 proc. praėjusių metų vidutinio darbo užmokesčio.

Yra priimtose arba šiuo metu svarstomos įvairios su darbo užmokesčiu viešajame sektoriuje susijusios priemonės. **Kroatijoje** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą Įstatymu dėl atlyginimų, įsigaliojusiu 2024 m., siekiama konsultuojantis su socialiniais partneriais standartizuoti darbo užmokesčio nustatymo kriterijus ir suderinti atlyginimus visoje valstybės administravimo sistemoje ir viešosiose tarnybose. **Italijoje** Biudžeto įstatymu nacionalinei kolektyvinei darbo sutarčiai (CCNL) su valstybės tarnautojais

¹⁰³ 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2041 dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio Europos Sąjungoje (OL L 275, 2022 10 25, p. 33).

atnaujinti 2024 m. skirta 3 mlrd. EUR, o nuo 2025 m. kasmet bus skiriama 5 mlrd. EUR. **Graikija** po naujo bendrojo atlyginimų fondo sukūrimo planuoja 2025 m. didinti darbo užmokesť viešajame sektoriuje. **Slovėnijoje** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2024 m. spalio mėn. priimtas ir 2025 m. sausio mėn. įsigalios įstatymas dėl viešojo sektoriaus atlyginimų sistemos bendrųjų pagrindų. Šia reforma panaikintos buvusios žemiau minimaliojo darbo užmokesčio nustatytos ribos ir padidinti atlyginimai visiems Slovėnijos viešojo sektoriaus pareigūnams ir valstybės tarnautojams.

Atlikti ir kitokie darbo užmokesčio nustatymo sistemų pakeitimai, visų pirma susiję su kolektyvinėmis derybomis. **Lenkijoje** siūlomu įstatymo projektu siekiama atnaujinti kolektyvinių sutarčių sudarymo ir registravimo taisykles, išplėtoti derybų temas, supaprastinti registravimo nacionaliniame kolektyvinių darbo sutarčių registre procesą, palengvinti sutarčių pratimą ir leisti įmonėms dėl komercinių priežasčių pasitraukti iš daugiašalių kelių įmonių sutarčių. **Prancūzijoje** priimtas naujas potvarkis, kad kolektyvinės sutartys greičiau aprėptų visus darbuotojus ir įmones tam tikrame sektoriuje, užtikrinant, kad sektoriaus minimalusis darbo užmokestis nebūtų mažesnis už teisės aktais nustatytą minimalųjį darbo užmokesť (SMIC)¹⁰⁴. Be to, siekiant geriau derinti našumą, vertės kūrimą ir darbo užmokesť ir stebėti darbo užmokesť lemiančius veiksnius, 2024 m. kovo mėn. įsteigta nauja Aukštoji atlyginimų, užimtumo ir našumo taryba. **Portugalijoje** neseniai atnaujintos Darbo kodekso nuostatos dėl kolektyvinių sutarčių nutraukimo procedūrų: tapo sunkiau nutraukti sutartis ir nustatyta nauja arbitražo sąlyga¹⁰⁵. **Belgijoje** socialiniams partneriams nepavyko susitarti dėl darbo užmokesčio, taigi federalinė vyriausybė nusprendė nedidinti darbo užmokesčio normos 2023 ir 2024 m. ir darbo užmokesčio didinimas apsiribojo įprastu indeksavimu dėl infliacijos. Vis dėlto socialiniai partneriai gali derėtis dėl vienkartinės priemokos darbuotojui iki 500 EUR arba, kai įmonės gauna itin didelį pelną, iki 750 EUR.

Valstybės narės imasi veiksmų socialinei ekonomikai stiprinti, naudodamosi paskatomis, kurias tam teikia Socialinės ekonomikos veiksmų planas¹⁰⁶ ir Tarybos rekomendacija dėl socialinės ekonomikos pagrindinių sąlygų sukūrimo¹⁰⁷. Devyniolika valstybių narių 2024 m. vasario mėn. pasirašė Lježo socialinės ekonomikos Europos Sąjungoje veiksmų gaires¹⁰⁸, kuriose siūloma, kad būsimoje Europos socialinėje darbotvarkėje būtų nustatyti socialinės ekonomikos prioritetai ir orientacinės gairės. Šiuo metu valstybės narės rengia arba atnaujina savo socialinės ekonomikos strategijas (tai itin svarbu siekiant sudaryti palankias pagrindines sąlygas). **Airija** 2024 m. liepos mėn. paskelbė 2024–2027 m. nacionalinę socialinių įmonių politiką. **Slovakija** 2023 m. rugpjūčio mėn. priėmė socialinės ekonomikos ir socialinių įmonių rėmimo iki 2030 m. veiksmų planą. **Slovėnija** parengė socialinės ekonomikos plėtros strategiją, kurią turi patvirtinti vyriausybė. **Belgijoje** vokiškai kalbanti bendruomenė 2024 m. sausio mėn. priėmė savo pirmąjį dekretą dėl socialinės ekonomikos įmonių pripažinimo ir skatinimo, o Flandrija 2024 m. balandžio mėn. – dekretą, kuriuo skatinama socialinė ekonomika ir įmonių socialinė

¹⁰⁴ Eurofound, [France: Developments in working life 2023](#), Working paper, WPEF24045, Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁰⁵ Eurofound (2024), [Portugal: Developments in working life 2023](#), Working paper, WPEF24057, Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁰⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Žmonėms tarnaujančios ekonomikos kūrimas: socialinės ekonomikos veiksmų planas“ ([COM\(2021\) 778 final](#)).

¹⁰⁷ [2023 m. lapkričio 27 d. Tarybos rekomendacija dėl socialinės ekonomikos pagrindinių sąlygų sukūrimo \(C/2023/1344\)](#).

¹⁰⁸ Žr. šią deklaraciją internete.

atsakomybė. **Kipre** 2023 m. gruodžio mėn. patvirtinti 2020 m. Socialinių įmonių įstatymo pakeitimai ir reglamentas, kuriuo įsteigtas socialinių įmonių registras; dabar šis registras jau veikia ir galima teikti paraiškas dėl registracijos. **Čekijoje** numatoma 2024 m. parlamentui pateikti socialinės ekonomikos įstatymo projektą. Šiuo teisės aktu siekiama remti socialinės ekonomikos subjektus sukuriant sistemą, kuria būtų didinamas jų vaidmuo ekonomikoje, be kita ko, suteikiant galimybių lengviau gauti finansavimą, gerinant reguliavimo sąlygas ir skatinant tvarius socialinio verslo modelius. **Portugalija** paskelbė iniciatyvą „Portugalijos socialinės inovacijos 2030“, kuria siekiama skatinti verslumą bei socialines inovacijas ir daryti poveikį investicijoms šalyje. Pagrindiniai jos naudos gavėjai yra viešojo ir privačiojo sektorių subjektai, įskaitant socialinės ekonomikos subjektus, kurie rengia, skatina ar remia socialinių inovacijų projektus ar organizuoja su jais susijusį mokymą. **Vokietijoje** pagal naują paramos programą, bendrai finansuojamą iš ESF+, iki 2028 m. bus investuota 110 mlrd. EUR viešojo intereso įmonėms stiprinti, remiant bendradarbybės erdves, universitetus ar verslo inkubatorius, kurie savo ruožtu konsultuos socialines įmones ir padės ugdyti įgūdžius.

Kelios valstybės narės įgyvendino priemones, kuriomis didinamas mokesčių sistemos teisingumas ir skatinamas dalyvavimas darbo rinkoje. **Italijoje** patvirtinta, kad 2024 m. bus įvykdytas mokesčių pleišto mažinimas darbuotojams (ši iniciatyva buvo pradėta 2022 m. ir pratęsta 2023 m.)¹⁰⁹. Be to, įmonės ir specialistai, samdantys papildomus darbuotojus pagal neterminuotą sutartį, 2024 m. mokestiniu laikotarpiu turi teisę pasinaudoti 120 proc. mokesčių atskaita nuo darbo sąnaudų. **Latvija** nuo 2025 m. įgyvendins darbo jėgos mokesčių reformą, mažindama mokesčių našta mažesnes ir vidutines pajamas gaunantiems darbuotojams. **Portugalija** į 2025 m. valstybės biudžeto pasiūlymą įtraukė jaunimui skirtos individualaus apmokestinimo tvarkos, kurią numatoma taikyti nuo 2025 m., pakeitimą. Taip bus išplėstos teisės naudotis šia tvarka: ja galės naudotis ir bet kokio išsilavinimo lygio asmenys iki 35 metų, o mokesčių lengvatų taikymo trukmė bus pratęsta iki 10 metų (anksčiau – 5 metai). Kitas pavyzdys – **Suomijoje** vyriausybės atliktas darbo pajamų apmokestinimo sumažinimas: mokesčių kreditas padvigubintas asmenų nuo 65 metų darbo pajamoms, tačiau panaikintas 60–64 metų asmenims. Šiuo perorientavimu siekiama padidinti paskatas vyresniems nei 65 metų asmenims dirbti.

Gyventojų pajamų mokesčio sistemos taip pat pritaikytos siekiant sušvelninti infliacijos poveikį darbuotojams¹¹⁰. Kai mokesčių plane nustatytos ribinės vertės nekeičiamos, namų ūkiai dėl infliacijos gali atsidurti ant aukštesnio mokesčių laiptelio (tai vadinama mokesčių laiptelių slinkiu). Dauguma šalių atlieka diskrecinį mokesčių laiptelių tikslinimą, tačiau **Belgija, Danija, Lietuva, Nyderlandai, Slovakija, Slovėnija, Švedija** ir pastaruoju metu **Austrija** taiko automatinio koregavimo mechanizmus¹¹¹. **Vokietija, Lietuva, Liuksemburgas, Airija ir Portugalija** 2023 m. ir (arba) 2024 m. atliko diskrecinį savo mokesčių laiptelių tikslinimą, o **Portugalija** taip pat sumažino antrojo mokesčių laiptelio ribinį mokesčio tarifą. **Italija** 2024 m. sujungė du žemiausius (iš keturių) mokesčių laiptelius, taikydama 23 proc. mokesčio tarifą, kad sumažėtų vidutines pajamas gaunantiems asmenims

¹⁰⁹ Neapmokestinimo norma tebėra 6 proc. mėnesiniam apmokestinamajam darbo užmokesčiui iki 2 692 EUR ir 7 proc. – iki 1 923 EUR. Jau įvestas mokesčių pleišto sumažinimas 15 proc. bruto darbo užmokesčio, mokamo už naktinį darbą ir viršvalandžius švenčių dienomis, taip pat buvo patvirtintas per pirmus šešis 2024 m. mėnesius.

¹¹⁰ Žr. European Commission, [Annual Report on Taxation 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹¹¹ Įvairių požiūrių į indeksavimą visoje ES išsamų aprašymą galima rasti 2023 m. metinės apmokestinimo ataskaitos (dėl priemonių, kurių imtasi 2022 m.) 3 lentelėje.

tenkanti našta. **Ispanija** ir 2023 m., ir 2024 m. atliko socialinio draudimo įmokų bazių ir tarifų indeksavimą. Kartu su šiais gyventojų pajamų mokesčio tikslinimais valstybės narės ėmėsi papildomų kovai su infliacija skirtų fiskalinių priemonių.

2.2. 6-oji gairė. Darbo jėgos pasiūlos didinimas, taip pat galimybių įsidarbinti, visą gyvenimą įgyti įgūdžių ir kompetencijų gerinimas

Šiame skirsnyje apžvelgiama, kaip įgyvendinama 6-oji užimtumo gairė, kuria valstybės narės rekomenduojama sudaryti sąlygas gerinti darbo jėgos pasiūlą, skatinti įgyti įgūdžių ir kompetencijų visą gyvenimą, skatinti suteikti lygias galimybes visiems, šalinti kliūtis ir teikti paskatų dalyvauti darbo rinkoje, laikantis šių Europos socialinių teisių ramsčio principų: Nr. 1 (švietimas, mokymas ir mokymasis visą gyvenimą), Nr. 2 (lyčių lygybė), Nr. 3 (lygios galimybės), Nr. 4 (aktyvi parama užimtumui), Nr. 9 (profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą), Nr. 11 (vaikų priežiūra ir parama vaikams) ir Nr. 17 (asmenų su negalia įtrauktis). 2.2.1 skirsnyje aprašomi svarbiausi pokyčiai švietimo, mokymo ir įgūdžių srityje, taip pat pažeidžiamų ir nepakankamai atstovaujamų grupių padėtis darbo rinkoje. 2.2.2 skirsnyje apžvelgiamos politikos priemonės, kurių valstybės narės imasi šiose politikos srityse.

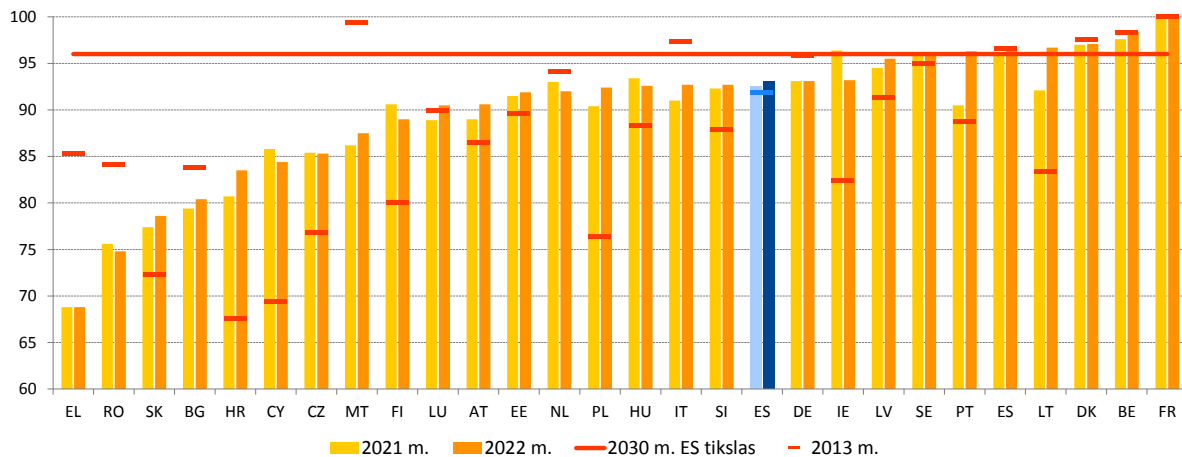
2.2.1. Pagrindiniai rodikliai

Dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose per pastarąjį dešimtmetį lėtai gerėjo ES lygmeniu, o tarp valstybių narių buvo didelių skirtumų. 2022 m. ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose dalyvavo 93,1 proc. vaikų nuo 3 metų iki privalomojo pradinio ugdymo pradžios amžiaus: tai yra 0,6 proc. punkto daugiau nei 2021 m. ir 1,9 proc. punkto daugiau nei 2014 m. Vis dėlto šis ES vidurkis neatspindi didelių skirtumų tarp šalių. Septynios valstybės narės (Belgija, Danija, Prancūzija, Ispanija, Lietuva, Portugalija, Švedija) jau pasiekė ES lygmens tikslą iki 2030 m., kad dalyvavimo lygis būtų 96 proc., o penkiose šalyse (Bulgarijoje, Kroatijoje, Kipre, Rumunijoje ir Slovakijoje) dalyvavimo lygis tebėra žemesnis nei 85 proc. (paskutinėse dviejose net nesiekia 80 proc.). Kai kurios valstybės narės per kelerius pastaruosius metus padarė ištis didelę pažangą: didžiausias šio rodiklio padidėjimas nuo 2021 iki 2022 m. užfiksuotas Portugalijoje (5,8 proc. punkto), Lietuvoje (4,6 proc. punkto), Kroatijoje (2,8 proc. punkto) ir Lenkijoje (2 proc. punktais). Kita vertus, šešiose valstybėse narėse įvyko sumažėjimas, visų pirma Kipre (–1,4 proc. punkto), Suomijoje (–1,6 proc. punkto) ir Airijoje (–3,2 proc. punkto). Nepakankamas įperkamas ir pajėgumų, įskaitant personalo pajėgumus, trūkumas tebėra reikšmingos kliūtys dalyvauti, ypač jaunesniems vaikams ir tiems, kurių socialinė ir ekonominė padėtis nepalanki. Nepakankamas romų vaikų dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose tebėra reikšminga problema, nes jų dalyvavimas vis dar siekia tik apie pusę ES vidurkio (42–44 proc. 2021 m.) ir dar daug trūksta iki 2030 m. tikslo, kad jų dalyvavimas būtų ne mažesnis kaip 70 proc., kaip nustatyta naujajame ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginiame plane¹¹².

¹¹² Naujausios 2022 m. paskelbtos [Pagrindinių teisių agentūros \(FRA\) 2021 m. romų apklausos](#) duomenimis. Daugiau informacijos pateikta [2020–2030 m. ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginiame plane](#).

2.2.1 diagrama. Dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose pažanga ES lygmeniu yra lėta, tačiau esama didelių skirtumų tarp šalių

Vaikų nuo 3 metų iki privalomojo pradinio ugdymo pradžios amžiaus dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose (proc.)

Pastaba. 2013 m. apibrėžtis skiriasi EL ir PT. 2021 m. apibrėžtis skiriasi Europos Sąjungos lygmeniu ir PT. FR duomenys negalutiniai. 2022 m. apibrėžtis skiriasi Europos Sąjungos lygmeniu ir PT. FR, MT, PL ir PT duomenys negalutiniai. EL naujausi prieinami duomenys yra 2019 m. duomenys.

Šaltinis – Eurostatas, [educ_uoe_enra21].

Ankstyvo pasitraukimo iš švietimo ir mokymo sistemos (mokyklos nebaigimo) mastai ES mažėja, tačiau tai tebėra problema, ypač tarp jaunų vyrų. 2023 m. mokyklos nebaigė 9,5 proc. 18–24 metų asmenų – 0,2 proc. punkto mažiau nei 2022 m. Tai yra 2,3 proc. punkto mažiau nei prieš dešimtmetį, o penkios šalys (Graikija, Ispanija, Italija, Malta ir Portugalija) per šį laikotarpį pasiekė šio rodiklio sumažėjimą daugiau kaip 5 proc. punktais. Vis dėlto ES 2023 m. apie 3,1 mln. jaunuolių anksti metė mokslus įgiję ne aukštesnį kaip pagrindinį išsilavinimą. Šešiolika valstybių narių jau pasiekė Europos švietimo erdvės tikslą – iki 2030 m. mokyklos nebaigusių asmenų dalį sumažinti iki mažiau nei 9 proc. Vis dėlto Rumunijoje, Ispanijoje, Vokietijoje ir Vengrijoje šis rodiklis tebėra apie 12 proc. ar didesnis, o tai rodo, kad padėtis yra kritinė; praėjusiais metais padėtis pagerėjo nedaug arba problema net padidėjo (žr. 2.2.2 diagramą). Didžiausias mokyklos nebaigusių asmenų dalies augimas 2023 m. užfiksuotas Kipre (2,3 proc. punkto), po jo – Suomijoje, Slovėnijoje, Portugalijoje ir Lietuvoje, kuriose mokyklos nebaigusių asmenų dalis padidėjo daugiau kaip 1 proc. punktu. Tuo pat metu geriausių rezultatų pasiekusios šalys buvo Kroatija (2,0 proc.), Graikija (3,7 proc.), Lenkija (3,7 proc.) ir Airija (4,0 proc.). Nepaisant gana teigiamos bendros tendencijos, valstybių narių aukštynkryptės konvergencijos ženklų nėra. Be to, atotrūkis tarp lyčių tebėra reikšmingas: jaunos moterys kur kas rečiau nebaigia mokyklos (7,7 proc.), palyginti su jaunais vyrais (11,3 proc.). Ne ES gimę jaunuoliai mokyklos nebaigia beveik tris kartus dažniau (21,6 proc.), palyginti su ES valstybėje narėje gimusiu jaunimu (8,2 proc.). Ypač didelį susirūpinimą kelia romų jaunimo (18–24 metų) padėtis: 2020–2021 m. nepasiekę vidurinės mokyklos etapo mokslus metė daugiau kaip du trečdaliai romų jaunuolių (71 proc.)¹¹³. Be to, susirūpinimą kelia ir tos pačios amžiaus grupės jaunimo su negalia padėtis: mokyklos nebaigusių šios grupės jaunuolių dalis 2022 m. buvo 22,2 proc.¹¹⁴ Tokiose

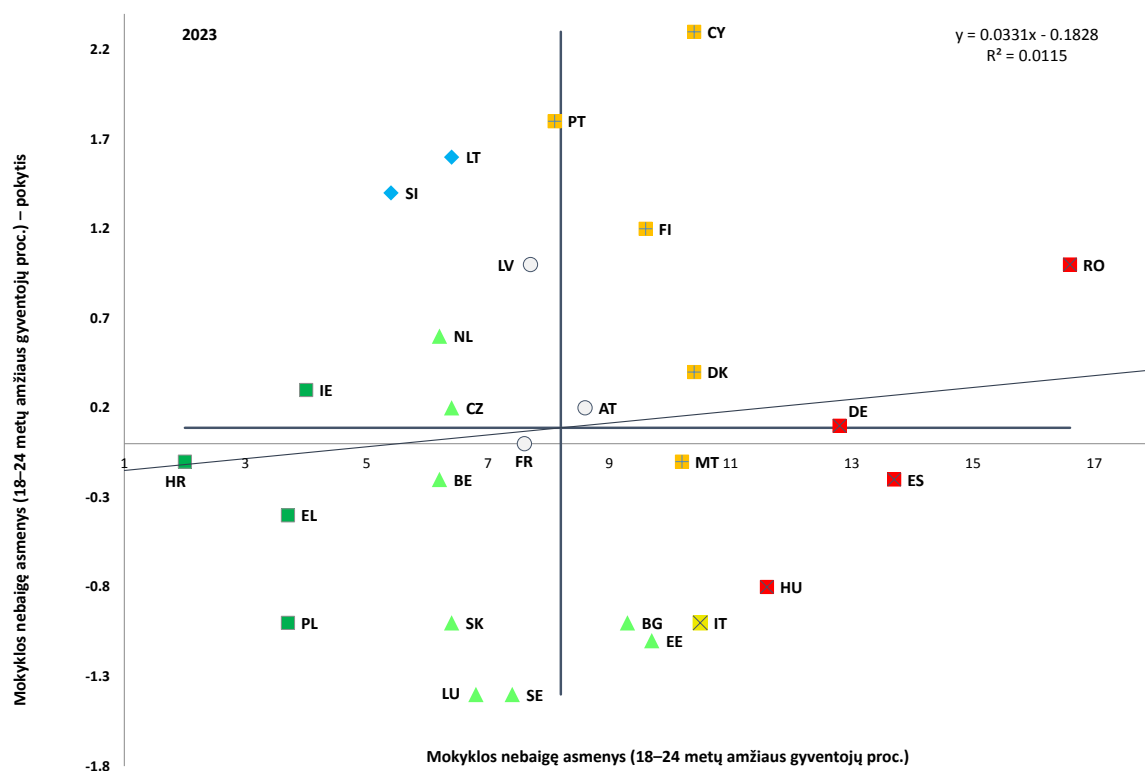
¹¹³ Žr. European Union Agency for Fundamental Rights, [Roma in 10 European Countries – Main Results](#), Publications Office of the European Union, 2023

¹¹⁴ Žr. EDE, [European comparative data on persons with disabilities](#), 2022. Dažnesnį mokyklos nebaigimą asmenų su negalia grupėje gali lemti, be kita ko, prieinamumo trūkumas (pvz., fizinės ir architektūrinės kliūtys) ir pritaikytų programų nebuvimas.

valstybėse narėse kaip Bulgarija, Prancūzija, Vengrija, Portugalija ir Ispanija taip pat yra dideli regioniniai skirtumai (žr. 5 priedo 1 diagramą), be kita ko, atokiausiuose regionuose.

2.2.2 diagrama. Mokyklos nebaigusių asmenų dalis toliau lėtai mažėja, o tarp valstybių narių yra didelių skirtumų

Mokyklos nebaigusių (18–24 metų) asmenų dalis, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede.

SK ir CY duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios. HR ir LU duomenų patikimumas mažas.

Šaltinis – Eurostatas, [edat_lfse_14], ES darbo jėgos tyrimas.

2 intarpas. Pagrindinių įgūdžių tobulinimas

Pagrindiniai įgūdžiai yra jaunimo asmeninio ir profesinio tobulėjimo, taip pat ES ateities konkurencingumo ir socialinės sanglaudos pamatas. Pagrindiniai įgūdžiai yra pagrindas, reikalingas, kad asmenys galėtų įveikti sudėtingus gyvenimo uždavinius, dalyvauti savo bendruomenėje, toliau mokytis vėlesniame gyvenime ir įnešti svarų indėlį į visuomenės ir ekonomikos raidą. Jie prisideda prie darbo našumo ir inovacijų tempo, reikalingo skaitmeninei pertvarkai ir vis labiau žiniomis grindžiamai ekonomikai¹¹⁵. Labiau įgudę jaunuoliai turi geresnių įsidarbinimo perspektyvų, mažiau rizikuoja nutraukti mokslus įgiję tik žemą kvalifikaciją ir dažniau dalyvauja suaugusiųjų mokymosi veikloje¹¹⁶. ES iškėlė su Europos švietimo erdve susijusius pagrindinių įgūdžių (vertinamų pagal EBPO Tarptautinio

¹¹⁵ Žr. OECD (2014), [A New Macroeconomic Measure of Human Capital Exploiting PISA and PIAAC: Linking Education Policies to Productivity](#), OECD Economics Department Working Papers, No. 1709, 2022; European Commission, [Investing in People's Competences – A Cornerstone for Growth and Wellbeing in the EU](#), *European Economy Discussion Papers*, 139, 2021; Woessmann L., [The Economic Case for Education](#), *EENEE Analytical Report No 20*, 2014.

¹¹⁶ European Commission, [Investing in education in a post-Covid EU](#), Publications Office of the European Union, 2022.

moksleivių vertinimo programą (PISA)) tikslus – nepakankamas skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų mokymosi pasiekimų rodiklis iki 2030 m. turėtų būti sumažintas tiek, kad nesiektų 15 proc. Pastarojo meto tendencijos išryškina poreikį atnaujinti ir sustiprinti pastangas Europos lygmeniu. Šios pastangos turėtų būti grindžiamos esamomis iniciatyvomis ir jomis turėtų būti toliau stiprinamas 2022 m. lapkričio mėn. priimtoje Rekomendacijos dėl veiksmingų būdų pasiekti gerų mokymosi rezultatų, kurioje išdėstyta politikos programa siekiant sisteminio ir daugialypio požiūrio į švietimo rezultatų gerinimą¹¹⁷, įgyvendinimas. Be to, Komisija per naująją kadenciją pateiks specialų veiksmų planą dėl pagrindinių įgūdžių. Papildomai pagal strateginį gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) mokymo planą bus sprendžiami konkretūs ir ilgalaikiai STEM dalykų mokymo iššūkiai.

Naujausi duomenys patvirtina, kad pagrindinių įgūdžių ugdymo rezultatai ilgainiui prastėja, o tai kelia didelę grėsmę ES darbo našumui ir konkurencingumui ateityje ir kenkia ES švietimo sistemų teisingumo ir pažangumo aspektams. Nuo 2012 m. nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklis nuolat didėja ES lygmeniu pagal visus tris PISA tiriamus aspektus, o 2022 m. PISA rezultatai rodo didžiausią pagrindinių įgūdžių ugdymo rezultatų suprastėjimą per šį laikotarpį. Naujausi nustatyti faktai rodo, kad labiausiai padidėjo matematikos (6,6 proc. punkto) ir skaitymo (3,7 proc. punkto), kiek mažiau – gamtos mokslų (1,9 proc. punkto) nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklis; šią tendenciją atspindi ir atskiri daugumos valstybių narių rezultatai¹¹⁸. ES lygmeniu nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklis dabar siekia 29,5 proc. matematikos, 26,2 proc. – skaitymo ir 24,2 proc. – gamtos mokslų srityse (2018 m. atitinkami lygiai buvo 22,9, 22,5 ir 22,3 proc.); 18 valstybių narių pranešė, kad matematikos nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklis viršija 25 proc., o 14 valstybių narių – kad panašiai aukštas nepažangumo rodiklis yra skaitymo srityje. Dėl to ES dar labiau nutolo nuo savo Europos švietimo erdvės tikslo sumažinti nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklį, kad jis nesiektų 15 proc., o dabartinis atotrūkis yra didesnis nei prieš 10 metų. Be to, naujausi PISA duomenys taip pat rodo, kad visose socialinėse ir ekonominėse grupėse suprastėjo geriausių mokymosi rezultatų lygis, t. y. aukšto lygio gebėjimus įgijusių moksleivių dalis¹¹⁹. Šis lygis visuotinai labai sumažėjo matematikos ir skaitymo srityse, o gamtos mokslų srityje daugumoje šalių apskritai išliko nepakitęs. 2022 m. tik 7,9 proc. ES moksleivių pasiekė aukštą matematikos gebėjimų lygį, 6,5 proc. – skaitymo ir 6,9 proc. – gamtos mokslų (2018 m. atitinkamai lygis buvo 11, 8,1 ir 6,3 proc.). Nors galima daryti prielaidą, kad mokymosi rezultatų prastėjimui įtakos turėjo COVID-19 krizė, kelių šalių rezultatų tendencijos jau prieš pandemiją prastėjo.

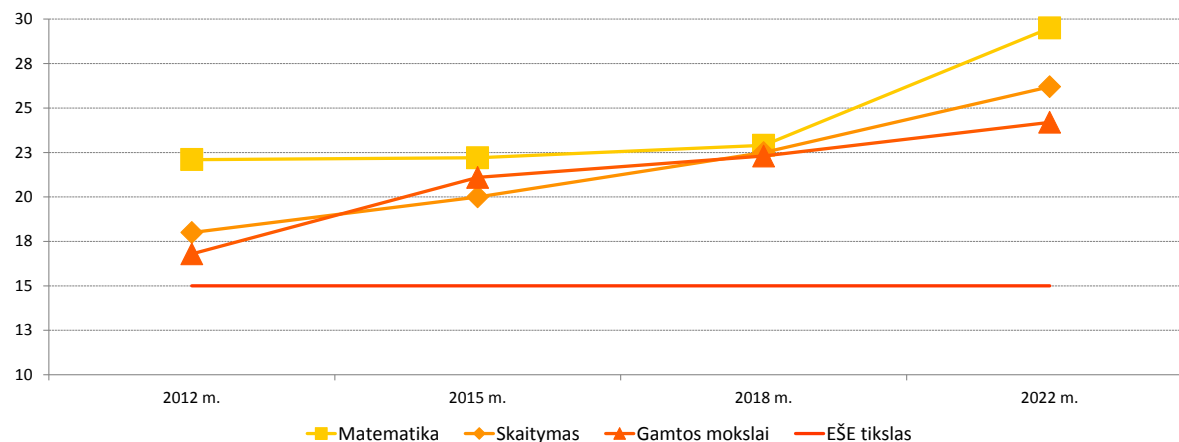
¹¹⁷ 2022 m. lapkričio 28 d. Tarybos rekomendacija dėl veiksmingų būdų pasiekti gerų mokymosi rezultatų, kuria pakeičiama 2011 m. birželio 28 d. Tarybos rekomendacija dėl politikos, kuria siekiama mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių, (Tekstas svarbus EEE) 2022/C 469/01.

¹¹⁸ European Commission, [The twin challenge of equity and excellence in basic skills in the EU](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹¹⁹ Pagal Tarptautinio moksleivių vertinimo programą (PISA) tai išreiškiama ekonominio, socialinio ir kultūrinio statuso (ESKS) indeksu. Į palankių socialinių ir ekonominių sąlygų kategoriją patenka 25 proc. visų moksleivių, kurių ESKS indekso balai konkrečioje šalyje yra aukščiausi, o nepalankios socialinės ir ekonominės padėties kategorijai priskiriama 25 proc. visų moksleivių, kurių ESKS indekso balai yra prasčiausi.

Nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklis labiausiai padidėjo matematikos ir skaitymo, kiek mažiau – gamtos mokslų srityse

Moksleivių, nesugebančių pasiekti minimaliųjų gebėjimų lyginamojo standarto PISA 2 lygio, dalis (proc.)

Pastaba. ES 2022 m. vertę reikia aiškinti atsargiai: Danija, Airija, Latvija ir Nyderlandai nesilaikė vieno ar daugiau PISA imčių sudarymo standartų (žr. [EBPO 2022 m. PISA rezultatus \(1 tomas\)](#), A2 ir A4). Trūksta Maltos 2012 m. duomenų.

Šaltinis – EBPO, [2012 m.](#), [2015 m.](#), [2018 m.](#), [2022 m. PISA](#), Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros GD skaičiavimai.

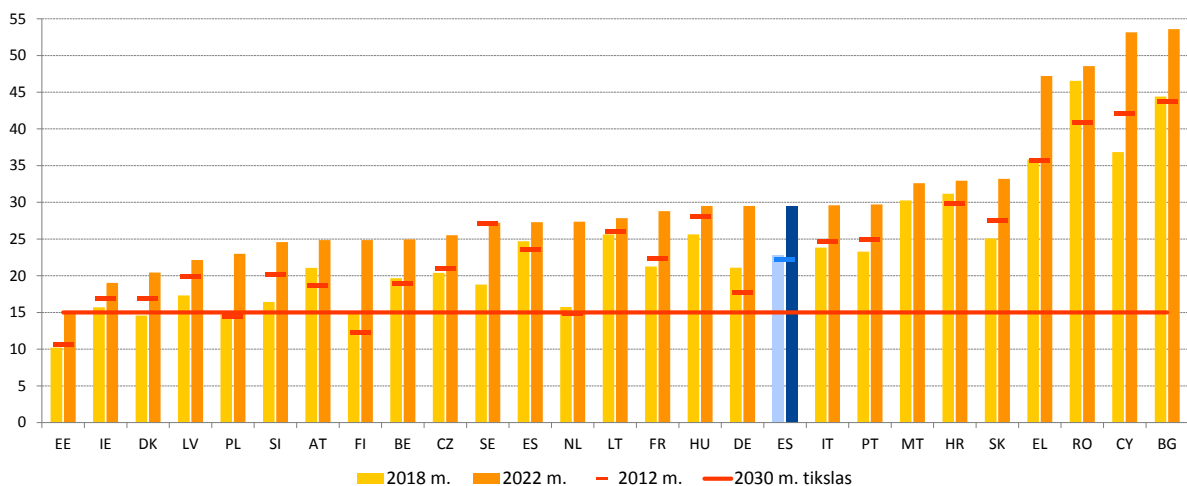
Kelios šalys, reaguodamos į nerimą keliančius PISA rezultatus, pradėjo arba svarsto galimybę taikyti naujas priemones. Lenkijoje įgyvendintos tam tikros neatidėliotinos taisomosios priemonės ir planuojama nuo 2026 m. vykdyti kompetencijomis grindžiamą mokymo programų reformą ikimokyklinio ir pradinio ugdymo lygmenimis, naudojantis tarpusavio konsultavimu pagal Europos švietimo erdvės strateginę programą. **Suomija** padidins minimalųjį pradinio ugdymo lygmeniu privalomų pamokų, per kurias mokoma skaitymo, rašymo ir skaičiavimo, skaičių. Ši reforma bus pradėta nuo 2025 m. rugpjūčio mėn., o pradinio ir pagrindinio ugdymo finansavimas bus padidintas 200 mln. EUR. Daugiašaliu projektu, finansuojamu pagal ES techninės paramos priemonę (TPP), siekiama padėti **Bulgarijai** ir **Rumunijai** sustiprinti pajėgumus rengti ir įgyvendinti savo mokymo programų reformas, persvarstant prioritetinius poreikius ir parengiant rekomendacijas, kaip būtų galima tobulinti mokymo programos rengimą, įgyvendinimą, stebėseną ir vertinimą. **Malta** 2024 m. gegužės mėn. priėmė naują nacionalinę švietimo strategiją (2024–2030), kurioje siūloma, kad būtų laipsniškai pereinama nuo žinių suteikimo prie kompetencijomis grindžiamos sistemos. Malta taip pat numato parengti matematinio raštingumo strategiją ir prisiimti įsipareigojimą stiprinti raštingumo įgūdžius. **Nyderlanduose** pagal bendrąjį pagrindinių įgūdžių ugdymo planą skatinamas įrodymais pagrįstas švietimas: dalyvaujančios mokyklos pagal jį gauna 500 EUR lėšų kiekvienam moksleiviui pagrindiniams įgūdžiams gerinti, su sąlyga, kad bus taikomi metodai, kurių veiksmingumas įrodytas, kaip antai mažesnio dydžio klasės, o pratęsus šią iniciatyvą biudžetas padidintas apie 50 proc. Pereinant nuo skaitmeninių prie labiau analoginių mokymo ir mokymosi metodų, **Švedijoje** daugiau dėmesio skiriama nemokamam vadovėlių prieinamumui, skatinimui naudotis bibliotekomis ir analoginiais mokymosi ištekliais siekiant tobulinti pagrindinius įgūdžius. **Rumunija**, naudodamasi ESF+ parama, rengia nacionalinę funkcinio neraštingumo prevencijos ir mažinimo programą.

Padėtis, susijusi su nepakankamais pasiekimais pagrindinių įgūdžių įgijimo srityje, labai suprastėjo daugumoje valstybių narių, o tai kelia didelę grėsmę ES darbo našumui ir konkurencingumui ateityje. 2022 m. EBPO Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (PISA) rezultatai rodo, kad beveik vienas iš trijų penkiolikmečių stokoja pagrindinių matematikos įgūdžių, o vienas iš keturių – pagrindinių skaitymo ir gamtos

mokslių mokymosi įgūdžių. ES dar labiau nutolo nuo savo Europos švietimo erdvės tikslo sumažinti nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklį iki 15 proc., o dabartinis atotrūkis yra didesnis nei prieš 10 metų. Nuo tada, kai gauti naujausi duomenys 2018 m., padėtis labiausiai pablogėjo matematikos mokymosi srityje (+6,6 proc. punkto) – žr. 2.2.3 diagramą. Tikslą visose trijose srityse pasiekė tik Estija, o skaitymo mokymosi tikslą – Airija. Susirūpinimą ypač kelia tai, kad 18 šalių praneša, kad dabartiniai nepakankamų mokymosi pasiekimų rodikliai viršija 25 proc. matematikos mokymosi srityje, o 14 šalių panašiai aukštas nepakankamų skaitymo mokymosi pasiekimų rodiklis. Ypač didelį susirūpinimą kelia matematikos mokymosi padėtis Bulgarijoje, Kipre, Rumunijoje ir Graikijoje: šiose šalyse nepakankamų matematikos mokymosi pasiekimų dalis viršija 45 proc. Be to, aukšto lygio gebėjimus įgijusių moksleivių dalis sumažėjo visose socialinėse ir ekonominėse grupėse, o tai išryškina didelį šios problemos mastą. Šie pokyčiai rodo, kad visoje ES esama didelių kliūčių ugdyti pagrindinius įgūdžius, o dėl to kyla grėsmė darbo našumui ir konkurencingumui vidutiniu laikotarpiu.

2.2.3 diagrama. Nepakankamų matematikos mokymosi pasiekimų rodiklis labai išaugo

Moksleivių, nesugebančių pasiekti minimaliųjų gebėjimų lyginamojo standarto PISA 2 lygio, dalis (proc.)

Pastaba. Danijos, Airijos, Latvijos ir Nyderlandų 2022 m. duomenis reikia aiškinti atsargiai, nes nesilaikyta vieno ar daugiau PISA imčių sudarymo standartų. Trūksta Maltos 2012 m. duomenų.

Šaltinis – EBPO, [2012 m.](#), [2018 m.](#), [2022 m. PISA](#), Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros GD skaičiavimai.

Švietimo nelygė padidėjo, o tai dar labiau padidino nepalankioje padėtyje esančių ir migrantų kilmės moksleivių pažeidžiamumą. 2022 m. beveik pusės (48 proc.) nepalankioje padėtyje esančių moksleivių matematikos mokymosi pasiekimai buvo nepakankami, o tai kur kas daugiau nei 2018 m. (38,2 proc.). Palankioje padėtyje esančių moksleivių nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklis taip pat padidėjo, nors kur kas mažiau (nuo 8,6 iki 10,9 proc.), taigi esamas socialinis ir ekonominis atotrūkis dar labiau išaugo. Šis atotrūkis padidėjo visose valstybėse narėse, išskyrus Maltą (nors jis ne visada yra statistškai reikšmingas). Nepalankioje padėtyje esančių moksleivių itin didelio nepažangumo lygis (t. y. moksleivių, kurių mokymosi pasiekimai yra nepakankami visose trijose tiriamose srityse, dalis) taip pat padidėjo neproporcingai – nuo 23,3 iki 28,8 proc. Didžiausias jo padidėjimas užfiksuotas Kipre (16,2 proc. punkto), Nyderlanduose (13,8 proc. punkto), Slovakijoje (11,5 proc. punkto) ir Bulgarijoje (10 proc. punkto). Kita vertus, palankioje padėtyje esančių moksleivių mokymosi rezultatai nuo 2018 m. iki 2022 m. suprastėjo tik 0,5 proc. punkto. Didelio nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklio skirtumas tarp palankioje ir nepalankioje socialinėje ir ekonominėje padėtyje esančių moksleivių didžiausias Rumunijoje, Slovakijoje, Bulgarijoje ir Vengrijoje. Užsienyje gimusių moksleivių mokymosi rezultatai taip pat yra reikšmingai prastesni daugelyje šalių, palyginti su šalyje gimusiais jų bendraamžiais, kurių

tėvai nėra migrantų kilmės, o šalyje gimusių moksleivių, kurių tėvai yra gimę užsienyje, rezultatų atotrūkis iš dalies mažėja. Tik keliose valstybėse narėse (Kroatijoje, Maltoje, Airijoje ir Kipre) skirtumai tarp visų moksleivių grupių yra nedideli. Šios išvados atitinka neseniai atliktus COVID-19 pandemijos poveikio mokymosi rezultatams tyrimus, kurie parodė, kad, vertinant vidutiniškai, nepalankioje socialinėje ir ekonominėje padėtyje esančių moksleivių mokymuisi pandemija pakenkė labiau negu palankesnėje padėtyje esantiems jų bendraamžiams.

Siekiant remti sąžiningą skaitmeninę pertvarką labai svarbu teikti aukštos kokybės skaitmeninį švietimą ir mokymą, be kita ko, užtikrinant, kad švietimo sistemos neatsiliktų nuo technologinės pažangos, pvz., dirbtinio intelekto (DI) srityje. Dėl to Taryba 2023 m. lapkričio mėn. priėmė dvi rekomendacijas, kuriomis siekiama suteikti gairių valstybėms narėms ir joms padėti teikti aukštos kokybės, įtraukų ir prieinamą skaitmeninį švietimą bei mokymą ir ugdyti visų skaitmeninius įgūdžius. Šios rekomendacijos, priimtos įgyvendinant 2021–2027 m. ES skaitmeninio švietimo veiksmų planą, padeda priartėti prie Europos švietimo erdvės ir Europos skaitmeninio dešimtmečio tikslų. Pirmą, Rekomendacijoje dėl pagrindinių sėkmingo skaitmeninio švietimo ir mokymo įgalinamųjų veiksmų valstybės narės raginamos užtikrinti visuotinį įtraukaus ir aukštos kokybės skaitmeninio švietimo ir mokymo prieinamumą¹²⁰. Antra, Rekomendacijoje dėl skaitmeninių įgūdžių ir kompetencijų ugdymo švietimo ir mokymo srityje gerinimo valstybės narės raginamos nuosekliai suteikti skaitmeninių įgūdžių visuose švietimo ir mokymo sektoriuose¹²¹. Abiejose rekomendacijose skiriama dėmesio poreikiui švietimą pritaikyti prie skaitmeninės transformacijos, kad jis neatsiliktų nuo tolesnės technologijų raidos, be kita ko, DI srityje. Tose rekomendacijose Taryba nurodo DI kaip didelės strateginės reikšmės temą, kuriai vystyti reikia suderinto požiūrio ES lygmeniu. Taip papildomos Komisijos iniciatyvos pagal Skaitmeninio švietimo veiksmų planą, kuriomis siekiama padėti valstybių narių švietimo ir mokymo sistemoms įveikti iššūkį, susijusį su perversmu, kurį lems DI: tai, pavyzdžiui, dirbtinio intelekto (DI) ir duomenų naudojimo mokymo ir mokymosi tikslais etikos gairės pedagogams, atnaujinta skaitmeninės kompetencijos sistema piliečiams („DigComp 2.2“) ir programos „Erasmus+“ indėlis vystant novatorišką pedagoginę praktiką ir įgūdžius, susijusius su DI naudojimu. Be to, taip papildoma parama, pagal Skaitmeninės Europos programą teikiama siekiant skatinti pažangiųjų technologijų naudojimą švietimo sektoriuje, taip pat aukštojo mokslo programų ir trumpų mokymo kursų, apimančių platų pagrindinių skaitmeninių sričių spektrą, kūrimą. Valstybėse narėse pagal EGADP remiamos investicijos į infrastruktūros, mokymo, taip pat mokymo programų reformas siekiant gerinti skaitmeninius įgūdžius, užtikrinti įtraukumą, inovatyvumą ir suderinimą su Skaitmeninio švietimo veiksmų planu ir Europos skaitmeninio dešimtmečio tikslais. Neseniai Komisija pradėjo tyrimą, kokią reikšmę švietimo ir mokymo praktikai turi septyni skaitmeninės srities *acquis* teisės aktai (įskaitant DI aktą), siekiant toliau gerinti viešųjų ir privačiųjų švietimo ir mokymo teikėjų parengtį. Be to, Komisija per naująją kadenciją pateiks Skaitmeninio švietimo veiksmų plano peržiūrą, o kartu bus priimtos skaitmeninio švietimo ir mokymo ateities veiksmų gairės.

Neseniai profesines mokyklas baigusiu absolventų užimtumo rezultatai toliau gerėja visoje ES. Profesiniu mokymu siekiama suteikti jaunimui ir suaugusiesiems žinių, įgūdžių ir

¹²⁰ Žr. [2023 m. lapkričio 23 d. Tarybos rekomendaciją dėl pagrindinių sėkmingo skaitmeninio švietimo ir mokymo įgalinamųjų veiksmų \(C/2024/1115\)](#).

¹²¹ Žr. [2023 m. lapkričio 23 d. Tarybos rekomendaciją dėl skaitmeninių įgūdžių ir kompetencijų ugdymo švietimo ir mokymo srityje gerinimo \(C/2024/1030\)](#).

kompetencijų, reikalingų konkrečioms profesijoms ir apskritai darbo rinkai. 2022 m. daugiau kaip pusė (52,8 proc.) studentų ir mokinių, įgijusių vidurinį išsilavinimą arba baigusių (profesinį) mokymą turint vidurinį išsilavinimą (vidutinio lygio išsilavinimas), dalyvavo profesinio mokymo programose¹²². ES 2023 m. dirbo 81,0 proc. neseniai profesines mokyklas baigusių (20–34 metų) absolventų: tai yra 1,2 proc. punkto daugiau negu praėjusiais metais¹²³. Iš šios teigiamos tendencijos matyti, kad ES gali pasiekti savo tikslą iki 2025 m., kad bent 82 proc. neseniai profesines mokyklas baigusių absolventų turėtų darbą¹²⁴; ES jau pasiekė ir viršijo tikslą, kad 60 proc. profesines mokyklas baigusių absolventų būtų mokėsi darbo vietoje¹²⁵: 2023 m. 64,5 proc. tokių absolventų buvo įgiję darbo patirties¹²⁶ pagal savo profesinio mokymo programą¹²⁷. Tų, kurie mokėsi darbo vietoje, užimtumo lygis yra aukštesnis (84,8 proc. 2023 m.) nei tų, kurie tokioje mokymosi veikloje nedalyvavo (71,5 proc.). Tuo pat metu vis dar esama reikšmingų skirtumų tarp valstybių narių: profesines mokyklas baigusių absolventų užimtumo lygis yra mažesnis nei 70 proc. Italijoje, Ispanijoje, Rumunijoje ir Graikijoje, tačiau didesnis nei 90 proc. Nyderlanduose, Vokietijoje ir Maltoje¹²⁸. Mokymosi darbo vietoje padėtis taip pat labai skiriasi, nuo mažiau nei 20 proc. Rumunijoje ir Čekijoje iki daugiau kaip 90 proc. Austrijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Ispanijoje. Komisija per naująją kadenciją parengs Europos profesinio mokymo strategiją, pagal kurią, be kita ko, bus didinamas vidurinį profesinį išsilavinimą (įskaitant ir pameistrystę) įgyjančių asmenų skaičius.

ES sėkmingai siekia savo tretinio išsilavinimo lygio tikslo, tačiau atotrūkis tarp lyčių šioje srityje tebėra didelis, o konvergencijos ženklų nėra daug. Tretinį išsilavinimą ES 2023 m. turėjo 43,1 proc. jaunimo (25–34 metų amžiaus grupėje). Per pastaruosius penkerius metus visose valstybėse narėse, išskyrus tris (Suomiją, Vengriją ir Rumuniją), ši dalis padidėjo, tačiau tebėra reikšmingų skirtumų tarp valstybių narių. Tretinį išsilavinimą įgijusių asmenų dalis Rumunijoje yra mažiausia iš ES šalių – 22,5 proc., o Airijoje didžiausia – 62,7 proc. 13 valstybių narių jau viršijo Europos švietimo erdvės 2030 m. tikslą, kad ši dalis būtų 45 proc., aštuonios valstybės narės viršijo 50 proc.¹²⁹, o aštuonios šalys vis dar nesiekia 40 proc. Be to, tretinį išsilavinimą turi daug daugiau jaunų moterų (48,8 proc.) negu vyrų (37,6 proc.) – žr. 2.2.4 diagramą. Atotrūkis tarp lyčių yra reikšmingas visose šalyse, o penkiose valstybėse narėse (Kroatijoje, Lietuvoje, Slovėnijoje, Latvijoje ir Estijoje) atotrūkis viršija 20 proc. punktų. Be to, tebėra lyčių skirtumų pagal studijų dalykus: švietimo ir sveikatos srityse dominuoja moterys, o IRT ir inžinerijos srityse neproporcingai daug vyrų. Be to, kadangi nepalankioje padėtyje esantiems jaunuoliams vis dar trūksta galimybių įgyti aukštąjį išsilavinimą, kyla rizika, kad esami švietimo socialiniai ir ekonominiai skirtumai dar

¹²² Eurostato duomenys remiantis UNESCO, EBPO ir Eurostato duomenų rinkiniu [[educ_uoe_enral6](#)]. Vidutinis išsilavinimas – vidurinis išsilavinimas (ISCED 3 lygis) arba profesinio mokymo baigimas turint vidurinį išsilavinimą (ISCED 4 lygis).

¹²³ Eurostatas, [[edat_ifse_24](#)].

¹²⁴ Žr. 2020 m. lapkričio 24 d. Tarybos rekomendaciją dėl profesinio rengimo ir mokymo siekiant tvaraus konkurencingumo, socialinio sąžiningumo ir atsparumo.

¹²⁵ Žr. 2020 m. lapkričio 24 d. Tarybos rekomendaciją dėl profesinio rengimo ir mokymo siekiant tvaraus konkurencingumo, socialinio sąžiningumo ir atsparumo (2020/C 417/01) ir Tarybos rezoliuciją dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos siekiant sukurti Europos švietimo erdvę ir imtis veiksmų vėlesniu laikotarpiu (2021–2030), 2021/C 66/01.

¹²⁶ Po mokymosi mokykloje ar praktinių pratybų mokymo centre arba papildomai tam mokymuisi.

¹²⁷ Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas [[tps00215](#)].

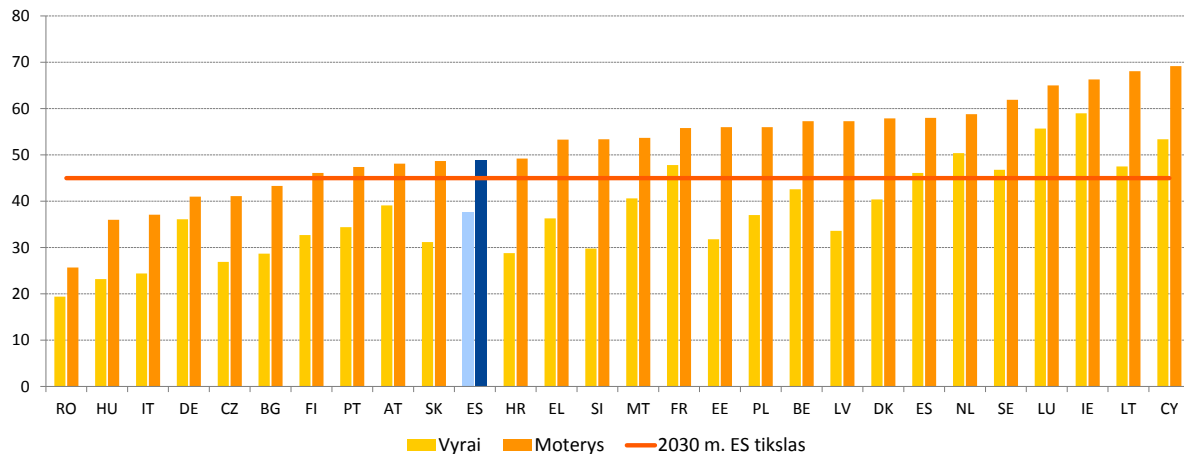
¹²⁸ Europos Komisijos skaičiavimai, žr. European Commission, [Education and Training Monitor 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹²⁹ Išsamiau žr. [Europos Komisijos komunikatą „Specialistų potencialo išnaudojimas Europos regionuose“ \(COM\(2023\) 32 final\)](#).

labiau įsitvirtins. Taip pat nustatyta, kad užsienio šalyje gimusių asmenų grupėje tretinio išsilavinimo lygis yra žemesnis (38 proc.). Apskritai tretinio išsilavinimo lygio skirtumai tarp šalių tebėra dideli ir aukštynkryptės konvergencijos ženklų nėra daug¹³⁰. Be to, tebėra didelių regioninių skirtumų – nuo 2015 m. jie nuolat didėja ir kai kuriems regionams kyla rizika atsilikti nuo dinamiškesnių vietovių, didėjant specialistų ir ekonominiam atotrūkiui¹³¹, kaip pažymima ir Komisijos komunikate „Specialistų potencialo išnaudojimas Europos regionuose“¹³².

2.2.4 diagrama. Tretinį išsilavinimą turinčių asmenų dalis yra didesnė tarp moterų

Asmenų (25–34 metų), turinčių tretinį išsilavinimą (ISCED 5–8), dalis (proc., 2023 m.)

Šaltinis – Eurostatas, [edat_lfse_03].

Mobilumo mokymosi tikslais aukštajame moksle skatinimas tebėra svarbus prioritetas siekiant tobulinti studentų įgūdžius ir plėsti jų akiratį užsienyje. 2022 m. tik 4,3 proc. tretinio mokslo studijų absolventų ES baigė studijas kitoje šalyje nei ta, kurioje jie gavo vidurinės mokyklos baigimo atestatus (mobilumas laipsnio įgijimo tikslais), o 6,7 proc. buvo laikinai išvykę įgyti patirties užsienyje (mobilumas kreditų kaupimo tikslais). Apskritai tretinio mokslo studijų absolventų, pasinaudojusių tam tikros formos mobilumu mokymosi tikslais užsienyje, dalis ES buvo 11,0 proc., taigi 12 proc. punktų trūko iki 2030 m. tikslo – 23 proc.¹³³ Daugeliu atvejų trumpalaikis buvimas užsienyje studijų tikslais buvo finansuojamas pagal ES programas, tokias kaip „Erasmus+“ (54,6 proc.). Be to, tretinį išsilavinimą užsienyje įgijusių absolventų dalis įvairiose šalyse reikšmingai skyrėsi, be kita ko, pagal kilmės žemyną, priklausomai nuo istorinių ryšių, geografinio artumo, kalbų bendrumo ir kitų veiksnių. 2022 m. beveik trečdali (30 proc.) įvažiuojamojo studentų mobilumo ES šalyse sudarė atvykimas iš kitų valstybių narių, o mobilumas laipsnio įgijimo tikslais Europos Sąjungoje sudarė daugiau kaip pusę viso ES įvažiuojamojo judumo laipsnio įgijimo tikslais trečdalyje šalių.

¹³⁰ Eurofound, [The role of human capital for cohesion and convergence](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹³¹ Žr. European Commission, [Employment and Social developments in Europe 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹³² Europos Komisija, [Nauja paskata ES regionams. Specialistų potencialo išnaudojimas Europoje](#), Europos Sąjungos leidinių biuras, 2023.

¹³³ Ši dalis apima mobilumą laipsnio įgijimo tikslais ir mobilumą kreditų kaupimo tikslais. ES vidurkis ir šalių rezultatai gali būti nuvertinami dėl keliais atžvilgiais ribotų mobilumo mokymosi tikslais duomenų. Daugiau informacijos: European Commission, [Education and Training Monitor 2024 – Comparative report](#), Publications Office of the European Union, 2024.

Siekiant remti konkurencingumą, skatinti kokybišką užimtumą ir išsaugoti ES socialinį modelį (taip pat žaliosios bei skaitmeninės pertvarkos ir demografinės kaitos aplinkybėmis), itin svarbu veiksmingos priemonės, kuriomis tobulinami darbo jėgos įgūdžiai. Per 2023 m. gegužės mėn. atliktą „Eurobarometro“ mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) apklausą¹³⁴ nustatyta, kad 95 proc. respondentų mano, kad turėti kvalifikuotų darbuotojų „vidutiniškai svarbu“ arba „labai svarbu“. Šiomis aplinkybėmis, taip pat esant paplitusiam darbo jėgos ir įgūdžių trūkumui, daugiau kaip pusė MVI (52 proc.) nurodė, kad joms sunku rasti reikiamų įgūdžių turinčių darbuotojų, o beveik dviem trečdaliams MVI (63 proc.) įgūdžių trūkumas yra problema, trukdanti jų verslo veiklai apskritai. Tokiomis aplinkybėmis itin svarbu sklandžiai veikiančios ir veiksmingos švietimo ir mokymo sistemos, kad jaunimas ir suaugusieji įgytų darbo rinkai reikalingų įgūdžių, taigi galėtų užimti aukštos kokybės darbo vietas, atsižvelgiant ir į dideles ES vykstančias permainas. ES sanglaudos politikos fondai¹³⁵ remia šias valstybių narių pastangas: 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu 44 mlrd. EUR lėšų skirta įgūdžiams ugdyti¹³⁶. Keliose valstybėse narėse pagal EGADP fondai padeda rengti prieinamas, darbo rinkos poreikius atitinkančias mokymo programas, be kita ko, skirtas skaitmeniniams įgūdžiams ir žaliosioms kompetencijoms stiprinti, kad būtų sprendžiamos kritinio darbo jėgos stygiaus problemos. Iš viso 17,8 mlrd. EUR skirta su suaugusiųjų mokymusi susijusioms priemonėms, tai apima tęstinį profesinį rengimą ir mokymą, taip pat įgūdžių pripažinimą ir patvirtinimą. 2020 m. Europos įgūdžių darbotvarkėje išsakyta raginimas radikaliai padidinti kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo mastą bus svarbus ir įgyvendinant įgūdžių sąjungą, apie kurios būsimą kūrimą jau paskelbta naujose politinėse gairėse. Be to, 2022 m. birželio mėn. Tarybos rekomendacijoje dėl individualių mokymosi sąskaitų išdėstyta, kaip valstybės narės gali veiksmingai derinti finansinę ir nefinansinę paramą, kad suaugusieji galėtų tobulinti savo įgūdžius per visą savo profesinį gyvenimą¹³⁷. Pagal 2022 m. birželio mėn. Tarybos rekomendaciją dėl europinio požiūrio į mikrokredencialus, pastarieji taip pat atlieka šiuo atžvilgiu svarbią funkciją, kad būtų galima darbuotojams ir darbo ieškantiems asmenims suteikti lanksčių, aukštos kokybės ir tikslinių kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo galimybių¹³⁸.

¹³⁴ Žr. European Commission, [Flash Eurobarometer 529 – Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises](#), Publications Office of the European Union, 2023.

¹³⁵ „Europos socialinis fondas +“ (ESF+), Europos regioninės plėtros fondas (ERPF), Teisingos pertvarkos fondas (TPF).

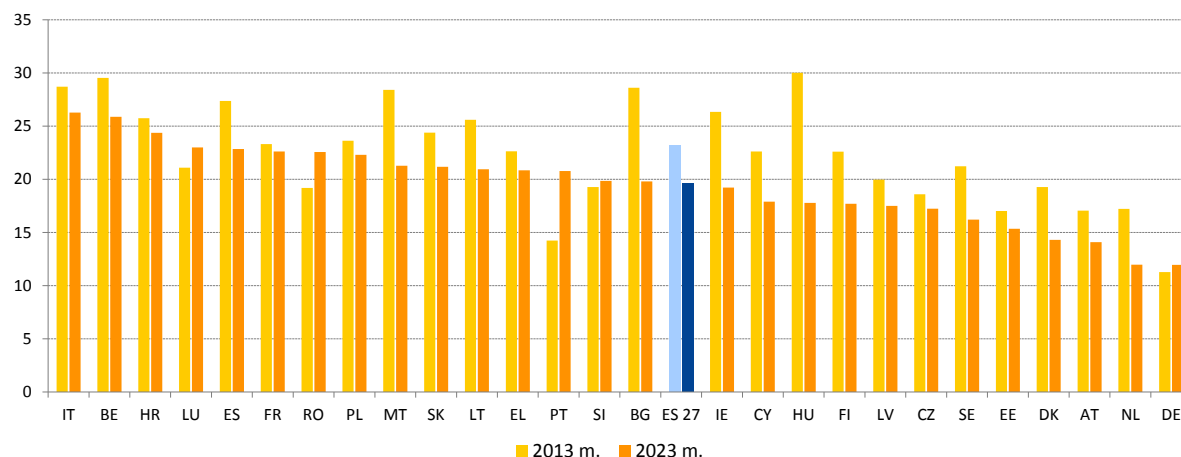
¹³⁶ Daugiau informacijos apie ES investicijas, skirtas įgūdžiams remti: European Commission, [An in-depth overview of the EU cohesion funds' investments in skills in the context of the European Year of Skills](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹³⁷ Išsamiau žr. [2022 m. birželio 16 d. TARYBOS REKOMENDACIJOJE dėl individualių mokymosi sąskaitų, 2022/C 243/03](#).

¹³⁸ Išsamiau žr. [2022 m. birželio 16 d. TARYBOS REKOMENDACIJOJE dėl europinio požiūrio į mikrokredencialus mokymuisi visą gyvenimą ir įsidarbinamumui skatinti, 2022/C 243/02](#).

2.2.5 diagrama. Įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis makroekonominio lygmeniu ES per pastarąjį dešimtmetį mažėja

Įvairaus lygio išsilavinimą turinčių darbuotojų užimtumo lygių santykinė dispersija, taikant svorinį koeficientą pagal kiekvienos grupės užimamą dalį visoje darbingo amžiaus (20–64 metų) gyventojų populiacijoje

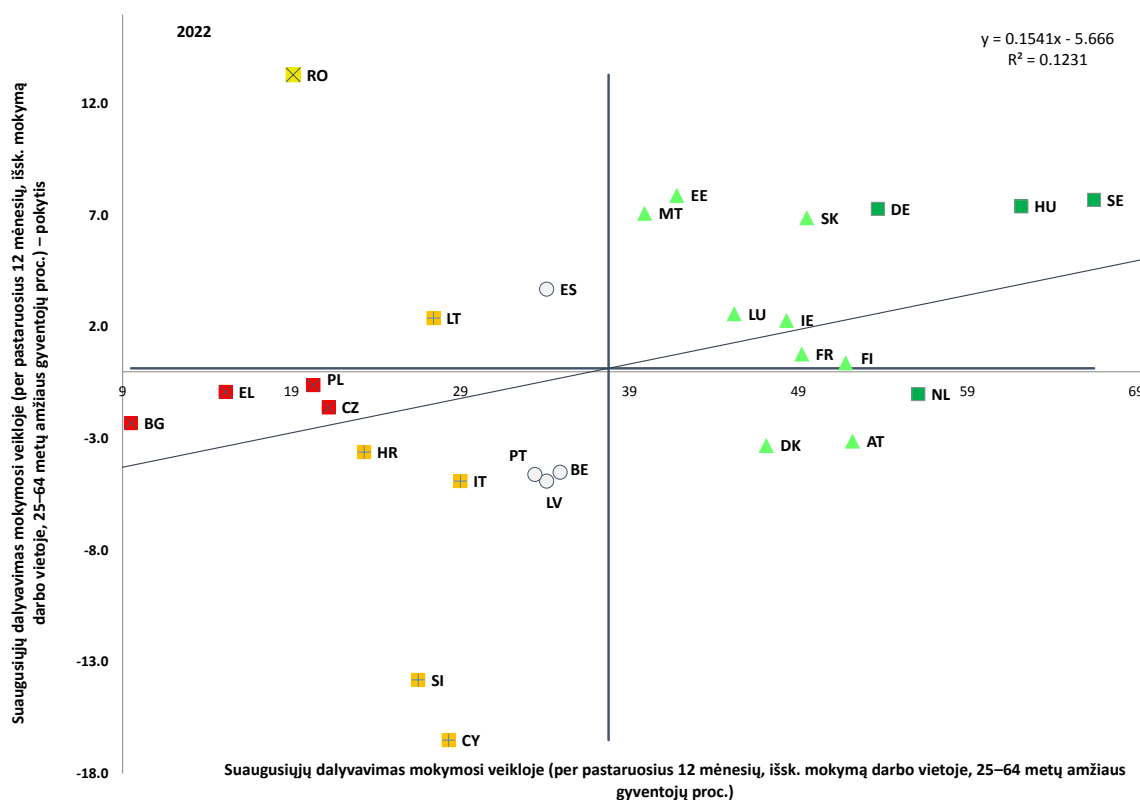
Pastaba. Šis rodiklis parodo santykinai didesnius sunkumus žemos ir vidutinės kvalifikacijos asmenims patekti į darbo rinką, palyginti su aukštos kvalifikacijos asmenimis.

Šaltinis – Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD skaičiavimai remiantis Eurostato duomenimis [[lfsq_egaed](#); [lfsq_pgaed](#); [lfsq_agaed](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

Įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis makroekonominio lygmeniu ES per pastarąjį dešimtmetį mažėja. Makroekonominės įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties rodiklis (pagal kurį nustatoma santykinė įvairaus (žemo, vidutinio ir aukšto) išsilavinimo 20–64 metų darbuotojų užimtumo lygio dispersija) atspindi visos darbo jėgos įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties laipsnį; žr. 2.2.5 diagramą. Šis rodiklis parodo santykinai didesnius sunkumus žemos ir vidutinės kvalifikacijos asmenims patekti į darbo rinką, palyginti su aukštos kvalifikacijos asmenimis. Makroekonominė įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis nuo 2013 m. mažėja daugumoje ES šalių, išskyrus Portugaliją, Rumuniją, Liuksemburgą ir Slovėniją, kuriose įgūdžių neatitiktis padidėjo, ir Vokietiją, kurioje ji išliko stabili. Šį bendrą neatitikties mažėjimą daugiausia lemia gerėjantis išsilavinimo lygis ir didėjantis darbo vietų, kurioms reikalingas bent vidurinis išsilavinimas, skaičius. Šis padėties gerėjimas taip pat, nors kiek mažiau, atspindi mažėjančią įvairaus išsilavinimo lygio gyventojų grupių užimtumo skirtumą. Vis dėlto įgūdžių pasiūlos ir pasiūlos neatitiktis tebėra didelė kai kuriose šalyse, kaip antai Italijoje, Belgijoje ir Kroatijoje. Šiose šalyse švietimo rezultatų gerinimas ir kvalifikacijos kėlimas suaugusiųjų mokymusi galėtų padėti geriau derinti darbo jėgos įgūdžius prie darbo rinkos poreikių.

2.2.6 diagrama. Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje nuo 2016 m. padidėjo nedaug ir yra didelių skirtumų tarp valstybių narių

Suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėnesių lygis 27 šalių ES (25–64 metų amžiaus grupėje), 2022 m. lygis ir pokytis nuo 2016 m. (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Užimtumo komiteto Rodiklių grupė 2024 m. rugsėjo mėn. preliminariai susitarė dėl įgūdžių tikslo stebėsenos sistemos naudojant suaugusiųjų švietimo tyrimo duomenis, neįtraukiant mokymo darbo vietoje. Taip pat žr. [2024 m. metinę užimtumo rodiklių ataskaitą](#). Pokytis iki 2022 m. apskaičiuojamas pagal 2016 m. vertę (tai paskutinė iki 2022 m. turėta vertė). FR, IT ir RO duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios 2022 m.

Šaltinis – Eurostato [specialiai iš suaugusiųjų švietimo tyrimo gauti suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje \(išskyrus mokymą darbo vietoje\) per pastaruosius 12 mėnesių lygio duomenys](#).

Nors dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi veikloje truputį padidėjo, dar daug trūksta iki ES pagrindinio tikslo iki 2030 m., kad dalyvavimo lygis siektų 60 proc., ir tebėra didelių skirtumų tarp valstybių narių, o tai išryškina ryžtingų politikos veiksmų svarbą. Naujausi suaugusiųjų švietimo tyrimo (SŠT) duomenys rodo, kad suaugusiųjų, dalyvaujančių mokymosi veikloje (išskyrus mokymą darbo vietoje), dalis ES šiek tiek padidėjo nuo 37,4 proc. 2016 m. iki 39,5 proc. 2022 m., o tarp valstybių narių esama didelių skirtumų¹³⁹. Aukščiausias dalyvavimo lygis užfiksuotas Švedijoje (66,5 proc.), Vengrijoje (62,2 proc.), Nyderlanduose (56,1 proc.) ir Vokietijoje (53,7 proc.): tai yra geriausių rezultatų pasiekusios šalys (žr. 2.2.6 diagramą). Visose šiose šalyse užfiksuotas dalyvavimo lygio padidėjimas nuo 2016 m. daugiau kaip 7 proc. punktais, išskyrus Nyderlandus – pastarojoje šalyje dalyvavimas sumažėjo 1 proc. punktu. Kita vertus, itin žemas ir prastėjantis dalyvavimo lygis, atspindintis iš dalies skirtingą tendenciją ES, užfiksuotas Bulgarijoje (9,5 proc.), Graikijoje (15,1 proc.), Lenkijoje (20,3 proc.) ir Čekijoje (21,2 proc.) – visose šiose šalyse

¹³⁹ Užimtumo komiteto Rodiklių grupė 2024 m. rugsėjo mėn. preliminariai susitarė dėl įgūdžių tikslo stebėsenos sistemos naudojant suaugusiųjų švietimo tyrimo duomenis, neįtraukiant mokymo darbo vietoje. Taip pat žr. [2024 m. metinę užimtumo rodiklių ataskaitą](#).

padėtis yra kritinė. Šiose šalyse dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi veikloje nuo 2016 m. sumažėjo, o labiausiai jis smuko Bulgarijoje (–2,3 proc. punkto) ir Čekijoje (–1,6 proc. punkto). Nors Rumunijoje dalyvavimas suaugusiųjų mokymosi veikloje apskritai tebėra menkas, jo augimas yra didžiausias iš ES šalių (13,3 proc. punkto, nors taip gali būti ir dėl nutrūkusios laiko eilutės), taigi šioje šalyje rezultatai prasti, bet gerėja. Nors pagrindinis tikslas iki 2030 m. yra toks, kad mokymosi veikloje kasmet dalyvautų ne mažiau kaip 60 proc. suaugusiųjų, 2022 m. net 24 šalys dar nebuvo pasiekusios savo nacionalinių tikslų ir tik 13 šalių užfiksavo dalyvavimo padidėjimą (žr. 1.3 skirsnį). Siekiant pritaikyti darbo jėgą prie kintančių įgūdžių poreikių, spręsti stygiaus problemas ir išlaikyti konkurencingumą, inovatyvumą ir įtraukumą dvejopos pertvarkos ir demografinės kaitos aplinkybėmis, reikia koordinuotų politikos pastangų ir reikia atnaujinti užmojus¹⁴⁰.

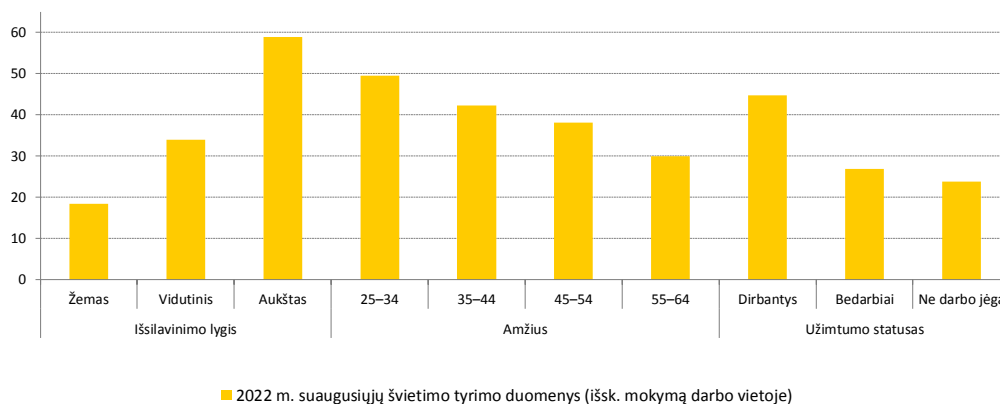
Žemos kvalifikacijos asmenys, darbo jėgai nepriklausantys asmenys ir vyresnio amžiaus asmenys rečiau dalyvauja mokymo veikloje, taigi reikia imtis tikslinių politikos priemonių. Dabartinėje sparčiai kintančioje darbo rinkoje ir visuomenėje įgūdžių ugdymas visą gyvenimą yra būtinas visiems, o tam tikroms grupėms tai ypač svarbu, visų pirma žemos kvalifikacijos (t. y. ne aukštesnio kaip pagrindinio išsilavinimo lygio) asmenims ir tiems, kurie nedalyvauja darbo rinkoje, taip pat vyresnio amžiaus asmenims. Kintant įgūdžių poreikiams, šioms grupėms kyla itin didelė rizika atsilikti darbe. Naujausi suaugusiųjų švietimo tyrimo (2022 m.) duomenys atskleidžia reikšmingus dalyvavimo mokymosi veikloje lygių skirtumus priklausomai nuo išsilavinimo lygio, užimtumo statuso ir amžiaus (žr. 2.2.7 diagramą). Aukštos kvalifikacijos asmenų dalyvavimo lygis yra 58,9 proc. (2016 m. – 58,1 proc.), jie vis dar daugiau kaip tris kartus dažniau dalyvauja mokymosi veikloje negu žemos kvalifikacijos asmenys, kurių dalyvavimo lygis yra 18,4 proc. (2016 m. – 17,9 proc.), taigi įgūdžių atotrūkis po formaliojo švietimo etapo toliau didėja. Dirbančių asmenų ir darbo jėgai nepriklausančių asmenų dalyvavimas mokymosi veikloje padidėjo atitinkamai iki 44,7 ir 23,7 proc. (+1,4 ir +2,4 proc. punkto, palyginti su 2016 m.), tačiau bedarbių dalyvavimas liko iš esmės nepakitęs, 26,8 proc. (2016 m. – 26,0 proc.). Tebėra ir su amžiumi susijusių skirtumų: beveik vienas iš dviejų jaunų 25–34 metų suaugusiųjų (49,5 proc.) 2022 m. dalyvavo mokymosi veikloje, tačiau iš 55–64 metų asmenų – mažiau nei trečdalis (29,9 proc.). Nuo 2016 m. dalyvavimo lygis reikšmingai padidėjo abiejose grupėse, tačiau jaunų suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje didėjo sparčiau (3,7 proc. punkto) nei vyresnio amžiaus asmenų (2,5 proc. punkto). Kaip pažymima Įgūdžių tobulinimo krypties iniciatyvos vertinime¹⁴¹, reikia toliau didinti šių grupių dalyvavimą mokymosi veikloje. Tokiomis iniciatyvomis, kaip individualiosios mokymosi sąskaitos, galima didinti mokymosi galimybių prieinamumą visiems, įskaitant grupes, kurių rezultatai nepakankamai geri: jas galima toliau remti išmokų priedais, tinkamu profesiniu orientavimu ir tiksline aprėpties bei informuotumo didinimo veikla. Valstybėse narėse EGADP ir ESF+ lėšomis padedama įgyvendinti tikslines priemones, kuriomis siekiama užtikrinti įtraukų persikvalifikavimo galimybių prieinamumą, padėti pažeidžiamoms grupėms pasirengti prisitaikyti prie žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos ir gerinti jų įsidarbinimo galimybes.

¹⁴⁰ Žr. European Commission, [Employment and Social developments in Europe 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁴¹ European Commission, [SWD\(2023\) 460 final – Evaluation of the Council Recommendation of 19 December 2016 on Upskilling Pathways: New Opportunities for adults](#), Publications Office of the European Union.

2.2.7 diagrama. Dalyvavimui suaugusiųjų mokymosi veikloje yra būdingi dideli skirtumai tarp gyventojų grupių

Suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėnesių lygis pagal pogrupius (25–64 metų amžiaus grupėje, proc.), 2022 m.

Pastaba. Užimtumo komiteto Rodiklių grupė 2024 m. rugsėjo mėn. preliminarai susitarė dėl įgūdžių tikslo stebėsenos sistemos naudojant suaugusiųjų švietimo tyrimo duomenis, neįtraukiant mokymo darbo vietoje. Taip pat žr. [2024 m. metinę užimtumo rodiklių ataskaitą](#).

Šaltinis – Eurostato [specialiai iš suaugusiųjų švietimo tyrimo gauti suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje \(išskyrus mokymą darbo vietoje\) per pastaruosius 12 mėnesių lygio duomenys](#).

Skaitmeninių įgūdžių srities pažanga apskritai yra lėta, šiuo atžvilgiu yra reikšmingų skirtumų tarp valstybių narių. Po skaitmeninės transformacijos Europoje baziniai skaitmeniniai įgūdžiai yra būtina užimtumo ir socialinės įtraukties sąlyga – tai atspindi ES lygmeniu iškeltas tikslas, kad iki 2030 m. bent bazinius skaitmeninius įgūdžius būtų įgiję ne mažiau kaip 80 proc. suaugusiųjų (16–74 metų asmenų)¹⁴². 2023 m., nepaisant to, kad ES daugiau kaip 90 proc. asmenų naudojo internetu bent kartą per savaitę¹⁴³, tik 55,6 proc. asmenų turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, o tai yra tik truputį daugiau nei 2021 m. (53,9 proc.). Jei pažangos tempas ir toliau bus tik toks, iki dešimtmečio pabaigos bent bazinius skaitmeninius įgūdžius bus įgiję tik 59,8 proc. suaugusiųjų¹⁴⁴. Valstybių narių rezultatų skirtumai yra dideli ir dar labiau padidėjo. Rumunijoje, kurioje bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turinčių suaugusiųjų dalis yra mažiausia (27,7 proc. 2023 m.), nuo 2021 iki 2023 m. nebuvo jokios pažangos. Bulgarijoje ir Lenkijoje, kuriose taip pat nedaug suaugusiųjų turi skaitmeninių įgūdžių (atitinkamai 35,5 ir 44,3 proc.), padėtis šiek tiek pagerėjo (atitinkamai 4,3 ir 1,4 proc. punkto). Vis dėlto, vertinant pagal socialinių rodiklių suvestinės metodiką, visose trijose minėtose šalyse padėtis yra kritinė. Nyderlandai (82,7 proc.) ir Suomija (82,0 proc.), priešingai, ES 2030 m. tikslą jau viršijo ir kartu su Airija (72,9 proc.), kurioje taip pat užfiksuotas šio rodiklio padidėjimas, laikomos geriausių rezultatų pasiekusiomis šalimis. ES vidurkiui artimose šalyse tendencijos skiriasi: kai kuriose šalyse padėtis pagerėjo, kitose – pablogėjo (žr. 2.2.8 diagramą). Apskritai dauguma valstybių narių (17) padarė pažangą gerindamos skaitmeninių įgūdžių padėtį. Vis dėlto naujausi duomenys rodo, kad bazinius skaitmeninius įgūdžius turinčio 16–24 metų jaunimo dalis šiek

¹⁴² [Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane](#) nustatytas ir [skaitmeninio dešimtmečio skaitmeninės politikos kelrodžio](#) tikslas.

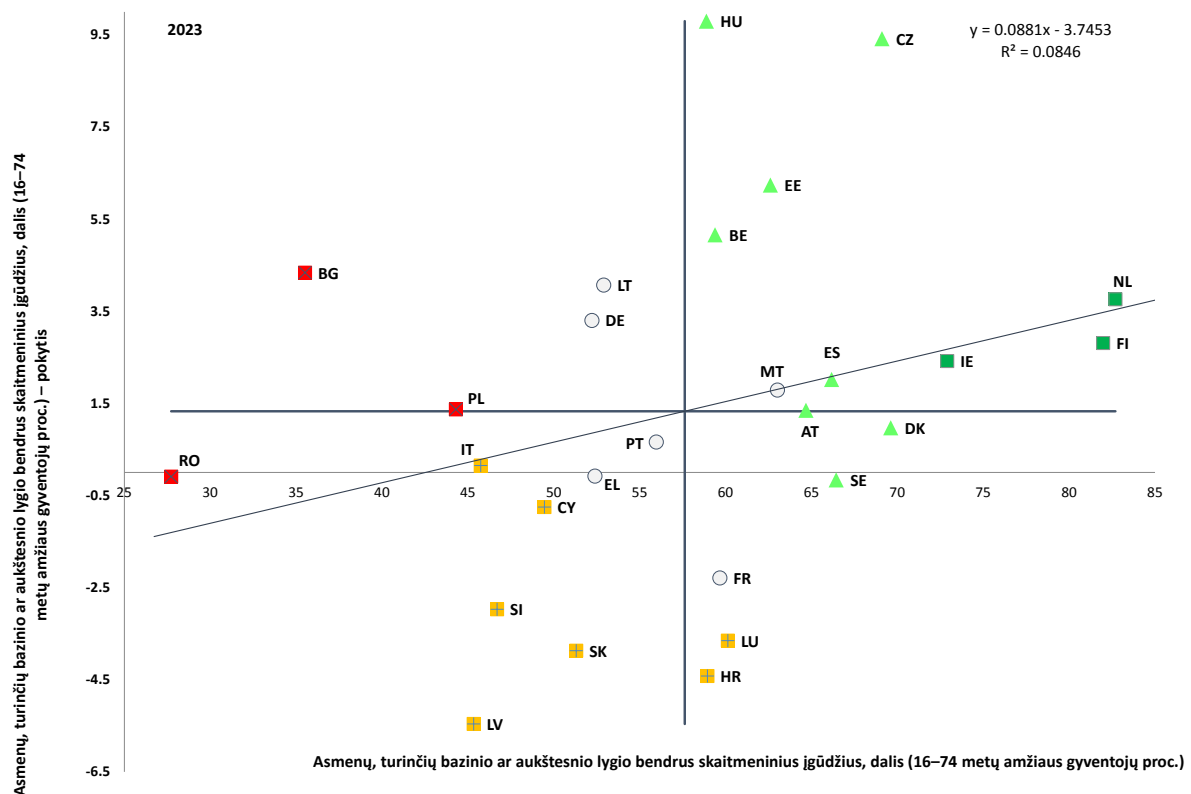
¹⁴³ Žr. European Commission, [Digitalisation in Europe – 2024 edition](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁴⁴ Dėl 2030 m. tikslo įgyvendinimo trajektorijos žr. European Commission, [State of the Digital Decade 2024 report](#), Publications Office of the European Union, 2024.

ties sumažėjo (nuo 71,2 proc. 2021 m. iki 70,0 proc. 2023 m.), o tai prieštarauja sampratai, kad visas jaunimas yra skaitmeninių technologijų epochos karta (angl. *digital natives*). Apskritai itin nedaug skaitmeninių įgūdžių turi asmenys, kurių formali kvalifikacija žema arba kurie tokios kvalifikacijos neturi (33,6 proc. 2023 m.), vyresnio amžiaus gyventojai (37,1 proc., 55–74 metų amžiaus grupėje), kaimo vietovių gyventojai (47,5 proc.) ir bedarbiai (47,7 proc.). Tuo pat metu IRT specialistų yra daug mažiau nei jų, kaip prognozuojama, reikės. 2023 m. IRT specialistais dirbo beveik 9,8 mln. asmenų, jie sudarė 4,8 proc. visų dirbančiųjų, o atotrūkis tarp lyčių buvo didelis ir nenykstantis (tik 19,4 proc. IRT specialistų buvo moterys). Esant dabartiniam pažangos tempui ir didėjant konkurencijai dėl skaitmeninių įgūdžių turinčių specialistų, IRT specialistų skaičius iki 2030 m. pasieks tik 12 mln., o tai daug mažiau nei ES skaitmeninio dešimtmečio tikslas – 20 mln.; tai gali neigiamai paveikti ES ateities konkurencingumą ir inovacijas.

2.2.8 diagrama. Tarp šalių fiksuojama didelių suaugusiųjų skaitmeninių įgūdžių skirtumų

Gyventojų, turinčių bazinio ar aukštesnio lygio bendrus skaitmeninius įgūdžius, dalis (16–74 metų amžiaus grupėje, 2023 m. lygis ir pokytis nuo 2021 m., proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Bendri skaitmeniniai įgūdžiai yra įgūdžiai penkiose srityse: gebėjimas naudotis informacija ir duomenų raštingumo įgūdžiai, komunikacijos ir bendradarbiavimo įgūdžiai, skaitmeninio turinio kūrimo įgūdžiai, saugumo įgūdžiai ir uždavinių sprendimo įgūdžiai. Asmenys laikomi įgijusiais bent bazinius bendrus skaitmeninius įgūdžius, jeigu jiems pakanka žinių, kad galėtų vykdyti bent vieną veiklą kiekvienoje iš šių sričių. Daugiau informacijos: [Eurostato](#) duomenys.

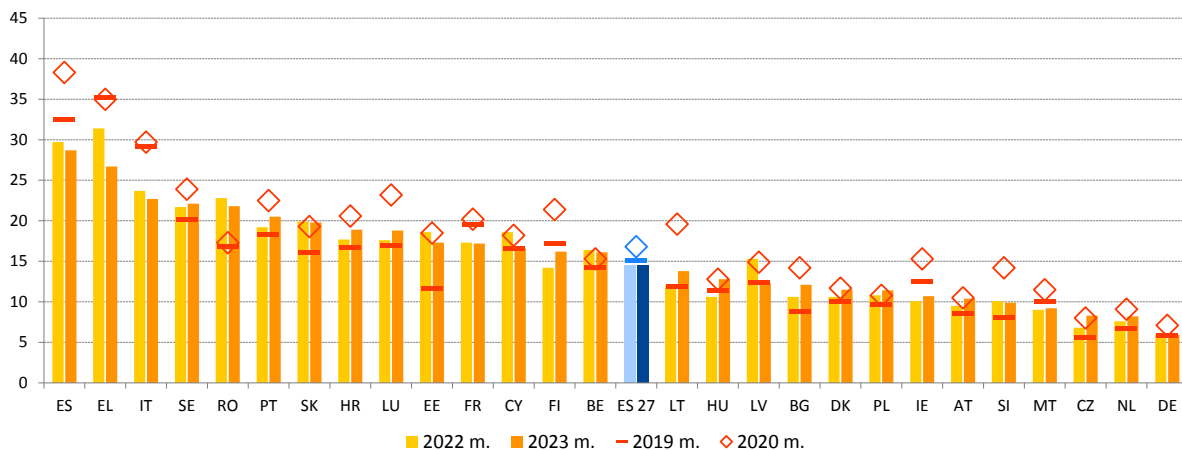
Šaltinis – Eurostatas, [[tepsr_sp410](#)].

Nors jaunimo nedarbas ES lygmeniu toliau mažėja, daugumoje valstybių narių jo lygis vėl ėmė didėti. Po COVID-19 krizės metu buvusių aukštumų (16,8 proc. ES lygmeniu 2020 m.) jaunimo (15–24 metų) nedarbo lygis nuolat mažėjo ir 2023 m. pasiekė 14,5 proc., o tai yra mažiau nei 2019 m. (15,1 proc.). Jaunimo nedarbo lygis 2023 m. stabilizavosi ir, susilpnėjęs ekonomikos augimui, nebe gerėjo, o 15 valstybių narių prasidėjo priešinga

tendencija – jis pradėjo didėti. Septyniose valstybėse narėse šis augimas nesiekė 1 proc. punkto, tačiau šešiose šalyse jis buvo tarp 1 ir 2 proc. punktų, o Suomijoje ir Vengrijoje atitinkamai net 2 proc. punktai ir 2,2 proc. punkto. Tuo tarpu jaunimo nedarbo lygis toliau mažėjo tose šalyse, kuriose jis buvo labai didelis, kaip antai Graikijoje (–4,7 proc. punkto), Ispanijoje, Italijoje ir Rumunijoje (–1,0 proc. punkto kiekvienoje iš šių šalių), o tai patvirtina ES per pastaruosius penkerius metus vykusios konvergencijos tendenciją (žr. 2.2.9 diagramą). Vis dėlto jaunimo nedarbo lygis tebėra daugiau kaip du kartus didesnis už 15–74 metų asmenų nedarbo lygį, kuris yra 6,1 proc. Nedarbas ypač paplitęs tarp žemos kvalifikacijos jaunimo (19,3 proc.) ir ne ES gimusių jaunuolių (20,5 proc.). Ši raida išryškina tolesnių veiksmų poreikį siekiant įveikti struktūrines problemas, trukdančias jaunimo integracijai į darbo rinką, ypač esant paplitusiam darbo jėgos ir įgūdžių trūkumui ir atsižvelgiant į ilginiui kylančią riziką jaunimo karjeros perspektyvoms.

2.2.9 diagrama. Jaunimo nedarbo lygis padidėjo daugumoje valstybių narių

Jaunimo nedarbo lygis (15–24 metų amžiaus grupėje, ekonomiškai aktyvių gyventojų proc.) 2019 m. (prieš krizę), 2020 m. (krizės įkarštyje), 2022 m. ir 2023 m.

Pastaba. BG, HR, NL ir PL duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios 2019 m. Visų valstybių narių duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios 2021 m. Apibrėžtis skiriasi FR 2021 m., ES ir FR 2022 m. DK, SI ir CY duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios 2023 m. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR 2023 m.

Šaltinis – Eurostatas [[lfsa_urgaed](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

Teigiama tendencija yra tai, kad nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis toliau mažėja ir esama tam tikrų konvergencijos ES ženklų. ES jaunimo NEET rodiklis (15–29 metų amžiaus grupėje), 2020 m. pasiekęs aukščiausią lygį (13,9 proc.), nuo tada nuolat mažėjo ir 2023 m. sumažėjo iki 11,2 proc. Ši tendencija dera su didėjančiu jaunimo dalyvavimu darbo rinkoje, reikšmingai prisidedančiu prie darbo jėgos augimo¹⁴⁵. Vis dėlto padėtis įvairiose valstybėse narėse aiškiai skirtinga, NEET rodiklis 2023 m. buvo didžiausias Rumunijoje (19,3 proc.), Italijoje (16,1 proc.), Graikijoje (15,9 proc.) ir Kipre (13,9 proc.); žr. 2.2.10 diagramą. Rumunijoje ir Kipre šis rodiklis sumažėjo nedaug (po –0,5 proc. punkto), o Graikijoje net padidėjo (0,6 proc. punkto); tais atvejais padėtis buvo kritinė. Reikia stebėti padėtį Lietuvoje ir Prancūzijoje, kuriose NEET rodiklis padidėjo, taip pat Kipre, Bulgarijoje ir Ispanijoje – šalyse, kuriose jis šiek tiek sumažėjo. Italijoje užfiksuotas didžiausias padėties pagerėjimas (–2,9 proc. punkto), joje rezultatai prasti, bet gerėja. Nyderlandai (4,7 proc.) ir Švedija (5,7 proc.) buvo geriausių rezultatų pasiekusios šalys. Tų, kurie aktyviai ieško darbo ir gali

¹⁴⁵ Žr. European Commission, *Labour market and wage developments in Europe 2024*, Publications Office of the European Union, 2024.

dirbti, t. y. bedarbių, NEET rodiklis 2023 m. išliko nepakitęs, 4,3 proc.¹⁴⁶ Šis rodiklis buvo didžiausias Graikijoje (8,6 proc.) ir Ispanijoje (6,8 proc.), nors abiejose šalyse padėtis pagerėjo nuo 2022 m., kai šis rodiklis jose buvo atitinkamai 9,2 ir 7,1 proc. Darbo jėgai nepriklausančio NEET jaunimo dalis šiek tiek sumažėjo (2023 m. ji buvo 7,0 proc., 2022 m. – 7,4 proc.), tačiau išliko didelė Rumunijoje (14,3 proc.) ir Bulgarijoje (10,8 proc.). Vertinant, kokia dalis NEET jaunuolių yra netekę lūkesčių savo padėtį pakeisti, ES lygmeniu matoma mažėjimo tendencija (nuo 4,9 proc. pandemijos įkarštyje 2020 m. iki 4,2 proc. 2023 m.). NEET rodiklių regioninių skirtumų tebėra (žr. 5 priedo 2 diagramą), be kita ko, atokiausiuose regionuose, tačiau apskritai nacionaliniai ir regioniniai skirtumai mažėja, o tai rodo didėjančią konvergenciją visoje ES¹⁴⁷. Šiomis aplinkybėmis pagal sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą remiami NEET jaunuoliai, kad jiems tapus bedarbiais ar baigus formalųjį mokymąsi būtų per keturis mėnesius pateiktas kokybiškas pasiūlymas dirbti, toliau mokytis, dalyvauti pameistrystės programose arba stažuotis¹⁴⁸, o pagal iniciatyvą ALMA (angl. *Aim, Learn, Master, Achieve* – siekti, mokytis, išmokti, pasiekti) NEET jaunuoliams, neturintiems palankių sąlygų, padedama įgyti profesinės patirties užsienyje¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Eurostatas [[edat_lfse_20](#)], Darbo jėgos tyrimas.

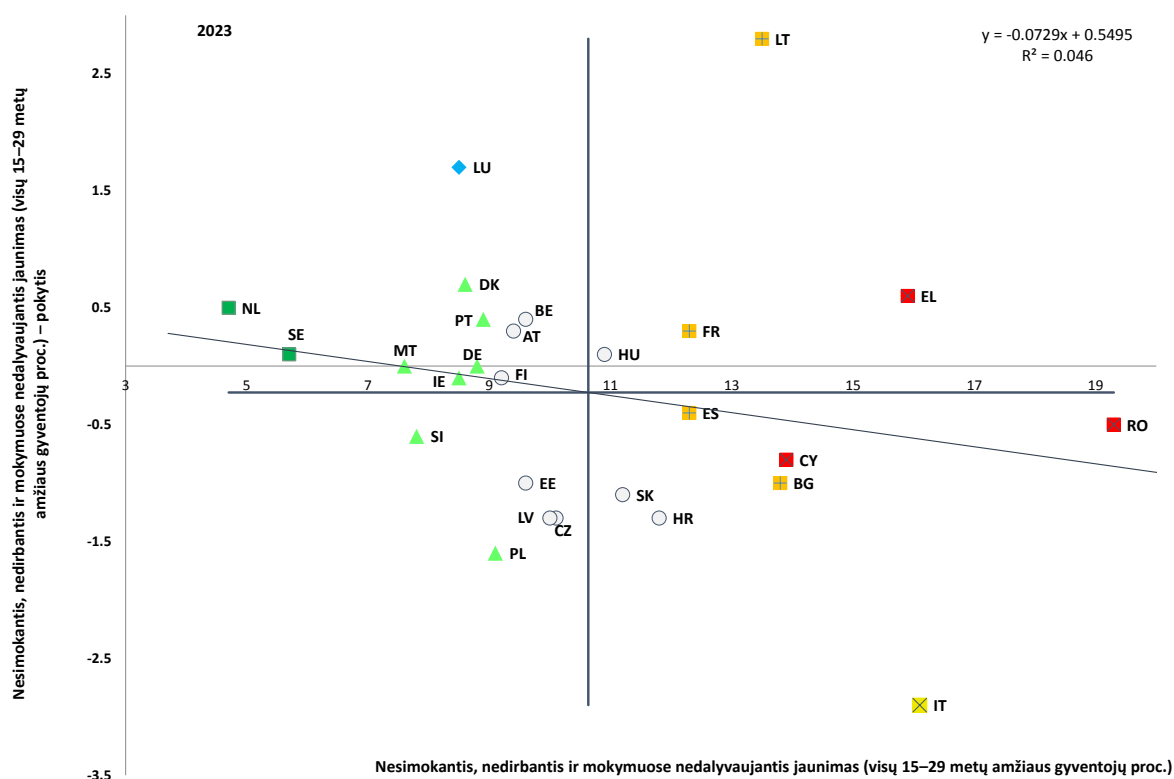
¹⁴⁷ Žr. European Commission, [Employment and Social developments in Europe 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁴⁸ Žr. [2020 m. spalio 30 d. Tarybos rekomendacija „Tiltas į darbo rinką. Sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva“](#), kuria pakeičiama 2013 m. balandžio 22 d. Tarybos rekomendacija dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo, 2020/C 372/01, OL C 372, 2020 11 4, p. 1.

¹⁴⁹ Daugiau informacijos: [iniciatyva ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\). Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis. Europos Komisija \(europa.eu\)](#).

2.2.10 diagrama. NEET rodiklio skirtumai mažėja, tačiau tebėra reikšmingi

Jaunimo (15–29 metų) NEET rodiklis, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinačių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR. DK ir CY duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios.

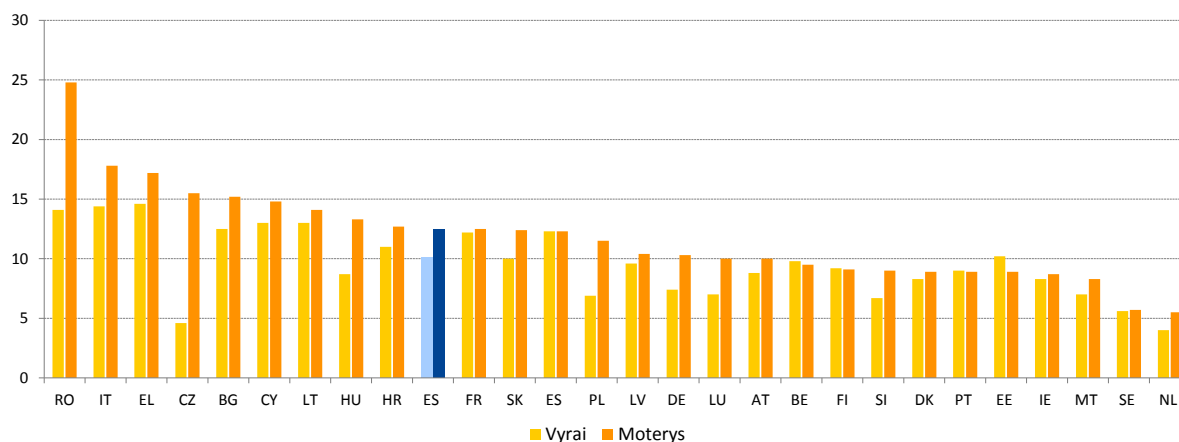
Šaltinis – Eurostatas [[lfsi neet a](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

Moterų ir migrantų kilmės asmenų grupėse NEET rodiklis tebėra aukštesnis. NEET moterų dalis 2023 m. (12,5 proc.) toliau mažėjo (nuo 13,0 proc. 2022 m. ir 15,4 proc. 2020 m.). Vis dėlto ji tebebuvo 2,4 proc. punkto didesnė nei vyrų (10,1 proc.); žr. 2.2.11 diagramą. Kai kuriose valstybėse narėse (Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, Airijoje, Portugalijoje, Ispanijoje ir Švedijoje) buvo mažesnis nei 1 proc. punkto skirtumas, tačiau kitose (Čekijoje ir Rumunijoje) šis skirtumas viršijo 10 proc. punktų, o tai rodo, kad šiose šalyse yra didelių kliūčių jaunoms moterims. Nepaisant to, nuo 2007 m. matoma reikšminga vyrų ir moterų NEET rodiklių konvergencija. NEET moterų grupėje darbo jėgai nepriklausančių moterų yra per du kartus daugiau nei bedarbių (atitinkamai 8,7 ir 3,8 proc. 2023 m., o atitinkamos vyrų dalys yra 5,4 ir 4,7 proc.). Ne ES gimusių jaunuolių grupėje NEET rodiklis taip pat yra kur kas didesnis (19,6 proc.) nei gimusiųjų ES šalyje (10,3 proc.); taip pat yra reikšmingų skirtumų dėl lyties: ne ES gimusių moterų NEET rodiklis (25,2 proc.) yra daugiau kaip 14 proc. punktų didesnis negu ES šalyje gimusių moterų (11,1 proc.) ir beveik 11 proc. punktų didesnis negu ne ES gimusių jaunų

vyrų. Be to, yra skirtumų tarp žemyninių ir atokiausių regionų ir yra aiškiai matomas miesto ir kaimo atotrūkis: kaimo vietovių jaunimas dažniau priklauso NEET grupei¹⁵⁰.

2.2.11 diagrama. Moterų NEET rodiklis yra aukštesnis beveik visose valstybėse narėse

Moterų ir vyrų NEET rodikliai (15–29 metų amžiaus grupėje, proc., 2023 m.)

Pastaba. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR.

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_neet_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

Vyresnio amžiaus asmenų užimtumo lygis nuo 2009 m. labai padidėjo, tačiau tarp valstybių narių tebėra didelių skirtumų¹⁵¹, o tai rodo, kad padėti reikėtų toliau gerinti. Vyresnio amžiaus (55–64 metų) asmenų užimtumo lygis 2023 m. pasiekė 63,9 proc., taigi tapo beveik 20 proc. punktų didesnis nei 2009 m., o šios grupės moterų užimtumo lygis augo labiau (4,9 proc. punkto daugiau nei vyrų). Nepaisant šio bendro padėties gerėjimo, ES tebėra reikšmingų skirtumų: Švedijoje, Suomijoje, Estijoje, Nyderlanduose, Vokietijoje, Čekijoje ir Latvijoje vyresnio amžiaus asmenų užimtumo lygis viršijo 70 proc., o Liuksemburge, Rumunijoje, Kroatijoje, Graikijoje ir Slovėnijoje buvo mažesnis nei 55 proc. Nors vyresnio amžiaus asmenų užimtumo augimas buvo daugiau kaip keturis kartus didesnis nei darbingiausio amžiaus (25–54 metų) asmenų, jų užimtumo lygis išliko 18 proc. punktų mažesnis (63,9 proc., palyginti su darbingiausio amžiaus asmenų užimtumu, kuris yra 82,2 proc.). Tai siejama visų pirma su didesniu darbo vietų išsaugojimu, o ne su naujų darbuotojų įdarbinimu, kuris per šį laikotarpį nuolat buvo nedidelis. Visų pirma, aukštesnį išsilavinimą turintys vyresnio amžiaus asmenys paprastai ilgiau pasilieka darbo rinkoje, o tie, kurių išsilavinimas žemesnis, dažniau anksti pasitraukia iš darbo rinkos. Prastos tiek fizinės, tiek psichologinės darbo sąlygos buvo svarbūs veiksniai, lėmę ankstyvą išėjimą į pensiją ir tapę kliūtimi grįžti į darbo rinką daugybei vyresnio amžiaus darbuotojų¹⁵².

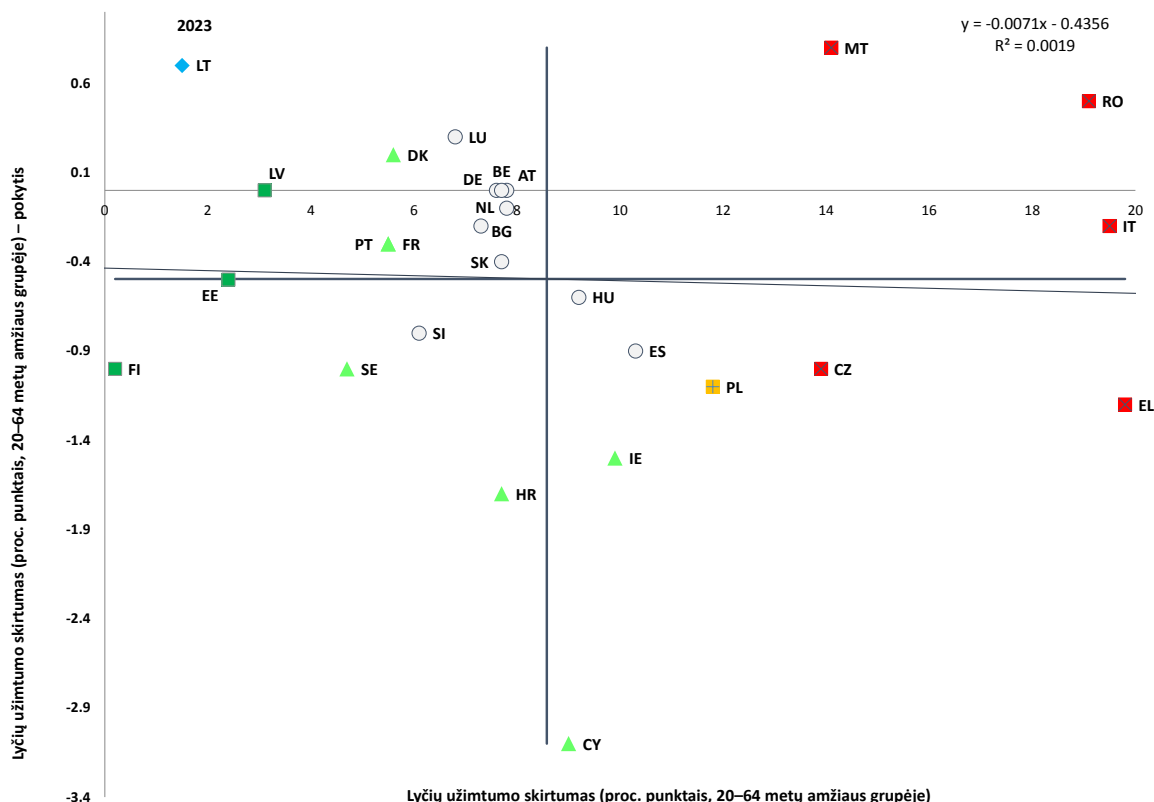
¹⁵⁰ Žr. Eurofound, [Becoming adults: Young people in a post-pandemic world](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁵¹ Išsamią vyresnio amžiaus darbuotojų padėties darbo rinkoje analizę žr. šiame leidinyje: European Commission, *Labour market and wage developments in Europe 2024*, Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁵² Žr. Eurofound, [Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms](#), Eurofound Working Paper, Publications Office of the European Union, 2024.

2.2.12 diagrama. Lyčių užimtumo skirtumas daugumoje šalių sumažėjo, tačiau tebėra didelis ir aukštynkryptės konvergencijos valstybėse narėse ženklų nėra

Lyčių užimtumo skirtumas (20–64 metų amžiaus grupėje), 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc. punktais, socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinačių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR. DK ir CY duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios.

Šaltinis – Eurostatas [tesem060], ES darbo jėgos tyrimas.

Lyčių nelygybė darbo rinkoje tebėra, vyrų ir moterų užimtumo lygiai skiriasi ir jų konvergencijos ženklų yra nedaug¹⁵³. Vyrų užimtumo lygis ES 2023 m. buvo 80,4 proc., moterų – 70,2 proc., taigi lyčių užimtumo skirtumas buvo 10,2 proc. punkto. Šis skirtumas per kelerius pastaruosius metus šiek tiek sumažėjo (nuo 10,9 proc. punkto 2021 m. ir 10,7 proc. punkto 2022 m.); tai atspindi didesnę moterų užimtumo augimą (1 proc. punktu), palyginti su vyrais (0,5 proc. punkto), taip pat įvykusį 2023 m. Vis dėlto tebėra reikšmingų skirtumų, visų pirma Graikijoje ir Italijoje (atitinkamai 19,8 ir 19,5 proc. punkto): šiose šalyse dirbo tik šiek tiek daugiau kaip pusė moterų (atitinkamai 57,6 ir 56,5 proc.); žr. 2.2.12 diagramą. Rumunijoje lyčių užimtumo skirtumas taip pat buvo didelis (19,1 proc. punkto) ir dar padidėjo. Maltoje ir Čekijoje taip pat buvo ryškus atotrūkis tarp lyčių (atitinkamai 14,1 ir 13,9 proc. punkto). Visose penkiose šalyse lyčių užimtumo skirtumai rodo, kad padėtis kritinė. Priešingoje spektro pusėje – palyginti nedidelis lyčių užimtumo skirtumas Baltijos šalyse (1,5 proc. punkto Lietuvoje, 2,4 proc. punkto Estijoje ir 3,1 proc. punkto Latvijoje), o Suomijoje skirtumo beveik nėra (0,2 proc. punkto). Šios šalys (išskyrus Lietuvą, kurioje atotrūkis pastaruoju metu padidėjo) dėl nedidelio ir stabilaus arba mažėjančio lyčių užimtumo

¹⁵³ Dėl ilgalaikės perspektyvos žr. European Commission, [Employment and Social developments in Europe 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

skirtumo pateko į geriausių rezultatų pasiekusių šalių kategoriją. Be to, kai kuriose valstybėse narėse, tarp jų Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Vokietijoje ir Ispanijoje, užfiksuoti dideli regioniniai lyčių užimtumo atotrūkio skirtumai (žr. 5 priedo 3 diagramą), be kita ko, atokiausiuose regionuose. Nuosekliomis politikos priemonėmis galima padėti įveikti kliūtis moterų dalyvavimui darbo rinkoje, laikantis 2020–2025 m. ES lyčių lygybės strategijoje nustatytų tikslų¹⁵⁴. Tokios priemonės taip pat gali padėti pasiekti Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane nustatytą tikslą lyčių užimtumo skirtumą iki 2030 m. sumažinti perpus.

Moterys dažniau negu vyrai dirba ne visą darbo laiką, taigi, kai vertinamas užimtumas pagal etato ekvivalentą, lyčių užimtumo skirtumas yra didesnis. 2023 m. 27,9 proc. moterų (20–64 metų) ES dirbo ne visą darbo laiką – tai daugiau kaip tris kartus daugiau nei atitinkama vyrų dalis (7,7 proc.), todėl vyrų ir moterų užimtumo ne visą darbo laiką skirtumas sudarė 20,2 proc. punkto, nepakitęs nuo 2022 m. Didžiausi darbo ne visą darbo laiką skirtumai tarp lyčių užfiksuoti Nyderlanduose (41,8 proc. punkto), Austrijoje (38,6 proc. punkto), Vokietijoje (36,9 proc. punkto) ir Belgijoje (27,4 proc. punkto), o mažiausi skirtumai nustatyti Bulgarijoje (0,2 proc. punkto) ir Kroatijoje (1,5 proc. punkto). Rumunija išsiskyrė kaip vienintelė šalis, kurioje vyrai ne visą darbo laiką dirbo šiek tiek dažniau nei moterys (–0,7 proc. punkto skirtumas). Kadangi moterys dažniau dirba ne visą darbo laiką, lyčių užimtumo skirtumas, vertinant užimtumą pagal etato ekvivalentą¹⁵⁵, 2023 m. buvo 15,7 proc. punkto, daugiau kaip 50 proc. (5,5 proc. punkto) didesnis nei tada, kai vertinant neatsižvelgiama į darbo ne visą darbo laiką skirtumus. Didžiausias pagal etato ekvivalentą patikslintas lyčių užimtumo skirtumas buvo Italijoje (24,1 proc. punkto), Graikijoje (21,5 proc. punkto) ir Austrijoje (19 proc. punkto), taigi skirtumai kur kas didesni nei tada, kai neatsižvelgiama į darbą ne visą darbo laiką, o mažiausias skirtumas buvo Lietuvoje ir Suomijoje (2,5 proc. punkto).

Dar didesni lyčių užimtumo skirtumai yra vaikų turinčių asmenų grupėje, o motinystė moterų karjerai daro didesnę poveikį negu tėvystė – vyrų. 25–54 metų moterų, turinčių vaikų, užimtumo lygis 2023 m. buvo 74,9 proc., o užimtumas atitinkamoje vyrų grupėje 91,9 proc., taigi lyčių užimtumo skirtumas tarp tėvų ir motinų buvo 17 proc. punktų (o tarp tų, kurie neturi vaikų, užimtumo skirtumas yra tik 4 proc. punktai). Vaikų turinčių dirbančių moterų grupėje 31,8 proc. moterų dirbo ne visą darbo laiką, o atitinkamoje vyrų grupėje – tik 5,0 proc. Daugumoje šalių, tarp jų Vokietijoje, Austrijoje ir Italijoje, motinystės poveikį aiškiai rodo tiek žemesnis moterų užimtumo lygis, tiek didesnė moterų darbo ne visą darbo laiką dalis. Prie lyčių užimtumo skirtumo prisideda ir neformaliosios ilgalaikės priežiūros pareigos: ES 19,1 proc. moterų atlieka neformaliąją priežiūrą, o tuo užsiimančių vyrų yra 14,8 proc. Moterys dažniau skiria priežiūrai daug laiko¹⁵⁶, galbūt todėl, kad priežiūra užsiimantys vyrai (73 proc.) gauna daugiau paramos iš formaliosios ilgalaikės priežiūros paslaugų teikėjų, palyginti su prižiūrinčiosiomis moterimis (61 proc.)¹⁵⁷. Tarybos

¹⁵⁴ Daugiau informacijos: European Commission, [2023 report on gender equality in the EU](#), Publications Office of the European Union, 2023.

¹⁵⁵ Vertinant užimtumo lygį pagal etato ekvivalentą, palyginami vidutinio dirbtų valandų skaičiaus skirtumai tarp grupių. Užimtumo lygis pagal etato ekvivalentą apskaičiuojamas padalijant bendrą ekonomikoje dirbtų valandų skaičių (pirmasis darbas, antrasis darbas ir t. t.) iš vidutinio darbo visą darbo laiką valandų skaičiaus (apie 40 valandų) ir iš 20–64 metų asmenų skaičiaus. Šaltinis – Bendra vertinimo sistema (BVS), apskaičiuota pagal Eurostato duomenis.

¹⁵⁶ Žr. [Europos sveikatos tyrimą apklausos būdu \(EHIS 3 banga\)](#), 2019.

¹⁵⁷ EIGE, 2022 m. [su neatlygintina priežiūra, asmenine ir socialine veikla susijusio atotrūkio tarp lyčių tyrimas \(CARE\)](#).

rekomendacijoje dėl galimybės gauti įperkamas kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas pabrėžiama, kad, siekiant padėti prižiūrintiesiems asmenims, reikia jiems teikti tinkamą mokymą, konsultavimą, psichologinę paramą, atokvėpio globą, profesinio ir asmeninio gyvenimo derinimo priemones, galimybę gauti socialinę apsaugą ir (arba) adekvačią finansinę paramą. Tuo pat metu valstybės narės turėtų stengtis derinti ilgalaikės priežiūros paslaugų pasiūlą prie priežiūros poreikių¹⁵⁸.

Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo, tačiau daugumoje valstybių narių tebėra didelis. Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas ES 2021 ir 2022 m. buvo 12,7 proc., o Estijoje, Austrijoje, Čekijoje, Slovakijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Latvijoje ir Suomijoje viršijo 15 proc.¹⁵⁹ Darbo užmokesčio skirtumus, be kita ko, lemia lyčių skirtumai pagal ekonominę veiklą ir profesijas, aukštesnes pareigas einančių moterų trūkumas, pernelyg didelė ne visą darbo laiką ir nenuolatinių formų darbą dirbančių moterų dalis, sunkumai derinti darbą su priežiūros pareigomis, taip pat diskriminacija ir neskaidrios darbo užmokesčio struktūros¹⁶⁰. Vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumai turi reikšmingos įtakos sprendimams šeimoje ir ypač daro poveikį motinoms, kurioms dėl susikaupusių kliūčių lieka dar mažiau galimybių įsidarbinti. Kartu sudėjus šiuos darbo pajamų skirtumus, prie kurių dar prisideda karjeros pertraukos dėl poreikio prižiūrėti vaikus, ilgainiui susidaro dideli vyrų ir moterų pensijų skirtumai. Nors atotrūkis šiek tiek sumažėjo, 65–79 metų moterų gaunamos pensijos (neatskaičius mokesčių) 2023 m. vidutiniškai buvo 25,4 proc. mažesnės už tos pačios amžiaus grupės vyrų pensijas. Šis pensijų skirtumas įvairiose šalyse labai skiriasi – nuo net 43,9 proc. Maltoje, 39,9 proc. Nyderlanduose ir 36,4 proc. Liuksemburge iki vos 4 proc. Slovėnijoje, 4,6 proc. Danijoje ir 5,8 proc. Estijoje.

Gerinant kokybiškų ir įperkamų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų teikimą ir prieinamumą, galima padėti geriau užtikrinti profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, remti lyčių lygybę ir skatinti vaikų raidą, tačiau dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sistemose lygis tebėra žemas. Vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis ES lygmeniu 2023 m. buvo 37,5 proc., taigi 1,7 proc. punkto padidėjusi nuo 2022 m., bet vis dar nesiekė 2021 m. lygio – 37,9 proc. – ir dar daug trūko iki persvarstyto Barselonos tikslo – 45 proc.¹⁶¹ Tik dešimtyje valstybių narių viršyta 50 proc. ir tarp valstybių narių tebėra didelių skirtumų (žr. 2.2.13 diagramą). Slovakijoje ir Čekijoje dalyvavimo lygis buvo žemiausias, atitinkamai 1 ir 4,4 proc., ir reikšmingai sumažėjo nuo praėjusių metų (atitinkamai –1,3 ir –2,4 proc. punkto). Žemas ir prastėjantis dalyvavimo lygis abiejose minėtose šalyse, taip pat Rumunijoje (12,3 proc.) ir Lenkijoje (12,6 proc.), rodo, kad padėtis kritinė, ir tam reikia skirti daugiau dėmesio.

¹⁵⁸ Išsamiau žr. [2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacijoje dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas \(2022/C 476/01\)](#).

¹⁵⁹ Čia naudojamas nekoreguotas vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas. Nekoreguotas vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumas apibūdinamas kaip vyrų ir moterų vidutinio valandinio bruto darbo užmokesčio skirtumas, išreikštas vyrų vidutinio valandinio bruto darbo užmokesčio procentine dalimi.

¹⁶⁰ Žr. European Commission, [Employment and Social developments in Europe 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁶¹ Žr. [2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendaciją dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barselonos tikslai iki 2030 m. \(2022/C 484/01\)](#). Toje rekomendacijoje nustatyti nauji ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros tikslai, atspindintys pagal Europos švietimo erdvės iniciatyvą iškeltus tikslus. Iki 2030 m. turėtų būti pasiekta, kad ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose dalyvautų ne mažiau kaip 45 proc. vaikų iki 3 metų ir ne mažiau kaip 96 proc. vaikų nuo 3 metų iki privalomojo pradinio ugdymo amžiaus pradžios. Toms valstybėms narėms, kuriose vidutinis dalyvavimo lygis 2017–2021 m. laikotarpiu nesiekė 20 proc., reikės jį padidinti 90 proc., o toms valstybėms narėms, kuriose vidutinis dalyvavimo lygis buvo 20–33 proc., reikės jį padidinti 45 proc. (iki 45 proc. ribos).

Dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose taip pat buvo nedidelis (nors šiek tiek didesnis) Bulgarijoje (17,4 proc.), Airijoje (22,1 proc.) ir Austrijoje (24,1 proc.). Visose šiose šalyse dalyvavimo lygis išliko nepakitęs arba padidėjo, kitaip nei Lietuvoje (19,9 proc.) ir Vokietijoje (23,3 proc.), kuriose dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose 2023 m. sumažėjo. Laikoma, kad visose penkiose minėtose šalyse padėtį reikia stebėti. Švedija (56,9 proc.), Prancūzija (57,4 proc.), Liuksemburgas (60 proc.) ir Nyderlandai (71,5 proc.), priešingai, yra geriausių rezultatų pasiekusios šalys, kuriose dalyvavimo lygis yra aukštas ir toliau didėja. Gali būti kelios kliūtys dalyvauti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose, be kita ko, finansinės, kultūrinės kliūtys ir kalbos barjeras, taip pat skirtumai regioninėje ir nacionalinėje politikoje dėl vaiko priežiūros atostogų ir išmokų arba juridinių teisių į vaiko priežiūros paslaugas. Pagal EGADP finansuojamomis tikslinėmis reformomis ir investicijomis remiama ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų plėtra, infrastruktūros plėtra ir darbo jėgos mokymas. Esant nedideliu pažangos tempui, pastangas reikia stiprinti, laikantis Europos vaiko garantijų sistemos, Europos priežiūros strategijos ir Tarybos rekomendacijos dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros.

2.2.13 diagrama. Dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose daugumoje valstybių narių tebėra nedidelis

Oficialios vaikų priežiūros sistemoje dalyvaujantys vaikai iki 3 metų ir metinis dalyvavimo pokytis, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede.

DK duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi.

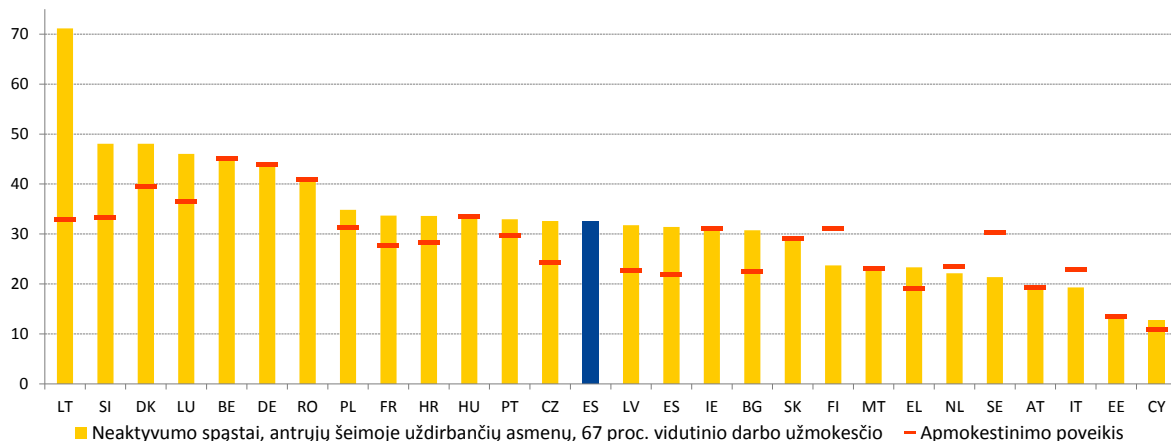
Šaltinis – Eurostatas [tepsr_sp210], ES SPGS.

Daugumoje valstybių narių apmokestinimo struktūra yra tokia, kad antrieji šeimoje uždirbantys asmenys, ypač moterys, yra atgrasomi nuo visaverčio dalyvavimo darbo rinkoje, o tai prisideda prie lyčių užimtumo nelygybės. Bendro apmokestinimo sistemose, pagal kurias šeimos gali deklaruoti bendras pajamas ir taip galbūt mokėti mažiau mokesčių, padidėja ribinis mokesčio tarifas antrajam šeimoje uždirbančiam asmeniui, paprastai

moterims (2022 m. 78 proc. antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų buvo moterys¹⁶²), todėl dažnai pastarieji asmenys turi mažiau paskatų dirbti ar ilginti darbo laiką¹⁶³. Be to, nuo bendro deklaracijų teikimo priklausomos mokesčių lengvatos arba tik vienam sutuoktiniui skiriamos mokesčių lengvatos dar labiau atgraso moteris nuo dalyvavimo darbo rinkoje¹⁶⁴. Didžiausi neaktyvumo spąstai (kai apmokestinimas ir išmokų mokėjimo nutraukimas reikšmingai atgraso antruosius šeimoje uždirbančius asmenis nuo patekimo į darbo rinką) 2023 m. buvo Lietuvoje, Slovėnijoje, Danijoje, Liuksemburge, Belgijoje ir Vokietijoje (žr. 2.2.14 diagramą). Šiose šalyse antrieji šeimoje uždirbantys asmenys patekdami į darbo rinką dėl mokesčių ir dėl išmokų mokėjimo nutraukimo gali netekti apie 50 proc. ar dar daugiau darbo pajamų. Kita vertus, tarp šalių, kuriose neaktyvumo spąstai yra mažesni (toks pajamų praradimas gali būti mažesnis nei 20 proc.), yra Austrija, Italija, Estija ir Kipras. Jei būtų panaikintos šios struktūrinės nuo darbo atgrasančios kliūtys, būtų galima sumažinti lyčių užimtumo skirtumą ir padidinti BVP, o Pasaulio banko įvertinimas rodo, kad lyčių užimtumo skirtumų panaikinimas galėtų užtikrinti Europos ekonomikos augimą 10 proc.¹⁶⁵

2.2.14 diagrama. Apmokestinimas reikšmingai prisideda prie antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų neaktyvumo spąstų

Antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų neaktyvumo spąstai (proc., 2023 m.)

Pastaba. Pateikti antrojo šeimoje uždirbančio asmens, kuris priklauso dviejų darbo pajamas gaunančių asmenų šeimai su dviem vaikais ir uždirba 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio, duomenys (pagrindinis šeimoje uždirbantis asmuo gauna vidutinį darbo užmokestį). Apmokestinimo poveikis – papildomų bruto pajamų procentinė dalis, tenkanti mokesčiams ir socialinio draudimo įmokoms (kiti elementai, prisidedantys prie neaktyvumą skatinančių darbo užmokesčio spąstų, yra bedarbio pašalpų, socialinės paramos ir išmokų būstui mokėjimo nutraukimas).

Šaltinis – Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų reikalų GD, [mokesčių ir išmokų duomenų bazė](#), remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu (atnaujinta 2024 m. balandžio mėn.).

Moterys neproporcingai patiria mažo darbo užmokesčio spąstų poveikį, kai dėl staiga padidėjusių mokesčių ir sumažintų išmokų mažėja papildomos jų pajamos didėjant

¹⁶² Žr. European Commission, [2023 report on gender equality in the EU](#), Publications Office of the European Union, 2023.

¹⁶³ Žr. Coelho, M. et al., *Gendered Taxes: The Interaction of Tax Policy with Gender Equality*. International Monetary Fund, 2022.

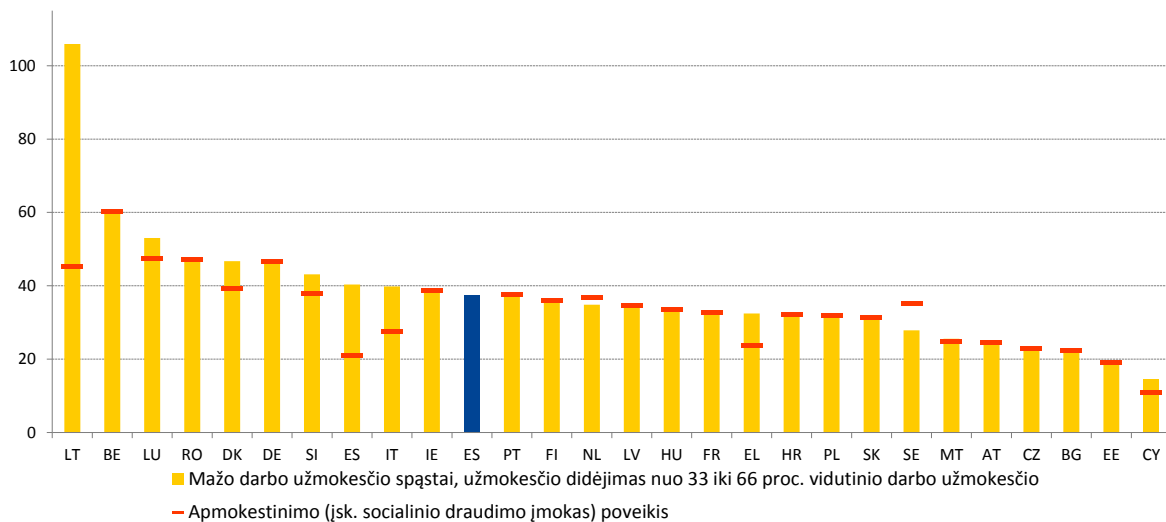
¹⁶⁴ Išsamesnį darbo jėgos apmokestinimo svarstymą taip pat galima rasti šiame leidinyje: European Commission, [Annual Report on Taxation 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024 (3.2 ir 4.2.3 skirsniai).

¹⁶⁵ Pennings, S. M., *A Gender Employment Gap Index (GEGI): A Simple Measure of the Economic Gains from Closing Gender Employment Gaps, with an Application to the Pacific Islands*. World Bank Group, Development Economics Research Group. Washington: World Bank, 2022.

uždarbiui. Kaip ir neaktyvumo spąstų atveju, daugumoje valstybių narių mažo darbo užmokesčio spąstų antriesiems šeimoje uždirbantiems asmenims, kurių didžioji dauguma yra moterys, dydis iš esmės priklauso nuo apmokestinimo¹⁶⁶. Vis dėlto ši padėtis skiriasi nuo neaktyvumo spąstų, kai asmenys darbo jėgai nepriklauso. Kaip parodyta 2.2.15 diagramoje, papildomų pajamų dalis, kurios faktiškai netenkama dėl mokesčių, kai antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų pajamos ilginant darbo laiką padidėja nuo trečdaliu iki dviejų trečdalių vidutinio darbo užmokesčio, gali būti didelė – vidutiniškai ES tai sudaro maždaug trečdalį (36,6 proc.) jų papildomų darbo pajamų, o Lietuvoje dėl išmokų būstui mokėjimo nutraukimo šis nuostolis viršija 105 proc. Taip pat reikšmingas poveikis gali būti Belgijoje (60,3 proc.) ir Liuksemburge (53 proc.), o mažiausias – Kipre (14,6 proc.). Siekiant skatinti asmenis ilginti savo darbo laiką, itin svarbu įperkamu, kokybišku priežiūros paslaugų prieinamumas ir galimybė jomis naudotis kartu su tinkamai parengtomis profesinio ir asmeninio gyvenimo derinimo politikos priemonėmis.

2.2.15 diagrama. Daugelyje valstybių narių apmokestinimas mažina paskatas asmenims, gaunantiems mažą darbo užmokestį, dirbti daugiau valandų

Antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų mažo darbo užmokesčio spąstai (proc., 2023 m.)

Pastaba. Mažo darbo užmokesčio spąstai, kai antrojo šeimoje uždirbančio asmens darbo užmokestis padidėja nuo 33 iki 66 proc., o pagrindinis šeimoje uždirbantis asmuo gauna 100 proc. vidutinio darbo užmokesčio (šeimoje su dviem vaikais).

Šaltinis – Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų reikalų GD, [mokesčių ir išmokų duomenų bazė](#), remiantis EBPO mokesčių ir išmokų modeliu (atnaujinta 2024 m. balandžio mėn.).

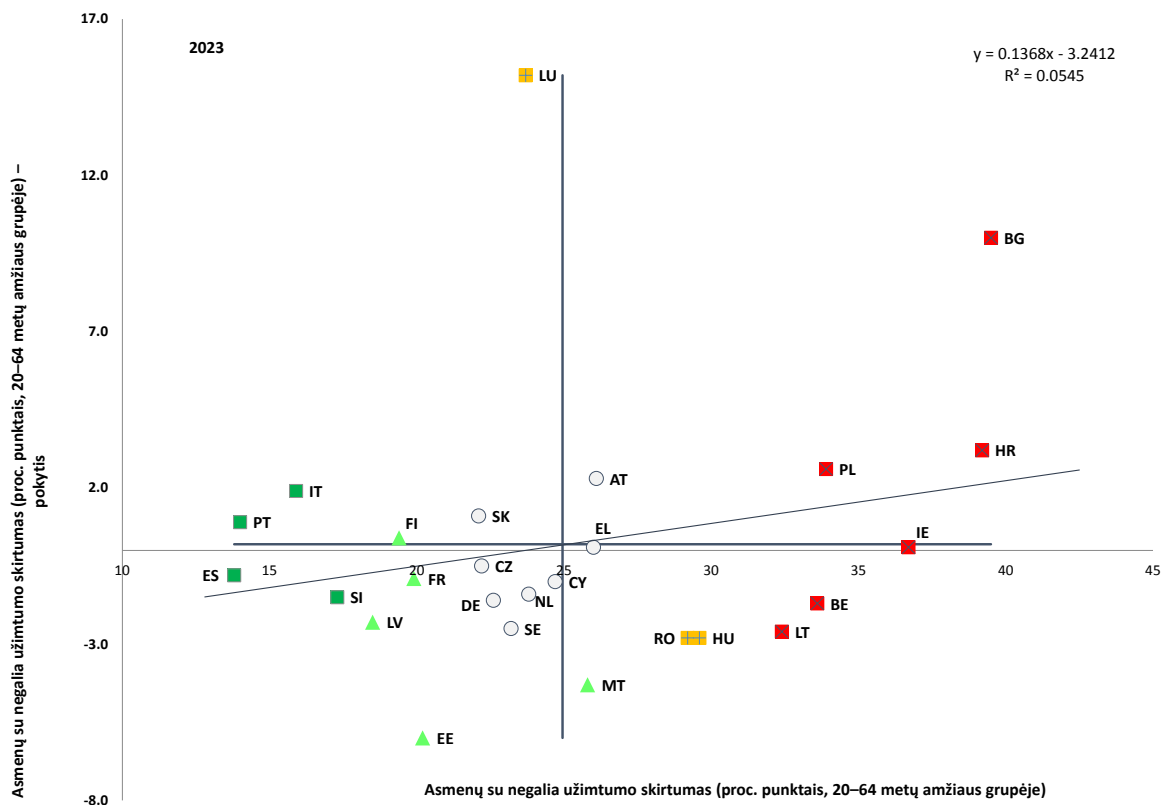
Asmenų su negalia įtraukties į darbo rinką pažanga sustojo, o valstybėse narėse yra skirtingų tendencijų. Asmenų su negalia užimtumo skirtumas (t. y. asmenų su negalia ir asmenų be negalios užimtumo lygio skirtumas) 2023 m. išliko beveik nepakitęs, 21,5 proc. punkto (2022 m. – 21,4 proc. punkto), taigi prieš tai dvejus metus trukusi teigiama tendencija sustojo. Nors šis skirtumas sumažėjo 15 valstybių narių – be kita ko, padėtis žymiai pagerėjo Estijoje (–6,0 proc. punkto) ir Maltoje (–4,3 proc. punkto), – kitose valstybėse narėse asmenų su negalia užimtumo skirtumas labai padidėjo, kaip antai Liuksemburge (15,2 proc. punkto) ir Bulgarijoje (10,0 proc. punkto). Mažiausias skirtumas užfiksuotas Ispanijoje (13,8 proc. punkto), Portugalijoje (14,0 proc. punkto) ir Italijoje (15,9 proc. punkto), iš dalies dėl santykinai žemesnio bendro užimtumo lygio jose, taip pat Slovėnijoje (17,3 proc. punkto) –

¹⁶⁶ Žr. European Commission, [2023 report on gender equality in the EU](#), Publications Office of the European Union, 2023.

visos šios šalys buvo geriausių rezultatų pasiekusios šalys. Ir, priešingai, kritinė padėtis nustatyta Lietuvoje, Belgijoje, Lenkijoje ir Airijoje (jose skirtumas viršijo 30 proc. punktų), taip pat Kroatijoje ir Bulgarijoje (beveik 40 proc. punktų). Asmenų su negalia grupėje ekonominis neaktyvumas taip pat yra didelis: 2022 m. dvidešimtyje valstybių narių daugiau kaip 40 proc. darbingo amžiaus (15–64 metų) gyventojų su negalia nepriklausė darbo jėgai, o Bulgarijoje, Graikijoje, Rumunijoje, Vengrijoje, Kroatijoje ir Lenkijoje ši dalis viršijo 60 proc.¹⁶⁷ Tikėtini veiksniai, lemiantys tokį didelį ekonominio neaktyvumo lygį, tebėra tinkamų priemonių asmenims su negalia įtraukti į darbo rinką ir joje išlaikyti trūkumas, tinkamų įgūdžių stoka, taip pat apskritai nepakankamas darbdavių informuotumas apie susijusias teises prievolės ir politikos paramos priemones.

2.2.16 diagrama. Asmenų su negalia užimtumo skirtumas tebėra didelis, o tarp valstybių narių yra aiškiai skirtingų tendencijų

Asmenų su negalia ir asmenų be negalios (20–64 metų) užimtumo skirtumas, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. HR duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi. DE naudojama apskaičiuotoji vertė. PL duomenų patikimumas mažas. DK atveju trūksta suskirstymo į kategorijas. Šaltinis – Eurostatas [tepsr_sp200], ES SPGS.

Trečiųjų šalių piliečių integracija į darbo rinką toliau gerėjo, tačiau jų kvalifikacijos lygio ir užimtumo statuso neatitiktis tebėra didelė. Trečiųjų šalių piliečių užimtumo lygis 2023 m. siekė 63 proc., taigi buvo kur kas mažesnis už ES gimusių asmenų užimtumo lygį ir šio atotrūkio mažėjimo požymių nėra. Po COVID-19 pandemijos trečiųjų šalių piliečiai lėmė

¹⁶⁷ Eurostatas, [lfsa_argaedd].

daugiau kaip du trečdalius (70 proc.) ES darbo jėgos augimo 2022 m.¹⁶⁸, nors jų nedarbas tebebuvo didelis (2023 m. 12,2 proc., o ES šalių piliečių – 5,4 proc.), o per aukštos kvalifikacijos rodiklis tebebuvo aukštas (39,4 proc., o ES šalių piliečių – 20,8 proc.)¹⁶⁹. Moterų, gimusių ne ES, padėtis buvo itin pažeidžiama, lyčių užimtumo skirtumas šioje grupėje buvo 24 proc. punktai, o 44 proc. šių moterų kvalifikacija buvo per aukšta jų darbui¹⁷⁰. Visose grupėse galima išvelgti bendrą perėjimo prie stabilesnio darbo tendenciją, tačiau trečiųjų šalių piliečiai pagal terminuotas darbo sutartis dirba dažniau nei ES gimę asmenys (įskaitant ES šalių piliečius ir ES viduje persikėlusius asmenis). 2024 m. ES toliau įgyvendino savo 2021–2027 m. integracijos ir įtraukties veiksmų planą, kuriame pateikta bendra politikos programa siekiant padėti valstybėms narėms formuoti nacionalinę migrantų integracijos politiką¹⁷¹.

Daugumoje valstybių narių padidėjo laikinosios apsaugos gavėjų iš Ukrainos užimtumo lygis, o tai rodo greitesnę jų integraciją į darbo rinką, palyginti su kitomis pabėgėlių grupėmis¹⁷². Iki 2024 m. gegužės mėn. jau apie 4,3 mln. asmenų ES įgijo laikinosios apsaugos statusą, tarp jų – 2,5 mln. 18–64 metų asmenų. Atsižvelgiant į palyginti aukštą ukrainiečių išsilavinimą, sukurtus socialinius tinklus ir galimybes nedelsiant įsidarbinti, laikoma, kad jų integracijos perspektyvos yra geros. 2023 m. III ketvirtį dirbo daugiau kaip 40 proc. darbingo amžiaus (18–64 metų) asmenų, gavusių laikinąją apsaugą, tačiau buvo ryškių skirtumų tarp šalių: dirbančiųjų dalis buvo nuo maždaug dviejų trečdalių (66 proc.) Lietuvoje iki mažiau nei 20 proc. Belgijoje ir Kroatijoje. Laikinąją apsaugą gavę ukrainiečiai, kurie vis dar nepriklauso darbo jėgai, dažnai kaip priežastį nurodo priežiūros pareigas, o bedarbiai kaip vieną pagrindinių kliūčių nurodo kalbos barjerą. Nepaisant to, perkeltieji asmenys iš Ukrainos reikšmingai prisideda prie ES darbo jėgos augimo, kaip matyti iš įvairių įverčių¹⁷³. Nors daugelis jų yra jauni ir aukšto išsilavinimo, jų kvalifikaciją atitinkančio darbo galimybės tebėra ribotos¹⁷⁴.

3 intarpas. ES esamų kliūčių dalyvauti darbo rinkoje šalinimas

Nuolat trūkstant darbo jėgos ir senėjant visuomenei, svarbus uždavinys, dėl kurio reikia imtis politikos veiksmų, yra darbo jėgai nepriklausančių asmenų aktyvumo skatinimas. Kai didelė žmonių dalis nepriklauso darbo jėgai, tai gali būti ekonomikos augimą ribojantis veiksnys, nes dėl to paastrėja esamos darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo problemos, o tai trukdo didinti našumą ir konkurencingumą. Be to, senėjant visuomenei dėl to kyla grėsmė socialinės apsaugos sistemų fiskaliniam tvarumui ir adekvatumui. Nors užimtumo lygis ES pagerėjo, darbo jėgai nepriklausantys asmenys (tie, kurie nedirba ir neturi bedarbio statuso) vis dar sudaro 20 proc. dabartinės ES 20–64 metų gyventojų populiacijos, o tarp valstybių narių yra didelių skirtumų. Taip pat prognozuojama, kad ateinančiais dešimtmečiais ES darbingo amžiaus gyventojų populiacija mažės. Numatoma, kad iki

¹⁶⁸ Žr. European Commission, *Labour market and wage developments in Europe 2024*, Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁶⁹ European Commission, [EMN study 2023: Annual Report on Migration and Asylum](#), 2023.

¹⁷⁰ OECD, European Commission, [Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In](#), OECD Publishing, Paris, 2023.

¹⁷¹ Žr. Europos Komisijos [2021–2027 m. integracijos ir įtraukties veiksmų planą](#).

¹⁷² European Migration Network (EMN), *Labour market integration of beneficiaries of temporary protection from Ukraine: Joint EMN-OECD inform*, 2024.

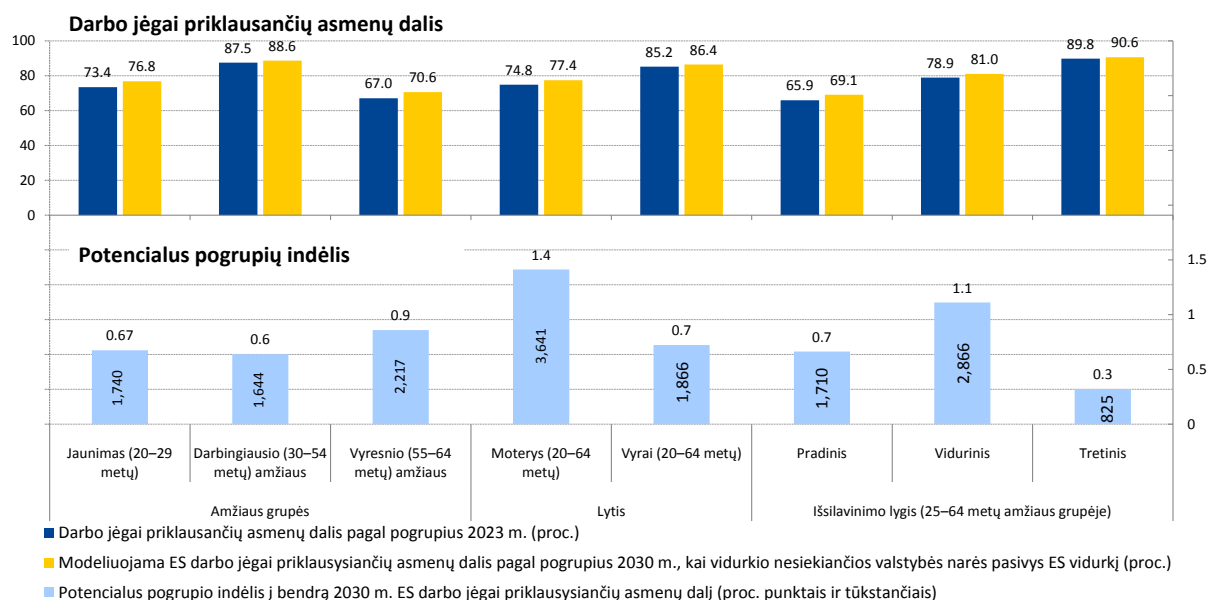
¹⁷³ Asmenų, pabėgusių nuo karo Ukrainoje į ES, dalyvavimo darbo rinkoje rezultatų išsamesnę analizę galima rasti leidinyje European Commission, *Labour market and wage developments in Europe 2024*, Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁷⁴ *PES Network Annual Report 2023*, European Network of Public Employment Services (PES).

2045 m. susidarys tokia padėtis, kai dešimčiai 65 metų ar vyresnių asmenų, nepriklausančių darbo jėgai, teks 16 dirbančių asmenų, o iki 2070 m. jų liks tik 14 (2022 m. atitinkamas skaičius buvo 22)¹⁷⁵. Dėl šio prognozuojamo disbalanso didėjimo reikalingi politikos sprendimai. Įverčiai rodo, kad norint iki 2030 m. pasiekti 78 proc. užimtumo lygio tikslą ES bus labai svarbu didinti dalyvavimą darbo rinkoje. Intensyvesnis aktyvumo skatinimas ir integracija į darbo rinką yra labai svarbūs pažangai pagal Europos socialinių teisių ramsčio 4-ąjį principą (dėl aktyvios paramos užimtumui). Atsižvelgdama į tai Komisija ėmėsi įvairių iniciatyvų, kuriomis siekiama mažinti didelę darbo jėgai nepriklausančių asmenų dalį: tai, pavyzdžiui, sustiprinta Jaunimo garantijų iniciatyva, Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyva ir neseniai priimtas veiksmų planas, skirtas darbo jėgos ir įgūdžių trūkumui mažinti (taip pat žr. teksto interparą 2.1 skirsnyje), kuriame nustatyti nauji ES, valstybių narių ir socialinių partnerių veiksmai siekiant, be kita ko, remti didesnę darbo rinkoje nepakankamai atstovaujamų grupių aktyvumą¹⁷⁶.

Nemažai asmenų galėtų patekti į ES darbo rinką, jei būtų teikiama tikslinė ir prie poreikių pritaikyta parama didžiausioms nepakankamai joje atstovaujamoms grupėms

Potencialus įvairių gyventojų grupių indėlis į bendrą ES darbo jėgai priklausančių asmenų dalį iki 2030 m.

Pastaba. Atliekant modeliavimą nustatyta asmenų, priklausančių darbo jėgai, dalis ES 2030 m. tuo atveju, jei valstybėse narėse, kuriose atitinkamų pogrūpių asmenų dalis darbo jėgoje mažesnė už vidurkį, būtų pasiektas tų pogrūpių ES vidurkis (laikoma, kad darbo jėgai priklausančių kitų pogrūpių asmenų dalys yra nepakitusios). Atliekant šį skaičiavimą neatsižvelgta į dubliavimąsi ir galimą dvigubą skaičiavimą tarp grupių; tai neturėtų būti vertinama kaip prognozė.

Šaltinis – Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD skaičiavimai remiantis Eurostato duomenimis ir EUROPOP2023 projekcijomis.

Nepaisant padėties pagerėjimo, kelioms gyventojų grupėms ES darbo rinkoje atstovaujama gerokai per mažai. Be kita ko, tai moterys, vyresnio amžiaus asmenys, žemos ir vidutinės kvalifikacijos asmenys, asmenys su negalia ir migrantų ar mažumų kilmės asmenys (priklausomai nuo padėties konkrečioje šalyje). Iš šių grupių moterys, vidurinių išsilavinimą turintys asmenys ir vyresnio amžiaus asmenys apskritai yra didžiausios ES darbo jėgai nepriklausančios grupės, kurias būtų galima įtraukti į darbo rinką tinkamomis aktyvumo

¹⁷⁵ European Commission, [2024 Ageing Report](#), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁷⁶ Europos Komisija, [Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas ES. Veiksmų planas. COM\(2024\) 131 final](#).

skatinimo priemonėmis¹⁷⁷. Komisijos įverčiai rodo, kad jeigu valstybės narės, kuriose kiekvieno iš minėtų pogrupių asmenų, priklausančių darbo jėgai, dalis yra mažesnė už vidurkį, iki 2030 m. padidintų jų dalyvavimą iki atitinkamų pogrupių ES vidurkių, į darbo rinką papildomai patektų atitinkamai 3,6 mln. moterų, 2,9 mln. vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų ir 2,2 mln. vyresnio amžiaus darbuotojų (neatsižvelgiant į dubliavimąsi ir galimą dvigubą skaičiavimą tarp grupių) – žr. diagramą¹⁷⁸. Šiuo tikslu teisingesnis nemokamo darbo namų ūkyje ir priežiūros pareigų paskirstymas, taip pat ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų prieinamumo, įperkamumo ir kokybės gerinimas padeda mažinti kliūtis moterų dalyvavimui darbo rinkoje. Svarbios priežastys, dėl kurių prie darbo jėgos neprisijungia vyresnio amžiaus asmenys, yra liga ar negalia, taip pat priežiūros pareigos, darbo vietos veiksniai ir institucinės (kaip antai socialinės apsaugos ir pensijų reglamentavimo) kliūtys, kurias reikia pašalinti, kad būtų sudaromos sąlygos aktyvesniam dalyvavimui darbo rinkoje. Vidurinį ar žemesnį išsilavinimą turintiems asmenims dažnai kyla sunkumų patekti į darbo rinką, todėl reikia tinkamos įgūdžių įgijimo politikos ir tikslinės bei suasmenintos paramos. Migrantų ar mažumų kilmės asmenims galima labai padėti tikslinėmis priemonėmis, kuriomis sprendžiama įgūdžių neatitikties problema, gerinamas kalbos mokėjimas, kovojama su diskriminacija ir teikiamos prie poreikių derinamos ir integruotos paramos paslaugos. Gerinant aukštos kokybės užimtumo galimybių prieinamumą ir kartu užtikrinant su negalia susijusias teises į paramą, galima sumažinti veiksnius, kurie galėtų atgrasyti asmenis su negalia nuo įsitraukimo į darbo jėgą.

Per kelerius pastaruosius metus kelios valstybės narės ėmėsi tikslinių veiksmų siekdamos pašalinti kliūtis nepakankamai atstovaujamoms grupėms dalyvauti darbo rinkoje. Kroatija pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2023 m. rugsėjo mėn. patvirtino ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų veiklos sąnaudų bendro finansavimo finansiškai mažiau pajėgiose savivaldybėse modelį, kad būtų užtikrinamas investicijų į esamų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros infrastruktūros objektų renovaciją arba naujų objektų statybą tvarumas. Taip vietos ir regionų valdžia tampa pajėgi didinti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros prieinamumą, tvarumą ir įperkamumą. **Airijoje** prižiūrintieji asmenys nuo 2024 m. kovo mėn. turi teisę prašyti leisti dirbti lanksčiomis sąlygomis, įskaitant sutrumpintą darbo laiką ir suspaustą darbo grafiką. **Estijoje** pagal 2024–2029 m. užimtumo programą suteikiama galimybių pensinio amžiaus asmenims, be kita ko, mokytis ir gauti paramą įgyti kvalifikaciją. **Maltoje** 2023–2030 m. nacionalinė mokymosi visą gyvenimą strategija yra orientuota visų pirma į nedaug įgūdžių turinčius ir žemos kvalifikacijos suaugusiuosius, siekiant panaikinti pagrindinių įgūdžių spragas ir trūkumus. **Austrijoje** programa „Intensivprogramm Arbeitsmarktintegration“ yra skirta sparčiai migrantų kilmės asmenų integracijai skatinti, tuo tikslu 2024 ir 2025 m. siūlant vokiečių kalbos kursus, kvalifikacijos pripažinimą ir profesinį orientavimą. **Vokietija** 2023 m. padidino darbo pajamų viršutinę ribą asmenims su negalia, gaunantiems pensiją dėl sumažėjusio darbingumo.

2.2.2. Priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės

Valstybės narės imasi veiksmų siekdamos didinti dalyvavimą ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose, daug dėmesio skirdamos jų įperkamumui ir pajėgumų plėtrai.

¹⁷⁷ 2023 m. ES darbo rinkoje nedalyvavo 32 mln. moterų (25,2 proc.), 20 mln. vyresnio amžiaus asmenų (33 proc.) ir 25 mln. vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų (21,1 proc.).

¹⁷⁸ Kadangi pogrupiai iš dalies sutampa, duomenys apie papildomą darbo jėgai priklausančių asmenų skaičių tarp pogrupių nesumuojami.

Lietuvoje nuo 2024 m. rugsėjo mėn. visi trejų metų vaikai, o nuo 2025 m. rugsėjo mėn. visi dvejų metų vaikai turės teisę gauti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas. Naudojantis ES fondų parama, visoje ES tęsiama ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų plėtra. **Kroatijoje** į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukti 343 projektai, kurių bendras biudžetas 214 mln. EUR ir pagal kuriuos bus suteikta bent 22 500 papildomų vietų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigose, dalyvavimą iki 2026 m. numatant padidinti iki 90 proc. **Lenkija**, įgyvendindama 2022–2029 m. programą „Aktywny Maluch“ („Aktyvus mažylis“) ir naudodamasi ES fondų (ESF+ ir EGADP) parama, sukurs daugiau kaip 100 000 naujų vietų vaikų priežiūros įstaigose, visų pirma tose vietovėse, kuriose tokių paslaugų trūksta, ir siekia sukurti tvaraus finansavimo modelį. Gaudama paramą pagal EGADP, ši šalis taip pat nustato naujus kokybės standartus šių paslaugų teikėjams, o naudodamasi ESF+ parama ji siekia parengti 9 000 vaikų priežiūros darbuotojų ir 2 500 vadovaujančių darbuotojų, taip pat 1 400 savivaldybių atstovų, o kartu vaikų priežiūros darbuotojams suteikti valstybės pareigūnų statusą. **Rumunijoje** naudojantis EGADP parama rengiama didelio masto tęstinio mokymo programa ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros darbuotojams, siekiant padėti įgyvendinti naują ugdymo programą ir vykdyti kokybės stebėseną, taip pat statomos ir renovuojamos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigos siekiant spręsti pajėgumų trūkumo problemas, ypač vietovėse, kurios aptarnaujamos nepakankamai. **Slovakija** šiuo metu vysto įtraukaus švietimo rėmimo sistemą tęstinio švietimo programomis pedagogams ir specialistams, be kita ko, ir ikimokyklinio ugdymo bei priežiūros srityje. **Italija** padidino *bonus asilo nido* – išmokų priedą, skirtą padėti sumokėti už vaikų darželio lankymą; jis padidintas iki 3 600 EUR už 2024 m. sausio 1 d. ar vėliau gimusius vaikus, kai šeimos ekvivalentinės ekonominės padėties rodiklis (it. *Indicatore della Situazione Economica Equivalente*, ISEE) neviršija 40 000 EUR ir kai šeimoje jau auga vaikas iki 10 metų. **Bulgarija** paskelbė savo 2024 m. ankstyvosios vaiko raidos skatinimo veiksmų planą siekdama formuoti holistinę politikos požiūrį, pagal kurį būtų daug dėmesio skiriama ikimokykliniam ugdymui ir priežiūrai. **Kipras** per savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytą reformą laipsniškai mažina privalomąjį ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros pradžios amžių nuo 4 metų ir 8 mėnesių iki 4 metų; iki 2024–2025 mokslo metų šis amžius bus sumažintas 2 mėnesiais, o iki 2025–2026 mokslo metų – dar mėnesiu.

Siekiant gerinti pagrindinius įgūdžius imtasi svarbių reformų ir investicijų, įskaitant visapusiškas mokymo programų peržiūras, tačiau, norint pakeisti įgūdžių prastėjimo tendencijas, visoje ES reikia idėti daugiau pastangų. Kipras įgyvendino dešimtmetį trukusią švietimo ir mokymo reformą, apimančią mokymo programų peržiūrą (tai numatyta jo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane), perėjimą prie ugdomojo moksleivių vertinimo, valdymo sistemą, kuri padeda spręsti moksleivių pasyvumo ir ankstyvojo mokymosi mokykloje problemą, ir „visos dienos mokyklos“ koncepciją pagrindinio ugdymo lygmeniu. **Ispanija** 2024 m. rugsėjo mėn. pradėjo įgyvendinti matematikos ir skaitymo suvokimo gebėjimų stiprinimo planą, kuris bus naudingas daugiau kaip penkiems milijonams moksleivių valstybės finansuojamose mokyklose: didinama mokytojų parama, skiriama papildomų mokyklos išteklių ir organizuojami užklasiniai užsiėmimai. Be to, pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą Ispanijos švietimo orientavimo, pažangos ir turtinimo programa (PROA+) siekiama gerinti moksleivių, kuriems kyla didžiausių sunkumų mokytis, švietimo rezultatus bent 2 700 mokyklų, tam teikiant finansavimą iki 2024 m. 2025–2028 m. laikotarpiu ESF+ padės kasmet sutelkti papildomą 105 mln. EUR finansavimą. **Lietuvoje** nauja kompetencijomis grįsto ugdymo programa įgyvendinta dviem etapais 2023 ir 2024 m., tačiau jos poveikis dar nematomas. **Rumunijos** švietimo ministerija nuo 2025 m. kuria intervencinį mechanizmą funkciniam raštingumui ugdyti

iki universitetinės ugdymo pakopos, taip siekiant spręsti susirūpinimą keliančio žemo Rumunijos pradinio ir vidurinio mokyklų moksleivių pagrindinių įgūdžių lygio problemą.

Kelios valstybės narės, reaguodamos į pagrindinių įgūdžių prastėjimą, taip pat stiprina mokytojo profesiją. Lenkijoje naujais 2024 m. vasario mėn. priimtais teisės aktais mokytojų atlyginimai nuo 2024 m. sausio mėn. padidinti 30 proc., o naujų mokytojų – 33 proc. **Rumunijoje** imtasi naujų teisėkūros priemonių, kad mokytojų darbo užmokestis būtų suderintas su nacionaliniu vidutiniu bruto darbo užmokesčiu: mokytojų atlyginimai padidinti vidutiniškai 25 proc. 2023 m. ir dar padidinti 2024 m. pradžioje. **Slovakijoje** mokytojų darbo užmokestis 2023 m. didintas du kartus: 10 proc. sausio mėn. ir dar 12 proc. rugsėjo mėn. **Estija** dėl didelės infliacijos 2023 m. mokytojų atlyginimus padidino 23,9 proc., o šalies vyriausybė pranešė apie planus iki 2027 m. mokytojų atlyginimus padidinti tiek, kad jie siektų 120 proc. vidutinio darbo užmokesčio. **Vengrija** 2023 m. gruodžio mėn. pagal mokytojo profesijos patrauklumo didinimo programą labai padidino mokytojų atlyginimus (tai bendrai finansuojama ESF+ lėšomis ir yra numatyta ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane). Kaip pirmas šio proceso žingsnis 2024 m. sausio mėn. įvykdytas atlyginimų padidinimas vidutiniškai 32 proc. Vyriausybė įsipareigojo iki 2025 m. mokytojų atlyginimus padidinti tiek, kad jie siektų 80 proc. kitų sričių specialistų, turinčių tretinį išsilavinimą, atlyginimų dydžio, ir šį lygį išlaikyti bent iki 2030 m. **Čekija** įgyvendino svarbius pirminio mokytojų rengimo reformos etapus: 2023 m. paskelbta nauja absolventų kompetencijos sistema, o 2024 m. ji įtraukta į mokytojų rengimo programų akreditavimo procesą; mokytojų rengimas Čekijoje taip pat tapo labiau orientuotas į praktiką. 2023–2024 mokslo metais naujos pirminio mokytojų rengimo programos pradėtos įgyvendinti **Belgijos** prancūzakalbėje bendruomenėje (tam buvo rengiamasi beveik du dešimtmečius). Šia reforma mokymo laikotarpis pailgintas nuo 3 iki 4 metų (pranc. *masterisation*) ir pradėtas taikyti vertinamasis testas, siekiant gerinti būsimų mokytojų prancūzų kalbos mokėjimą.

Įgyvendinamos iniciatyvos, kuriomis siekiama spręsti mokyklos nebaigimo ir švietimo nelygybės problemas, ir tam gaunama nemažai paramos iš ES fondų. Bulgarijoje parama pagal ESF+ bendrai finansuojamą projektą „Sėkmė tau“ (2023–2027) yra skirta daugiau kaip 96 000 moksleivių iš pažeidžiamų grupių, patiriančių mokymosi sunkumų ir mokymosi spragų; jiems teikiamas papildomas bulgarų kalbos, matematikos ir kitų dalykų mokymas. Pagal šį projektą taip pat bus mokoma daugiau kaip 4 500 pedagogų. **Rumunijoje** nacionalinės programos, kuria siekiama mažinti mokyklos nebaigimą, įgyvendinimas jau įsibėgėjo; ji remiama EGADP ir ESF+ lėšomis. Pagal šią programą taikant išankstinio perspėjimo mechanizmą nustatoma ne mažiau kaip 2 500 mokyklų, kuriose rizika mokiniams nebaigti mokyklos yra didesnė, ir tada mokyklos, atitinkančios sąlygas, gauna dotacijas planams su jų konkrečiais poreikiais pritaikytomis priemonėmis įgyvendinti. **Vokietijoje** 2024–2025 mokslo metais pradėdama nauja 10 metų trukmės federalinė programa „Startchancen“, skirta iki 4 000 mokyklų (apie 10 proc. visų Vokietijos mokyklų): pagal ją teikiama pedagoginė pagalba visiems vaikams ir jaunimui, nepriklausomai nuo jų tėvų socialinės padėties. Federalinė vyriausybė kasmet tam skirs 1 mlrd. EUR (ne mažesnę finansavimo dalį skirs federalinės žemės). **Belgijos** prancūzakalbė bendruomenė, pasinaudodama EGADP parama, 2024 m. patvirtino veiksmų planą, pagal kurį siekiama kovoti su mokyklos nebaigimo ir nelankymo reiškiniais, be kita ko, individualiai padedant mokiniams, kurie dažnai be priežasties nelanko mokyklos, įtraukiant jų šeimas ir pedagoginės intervencijos grupę, taip pat naudojant IT sistemą mokyklos nelankymui stebėti.

Valstybės narės, reaguodamos į didėjančią dirbtinio intelekto (DI) reikšmę nacionalinės politikos diskusijose, žengia pirmuosius DI integracijos į švietimą ir mokymą žingsnius. Nors susijusios nacionalinės strategijos dar nepriėmė nė viena šalis, kelios valstybės narės ėmėsi iniciatyvų, kuriomis siekiama integruoti DI į įvairius švietimo aspektus. **Švedijoje** nuo

2024–2025 mokslo metų dirbtinis intelektas taps nauju vidurinio ugdymo dalyku, taip pat nauju savivaldybių organizuojamo suaugusiųjų švietimo dalyku tiems, kas studijuoja gamtos mokslus bei technologijas, ir galimu pasirenkamuoju dalyku kitų sričių studentams. **Belgijos** Flandrijos bendruomenėje žinių centras „Digisprong“ nuo 2023 m. teikia gairių ir papildomą mokymą, kad paremtų privalomojo ugdymo skaitmenizaciją. **Kroatijoje** 2023 m. Skaitmeninės Kroatijos strategija yra skirta DI ir skaitmeninėms kompetencijoms vystyti ir apima skaitmeninę pertvarką, taip siekiant remti švietimo ir mokslo sistemos raidą. **Vokietijoje** per mokyklų portalą „Deutches Schulportal“ galima naudotis platforma, skirta padėti naudotojams susipažinti su DI. **Liuksemburge** Kompiuterijos teisės ir mašinų etikos tyrimų grupei (CLAiM) Liuksemburgo universitete nuo 2021 m. pavesta tirti etinius ir mokslinius DI aspektus, o ateityje planuojama įsteigti skaitmeninės etikos centrą. **Lenkijoje** keli universitetai nustatė vidaus gaires ir standartus, kuriais reguliuojamas studentų naudojimas DI. **Graikija** planuoja surengti 800 mokytojų skirtą seminarą, o kartu bus parengtos mokytojams skirtos gairės. **Austrija** šimtui bandomojo etapo mokyklų parūpins DI programinės įrangos ir parengs skaitmeninės mokymosi medžiagos. **Nyderlanduose** bus kartu su mokyklomis, įmonėmis ir mokslininkais rengiami projektai, per kuriuos bus siekiama įgyti žinių apie DI švietimo srityje, o dalis lėšų tam bus gauta pagal EGADP. **Rumunijoje** pagal EGADP skiriama lėšų paramai universitetų studentų dalyvavimui mokymo programose, skirtose aukšto lygio skaitmeniniams įgūdžiams ugdyti, investuojant į vadinamąsias išmaniąsias laboratorijas, kuriose studentai galėtų įgyti skaitmeninį raštingumą ir gebėjimą naudotis technologijomis, reikalingą darbo rinkoje, arba valstybės tarnautojams rengiant aukšto lygio skaitmeninių įgūdžių mokymus.

Profesinio mokymo sistemų modernizavimas ir jų patrauklumo didinimas užima svarbią vietą daugelio valstybių narių politikos darbotvarkėje. Estija ėmėsi įgyvendinti reformą, kad padidintų profesinio mokymo sistemos patrauklumą: tai apima naujų mokymo programų, pagal kurias prioritetu tampa kompetencijos, rengimą ir didesnę profesinio mokymo integravimą su kitomis švietimo trajektorijomis (panaikinamas formaliojo švietimo ir neformaliojo mokymosi atotrūkis, taip pat susiejamas bendrasis, profesinis ir taikomasis aukštasis mokslas). Dalyvaujant suinteresuotiesiems subjektams, 2023 m. pradėta teikti naujas paslaugas, pvz., profesinio orientavimo ir lankstaus studijų planavimo, siekiant išlaikyti studentus ir sumažinti studijų nebaigimo lygį. **Graikija** 2024 m. sausio mėn. įgyvendino naujus teisės aktus, kuriais siekiama išplėtoti bendradarbiavimą jos profesinio mokymo sistemoje ir kurti sinergiją įvairiais nacionalinės kvalifikacijų sandaros lygmenimis. Naudodamasi EGADP parama, valdžios institucijos toliau diegia profesinio mokymo kokybės kontrolės sistemą, kad būtų vertinami profesinio mokymo rezultatai ir gerinama jo atitiktis darbo rinkos poreikiams. **Ispanija** keliais reglamentavimo pakeitimais nuo 2023 m. vidurio iki 2024 m. padidino profesinio mokymo valdymo lankstumą, integravo skaitmeninius įgūdžius, reglamentavo pirminio, vidutinio ir aukšto lygio mokymo ciklą mokymo programos organizacinius aspektus, taip pat profesinio mokymo sistemos komponentus, tokius kaip nacionalinio profesinių kvalifikacijų katalogo ir registrų kūrimas, atnaujintos ir suderintos Bendrosios profesinio mokymo tarybos darbo taisyklės ir nustatytos aukštesniojo profesinio mokymo kvalifikacijos bei susiję minimalieji mokymo reikalavimai. **Kipras**, naudodamasis EGADP parama, nuo 2024 m. birželio mėn. atnaujina profesinio mokymo programas, kad būtų sumažinta įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis darbo rinkoje. **Vokietija** 2023 m. liepos mėn. iš dalies pakeitė savo Švietimo ir mokymo įstatymą ir nustatė subsidijuojamas profesinio orientavimo tikslais organizuojamas stažuotes, judumui skirtas dotacijas, įtraukė priėmimo į profesinį mokymą kvalifikacijas asmenims su negalia, o kartu išplėtojo valstybės finansuojamo profesinio mokymo galimybes, ypač tose srityse, kuriose galimybių ribotos.

Kai kurios šalys taip pat nemažai investuoja į savo profesinio mokymo sistemas. Kipras pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą atnauja savo profesinio mokymo infrastruktūrą tokiomis iniciatyvomis kaip naujos technikos mokyklos statyba Limasolyje, kuri turi būti užbaigta iki 2026 m. birželio mėn., ir vėlesnis 20 laboratorijų modernizavimas siekiant spręsti įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties darbo rinkoje problemas. **Švedijos** 2024 m. biudžete papildomai skirta 1,36 mlrd. SEK (15,2 mlrd. EUR) regioniniam suaugusiųjų profesiniam mokymui, kad būtų sukurta apie 16 500 papildomų suaugusiųjų profesinio mokymo vietų ir apie 3 000 aukštesniojo profesinio mokymo vietų visiems mokslo metams. Be to, pagal Švedijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą remiama dar 16 900 papildomų regioninio suaugusiųjų profesinio mokymo vietų ir 14 900 aukštesniojo profesinio mokymo vietų visiems mokslo metams. **Lenkija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą kuria sektorinius įgūdžių centrus, veiksiančius panašiai kaip profesinės kompetencijos centrai ir tenkinsiančius kelių grupių (pvz., suaugusiųjų, studentų, jaunimo, profesinių mokyklų mokytojų ir darbuotojų) poreikius. Pagrindiniai šios iniciatyvos partneriai bus, be kita ko, profesinės mokyklos, aukštosios mokyklos, įmonės ir darbdavių organizacijos, vietos valdžios institucijos, taip pat mokslinių tyrimų ir plėtros centrai. **Ispanija**, naudodamasi ESF+ parama ir remdamasi jos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planu, investuoja į profesinio mokymo skaitmeninę ir žaliąją pertvarą, skiriant dėmesį mokytojų rengimui, modernizuotoms klasėms su mokomaisiais technologinio darbo vietų modeliais, taip pat 50 kompetencijos centrų tinklo, skatinsiančio mokslinius tyrimus ir inovacijas, kūrimui. **Portugalija** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą siekia įgyvendinti reformą, kuria siekiama sustiprinti bendrą švietimo ir mokymo politikos koordinavimą, atnaujinti nacionalinę kvalifikacijų katalogą, įtraukiant naujus įgūdžius ir profesijas, skatinti vykdyti tikslines suaugusiųjų raštingumo ugdymo programas, skirtas menkų įgūdžių asmenims, ir spręsti socialinės bei ekonominės nelygybės problemas, tuo tikslu perorganizuojant profesinio mokymo tinklą. Ši reforma papildoma nemažomis investicijomis į 365 specializuotų technologijų centrų mokyklose ir profesinėse įstaigose kūrimą ir atnaujinimą, taip pat investicijomis į 111 viešųjų profesinio mokymo centrų – bus statomi nauji ar renovuojami esami centrai ir perkama pažangi technologinė įranga tokiose srityse kaip skaitmenizacija, atsinaujinančiųjų išteklių energija ir ketvirtoji pramonės revoliucija.

Kai kuriose valstybėse narėse skatinamas mokymasis darbo vietoje ir pameistrystė. Bulgarija 2024 m. kovo mėn. pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą iš dalies pakeitė savo profesinio mokymo reglamentavimo sistemą ir išplėtė bendradarbiavimą su darbdaviais, visų pirma per mokymąsi darbo vietoje ir dualinį profesinį mokymą. **Prancūzija** 2023 m. liepos mėn. priėmė naują įstatymą, kuriuo siekiama skatinti tarptautinį pameistrių judumą pagal programą „Erasmus besimokantiems amato“. **Vokietijos** pirminio ir tęstinio rengimo ir mokymo aljansas 2023 m. gegužės mėn. pristatė savo 2023–2026 m. laikotarpio prioritetus, įskaitant dualinio mokymo stiprinimą federalinės vyriausybės, federalinių žemių, pramonės ir profesinių sąjungų pastangomis. **Estija**, siekdama derinti profesinį mokymą prie visuomenės poreikių, 2023 m. gruodžio mėn. pratęsė savo profesinio mokymo ir aukštojo mokslo plėtros programą PRÕM+ iki 2027 m. Pagal šią programą bus kuriamos naujos mokymo vietos nacionalinio prioriteto ir ekonomikos augimo sektoriuose, remiantis darbdavių poreikiais ir atsižvelgiant į jų pasirengimą, ne mažiau kaip 30 proc. visų vietų skiriant jaunuoliams iki 26 metų, neturintiems profesinės kvalifikacijos. Naudodamasi ESF+ bendru finansavimu ir pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą **Graikija** numato iki 2024 m. pabaigos atkurti valstybinės užimtumo tarnybos profesines pameistrių mokyklas (DYPA EPAS), kaip neatsiejamą vyriausybės profesinio mokymo ir jaunimo užimtumo strategijos dalį.

Valstybės narės toliau remia aukštojo mokslo modernizavimą valdymo reformomis ir priemonėmis, skirtomis tarptautinimui didinti. Rumunija pagal savo EGADP skyrė dotacijas apie 70 proc. savo universitetų (61 įstaigos) skaitmenizacijai siekiant stiprinti skaitmeninę ekosistemą, taip pat ne mažiau kaip 100 000 pedagogų gaus mokymą, kuriuo bus tobulinami skaitmeninės pedagogikos įgūdžiai. Naudodamasi ESF+ parama šalis taip pat 2024 m. rugsėjo mėn. pradėjo programą „Pirmasis studentas šeimoje“, kuria siekiama didinti aukštojo mokslo prieinamumą nepalankioje padėtyje esančioms ir nepakankamai atstovaujamos grupės ir mažinti universitetinių studijų nebaigimo atvejų skaičių. Keliose valstybėse narėse pradedamos valdymo reformos, skirtos kompetencijai didinti, moksliniams tyrimams ir tarptautinimui skatinti. **Bulgarijoje** naujuoju Mokslinių tyrimų ir inovacijų įstatymu, kuris 2024 m. balandžio mėn. priimtas kaip ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytos reformos dalis, siekiama kurti dinamišką, į rezultatus orientuotą ir efektyvią mokslinių tyrimų ir inovacijų aplinką. **Benilukso ir Baltijos šalys** nuo 2024 m. gegužės mėn. įgyvendina tarptautinę diplomų pripažinimo sutartį, kuri atvėrė galimybę abipusiškai pripažinti aukštojo mokslo kvalifikacijas. Kai kurios valstybės narės taip pat imasi priemonių, kad mokslas taptų prieinamesnis nepalankioje padėtyje esančioms grupėms. **Lietuvoje** apie 1 300 studijų vietų, arba apie 10 proc. visų valstybės finansuojamų vietų, numatyta skirti studentams, kurie dėl savo socialinės ir ekonominės padėties yra pažeidžiami. Sąlygas atitinkantys būsimi studentai nuo 2024 m. rugsėjo mėn. gali teikti prašymus dėl priėmimo į studijas per atskirą konkursinę eilę, kurioje jiems keliama tie patys akademiniai stojimo reikalavimai. **Portugalija** taip pat įveda kvotas nepalankioje ekonominėje padėtyje esantiems studentams, kartu plėsdama aukštojo mokslo prieinamumą Portugalijos išeivijai ir didinama vyresnio amžiaus (vyresnių nei 23 metų) studentų kvotas. Numatoma 2021–2026 m. laikotarpiu 78 proc. padidinti studentų apgyvendinimo pajėgumus (tai remiant daugiausia dabartinėmis investicijomis pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą). **Ispanija** plečia stipendijų prieinamumą pažeidžiamiems studentams, tam skirtas finansavimas 2023–2024 m. siekė 1 mlrd. EUR ir taip suteiktos stipendijos 300 000 studentų, arba apie 25 proc. bakalauro ir magistrantūros studentų valstybiniuose universitetuose. Stipendijų didinimas taip pat remiamas pagal Ispanijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą – tai būtų universitetų sistemos platesnio masto reformos, kuria, be kita ko, planuojama skatinti didesnę aukštojo mokslo prieinamumą, dalis. Be to, per pastaruosius penkerius metus vidutinė stipendijos suma padidinta 29 proc. Siekdama, kad aukštasis mokslas būtų prieinamesnis studentams su negalia, **Prancūzija** šešioms universitetams 2024 m. suteikė 10 mln. EUR finansavimą, skirtą tam, kad būtų galima plėtoti įtraukaus švietimo ir prieinamo mokymo geriausią praktiką ir dalytis jos pavyzdžiais.

Diegiamos naujos prognozavimo sistemos, kad būtų galima numatyti įgūdžių poreikius darbo rinkoje. Suomija 2023 m. gruodžio mėn. pradėjo programą, pavadintą „Gero darbo programa“, kuria siekiama tenkinti sveikatos priežiūros, socialinės gerovės sistemos ir pagalbos tarnybų darbuotojų poreikius, stiprinant žinių bazę ir gebėjimą numatyti būsimus personalo įdarbinimo ir mokymo reikalavimus. **Ispanija ir Švedija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus nustato įgūdžių poreikius siekdamos derinti mokymo ir perkvalifikavimo pastangas prie darbo rinkos poreikių, įskaitant skaitmeninei ir žaliajai pertvarkai itin svarbius įgūdžius. Ispanija tai darys vykdydama tyrimų programas, grindžiamas apklausomis įvairiuose sektoriuose.

Valstybės narės ėmėsi priemonių siekdamos toliau ugdyti gyventojų skaitmeninius įgūdžius, kad būtų tenkinami skaitmeninės pertvarkos poreikiai. Bulgarija 2024 m. kovo mėn. iš dalies pakeitė savo profesinio mokymo reglamentavimo sistemą, kaip numatyta šalies ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane, kad būtų atsižvelgiama į kintančius profesinius poreikius, be kita ko, žaliajame ir skaitmeniniame sektoriuose. 2024 m.

birželio mėn. šalis sukūrė IRT modulį, skirtą skaitmeninių įgūdžių testams ir savarankiškai atestacijai be formaliojo mokymo; ši galimybė suteikta pagal jos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. **Portugalija** 2024 m. sausio mėn. pradėjo profesinio mokymo programos „Užimtumas + skaitmenizacija 2025“ antrąjį etapą. **Vengrija** 2024 m. pradėjo projektus, pagal kuriuos rengiamas ir įgyvendinamas skaitmeninių įgūdžių ugdymas pagal „2021–2027 m. skaitmeninio atnaujinimo veiksmų programą plus“, bendrai finansuojamą ESF+ lėšomis. **Ispanija** 2023 m. liepos mėn. nustatė skaitmeninių mokymo kompetencijų pripažinimo procedūrą ir pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą siekia, kad iki 2025 m. pabaigos bent 825 000 asmenų būtų mokomi suteikiant jiems skaitmeninei, ekologiškai bei gamybos pertvarkai reikalingų įgūdžių. **Latvija** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2023 m. liepos mėn. sukūrė bendrą sistemą, pagrįstą piliečiams skirta Europos skaitmeninės kompetencijos programa („DigComp“): joje vertinami ir planuojami mokymosi rezultatai, kai siekiama įgyti skaitmeninių įgūdžių, be kita ko, neformaliojo švietimo. **Liuksemburgas** 2023 m. spalio mėn. paskelbė baltąją knygą dėl naujosios pradinio ir pagrindinio ugdymo programos, apimančios skaitmeninius įgūdžius, susijusius su kibernetiniu saugumu ir gebėjimu naudotis žiniasklaidos priemonėmis (vienu iš keturių pagrindinių šios programos teminių ramsčių). Valstybės narės taip pat parengė skaitmeninių įgūdžių rėmimo strategijas. **Rumunijoje** 2023 m. gruodžio mėn. priimtoje 2023–2027 m. nacionalinėje suaugusiųjų mokymo strategijoje ir 2024 m. gegužės mėn. priimtoje 2024–2030 m. nacionalinėje suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą strategijoje akcentuojama žaliųjų ir skaitmeninių įgūdžių ugdymo svarba. **Latvija** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2023 m. rugpjūčio mėn. priėmė skaitmeninės sveikatos strategiją, apimančią įvairius aspektus, tokius kaip tarpvalstybinis keitimasis duomenimis ir skaitmeniniai įgūdžiai. Siekiant užtikrinti, kad skaitmeninės galimybės būtų prieinamos visiems, be kita ko, ugdant skaitmeninius įgūdžius ir skaitmeninį raštingumą, 2023 m. rugpjūčio mėn. paskelbtos **Airijos** skaitmeninės įtraukties veiksmų gairės. **Čekija** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą sukūrė viešą kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo kursų duomenų bazę; numatyta, kad kvalifikacijos kėlimas ar perkvalifikavimas skaitmeninių įgūdžių srityje turi būti suteiktas ne mažiau kaip 65 000 asmenų iki 2025 m. pabaigos.

Siekiant skatinti žaliajai pertvarkai reikalingų įgūdžių ir kompetencijų įgijimą įgyvendinamos reguliavimo ir investavimo iniciatyvos. **Malta** 2023 m. rugsėjo mėn. pradėjo taikyti finansines paskatas, kad padėtų vietos darbdaviams ir darbuotojams kelti kvalifikaciją, be kita ko, įtraukiant žaliasias kompetencijas. **Kipras** skiria dėmesį investicijoms į žaliąją infrastruktūrą profesinėse mokyklose ir peržiūri planus dėl žaliosios profesinės mokyklos statybos Larnakoje, finansuojamos Teisingos pertvarkos fondo lėšomis (nuo 2023 m. liepos mėn.). **Portugalijoje** valstybinė užimtumo tarnyba ir Atsinaujinančiųjų išteklių energetikos asociacija 2023 m. birželio mėn. nustatė Energetikos pertvarkos mokymo centro (CTE) steigimo tvarką; jame bus ir darbuotojams, ir bedarbiams teikiamas su energetikos pertvarka ir klimato srities veiksmis susijęs mokymas, apimantis ir atsinaujinančiųjų išteklių bei žaliojo vandenilio energetiką. Pagal EGADP lėšomis remiamas programos apie 25 000 asmenų bus mokomi, kad įgytų žaliųjų įgūdžių. Kelios valstybės narės, tarp jų **Ispanija** ir **Čekija**, pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus taip pat investuoja į žaliajai pertvarkai reikalingus įgūdžius. **Graikijos** valstybinė užimtumo tarnyba 2024 m. rugsėjo mėn. pradėjo naują EGADP lėšomis remiamą programą, pagal kurią 50 000 darbuotojų įgis ir tobulins žaliuosius įgūdžius.

Svarbus politikos tikslas valstybėse narėse tebėra suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje didinimas, ypač daug dėmesio skiriant žemos kvalifikacijos asmenims, ir daugelyje šalių kuriamos individualiųjų mokymosi sąskaitų bei mikrokredencialų

sistemos. Ispanija pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą ir naudodamasi ESF+ parama nustatė orientacinius metmenis, pagal kuriuos vertinamos ir patvirtinamos esminės kompetencijos, suaugusiųjų įgyjamos per darbo patirtį, neformalųjį mokymą ir savaiminį mokymąsi; taip siekiama padėti suaugusiesiems, turintiems menkus pagrindinius įgūdžius, pradėti mokytis. **Malta** 2023 m. lapkričio mėn. priėmė 2023–2030 m. nacionalinę mokymosi visą gyvenimą strategiją, kurioje skiriama daugiau dėmesio pažeidžiamiausiems asmenims, suteikiant jiems įvairių galimybių dalyvauti aukštos kokybės mokymosi veikloje visą gyvenimą. Kelios valstybės narės taip pat kuria individualių mokymosi sąskaitų sistemas, kad suaugusieji galėtų pasirinkti individualiems poreikiams pritaikytas mokymosi trajektorijas. Vykdamas **Belgijos** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytą reformą nuo 2023 m. kiekvienam darbuotojui, dirbančiam visą darbo laiką, suteikta individuali teisė į keturias dienas trunkantį mokymą (nuo 2024 m. jis prailgintas iki penkių dienų); tai administruojama per 2024 m. balandžio mėn. pradėjusią veikti Federalinės mokymosi sąskaitos (FLA) platformą. **Slovakija** planuoja pradėti naują suaugusiųjų mokymosi finansavimo per individualiąsias mokymosi sąskaitas programą ir skirti dėmesio tarpžinybiniam mokymosi visą gyvenimą koordinavimui, kurį palaikyti padės elektroninė individualių mokymosi sąskaitų platforma (EPIVU), sukurta naudojant ES lėšas. Taip pat **Latvijoje, Lietuvoje, Kipre ir Kroatijoje** naudojantis EGADP ir (arba) ESF+ parama kuriamos individualiosios mokymosi sąskaitos ir išplečiamas mokymosi galimybių prieinamumas suaugusiesiems per suasmenintas prieinamas platformas. Be to, siekdamos skatinti mokymąsi visą gyvenimą valstybės narės vysto mikrokredencialų sistemas. **Estija** 2023 m. iš dalies pakeitė savo Suaugusiųjų švietimo įstatymą, kad mikrokvalifikacijų sistema būtų išplėsta ir apimtų profesinį rengimą bei suaugusiųjų mokymą, nustatant mikrokvalifikacijų apibrėžtis, programų apimtį, reikalavimus, mokymo teikimo principus ir kokybės užtikrinimo mechanizmą. **Ispanija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą siekia paskelbti mikrokredencialų sistemos kūrimo veiksmų planą; numatoma, kad po konsultacijų su suinteresuotaisiais subjektais šį planą parengs Universitetų ministerija. Tai apima, be kita ko, skatinimą naudotis mikrokredencialais siekiant didinti jų paklausą tarp suaugusiųjų ir darbdavių, gerinti jų kokybę bei aktualumą ir remti lygias galimybes jų įgyti.

Pagal sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą ir kitas iniciatyvas toliau skatinamos struktūrinės reformos ir priemonės, kuriomis remiamas jaunimo įsidarbinimo galimybių didinimas. Pagal sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą valstybės narės įsipareigojo užtikrinti, kad visiems asmenims iki 30 metų, tapusiems bedarbiais ar baigusiems formalųjį mokymąsi, būtų per keturis mėnesius pateiktas kokybiškas pasiūlymas dirbti, toliau mokytis, dalyvauti pameistrystės programoje arba stažuotis. **Vengrija** 2024–2029 m. laikotarpiu teikia darbo užmokesčio subsidijas ir mokymą nesimokantiems, nedirbantiems ir mokymuose nedalyvaujantiems (NEET) 15–29 metų jaunuoliams pagal savo nacionalinę sustiprintą jaunimo garantijų programą, bendrai finansuojamą ESF+ lėšomis pagal sustiprintą ekonominės plėtros ir inovacijų veiksmų programą. **Portugalijoje** per Tarptautinės darbo organizacijos remiamą tyrimą peržiūrimas NEET jaunimo profilis nacionaliniame jaunimo garantijų plane: siekiama aprėpti neregistruotus bedarbius ir ekonomiškai neaktyvius jaunuolius. **Ispanija** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą priėmė savo nacionalinį „Jaunimo garantijų planą +“, pagal kurį siekiama gerinti NEET jaunuolių kvalifikaciją, kad jie įgytų įgūdžių, reikalingų NEET jaunimo registracijos darbo rinkoje procesui pradėti. **Italijoje** nuo 2024 m. rugsėjo mėn. vadinamuoju sanglaudos dekretu, skirtu padėti jaunimui, darbdaviai atleidžiami nuo socialinio draudimo įmokų už jaunesnius nei 35 metų darbuotojus, įdarbinamus pagal neterminuotas sutartis, jeigu jie niekuomet anksčiau nėra sudarę neterminuotos darbo sutarties. **Belgijoje**, naudojantis ESF+ ir EGADP parama, nuo 2024 m. balandžio mėn. pradėtas didesniu mastu įgyvendinti projektas „Coup de Boost“,

pagal kurį 18–29 metų jaunuoliams, nutolusiems nuo darbo rinkos, padedama įgyti kvalifikaciją, pradėti studijas ar susirasti darbą.

Kai kurios valstybės narės įgyvendina priemones, kuriomis remiamas vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo ilginimas, taip siekiant valdyti demografinius pokyčius. Suomijoje 55 metų sukakę darbo netekiantys asmenys nuo 2023 m. turi teisę gauti išmoką saugumui pereinamuoju laikotarpiu užtikrinti: ją gaudami jie gali pasinaudoti galimybėmis mokytis ir laikotarpiu po išėjimo apie darbo netekimą išeiti ilgesnių mokamų atostogų, per kurias galėtų susirasti kitą darbą. Pagal **Estijos** 2024–2029 m. užimtumo programą teikiamos su darbo rinka susijusios paslaugos į pensiją išėjusiems asmenims, siekiantiems vėl įsidarbinti, apimančios mokymą ir paramą kvalifikacijai bei verslumui. Šias iniciatyvas, kuriomis skatinama vėlinti išėjimą į pensiją, reikėtų traktuoti kaip derinamas su pensijų priemonėmis (žr. 2.4.2 skirsnį). **Liuksemburgas** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą pradėjo mokymo programą „FutureSkills“, pagal kurią konkrečiai skiriama dėmesio 45 metų ir vyresniems darbo ieškantiems asmenims, siekiant suteikti jiems socialinių emocinių, skaitmeninių ir vadovavimo įgūdžių, kad jiems būtų lengviau artimiausiu metu reintegrotis į darbo rinką.

Imamasi priemonių siekiant remti moterų užimtumą ir mažinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą; tai apima pastangas mažinti profesinę lyčių segregaciją ir didinti darbo užmokesčio skaidrumą. Malta nuo 2025 m. sausio mėn. teisiškai įtvirtins vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą principą, pagal kurį bus įpareigota vienodai mokėti visiems darbuotojams, įskaitant laikinuosius ir pagal rangos sutartis dirbančius darbuotojus. Malta taip pat pradėjo bandomąjį vienodo užmokesčio priemonės projektą, siekdama palengvinti vienodo darbo užmokesčio taikymą ir aptikti bei ištaisyti galimą nepagrįstą darbo užmokesčio nelygybę organizacijose, kuriose dirba ne mažiau kaip 50 darbuotojų ir kurioms yra suteiktas lygybės ženklas. **Airijoje** bus išplėsti pranešimo apie vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą reikalavimai: 2024 m. jie bus pradėti taikyti darbdaviams, turintiems daugiau kaip 150 darbuotojų, o 2025 m. – darbdaviams, turintiems 50 ar daugiau darbuotojų. Airijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane yra numatyta investicija į perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo programą su nustatytais dalyvaujančių moterų dalies tikslais. **Estija** 2024 m. balandžio mėn. pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą pradėjo taikyti naują skaitmeninę priemonę, pavadintą Darbo užmokesčio veidrodžiu (est. *Palgapeegel*), skirtą padėti darbdaviams analizuoti ir mažinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą. **Italijoje** pagal 2024 m. Biudžeto įstatymą privačiojo sektoriaus darbdaviai, įdarbinantys bedarbes, nukentėjusias nuo smurto, ir vadinamosios išmokos laisvei (it. *reddito di libertà*) gavėjas, atleidžiami nuo dalies socialinio draudimo įmokų mokėjimo (iki 100 proc. ir iki 8 000 EUR sumos). Be to, šalyje padidintas minėtai išmokai skirto fondo „Fondo per il reddito di libertà“ finansavimas siekiant padėti skurdžiai gyvenančioms moterims, nukentėjusioms nuo smurto, pasiekti ekonominę nepriklausomybę ir emancipaciją. Tam skirti finansiniai asignavimai 2024–2026 m. laikotarpiu didinami kasmet po 10 mln. EUR, o nuo 2027 m. kasmet po 6 mln. EUR. **Ispanija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą kuria ir numato iki 2025 m. pabaigos įsteigti naują socialinio ir su užimtumu susijusio orientavimo tarnybą, kuri padės nuo smurto nukentėjusioms moterims, įskaitant prekybos žmonėmis ir seksualinio išnaudojimo aukas, – joms teiks pagalbą įsidarbinti, teises konsultacijas, psichologinę ir emocinę paramą. Pagal **Austrijos** 2024–2025 m. intensyvią integracijos į darbo rinką programą, laikantis strateginio veiksmų plano, skirto kvalifikuotų darbuotojų trūkumui mažinti, teikiama prie poreikių pritaikyta parama pabėgėlėms, suteikiant joms galimybių dalyvauti vokiečių kalbos kursuose, gauti kvalifikacijos pripažinimą ir profesinio orientavimo paslaugas. **Prancūzija** 2023 m. liepos mėn. priėmė teisės aktus, pagal kuriuos skiriamos, be kita ko, ligos išmokos moterims,

patyrusioms persileidimą, taip pat joms suteikiama 10 savaičių trukmės apsauga nuo atleidimo iš darbo, psichikos sveikatos priežiūra ir geresnė medicinos pagalba (visa tai pradedama taikyti nuo 2024 m.).

Valstybės narės ėmėsi priemonių profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrai gerinti, visų pirma, į nacionalinę teisę perkelė Profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros direktyvą¹⁷⁹, įskaitant sąlygų, kuriomis išeinama atostogų dėl šeiminių priežasčių, gerinimą. **Liuksemburge** nuo 2023 m. liepos mėn. suteikiamos tėvystės atostogos asmeniui, pagal nacionalinę teisę pripažįstamam antruoju iš tėvų. **Danijos** iš dalies pakeistu Motinystės atostogų įstatymu nuo 2024 m. kovo mėn. užtikrinama, kad vaiko priežiūros atostogos (48 savaitės) būtų vienodai padalijamos abiem tėvams (po 24 savaitės), o nepilnose šeimose kelias savaites atostogų galima perleisti artimam šeimos nariui. **Italijoje** pagal 2024 m. Biudžeto įstatymą dabar asmenims, išeinantiems vaiko priežiūros atostogų, atlyginimas mokamas taip: pirmąjį mėnesį 80 proc. darbuotojo darbo užmokesčio, antrąjį mėnesį 60 proc. (tik 2024 m. 80 proc.), o paskesnius mėnesius 30 proc. darbo užmokesčio. Lanksčių darbo sąlygų srityje **Airija** integravo Teisės prašyti leisti dirbti nuotoliniu būdu įstatymo projektą į 2023 m. Įstatymą dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros ir įvairių kitų nuostatų, kuriuo nuo 2024 m. kovo mėn. nustatyta prižiūriniųjų asmenų teisė prašyti leisti dirbti nuotoliniu būdu ir lanksčiomis sąlygomis, įskaitant labiau sutelktas darbo valandas ar sutrumpintą darbo laiką. Šiuo įstatymu taip pat leidžiama skirti penkias kasmetinių atostogų dienas medicininiam gydymui dėl sunkios sveikatos būklės, o laikotarpis, kuriuo šiuo metu suteikiama teisė į darbo pertrauką kūdikio maitinimo krūtimi ar motinos pieno paėmimo tikslais, prailginamas nuo šešių mėnesių iki dvejų metų. **Prancūzijoje** nauju 2024 m. balandžio mėn. priimtu įstatymu bus leidžiama darbuotojams kasmet išeiti bent keturių savaičių mokamų atostogų, neatsižvelgiant į jokių laikotarpių, praleistus laikinojo nedarbingumo atostogose.

Dedamos pastangos stiprinti asmenų su negalia įtrauktį į darbo rinką. **Airijoje** 2023 m. rugsėjo mėn. pradėta teikti darbo užmokesčio subsidija kaip finansinė parama darbdaviams, įdarbinantiems asmenis su negalia; minimalus darbo valandų skaičius per savaitę, būtinas norint gauti šią paramą, nuo 2024 m. balandžio mėn. sumažintas nuo 21 iki 15 valandų. Be to, naudodamasi ESF+ parama **Airija** 2024 m. rugpjūčio mėn. pradėjo programą „WorkAbility“, pagal kurią bus, be kita ko, remiamos organizacijos, galinčios suteikti dalyviams pažangių būdų gauti išsilavinimą, mokytis ir dirbti (įskaitant savarankišką darbą). **Austrija** 2023 ir 2024 m. skyrė papildomą 30 mln. EUR sumą asmenų su negalia dalyvavimui darbo rinkoje gerinti, be kita ko, didelės infliacijos poveikiui sušvelninti. **Švedijoje** valstybinės užimtumo tarnybos (VUT) 2024 m. darbo reglamentavimo raštu nustatytas įpareigojimas greičiau nustatyti negalią, turinčią įtakos darbo ieškančių asmenų darbingumui, kad būtų galima imtis tinkamesnių intervencijų ir padidinti dalyvių, gaunančių darbo užmokesčio subsidijas, skaičių, taip skatinant didesnę asmenų su negalia užimtumą.

Intasi kelių iniciatyvų gerinti trečiųjų šalių piliečių integraciją. **Liuksemburge** 2024 m. sausio mėn. įsigaliojo naujas įstatymas dėl kultūrų sambūvio, kuriuo sudaromos sąlygos sklandesnei migrantų kilmės asmenų integracijai. **Graikija**, pasinaudodama ESF+, teiks paramą trečiųjų šalių piliečiams, kad palengvintų jų integraciją į darbo rinką. Be to, naudojantis EGADP parama, 8 000 pabėgėlių šalyje dalyvauja stažuočių programose privačiojo sektoriaus įmonėse ir taip įgyja galimybę integruotis į darbo rinką. **Austrijoje** laikinosios apsaugos gavėjams išduodama ES mėlynoji kortelė, kurią turint lengviau gauti

¹⁷⁹ Žr. [2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą \(ES\) 2019/1158 dėl tėvų ir prižiūriniųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES](#).

įvairias išmokas, priežiūrą ir paslaugas. Be to, mėlynosios kortelės turėtojams teikiama parama integruotis į darbo rinką, siūlant jų poreikius atitinkančių priemonių, kaip antai informacinės medžiagos įvairiomis kalbomis, galimybių įgyti kvalifikaciją ir gauti konsultacijų dėl kvalifikacijos pripažinimo, vokiečių kalbos kursų, kompetencijos vertinimų ir aktyvaus įdarbinimo priemonių. **Vokietijoje** nuo 2023 m. lapkričio mėn. asmenys, turintys pripažintą kvalifikaciją, gali dirbti kvalifikuotą darbą (išskyrus darbą pagal reglamentuojamas profesijas), o ES mėlynosios kortelės reikalavimai sušvelninti sumažinant darbo užmokesčio slenkstines ribas ir supaprastinant IT specialistų atvykimo tvarką. Nuo 2024 m. kovo mėn. darbuotojai užsieniečiai, turintys bent dvejų metų patirtį ir gavę darbo pasiūlymą, gali dirbti be formalios kvalifikacijos pripažinimo, išskyrus darbą pagal reglamentuojamas profesijas.

2.3. 7-oji gairė. Darbo rinkų veikimo gerinimas ir socialinio dialogo veiksmingumo didinimas

Šiame skirsnyje apžvelgiama, kaip įgyvendinama 7-oji užimtumo gairė, pagal kurią valstybėms narėms rekomenduojama gerinti darbo rinkų veikimą ir didinti socialinio dialogo. Tai apima, be kita ko, lankstumo ir užimtumo garantijų subalansavimą darbo rinkos politikoje, darbo rinkos segmentacijos prevenciją, prisitaikymą prie naujų darbo metodų, taip pat užtikrinimą, kad aktyvi darbo rinkos politika būtų veiksminga, ir kovą su nedeklaruojamu darbu. Šie tikslai atitinka Europos socialinių teisių ramsčio 4 principą (aktyvi parama užimtumui), 5 principą (saugus ir lankstus užimtumas), 7 principą (informavimas apie įdarbinimo sąlygas ir apsaugą atleidimo atveju), 8 principą (socialinis dialogas ir darbuotojų dalyvavimas), 10 principą (sveika, saugi ir gerai pritaikyta darbo aplinka) ir 13 principą (bedarbio pašalpos). Remiantis esama nacionaline praktika, taip pat aptariamas socialinio dialogo skatinimas ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas. 2.3.2 skirsnyje aprašomos politikos priemonės šiose srityse valstybių narių taikomos.

2.3.1. Pagrindiniai rodikliai

Nors kai kurie darbuotojai labai vertina lankstumą, darbo rinkos segmentacija ilgainiui gali neigiamai paveikti socialinį sąžiningumą. Kai kurioms grupėms, ypač jaunimui ir aukštos kvalifikacijos asmenims, nenuolatinis darbas ir darbas ne visą darbo laiką gali būti lengvesnis būdas patekti į darbo rinką ir ugdyti įgūdžius, be to, tai teikia daugiau lankstumo ir padeda užtikrinti geresnę profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Vis dėlto ilgalaikiai darbuotojų darbo garantijų ir darbo sąlygų skirtumai (dažnai turintys padarinių galimybėms gauti socialinę apsaugą) lemia atotrūkį, kuris nelaikomas socialiai sąžiningu ir dėl kurio dažnai didėja nelygybė¹⁸⁰. Visų pirma, su laikinuoju įdarbinimu siejamas didesnis netikrumas dėl darbo santykių, kai toks įdarbinimas nėra tarpinis žingsnis pereinant prie neterminuotų darbo sutarčių. Dėl to atsirandantis nesaugumas taip pat prisideda prie mažiau palankių darbo sąlygų tam tikruose sektoriuose ir profesijose, kuriems būdingas didelis ir ilgalaikis darbo jėgos trūkumas¹⁸¹. Darbo rinkos segmentaciją galima mažinti, be kita ko, prie poreikių pritaikyta aktyvia darbo rinkos politika, kuria skatinamas aukštynkryptis darbo jėgos judumas, taip pat paskatomis darbdaviams samdyti ir išlaikyti darbuotojus.

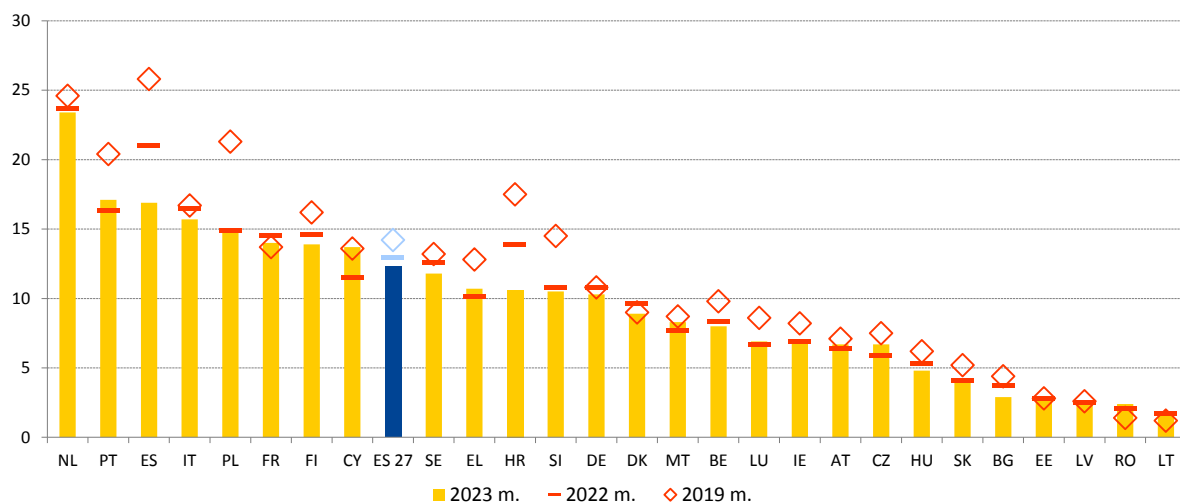
¹⁸⁰ Eurofound, [Labour market segmentation](#), European Industrial Relations Dictionary, 2019.

¹⁸¹ Žr. European Commission, [Employment and Social developments in Europe 2024](#), Publications Office of the European Union, 2024.

ES esant aukštam užimtumo lygiui, laikinųjų darbuotojų dalis toliau po truputį mažėjo¹⁸². Ši dalis visoje 20–64 metų darbuotojų populiacijoje sumažėjo nuo 12,9 proc. 2022 m. iki 12,3 proc. 2023 m., taigi yra 2 proc. punktais mažesnė nei prieš pandemiją. Vis dėlto skirtumai tarp valstybių narių tebėra dideli: didžiausią ir mažiausią tokių darbuotojų dalis skiria 21,7 proc. punkto. Nyderlanduose, Portugalijoje, Ispanijoje ir Italijoje 2023 m. užfiksuota laikinojo darbo dalis viršija 15 proc., o Bulgarijoje, Estijoje, Latvijoje, Rumunijoje ir Lietuvoje ji nesiekia 3 proc. (žr. 2.3.1 diagramą).

2.3.1 diagrama. Tęsiasi laikinojo darbo dalies mažėjimo tendencija, nors tarp valstybių narių tebėra didelių skirtumų

Laikinių darbuotojų dalis visoje darbuotojų populiacijoje (20–64 metų, proc., metiniai duomenys)

Pastaba. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR 2022 ir 2023 m. (žr. metaduomenis). CY ir DK duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios.

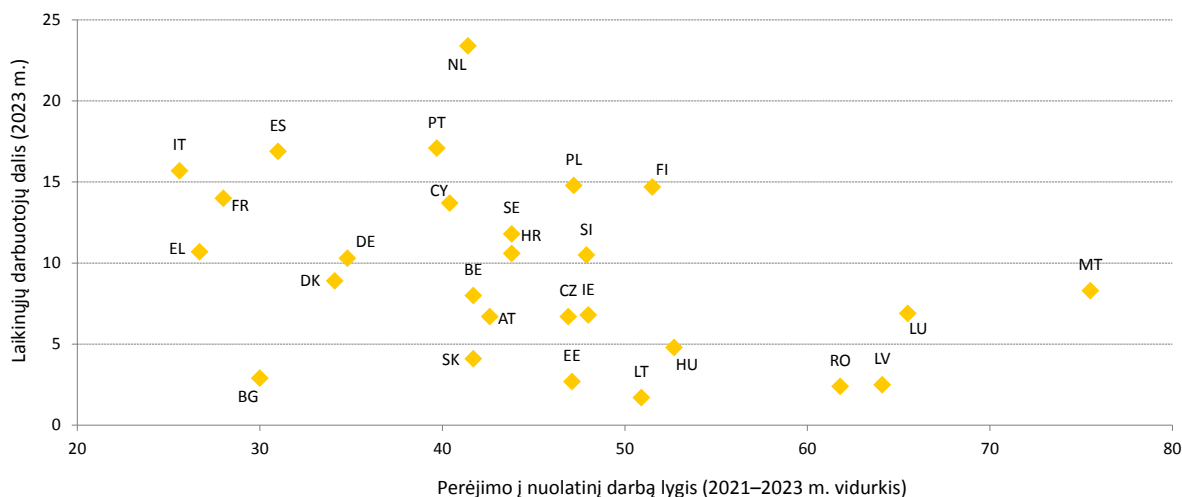
Šaltinis – Eurostatas, [lfsi_pt_a], ES darbo jėgos tyrimas.

Kai kuriose valstybėse narėse terminuotų darbo sutarčių dalis tebėra didelė, o perėjimo į nuolatinį darbą lygis žemas. 2023 m. Italijoje ir Ispanijoje užfiksuota didelė (didesnė nei 15 proc.) terminuotų darbo sutarčių dalis, o kartu menkas perėjimas į nuolatinį darbą (atitinkamai mažesnis nei 30 proc. ir apie 30 proc., žr. 2.3.2 diagramą). Suomijoje, Lenkijoje, Nyderlanduose, Portugalijoje ir Kipre laikinojo darbo dalis buvo didesnė už ES vidurkį, tačiau perėjimo prie neterminuotų darbo sutarčių lygis šiose šalyse buvo palyginti aukštas (40–51 proc.), o tai rodo, kad darbo rinkos yra lanksčios, tačiau gana dinamiškos. Kita vertus, Latvijoje, Rumunijoje ir Lietuvoje terminuotų darbo sutarčių dalis buvo maža (mažesnė nei 3 proc.), o perėjimo į nuolatinį darbą lygis aukštas (50–64 proc.), o tai rodo didelį darbo vietų stabilumą.

¹⁸² Pagal terminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai apibrėžiami kaip darbuotojai, kurių darbo sutarties trukmė ribota ir kurių pagrindinis darbas baigsis po iš anksto nustatyto laikotarpio arba po laikotarpio, kurio trukmė iš anksto nežinoma, tačiau kuris vis vien apibrėžiamas pagal objektyvius kriterijus, tokius kaip užduoties įvykdymas ar laikinai pavaduojamo darbuotojo nebuvimo darbe laikotarpis [lfsi_pt_a]).

2.3.2 diagrama. Tarp valstybių narių yra skirtumų, susijusių su terminuotų darbo sutarčių dalimi ir perėjimo į nuolatinį darbą lygiu

Laikinių darbuotojų dalis visoje (20–64 metų) darbuotojų populiacijoje 2023 m. ir perėjimo į nuolatinį darbą lygis (15–64 metų amžiaus grupėje) (vidutinė 2021, 2022 ir 2023 m. vertė).

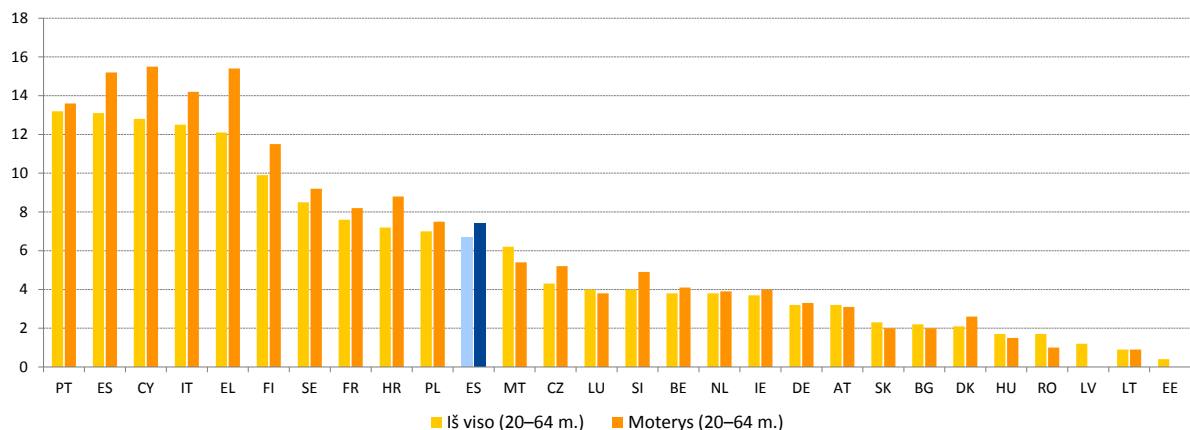

Pastaba. Perėjimo nuo terminuotų prie neterminuotų darbo sutarčių lygio vertinimas apima platesnę 15–64 metų amžiaus grupę. DE, FR, LV darbo jėgos perėjimo į nuolatinį darbą lygis yra 2023 m. duomenys, o LU vertė yra 2022 m. vertė. 20–64 metų amžiaus grupė naudojama laikinajam įdarbinimui vertinti pagal socialinių rodiklių suvestinės pagrindinį užimtumo rodiklį ir susijusių šiamo skirsnyje pateiktą analizę. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR. CY, DK ir FR duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios.

Šaltinis – Eurostatas, [[lfsi_pt_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas, ir [[ilc_lvhl32](#)], ES SPGS.

2.3.3 diagrama. Laikinis darbas ne savo noru yra labiau paplitęs tarp moterų

Laikinąjį darbą ne savo noru dirbančių darbuotojų dalis visoje (20–64 metų) darbuotojų populiacijoje 2023 m.

Pastaba. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR. BG, EE, HR, LV, LT, LU, MT, AT, SI, SK duomenų patikimumas mažas. EE, LV turimi tik bendrieji duomenys pagal kriterijų „Dirbti darbą galima tik pagal terminuotą sutartį“. LU, AT turimi tik moterų ir vyrų duomenys pagal kriterijų „Dirbti darbą galima tik pagal terminuotą sutartį“. SK turimi tik moterų ir vyrų duomenys pagal kriterijų „Nepavyko rasti nuolatinio darbo“. RO turimi tik moterų duomenys pagal kriterijų „Nepavyko rasti nuolatinio darbo“. MT turimi tik moterų ir vyrų duomenys pagal kriterijų „Dirbti darbą galima tik pagal terminuotą sutartį“.

Šaltinis – [[lfsa_etgar](#)] ir [[lfsa_etgar](#)]

Laikinojo darbo ne savo noru padėtis taip pat reikšmingai skiriasi įvairiose ES valstybėse narėse; paprastai tai palyginti dažniau paveikia moteris. Visų laikinųjų

darbuotojų grupėje tų, kurie tokioje padėtyje yra ne savo noru, dalis yra svarbus požymis, kad darbuotojams kyla sunkumų susirasti nuolatinį darbą¹⁸³. Tokių darbuotojų (20–64 metų) procentinė dalis ES 2023 m. buvo 6,7 proc., taigi 0,7 proc. punkto mažesnė nei metais prieš tai. Vis dėlto tarp valstybių narių tebėra didelių skirtumų – atitinkamos dalys yra nuo daugiau kaip 10 proc. Portugalijoje, Ispanijoje, Kipre, Italijoje ir Graikijoje iki mažiau nei 2 proc. Vengrijoje, Rumunijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir Estijoje. Laikinojo darbo ne savo noru dalis apskritai yra didesnė dirbančių moterų grupėje (su keliomis išimtimis, kaip antai Rumunijoje, Maltoje, Bulgarijoje ir Vengrijoje) (žr. 2.3.3 diagramą), nors apskritai šis atotrūkis tebėra gana nedidelis (1,2 proc. punkto), išskyrus Graikiją, Kiprą, Ispaniją, Suomiją ir Kroatiją (šalis, kuriose atotrūkis yra didesnis nei 3 proc. punktai).

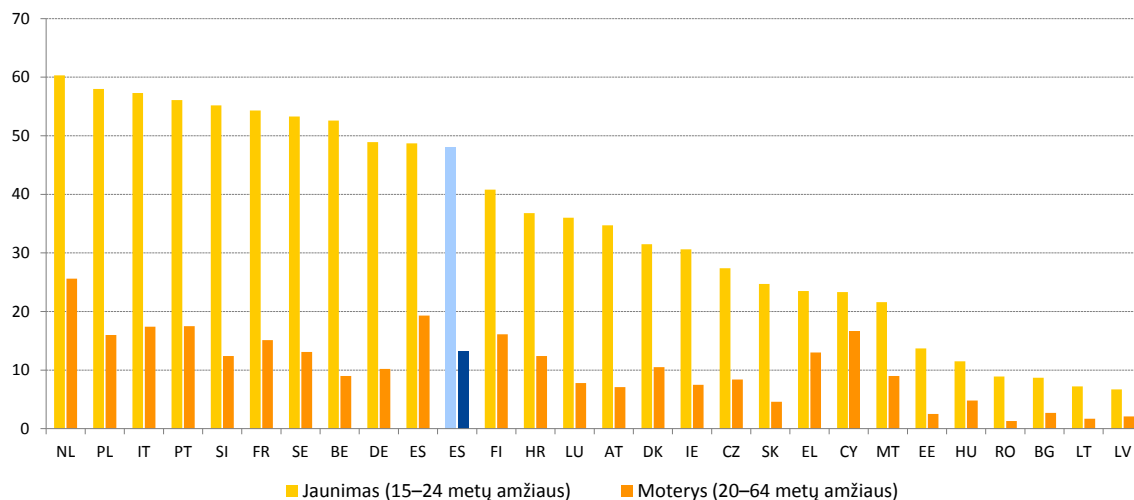
Terminuotos darbo sutartys tebėra labiau paplitusios tarp jaunimo ir moterų. Jaunimo (15–24 metų) laikinojo darbo dalis ES nuo 2022 m. sumažėjo 1,5 proc. punkto ir 2023 m. pasiekė 48,1 proc. Vis dėlto šis lygis yra 37,1 proc. punkto didesnis nei 25–54 metų darbuotojų grupėje. 2023 m. didžiausia pagal terminuotas darbo sutartis dirbančio jaunimo dalis užfiksuota Nyderlanduose, Lenkijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Slovėnijoje (55–60 proc.), o mažiausia dalis – Rumunijoje, Bulgarijoje, Lietuvoje ir Latvijoje (mažesnė nei 10 proc.); žr. 2.3.4 diagramą. Pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių (20–64 metų) moterų dalis ES šiek tiek sumažėjo nuo 13,9 proc. 2022 m. iki 13,2 proc. 2023 m. Didžiausia tokių moterų dalis užfiksuota Nyderlanduose, Ispanijoje, Portugalijoje ir Italijoje (daugiau kaip 17 proc.), o mažiausia – Rumunijoje, Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Bulgarijoje (mažiau nei 3 proc.). Apskritai laikinojo įdarbinimo atotrūkis tarp lyčių ES išliko stabilus, maždaug 2 proc. punktai. 2023 m. (pagal 2022 m. pajamas) dirbančiųjų skurdo rizika laikinųjų darbuotojų grupėje buvo kur kas didesnė (12,6 proc.), palyginti su tais, kurie dirba pagal neterminuotas darbo sutartis (5,2 proc.)¹⁸⁴.

¹⁸³ Laikinasis darbas ne savo noru apibrėžiamas kaip darbas šiais dviem atvejais: kai nepavyko rasti nuolatinio darbo [[lfsa_etgar](#)] ir kai dirbti galima tik pagal terminuotą sutartį [[lfsa_etgar](#)].

¹⁸⁴ Eurostatas [[ilc_iw05](#)], ES SPGS.

2.3.4 diagrama. Jaunimo ir moterų laikinojo darbo dalis įvairiose valstybėse narėse yra labai skirtinga

Laikinųjų darbuotojų dalis visų jaunų (15–24 metų) darbuotojų populiacijoje (proc., 2023 m.) ir laikinųjų darbuotojų dalis visų dirbančių moterų populiacijoje (proc., 2023 m.).

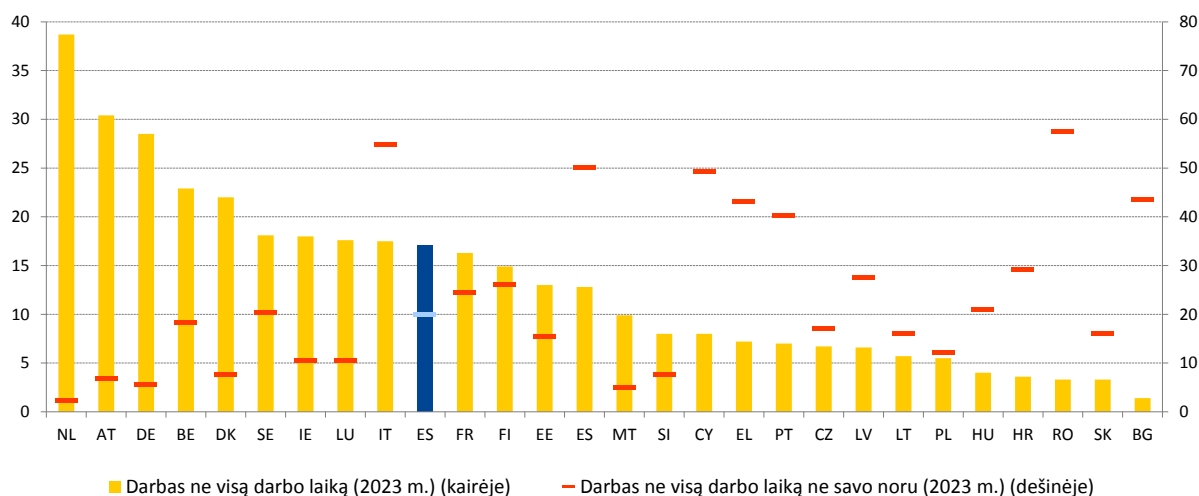
Pastaba. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR (žr. metaduomenis).

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_pt_a](#)] – jaunimas ir [[lfsi_pt_a](#)] – moterys, ES darbo jėgos tyrimas.

Darbo ne visą darbo laiką dalis, lėtai, tačiau tolygiai mažėjusi praėjusius aštuonerius metus, dabar šiek tiek padidėjo, o keliose valstybėse narėse tebėra nemaža darbo ne visą darbo laiką ne savo noru dalis. Esant rekordiškaui aukštam užimtumo lygiui, ne visą darbo laiką dirbančių (20–64 metų) asmenų dalis ES padidėjo nuo 16,9 proc. 2022 m. iki 17,1 proc. 2023 m. Penkiose valstybėse narėse (Nyderlanduose, Austrijoje, Vokietijoje, Belgijoje ir Danijoje) tebebuvo užfiksuojama didesnė nei 20 proc. dalis, o kitose penkiose valstybėse narėse (Bulgarijoje, Slovakijoje, Rumunijoje, Vengrijoje ir Kroatijoje) tokių darbuotojų dalis tebebuvo mažesnė nei 5 proc. (2.3.5 diagrama). Darbo ne visą darbo laiką ne savo noru dalis visoje ne visą darbo laiką dirbančiųjų populiacijoje ES 2023 m. dar sumažėjo 1,6 proc. punkto iki 20 proc., nors tebėra palyginti didelė. Didžiausia tokių darbuotojų dalis (viršijanti 50 proc.) užfiksuota Rumunijoje, Italijoje ir Ispanijoje, o Nyderlanduose, Maltoje ir Vokietijoje atitinkama dalis buvo apie 5 proc. ar dar mažesnė.

2.3.5 diagrama. Darbo ne visą darbo laiką dalis šiek tiek padidėjo, o darbo ne visą darbo laiką ne savo noru atžvilgiu tebėra didelių skirtumų tarp valstybių narių

Darbo ne visą darbo laiką dalis visoje dirbančių asmenų (20–64 metų) populiacijoje ir darbas ne visą darbo laiką ne savo noru, išreikštas viso darbo ne visą darbo laiką (20–64 metų amžiaus grupėje) dalimi (proc., metiniai duomenys).

Pastaba. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR (žr. metaduomenis). MT ir SI darbo ne visą darbo laiką ne savo noru duomenų laiko eilučių patikimumas mažas.

Šaltinis – Eurostatas, [lfsi_pt_a] ir [lfsa_eppgai], ES darbo jėgos tyrimas.

Savarankiškai dirbančių asmenų, neturinčių samdomų darbuotojų, dalis ES išliko palyginti stabili, o tarp valstybių narių esama didelių skirtumų. 2023 m. Sąjungoje buvo apie 17,8 mln. savarankiškai dirbančių asmenų, neturinčių samdomų darbuotojų, ir jie sudarė 9,1 proc. viso užimtumo 20–64 metų amžiaus grupėje¹⁸⁵. Individualus savarankiškas darbas gali reikšti verslumą, tačiau jis taip pat gali būti apgaulingai naudojamas kaip fiktyvus savarankiškas darbas, už kurio slypi priklausomybė grindžiami darbo santykiai¹⁸⁶. 2023 m. didžiausia savarankiškai dirbančių asmenų, neturinčių samdomų darbuotojų, dalis (didesnė nei 13 proc.) užfiksuota Graikijoje, Lenkijoje, Čekijoje ir Italijoje, o mažiausia (mažesnė nei 6 proc.) – Vokietijoje, Liuksemburge, Danijoje ir Švedijoje.

Skaitmeninės darbo platformos, kurios yra vis svarbesnė ES ekonomikos dalis, ne tik teikia darbo galimybių, bet ir kelia konkrečių iššūkių, visų pirma susijusių su darbuotojų užimtumo statusu. Nuo 2016 iki 2020 m. pajamos iš ES platformų ekonomikos išaugo beveik penkis kartus – nuo maždaug 3 mlrd. EUR iki maždaug 14 mlrd. EUR. 2021 m. identifikuota daugiau kaip 500 ES veikiančių skaitmeninių darbo platformų. Per Komisijos tyrimą¹⁸⁷ įvertinta, kad 2020 m. daugiau kaip 28 mln. asmenų ES dirbo per skaitmenines darbo platformas, ir manoma, kad šis skaičius nuolat didėja. Dauguma jų iš tiesų yra savarankiškai dirbantys asmenys, tačiau įvertinta, kad 5,5 mln. yra netinkamai priskirti prie savarankiškai dirbančiųjų. Daugiau kaip pusė per platformas dirbančių asmenų

¹⁸⁵ Eurostatas, [lfsa_egaps] ir [lfsi_emp_a], ES darbo jėgos tyrimas. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR (žr. metaduomenis).

¹⁸⁶ Žr. European Commission, [Employment and Social developments in Europe 2023](#), Publications Office of the European Union, 2023.

¹⁸⁷ Europos Komisija, [Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaitos santrauka“, pridedamas prie pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo](#), Europos Sąjungos leidinių biuras, 2021.

uždirba mažiau nei minimalųjį darbo užmokestį¹⁸⁸. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, ES direktyva dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo¹⁸⁹ siekiama, be kita ko, spręsti fiktyvaus savarankiško darbo skaitmeninėse darbo platformose problemą sudarant sąlygas, kad būtų lengviau teisingai nustatyti užimtumo statusą taikant teisinę samdomojo darbo prezumpciją. Be to, šia direktyva tiek samdomiesiems platformų darbuotojams, tiek savarankiškai per jas dirbantiems asmenims suteikiama naujų teisių, užtikrinant didesnę skaidrumą, sąžiningumą ir atskaitomybę dėl algoritminio valdymo. Ja taip pat sukuriamas pagrindas nacionalinėms institucijoms ir darbuotojų atstovams geriau gauti informaciją iš skaitmeninių darbo platformų ir sustiprinamas socialinis dialogas bei kolektyvinės derybos.

Apskritai galima numatyti, kad sparti dirbtinio intelekto (DI) ir kitų skaitmeninių technologijų pažanga lems radikalias darbo rinkos transformacijas. Galima numatyti, kad tai turės poveikį darbo vietų kiekiui ir kokybei, taip pat darbuotojų gyvenimo kokybei. Tarptautinio valiutos fondo vertinimu, DI taikomųjų programų diegimas gali turėti poveikį iki 60 proc. darbuotojų išsivysčiusioje ekonomikoje, o pusei jų poveikis gali būti neigiamas¹⁹⁰. Daugiau kaip 75 proc. pasaulio įmonių numato 2023–2027 m. diegti DI grindžiamas taikomąsias programas, o apie 70 proc. jų mano, kad šiuo laikotarpiu gebėjimas naudotis technologijomis įgyja vis didesnę reikšmę¹⁹¹. Vis dėlto darbdaviams kyla kliūčių įdarbinti reikiamų įgūdžių turinčius asmenis. Pagal skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą, 3 iš 4 ES įmonių (ypač MVI) nurodo, kad joms kyla sunkumų rasti reikiamų įgūdžių turinčių darbuotojų¹⁹². Nors neseniai atlikti tyrimai¹⁹³ patvirtina, kad trumpuoju laikotarpiu pagrindinis grynasis DI diegimo poveikis užimtumui gali būti teigiamas (didės DI vystymui ir diegimui reikalingų įgūdžių poreikis), nauda užimtumui turėtų būti apdairiai pasverta atsižvelgiant į DI potencialą pakeisti įprastines darbo vietas¹⁹⁴. Be to, skirtingai nuo ankstesnių automatizavimo bangų, generatyvinis DI gali turėti reikšmingą poveikį aukštos kvalifikacijos darbuotojams. TDO duomenimis, didelių pajamų šalyse automatizavimas, grindžiamas generatyviniu DI, gali paveikti daugiau kaip 5 proc. viso užimtumo¹⁹⁵. Automatizavimas diegiant DI pagrindu veikiančias pažangiąsias robotikos technologijas taip pat gali turėti didelių padarinių gamybos procesams ir paslaugų teikimui, o kartu dėl to gali keistis darbo profiliai ir didėti skaitmeninių, analitinių ir socialinių emocinių įgūdžių poreikis¹⁹⁶. Šiomis aplinkybėmis ES Dirbtinio intelekto aktu (galiojančiu nuo 2024 m. rugpjūčio mėn.) siekiama užtikrinti, kad DI būtų patikimas, saugus ir suderinamas su ES pagrindinėmis teisėmis. Tame akte nustatyta bendra reguliavimo sistema, taip pat jame yra

¹⁸⁸ European Commission, [Study to gather evidence on the working conditions of platform workers](#), Publications Office of the European Union, 2020.

¹⁸⁹ [2024 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva \(ES\) 2024/2831 dėl darbo platformoje sąlygų gerinimo](#), OL L, 2024/2831, 2024 11 11.

¹⁹⁰ International Monetary Fund (2024), *World Economic Outlook*.

¹⁹¹ World Economic Forum, [Future of Jobs Report 2023](#), 2023.

¹⁹² Europos Komisijos skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas (DESI) ([nuoroda](#)).

¹⁹³ Žr. Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A., Wabitsch, A. (2023), [New technologies and jobs in Europe](#), ECB Working Paper No. 2023/2831, ir Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, HY (2024), [What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?](#), University of Sussex. Report.

¹⁹⁴ European Commission, [Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy](#) (Discussion Paper 210), Publications Office of the European Union, 2024.

¹⁹⁵ International Labour Organisation, [Generative AI and jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality](#), 2023.

¹⁹⁶ Eurofound, [Human-robot interaction: What changes in the workplace?](#), Publications Office of the European Union, 2024.

nuostatų, kuriose minimas DI naudojimas darbo vietoje (pvz., draudimas pateikti rinkai ar pradėti naudoti DI sistemas, padedančias nustatyti asmens emocijas darbo vietoje)¹⁹⁷.

4 intarpas. Nauji darbo metodai ir teisė atsijungti

Nuotolinis darbas atveria daug galimybių darbo pasaulyje. COVID-19 pandemija reikšmingai paveikė darbo modelius. Darbo iš namų paplitimas, palaikomas didesnės skaitmenizacijos, ES padidėjo nuo 11,1 proc. 2019 m. iki 19,8 proc. 2023 m.¹⁹⁸ EUROFOUND tyrimo rezultatai rodo, kad nuotolinis darbas Europoje šiuo metu jau yra nuolatinė mūsų darbo praktikos dalis, o daugiau kaip 60 proc. darbuotojų nurodo, kad iš namų dirbti norėtų bent kelis kartus per mėnesį. Nuotolinis darbas teikia galimybių savarankiškumo, lankstumo, įtraukumo atžvilgiais, taip pat gali padėti sumažinti tiek darbuotojų, tiek darbdavių išlaidas. Tie, kurie gali, vis dar naudojami ir savo darbo vietomis biure. Dėl to mišri darbo tvarka, kai darbas darbdavio patalpose ir nuotolinis darbas derinami įvairiais būdais, tampa svarbiu darbo organizavimo modeliu¹⁹⁹. Vis dėlto, dėl galimybės dirbti bet kuriuo metu gali pailgėti ir laikas, kai darbuotojai yra pasiekiami, o tai skatintų formuotis nuolatinio prisijungimo (angl. *always-on*) kultūrą.

Nuolatinio prisijungimo kultūra, dažnai lemianti papildomas ir nenuspėjamas darbo valandas, gali kenkti darbuotojų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrai, sveikatai ir gerovei. Per apklausą, EUROFOUND atliktą 2022 m. keturiose šalyse (Belgijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Ispanijoje) įmonių lygmeniu, daugiau kaip 80 proc. respondentų nurodė, kad su jais buvo susisiepta su darbu susijusiais reikalais ne jų darbo valandomis, nustatytomis darbo sutartyje, o kitu laiku; devyni iš dešimties respondentų nurodė, kad atsiliėpė į tokius bandymus susisiekti. Pagrindinės nurodytos priežastys, kodėl atsiliėpta, buvo šios: atsakomybės už savo užduotis jausmas (82 proc.), noras neatsilikti darbe (75 proc.), neformalus sutarimas (75 proc.), baimė neatsakius susilaukti neigiamų padarinių (61 proc.) ir viltis padaryti geresnę karjerą (50 proc.)²⁰⁰. Pernelyg ilgas prisijungimas (angl. *over-connection*), kuriam palankios sąlygos susidaro dėl darbo pasaulio skaitmenizacijos, yra darbuotojų dažnai suvokiamas kaip darantis neigiamą poveikį profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrai, sveikatai ir gerovei (žr. toliau pateiktą diagramą). Esama įrodymų, kad nors tokie stresą keliantys veiksniai kaip darbo intensyvumas, darbo įsiterpimas į asmeninį gyvenimą ir darbas laisvalaikio (kaip vienas iš socialiniu požiūriu nepalankaus darbo laiko aspektų) daro poveikį visiems darbuotojams, jų poveikis nuotoliniu būdu dirbantiems darbuotojams yra didesnis nei tiems, kurie dirba savo darbdavio patalpose. Nerimas, emocinis nuovargis, išsekimas dėl ilgai trunkančio dalyvavimo virtualiuose posėdžiuose ir izoliacija yra vienos dažniausių psichikos sveikatos problemų, su kuriomis susiduria nuotoliniai darbuotojai²⁰¹. Siekiant mažinti nuolatinio prisijungimo kultūros keliamą riziką ir susijusius streso veiksnius, suteikiama teisė atsijungti galėtų padėti nubrėžti

¹⁹⁷ 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828, ([Dirbtinio intelekto aktas](#)), OL L, 2024/1689, 2024 7 12.

¹⁹⁸ Eurostatas [[lfsa_ehomp](#)], 15–74 metų darbuotojų, kurie nurodo kartais ir įprastai dirbantys iš namų, dalis.

¹⁹⁹ Eurofound, [Fifth round of the Living, working and COVID-19 e-survey: Living in a new era of uncertainty](#), Publications Office of the European Union, 2022.

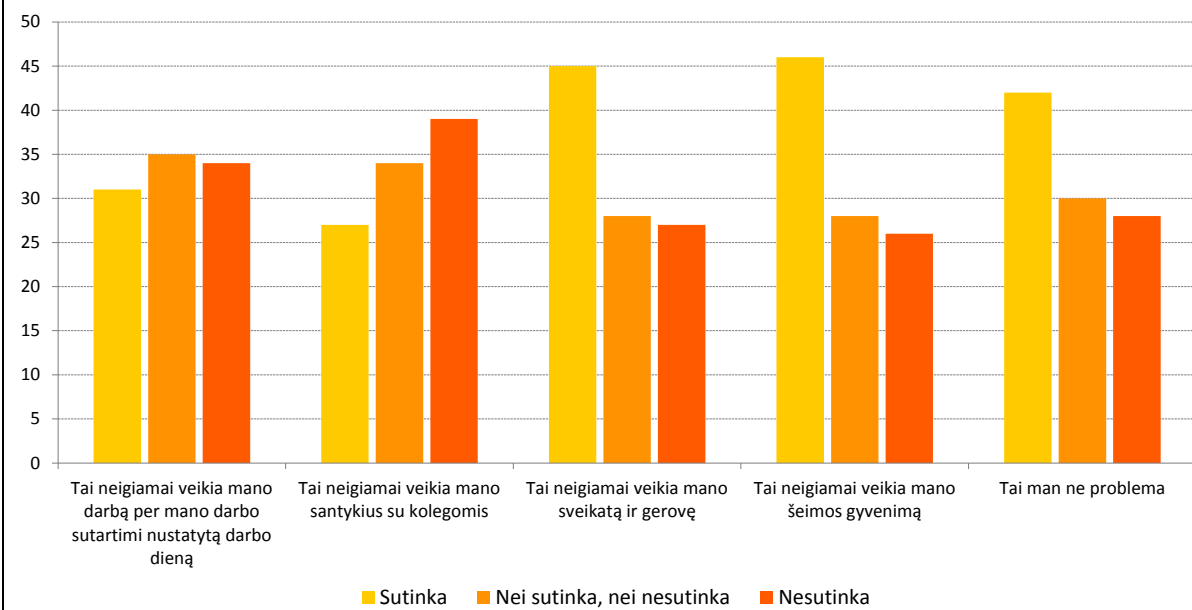
²⁰⁰ Eurofound, [Right to disconnect: Implementation and impact at company level](#), Publications Office of the European Union, 2023.

²⁰¹ European Commission, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#), Publications Office of the European Union, 2024.

aiškesnes ribas tarp profesinio ir asmeninio gyvenimo ir taip prisidėti prie geresnės darbuotojų sveikatos, saugos ir profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyros. Duomenys rodo, kad įmonių lygmeniu esama teigiamo ryšio tarp teisės atsijungti įgyvendinimo ir darbuotojų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, sveikatos, gerovės ir pasitenkinimo darbu apskritai²⁰².

Pernelyg ilgas prisijungimas dažnai suvokiamas kaip neigiamai veikiantis profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, sveikatą ir gerovę

Subjektyviai suvokiamas pernelyg ilgo prisijungimo poveikis sveikatai ir gerovei (proc.)

Šaltinis – EUROFOUND skaičiavimai, [remiantis teisės atsijungti tyrimu](#) (2022).

Šiomis aplinkybėmis Europos Parlamentas 2021 m. priėmė rezoliuciją, kurioje Komisija paraginta pateikti pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl teisės atsijungti ir pasiūlyti ES teisinę nuotolinio darbo reglamentavimo sistemą²⁰³. Imdamasi tolesnių veiksmų po šios rezoliucijos, Komisija paskelbė tyrimą, kuriame nagrinėjamas nuotolinio darbo ir teisės atsijungti socialinis, ekonominis ir teisinis kontekstas bei tendencijos²⁰⁴. Nors socialiniai partneriai nesutarė dėl Nuotolinio darbo pagrindų susitarimo peržiūros, Komisija pradėjo oficialias dviejų etapų konsultacijas dėl galimos ES iniciatyvos dėl nuotolinio darbo ir teisės atsijungti. Pirmasis šių konsultacijų etapas²⁰⁵ vyko nuo 2024 m. balandžio 30 d. iki liepos 25 d. Papildomai Komisija 2024 m. liepos mėn. pradėjo tyrimą siekdama surinkti įrodymų ir analizuoti potencialių politikos galimybių, siejamų su iniciatyva dėl nuotolinio darbo ir teisės atsijungti, pridėtinę vertę ir poveikį. Be to, teisės atsijungti nustatymas yra

²⁰² Eurofound, [Right to disconnect: Implementation and impact at company level](#), Publications Office of the European Union, 2023.

²⁰³ P9_TA (2021)0021, [2021 m. sausio 21 d. Europos Parlamento rezoliucija su rekomendacijomis Komisijai dėl teisės atsijungti](#) (2019/2181(INL)).

²⁰⁴ European Commission, [Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic](#), Publications Office of the European Union, 2024.

²⁰⁵ European Commission, [Consultation document: First-phase consultation of social partners under Article 154 TFEU on possible EU action in the area of telework and workers' right to disconnect](#), Publications Office of the European Union, 2024.

minimas už socialines teises, įgūdžius, kokybiškas darbo vietas ir parengtį atsakingos vykdomosios pirmininko pavaduotojos Roxanos Mînzatu įgaliojamajame rašte²⁰⁶.

Kelios valstybės narės jau įgyvendino priemones, skirtas nuotoliniam darbui ir teisei atsijungti. Nuo COVID-19 pandemijos pradžios kai kurios valstybės narės priėmė ar iš dalies pakeitė teisės aktus dėl nuotolinio darbo apibrėžties pagal įstatymus. Aktualūs teisės aktai dėl teisės atsijungti šiuo metu galioja trylikoje valstybių narių, tačiau jų taikymo sritis, sąvokų apibrėžtis, įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas skiriasi. **Prancūzija, Ispanija, Belgija ir Italija** buvo pirmosios keturios šalys, priėmusios nacionalinės teisės aktus dėl teisės atsijungti, o kitos devynios šalys – **Bulgarija, Kipras, Graikija, Kroatija, Airija, Liuksemburgas, Portugalija, Slovėnija ir Slovakija** – priėmė naujus teisės aktus, iš dalies pakeitė galiojančius nacionalinius įstatymus arba priėmė nacionalines gaires, kad šią teisę nustatytų.

Darbo inspekcijos atlieka svarbų vaidmenį prastų darbo sąlygų nustatymo bei prevencijos ir kovos su nedeklaruojamu darbu srityje. Dėl didėjančio naudojimosi informacinėmis ir ryšių technologijomis (IRT) ir platformų ekonomikos vystymosi darbo inspekcijoms atliekant savo užduotis kyla naujų uždavinių. Naudojantis DI priemonėmis galima kur kas geriau aptikti sukčiavimą ir vertinti riziką, tačiau tebėra svarbu užtikrinti skaidrumą ir kad kuriant tokias priemones būtų suteikiamos visos reikiamos garantijos įmonėms ir piliečiams. Šiuo atžvilgiu itin svarbu laikytis ES duomenų apsaugos ir skaidrumo taisyklių. Tuo pat metu reikia darbo inspekcijoms skirti tinkamų išteklių jų užduotims atlikti²⁰⁷. Su darbo inspekcijomis susiję Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) rodikliai rodo, kad pajėgumai ir ištekliai įvairiose ES šalyse šiuo atžvilgiu yra labai skirtingi. TDO rodiklis, rodantis, kiek inspektorių tenka 10 000 dirbančių asmenų, 2021 m. buvo nuo 0,18 Maltoje iki 1,8 Rumunijoje. Nuo 2009 iki 2021 m. inspektorių skaičius labai padidėjo Čekijoje (+58,1 proc.) ir Portugalijoje (+36,8 proc.), tačiau sumažėjo Lietuvoje (–38 proc.), Rumunijoje (–28,8 proc.), Airijoje (–25,4 proc.) ir Kroatijoje (–22,6 proc.). Apskritai darbo inspekcijų skaičius mažėja²⁰⁸. Per Europos darbo institucijos (EDI) koordinuojamą Europos kovos su nedeklaruojamu darbu platformą toliau remiamos valstybių narių pastangos kurti visapusiškus šios problemos sprendimo metodus.

Ilgalaikis nedarbas ES toliau mažėjo, ypač tose valstybėse narėse, kuriose jo lygis aukščiausias. Ilgalaikio nedarbo lygis ES 2023 m. buvo 2,1 proc., taigi 0,3 proc. punkto mažesnis nei 2022 m. Aukščiausių ir žemiausių lygių valstybėse narėse skirtumas toliau mažėjo nuo 7,2 proc. punkto 2022 m. iki 5,7 proc. punkto 2023 m. (2.3.6 diagrama). Reikšmingas sumažėjimas užfiksuotas Graikijoje (–1,5 proc. punkto, iki 6,2 proc.) ir Ispanijoje (–0,8 proc. punkto, iki 4,3 proc.). Italijoje ilgalaikio nedarbo lygis yra trečias didžiausias ES (4,2 proc.) ir joje, kaip ir Slovakijoje, padėtis yra kritinė. Vengrijoje ir Liuksemburge ilgalaikio nedarbo lygis padidėjo ir dabar padėtį reikia stebėti, o Čekijos rezultatai geri, bet padėtį reikia stebėti. Kita vertus, Danija ir Nyderlandai yra geriausių rezultatų pasiekusios šalys, kuriose ilgalaikio nedarbo lygis 2023 m. apskritai buvo labai žemas. Vyrų ir moterų ilgalaikio nedarbo lygio skirtumas 2023 m. buvo mažas (mažesnis nei

²⁰⁶ Už socialines teises, įgūdžius, kokybiškas darbo vietas ir parengtį atsakingos vykdomosios Europos Komisijos pirmininko pavaduotojos Roxanos Mînzatu [įgaliojamasis raštas](#).

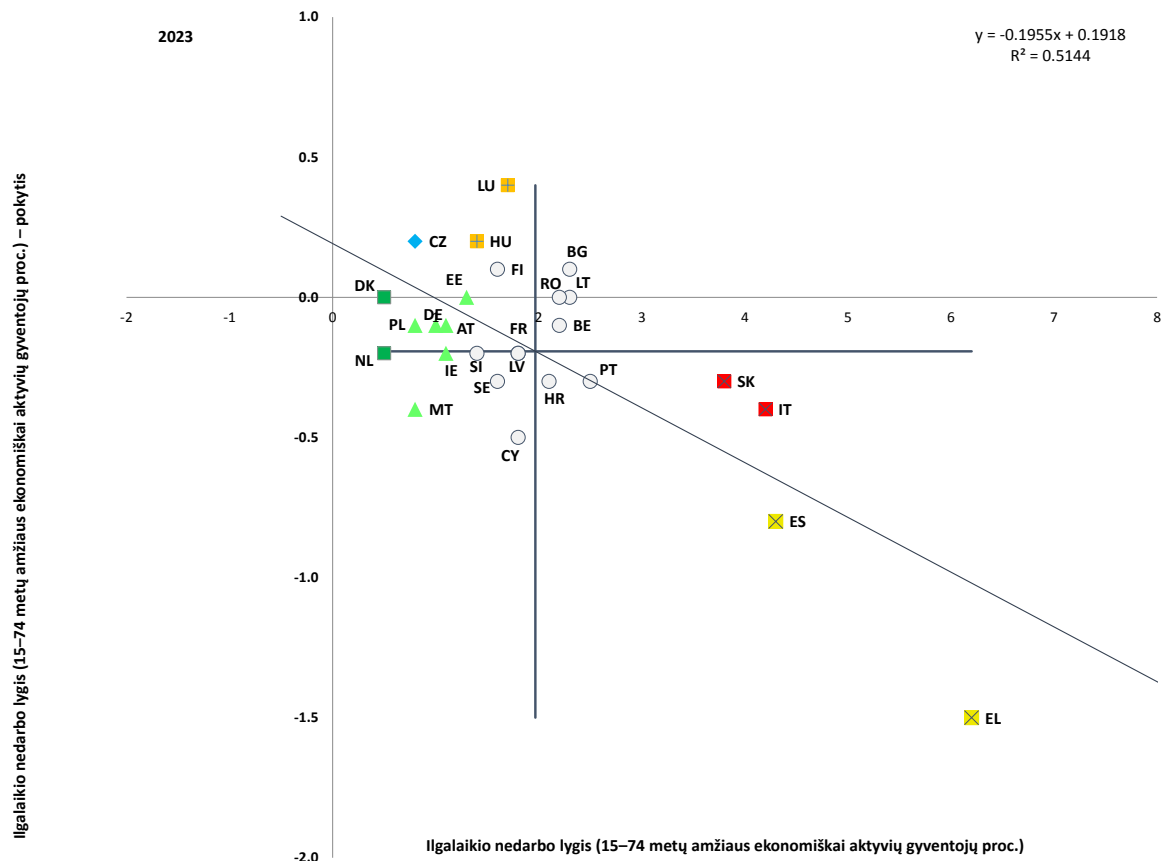
²⁰⁷ Išsamiau žr. Europos darbo institucijos (EDI) svetainėje (www.ela.europa.eu); European Labour Authority, [The rise of teleworking: improvements in legislation and challenges for tackling undeclared work](#), Publications Office of the European Union, 2023; European Labour Authority, [Methods and instruments to gather evidence of undeclared work](#), Publications Office of the European Union, 2023.

²⁰⁸ Eurofound, [Minimum wages: Non-compliance and enforcement across EU Member States – Comparative report](#), Publications Office of the European Union, 2023.

0,5 proc. punkto) daugumoje valstybių narių, išskyrus Graikiją, Ispaniją ir Italiją (kuriose šis skirtumas buvo atitinkamai 4,5 proc. punkto, 1,5 proc. punkto ir 1 proc. punktas). Keliose valstybėse narėse, tarp jų Rumunijoje, Bulgarijoje, Vengrijoje, Slovakijoje ir Prancūzijoje, galima įžvelgti didelių regioninių skirtumų (žr. 5 priedo 7 diagramą), be kita ko, atokiausiuose regionuose.

2.3.6 diagrama. Didžiojoje daugumoje valstybių narių ilgalaikio nedarbo lygis toliau mažėjo

Ilgalaikio nedarbo lygis, 2023 m. lygis ir pokytis nuo 2022 m. (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. Apibrėžtis skiriasi ES ir FR. CY ir DK duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios.

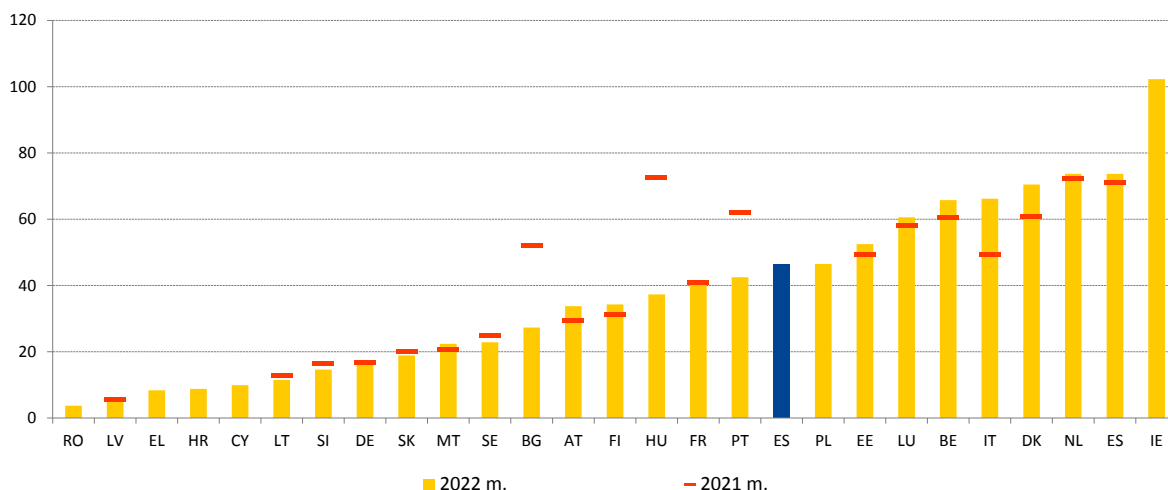
Šaltinis – Eurostatas, [tesem130], ES darbo jėgos tyrimas.

Esant įtampai darbo rinkoje, naudojimosi aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis lygis įvairiose valstybėse narėse tebėra labai skirtingas. Norinčių dirbti bedarbių, kurie naudojami aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis, dalis daugumoje valstybių narių 2022 m. išliko gana stabili, palyginti su 2021 m., o kai kuriais atvejais užfiksuotas didelis jos sumažėjimas (2.3.7 diagrama). Žemiausias naudojimosi tokiomis priemonėmis lygis (mažesnis nei 10 proc.) 2022 m. užfiksuotas Rumunijoje, Latvijoje, Graikijoje, Kroatijoje ir Kipre. Kita vertus, Danijoje, Nyderlanduose, Ispanijoje ir Airijoje užfiksuotas lygis viršija 70 proc. Palyginti su 2021 m., naudojimosi aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis lygis beveik perpus sumažėjo Vengrijoje (nuo 72,5 iki 37,3 proc.) ir Bulgarijoje (nuo 51,9 iki 27,3 proc.), o Portugalijoje taip pat labai sumažėjo nuo 62,0 iki 42,5 proc. Kita vertus, Italijoje užfiksuotas ryškus padidėjimas 16,7 proc. punkto. Žvelgiant iš ilgalaikės

perspektyvos, bedarbių, besinaudojančių aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis, dalis ES nuolat didėja ir nuo 2013 m. padidėjo daugiau kaip 50 proc.

2.3.7 diagrama. Naudojimosi aktyvios darbo rinkos politikos priemonėmis lygis daugumoje valstybių narių nepakito arba sumažėjo

Įprastų darbo rinkos politikos intervencinių priemonių (2–7 kategorijų) dalyviai iš 100 norinčių dirbti bedarbių, visose amžiaus grupėse

Pastaba. CZ duomenų laiko eilutės nėra. Naudojami naujausi prieinami Europos Sąjungos ir RO (2020) ir CY, EL, HR, IE (2021) duomenys. DK, NL ir SE laiko eilutės yra apytikrės. EL ir LT duomenų patikimumas mažas. PL (2021) duomenų neturima. Skaičiai, viršijantys 100 proc., reikštų, kad asmenys, dalyvaujantys pagal įvairių kategorijų priemones, aktyvios darbo rinkos politikos duomenų rinkinyje registruojami daugiau kaip vieną kartą arba kad yra dalyvių, kurie kaip darbo ieškantys asmenys neregistruoti.

Šaltinis – Eurostatas [lmp_ind_actsup].

Su ilgalaikiams bedarbiams palankių priemonių įgyvendinimu susijusi padėtis valstybėse narėse tebėra įvairi. Duomenys, 2022 m. surinkti vykdant stebėseną pagal Tarybos rekomendaciją dėl ilgalaikio nedarbo²⁰⁹, rodo, kad kiek daugiau kaip pusė valstybių narių (15) pasiekė ne mažesnę kaip 90 proc. aprėptį, kad susitarimai dėl integracijos į darbo rinką būtų sudaryti su visais ilgalaikiais bent 18 mėnesių registruotais bedarbiais. Šešiose valstybėse narėse bent vienas iš trijų ilgalaikių bedarbių tokio susitarimo nebuvo sudaręs. Trylikoje kitų valstybių narių, priešingai, daugiau kaip 95 proc. visų ilgalaikių bedarbių buvo sudarę tokį susitarimą arba gavę lygiavertį dokumentą, o bendra jų dalis padidėjo, palyginti su 2021 m. Asmenų, besinaudojančių susitarimais dėl integracijos į darbo rinką, perspektyvos susirasti darbą 2022 m. šiek tiek suprastėjo. Prieinamais 23 valstybių narių duomenimis, iš viso kiek mažiau nei 3,7 mln. asmenų, besinaudojančių susitarimu dėl integracijos į darbo rinką, nutraukė savo nedarbo laikotarpį, o 1,7 mln. (47,6 proc.) iš jų, turimomis žiniomis, įsidarbino (2021 m. – 49,1 proc.). Svarbiau tai, kad turimi duomenys nuosekliai rodo, jog valstybių narių, kurios suteikia individualius veiksmų planus su išsamiu vertinimu, grupėje fiksuojami kur kas geresni rezultatai, susiję su ilgalaikių bedarbių integracija į darbo rinką²¹⁰.

Veiksminga ir efektyvi aktyvi darbo rinkos politika yra svarbi, nes padeda pasiekti gerų darbo rinkos rezultatų. Valstybių narių išlaidos aktyviai darbo rinkos politikai reikšmingai skiriasi. Graikijoje, Italijoje, Slovakijoje ir Portugalijoje 2022 m. užfiksuotas ilgalaikio nedarbo lygis viršijo ES vidurkį (2,4 proc.), o išlaidos aktyvios darbo rinkos intervencinėms

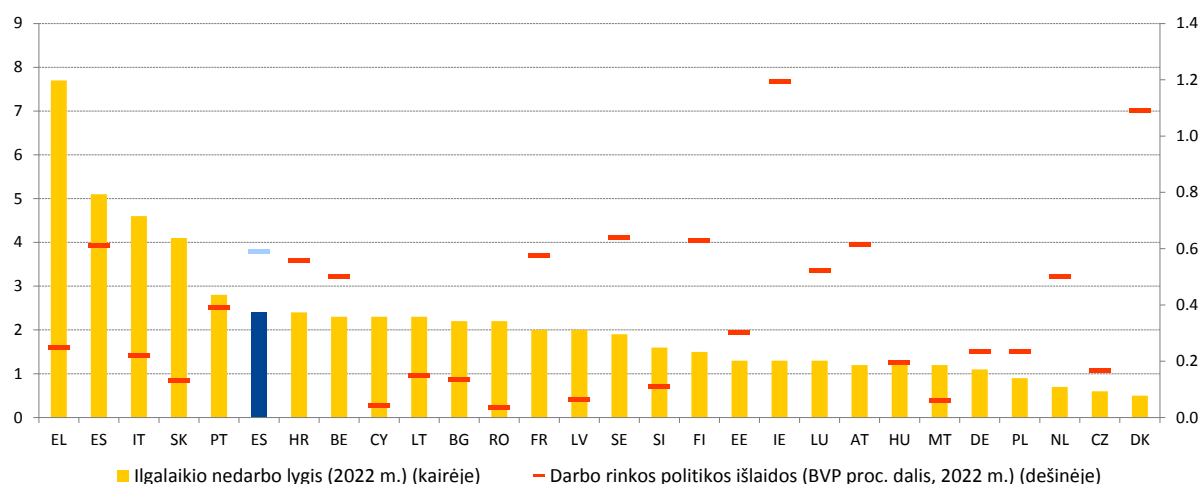
²⁰⁹ 2016 m. vasario 15 d. Tarybos rekomendacija dėl ilgalaikių bedarbių integracijos į darbo rinką.

²¹⁰ European Commission, [Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2022 results](#), Publications Office of the European Union, 2024.

priemonėms nesiekė ES vidurkio, kuris sudaro 0,6 proc. BVP (2.3.8 diagrama). Kita vertus, Airija, Danija, Suomija, Švedija ir Austrija, kuriose ilgalaikio nedarbo lygis nesiekia 2 proc., aktyviai darbo rinkos politikai skyrė didžiausią BVP dalį (apie 0,5–1,2 proc.). Ispanija ir toliau išleido daugiau (palyginti su BVP) aktyvioms darbo rinkos priemonėms tokiomis aplinkybėmis, kai ilgalaikis nedarbas joje buvo didelis (nors ir sumažėjęs nuo 6,2 iki 5,1 proc.). Kroatijos, Belgijos ir Prancūzijos aktyvios darbo rinkos politikos išlaidų vertės ir ilgalaikio nedarbo lygiai buvo gana artimi ES vidurkiui.

2.3.8 diagrama. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms skiriamos išlaidos labai skiriasi įvairiose valstybėse narėse

Išlaidos aktyvios darbo rinkos politikos intervencinėms priemonėms (2–7 kategorijų, išreikštos BVP proc. dalimi, 2022 m.) ir ilgalaikio nedarbo lygis (15–74 metų amžiaus grupėje) (proc., 2022 m.)

Pastaba. Naudojami naujausi prieinami Europos Sąjungos, IT, CY ir RO (2020), taip pat HR ir IE (2021) duomenys apie darbo rinkos politikos išlaidas. DE, NL ir SE duomenys apie darbo rinkos politikos išlaidas yra apytikriai. FR darbo rinkos politikos duomenys yra negalutiniai. ES ir FR ilgalaikio nedarbo apibrėžtis skiriasi. Šaltinis – Eurostatas [imp_exsum], Darbo rinkos politikos duomenų bazė, ir [tesem130], ES darbo jėgos tyrimas.

Valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) darbo aplinkai 2023 m. buvo būdingas darbo jėgos trūkumas kartu su nedideliu nedarbu, taigi registruotų bedarbių skaičius sumažėjo daugumoje valstybių narių. Reaguojant į darbo jėgos trūkumą, VUT tinkle²¹¹ pritaikyta VUT institucinės kompetencijos orientacinė sistema, daugiau dėmesio skiriant aktyvumo skatinimui ir daugiašalei partnerystei²¹². 26 valstybėse narėse VUT nustatė strategijas ir tikslus, kad pažeidžiamiausios grupės būtų lengviau patekti į darbo rinką. Be to, 2023 m. VUT savo darbu stengėsi skatinti sąžiningą žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir daug dėmesio skyrė įgūdžiams ir paramai darbuotojams, kuriems tenka keisti darbą. Konkrečiau, 18 valstybių narių VUT bendradarbiavo su darbdaviais siekdamos nustatyti žaliosioms darbo vietoms reikalingus įgūdžius, remti pramonės restruktūrizavimą ir padėti įgyvendinti subsidijas įdarbinimui žaliosiose darbo vietose. 17 valstybių narių VUT teikė kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo galimybių darbuotojams. Siekdamos padėti MVĮ rasti reikiamų įgūdžių turinčių darbuotojų, VUT ėmėsi veiksmų, kad savo profiliavimo ir darbo jėgos pasiūlos bei paklausos derinimo veikloje pereitų nuo profesija grindžiamo požiūrio prie įgūdžiais grindžiamo požiūrio. Per kelerius pastaruosius metus taip pat buvo

²¹¹ Žr. [Europos valstybinių užimtumo tarnybų tinklą](#).

²¹² European Commission, [PES Network Benchmarking manual](#), Publications Office of the European Union, 2024.

vystomas valstybinių užimtumo tarnybų ir privačių įdarbinimo paslaugų teikėjų bendradarbiavimas, kelios VUT išplėtė ir sustiprino bendradarbiavimą su privačiais darbo portalais ir privačiomis įdarbinimo agentūromis arba planuoja tai daryti²¹³.

Bedarbio pašalpą gaunančių trumpalaikių bedarbių dalis ES 2023 m. šiek tiek padidėjo, o tarp valstybių narių yra skirtumų. Ši dalis padidėjo nuo 35,8 proc. 2022 m. iki 36,6 proc. 2023 m. (2.3.9 diagrama)²¹⁴. Jos sumažėjimas buvo didžiausias Slovėnijoje (–5,9 proc. punkto), Airijoje (–5 proc. punktai) ir Belgijoje (–4 proc. punktai), tačiau didelis bedarbio pašalpų mokėjimo aprėpties padidėjimas užfiksuotas Estijoje (5,9 proc. punkto) ir Bulgarijoje (5,3 proc. punkto). Aukščiausias aprėpties lygis 2023 m. užfiksuotas Vokietijoje, Suomijoje ir Austrijoje (didesnis nei 50 proc.), taip pat Estijoje, Prancūzijoje ir Lietuvoje (viršijantis 40 proc.). Kita vertus, mažiausia aprėptis (nesiekianti 15 proc.) nustatyta Rumunijoje ir Lenkijoje. Prieš mažiau nei metus registruotų bedarbių, gavusių išmokas ar paramą, dalis ES 2023 m. išliko gana stabili, palyginti su 2022 m., – apie 35 proc. Bedarbio pašalpą gaunančių trumpalaikių bedarbių dalis teigiamai koreliuoja su aukštesniais perėjimo iš trumpalaikio nedarbo į darbą lygiais ir retesniu ilgalaikiu nedarbu. Taisyklės dėl teisę į bedarbio pašalpą suteikiančio laikotarpio apskritai išliko nepakitusios beveik visose valstybėse narėse, o tarp valstybių narių buvo didelių skirtumų: nuo 13 savaitių draudimo įmokų mokėjimo Italijoje iki 51 savaitės Vengrijoje, Portugalijoje ar Ispanijoje ir 104 savaitių Slovakijoje²¹⁵. Daugumoje valstybių narių taip pat nepakito ilgiausia bedarbio pašalpos mokėjimo vienu metų darbo stažą turintiems asmenims trukmė. Apskritai 16 ES šalių bedarbiai, turintys vienu metų darbo stažą, turi teisę gauti bedarbio pašalpą ne ilgiau kaip 6 mėnesius. Pakaitinės pajamos taip pat tebėra glaudžiai susietos su nedarbo laikotarpio trukme. Grynosios pajamų pakeitimo normos mažą darbo užmokestį gavusiems asmenims, kurių darbo stažas yra mažas, įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi. Grynosios pajamų pakeitimo normos antrąjį mėnesį yra nuo 6,9 proc. ankstesnių (grynųjų) darbo pajamų Vengrijoje iki 90 proc. Belgijoje (2.3.10 diagrama). Liuksemburge, Danijoje, Prancūzijoje ir Suomijoje pajamų pakeitimo norma (visose šiose šalyse viršijanti 60 proc., o kai kuriais atvejais dar daug didesnė) 2-ąjį ir 12-ąjį nedarbo mėnesius yra tokia pati.

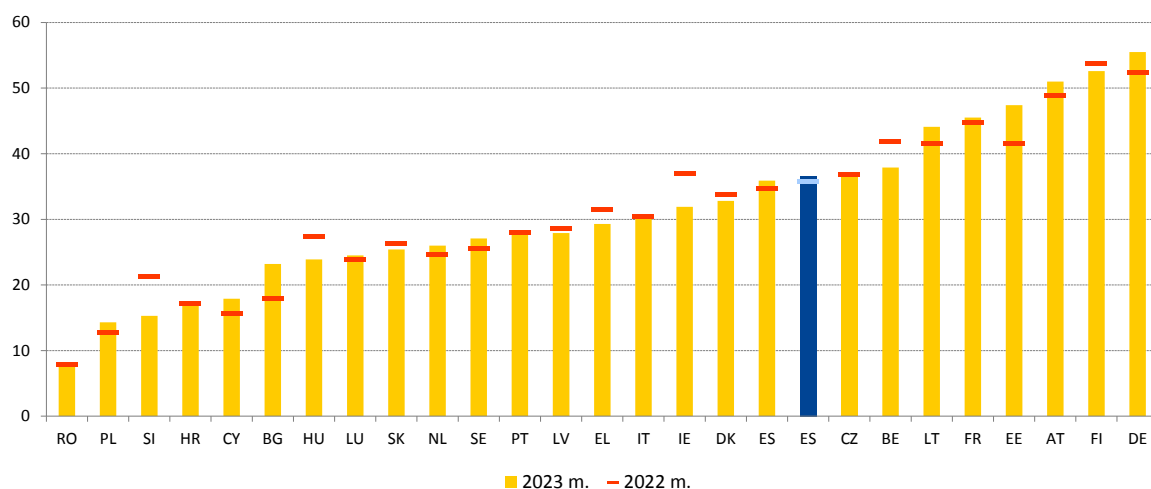
²¹³ European Commission, [Trends in PES: Assessment report on PES capacity](#), Publications Office of the European Union, 2023 (duomenys patikslinti, kad rodytų padėtį tik ES).

²¹⁴ Trumpalaikiai bedarbiai – tie asmenys, kurie darbo neturi mažiau nei 12 mėnesių.

²¹⁵ Analizė apima bedarbio pašalpas, paprastai skiriamas tiems asmenims, kurie registruoti bedarbiais po to, kai neteko darbo ne dėl savo kaltės; į laikino pobūdžio paramos programas neatsižvelgiama.

2.3.9 diagrama. Bedarbio pašalpų skyrimo asmenims, kurie darbo ieško dar tik trumpą laiką, aprėptis pakito nedaug, o tarp valstybių narių tebėra skirtumų

Bedarbio pašalpų mokėjimo trumpalaikiams bedarbiams aprėpties lygis (kai darbo neturima trumpiau nei 12 mėn., 15–64 metų amžiaus grupėje, proc.)

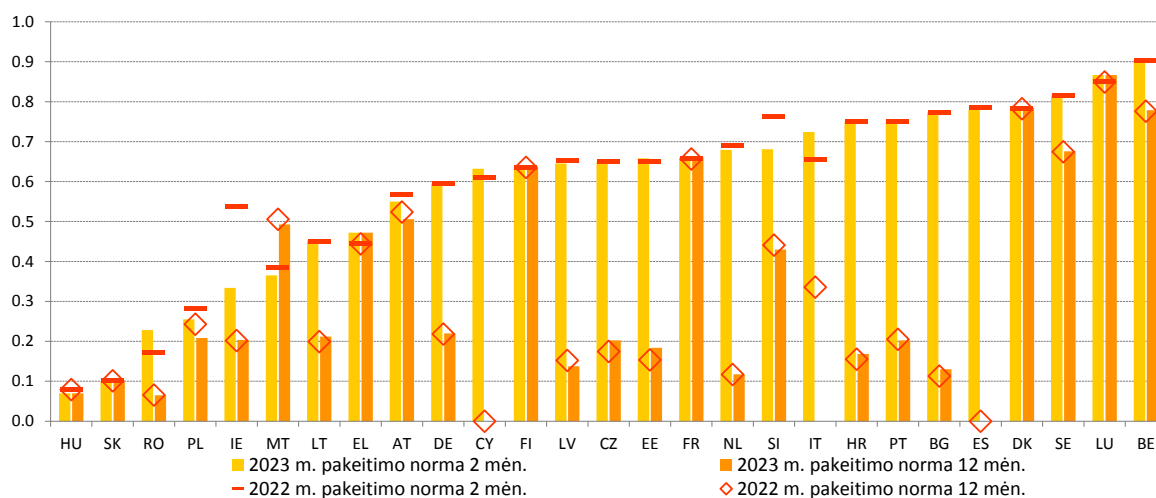

Pastaba. MT duomenų neturima. ES ir FR skiriasi apibrėžtis (žr. metaduomenis). DK ir CY duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios. LU ir SI duomenų patikimumas mažas.

Šaltinis – Eurostatas [lfsa_ugadra], ES darbo jėgos tyrimas.

2.3.10 diagrama. Pajamų pakeitimo normos valstybėse narėse reikšmingai skiriasi tiek trumpalaikiams, tiek ilgalaikiams bedarbiams

Grynoji pajamų pakeitimo bedarbio pašalpomis norma, kai pajamos sudaro 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio, 2-ąjį ir 12-ąjį nedarbo mėnesius (2023 ir 2022 m.)

Pastaba. Šis rodiklis apskaičiuojamas pagal vieno vaikų neturinčio 20 metų asmens, turinčio mažą (vienų metų) darbo stažą, padėtį. Įtrauktos įvairios pajamų sudedamosios dalys, bedarbio pašalpos ir kitos išmokos (kaip antai socialinės paramos išmokos ir išmokos būstui). Visi duomenys yra 2023 m. duomenys, tik BE, CY, DK, FI ir PT duomenys yra 2022 m. duomenys.

Šaltinis – Europos Komisijos skaičiavimai, remiantis [EBPO mokesčių ir išmokų modeliu](#).

Europos Sąjungoje persikėlusiu asmenų²¹⁶ rezultatai darbo rinkoje toliau gerėja. Europos Sąjungoje persikėlusiu darbingo amžiaus asmenų bendras skaičius ir užimtumo lygis toliau didėjo (tęsiasi didėjimo tendencija) ir 2023 m. jų skaičius pasiekė 10,1 mln., o jų

²¹⁶ ES ir ELPA persikėlę asmenys yra ES ar ELPA piliečiai, kurie gyvena kitoje ES ar ELPA šalyje nei ta, kurios piliečiai jie yra (žr. [darbo jėgos judumo ES viduje metines ataskaitas](#)).

užimtumo lygis 78 proc. (savo šalyje gyvenančių, nepersikėlusių, ES šalių piliečių užimtumo lygis yra 76 proc.). Tais pačiais metais tarpvalstybinių darbuotojų bendras skaičius ES buvo 1,8 mln. (padidėjo 3 proc. nuo 2022 m.), o 1,5 mln. ES piliečių pakeitė šalį, kurioje dirbo. Dauguma judžių darbuotojų grįžta į savo kilmės šalį: ES lygmeniu 2023 m. grįžtančiųjų skaičius padidėjo 6 proc., o tarp valstybių narių esama reikšmingų skirtumų²¹⁷. 2024 m. Komisija paskelbė bendradarbiavimo praktikos ir iššūkių, susijusių su komandiruotais darbuotojais ES, apžvalgą, kurioje dėmesys sutelktas į jų teises, ypač dėl apgyvendinimo ir dėl galimybės gauti informaciją apie įdarbinimo sąlygas²¹⁸.

Sklandus socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos yra svarbūs siekiant gerinti darbo sąlygas ir mažinti darbo jėgos trūkumą, tačiau socialinių partnerių dalyvavimas įvairiose politikos srityse skiriasi. Nuo 2020 m. balandžio mėn. iki 2024 m. liepos mėn. užfiksuotas didžiausias socialinių partnerių dalyvavimas dėl su COVID-19 susijusios politikos: su socialiniais partneriais susitarta arba konsultuotasi dėl beveik 37 proc. šios politikos priemonių. Vėliau buvo įgyvendinamos priemonės, kuriomis siekta sušvelninti didesnių pragyvenimo išlaidų poveikį (31 proc.), su žaliaja pertvarka susijusios priemonės (27 proc.), restruktūrizavimo rėmimo priemonės (26 proc.) ir su karu Ukrainoje susijusios priemonės (25 proc.). Mažiausias socialinių partnerių dalyvavimas užfiksuotas dėl politikos priemonių, susijusių su skaitmenine transformacija (22 proc.) ar su ekstremaliais meteorologiniais reiškiniais (13 proc.). Tai atspindi faktą, kad socialiniai partneriai paprastai daugiausia dalyvauja su darbo vieta susijusiose politikos srityse (kurios turi įtakos įmonėms ir darbuotojams) (2.3.11 diagrama). Užimtumo komiteto (EMCO) 2023 m. lapkričio mėn. atliktoje metinėje socialinio dialogo daugiašalės priežiūros peržiūroje pažymima, kad pažanga siekiant veiksmingesnio socialinio dialogo ir socialinių partnerių dalyvavimo politikos formavimo procese buvo ribota. Be to, nacionalinių socialinių partnerių atliktas jų dalyvavimo įgyvendinant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę 2023 m. kokybės įvertinimas buvo nevienodas. Kiekviena valstybė narė savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planui įgyvendinti pasirinko prie savo atitinkamų nacionalinių socialinio dialogo sistemų pritaikytą valdymo struktūrą. Dėl to socialinių partnerių dalyvavimo institucinės struktūros yra įvairios, nes kai kurios valstybės narės yra nustačiusios specialią tvarką ir procedūras, o kitos naudoja esamais socialinio dialogo kanalais. Keliose šalyse socialiniai partneriai įtraukti dalyvauti per naujas struktūras ar specialias darbo grupes, sukurtas per Europos semestrą, arba stebėti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų įgyvendinimą²¹⁹.

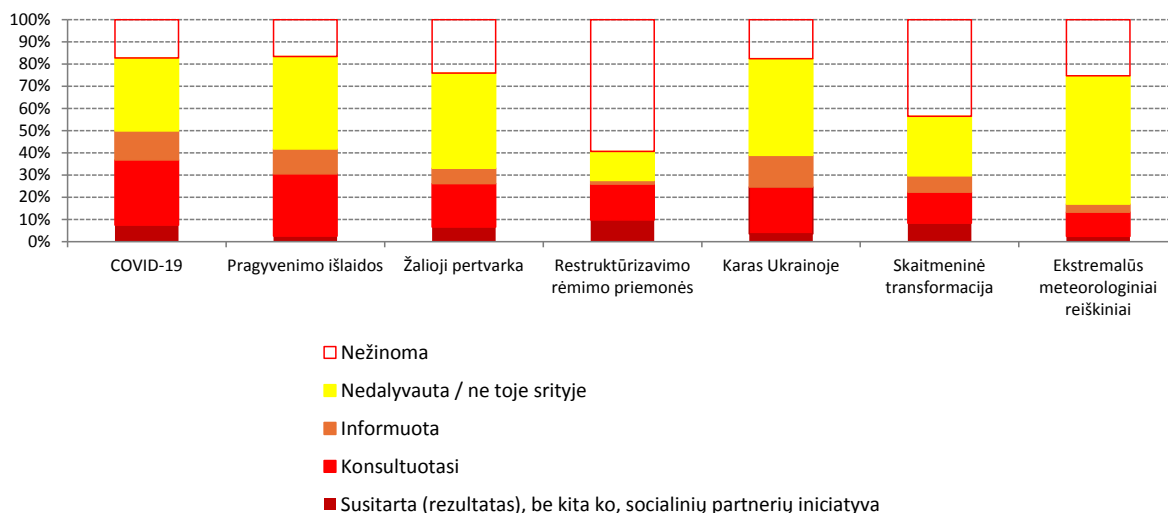
²¹⁷ European Commission, *Annual report on intra EU-labour mobility 2024* (dar nepaskelbta).

²¹⁸ Žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą ([nuoroda](#)).

²¹⁹ Eurofound, *Social governance of the Recovery and Resilience Facility: Involvement of the national social partners*, Publications Office of the European Union, 2024.

2.3.11 diagrama. Socialinių partnerių dalyvavimo lygis skiriasi priklausomai nuo politikos konteksto

Socialinių partnerių dalyvavimas formuojant nacionalinę politiką pagal politikos kontekstą

Pastaba. Šioje diagramoje pateikti duomenys apima 2 290 politikos priemonių, užfiksuotų atitinkamame kontekste (kai kurios iš jų suskaičiuotos du kartus, nes viena politikos priemonė gali būti susijusi su daugiau kaip vienu kontekstu); duomenys buvo renkami nuo 2020 m. balandžio mėn. iki 2024 m. liepos mėn. Politika apima tik teisės aktus ar kitas įstatymines nuostatas ir trišalius susitarimus. Socialinių partnerių dalyvavimas parodomas kaip vidutinis darbdavių ir profesinių sąjungų dalyvavimo kiekvienoje kategorijoje pagal kontekstą. Darbdavių dalyvavimo ir profesinių sąjungų dalyvavimo skirtumai yra nedideli.

Šaltinis – EUROFOUND [ES duomenų bazė „PolicyWatch“](#).

2024 m. sausio 31 d. Val Diušeso aukščiausiojo lygio susitikime su socialiniais partneriais Komisija, Tarybai pirmininkaujanti Belgija ir įvairių sektorių socialiniai partneriai pasirašė Trišalę deklaraciją dėl aktyvaus socialinio dialogo. Tai reiškia atnaujintą įsipareigojimą stiprinti socialinį dialogą ES lygmeniu ir suvienyti jėgas siekiant įveikti pagrindinius mūsų ekonomikos ir darbo rinkų iššūkius²²⁰. Toje deklaracijoje paskelbta, kad Komisija skiria naują atstovą Europos socialinio dialogo klausimais ir pradeda procesą dėl Socialinio dialogo pakto, kurį numatoma sudaryti 2025 m. pradžioje. Minėtas atstovas rems ir koordinuos 2023 m. Komunikato dėl socialinio dialogo stiprinimo ES įgyvendinimą ir Komisijos atsaką į bendras Europos socialinių partnerių ataskaitas dėl socialinio dialogo ES lygmeniu. Dėl Europos socialinio dialogo pakto bus surengtas trišalių ir dvišalių susitikimų su Europos socialiniais partneriais ciklas siekiant gauti naujų pasiūlymų, kaip stiprinti Europos socialinį dialogą. Šiuose susitikimuose bus, be kita ko, skiriama dėmesio ES institucinei ir finansinei paramai Europos socialiniam dialogui visais lygmenimis, socialinių partnerių pajėgumų stiprinimui (be kita ko, pasitelkiant ESF+), sutartam dvišaliam požiūriui į derybas dėl socialinių partnerių susitarimų, skatinimą juos sudaryti ir jų įgyvendinimą.

Reguliarus dialogas ir konsultavimasis su pilietinės visuomenės organizacijomis yra svarbūs veiksmingos ir įtraukios politikos įgyvendinimui. Kaip pripažinta 2024 m. La Hulpės deklaracijoje dėl Europos socialinių teisių ramsčio ateities, pilietinė visuomenė atlieka svarbų vaidmenį kovojant su socialine atskirtimi ir nelygybe, taip pat įgyvendinant politiką, susijusią su nepakankamai atstovaujamomis ir pažeidžiamomis grupėmis. ES lygmeniu pilietinės visuomenės organizacijos aktyviai dalyvauja Europos semestro veikloje: reguliariai keičiamasi nuomonėmis ir rengiamos teminės diskusijos ypač aktualiose srityse.

²²⁰ [Trišalė deklaracija dėl klestinčio Europos socialinio dialogo.](#)

Neseniai atliktuose EUROFOUND tyrimuose nagrinėjamas pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas pradedant įgyvendinti teritorinius teisingos pertvarkos planus (TTPP) kai kuriose valstybėse narėse. Pirmieji empiriniai tyrimai rodo, kad, siekiant užmegzti prasmingą dialogą su pilietine visuomene apie politikos priemones ir paramą pažeidžiamiesiems darbuotojams, bendruomenėms ir pramonės sektoriams, vis dar reikia mažinti kliūtis, trukdančias dalyvauti, taip pat teikti galimybių bendrai vertinti poreikius, remti pajėgumų stiprinimą ir palengvinti dalijimąsi žiniomis²²¹.

2.3.2. Priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės

Kai kuriose valstybėse narėse toliau dedamos pastangos šalinti darbo rinkos segmentacijos priežastis. Po 2023 m. liepos mėn. pradėtų viešų konsultacijų **Nyderlandai** rengia įstatymo projektą, kuriame dėmesys skiriamas darbuotojų, dirbančių pagal lanksčių sąlygų darbo sutartis, saugumo didinimui: naikinamos nenustatytos apimties darbo sutartys, darbo pagal iškvietimą sutartys keičiamos naujo tipo sutartimis, kuriomis padidinamas darbuotojų pajamų saugumas, ir gerinamos darbo garantijos laikiniejiems darbuotojams. Be to, **Nyderlandai** 2023 m. spalio mėn. pradėjo viešas konsultacijas dėl įstatymo projekto, kuriame išaiškinama darbo santykių samprata ir nustatoma teisinė samdomojo darbo prezumpcija, taikoma savarankiškai dirbantiems asmenims, neturintiems samdomųjų darbuotojų (dirbantiems už mažesnę nei 36 EUR įkainį). **Čekijoje** 2024 m. sausio mėn. įsigaliojo Užimtumo įstatymo pakeitimas, kuriuo siekiama išaiškinti ir supaprastinti įdarbinimo agentūrų paslaugų teikimo sąlygas. Sugriežtintos teisės aktų nuostatos nelegalaus darbo ir fiktyvaus savarankiško darbo srityse – dabar jose numatytos ir baudos. **Suomija** savo 2023 m. vyriausybės programoje paskelbė apie numatomą terminuotų darbo sutarčių reformą. Nors darbo sutartys gali būti sudaromos terminuotai vienų metų laikotarpiui nenurodant konkrečios priežasties, teisės aktais bus užtikrinta, kad dėl to nebūtų nepagrįstai viena po kitos sudaromos terminuotos darbo sutartys. **Ispanija** rengia reglamentuojamo mokymo sutarčių sudarymo pakeitimą: rengiama procedūra, pagal kurią studentai ir įmonės galės užmegzti ryšius. Šis pakeitimas sutelktas į pakaitinio mokymosi sutarties mokymo aspektus, turint tikslą pasiekti, kad mokamas darbas būtų suderinamas su mokymo procesais, įtrauktais į Nacionalinės užimtumo sistemos mokymo specializacijos katalogą. **Slovėnija**, remdamasi per COVID-19 krizę įgyta patirtimi, pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą rengia aktą, kuriuo bus nustatyta nuolatinė sutrumpinto darbo laiko tvarka, taikytina ir didelio ekonomikos nuosmukio atvejais. Šiame akte numatomos švietimo ir mokymo pareigos darbo ne visą darbo laiką metu, kad būtų stiprinama darbuotojų, kuriems tai turi poveikį, kompetencija ir didinamos jų įsidarbinimo galimybės vis didesnio veiklos procesų skaitmenizavimo ir automatizavimo sąlygomis.

Kelios valstybės narės ėmėsi priemonių savo užimtumo apsaugos sistemoms stiprinti. **Slovėnija** 2024 m. balandžio mėn. priėmė reguliavimo priemones, kuriomis sustiprinamos darbuotojų teisės į informaciją ir konsultacijas, taip pat bendras sprendimų priėmimas (dalyvaujant darbuotojams) įmonės valdymo ar priežiūros organuose jos tarpvalstybinio susijungimo, išskaidymo ar pertvarkymo atveju. **Estijoje** 2024 m. gegužės mėn. įsigaliojo nedarbingumo prevencijos teisės aktai, kuriais asmeniui, išėjusiam ilgą laikinojo nedarbingumo atostogų, leidžiama po dviejų laikinojo nedarbingumo atostogų mėnesių pradėti dirbti prie jo sveikatos būklės pritaikytomis sąlygomis. Ši reforma turėtų padėti remti lėtinėmis ligomis sergančių darbuotojų sveikimo procesą per ilgalaikes jų laikinojo

²²¹ Eurofound, [Creating a new social contract for the just transition: Is partnership working?](#), Publications Office of the European Union, 2024.

nedarbingumo atostogas, kartu mažinant nesavarankiškumą ir darbo netekimo ir (arba) nuolatinio nedarbingumo riziką. **Ispanijoje** 2024 m. liepos mėn. įsigaliojo su kolektyvinio atleidimo iš darbo teisės aktais susiję pakeitimai. Įmonės, ketinančios panaikinti vieną ar daugiau darbo vietų, kai galutinai nutraukiama veikla ir atleidžiama penkiasdešimt ar daugiau darbuotojų, privalo apie tai pranešti prieš šešis mėnesius. **Graikija** 2024 m. rugsėjo mėn. pradėjo bandomąjį skaitmeninės darbo kortelės diegimą aprūpinimo maistu bei gėrimais ir turizmo sektoriuose – taip siekiama kovoti su nedeklaruotais viršvalandžiais ir pernelyg ilgu darbo laiku. Ši bandomoji priemonė jau taikoma bankų, didelių prekybos centrų, draudimo bendrovių, apsaugos bendrovių ir valstybinių įmonių darbuotojams.

Kai kurios valstybės narės ėmėsi tolesnių veiksmų, kad patobulintų savo profesinės saugos ir sveikatos sistemas. **Italijoje** 2023 m. birželio mėn. įsigaliojo įstatymas dėl skubių priemonių darbuotojams apsaugoti ekstremalios klimato situacijos atveju. Vienoje iš jo nuostatų minimas Darbo ministerijos vaidmuo skatinant socialinį dialogą, kad būtų pasiekti sektorių susitarimai, kuriais būtų užtikrinta profesinė sauga ir sveikata esant ekstremalioms klimato situacijoms, įskaitant karščio bangas. Be to, 2023 m. spalio mėn. **Italija** ratifikavo Tarptautinės darbo organizacijos pagrindines konvencijas – 155 konvenciją (Darbuotojų saugos ir sveikatos konvenciją) ir 187 konvenciją (Konvenciją dėl darbuotojų saugos ir sveikatos gerinimo skatinimo koncepcijos). **Švedijos** vyriausybė 2023 m. gruodžio mėn. pavedė Darbo aplinkos agentūrai teikti pasiūlymus dėl iniciatyvų, kurios galėtų paskatinti daugiau darbuotojų išreikšti susidomėjimą atstovo saugai pareigomis. Ši agentūra 2024 m. balandžio mėn. pateikė ataskaitą Darbo ministerijai. **Danija** 2023 m. gruodžio mėn. iš dalies pakeitė Kompensacijų darbuotojams įstatymą ir sustiprino kompensacijų darbe sistemą (pvz., numatyta nauja išmoka mokymo tikslais, atvejų nagrinėjimo trukmės peržiūra, kompensacijų padidėjimas nustatant draudimo nuo sužalojimų darbe smurtinių incidentų atvejais sistemą slaugytojams). Be to, šiuo įstatymu nustatyta kompensacija vaikams ir jaunimui už išlaikymo netekimą. **Ispanija** 2024 m. rugsėjo mėn. priėmė reglamentą dėl saugos ir sveikatos apsaugos dirbant namų ūkyje. Tame reglamente pateiktas namų ūkio darbuotojų teisių ir darbdavių pareigų sąrašas, jų veiksmingumui suteikiant reikiamą teisinį tikrumą. **Bulgarija** 2024 m. balandžio mėn. ratifikavo pagrindines Tarptautinės darbo organizacijos 155 ir 187 konvencijas, o **Nyderlandai** 2024 m. spalio mėn. ratifikavo Tarptautinės darbo organizacijos 187 konvenciją dėl darbuotojų saugos ir sveikatos.

Keliose valstybėse narėse į darbotvarkę įtraukta nauja darbo tvarka, kaip antai darbas lanksčiomis sąlygomis, nuotolinis darbas ir darbas per atstumą. 2023 m. rugsėjo mėn. įsigaliojo **Čekijos** darbo kodekso pakeitimai: vienas svarbiausių pakeitimų yra darbo per atstumą reglamentavimas. Be to, mažų vaikų tėvai ir globėjai gauna didesnę paramą šeimos gyvenimui su darbu derinti. Dar viena naujovė – galimybė skirti nuotoliniams darbuotojams fiksuoto dydžio kompensaciją dažniausiai patiriamoms su nuotoliniu darbu namuose susijusiomis išlaidoms padengti. **Airijoje** Įstatymo dėl teisės prašyti leisti dirbti nuotoliniu būdu projektas įtrauktas į Įstatymą dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros ir įvairių kitų nuostatų, o atitinkami pakeitimai įsigaliojo 2024 m. kovo mėn. Šiame įstatyme numatyta darbuotojų teisė prašyti leisti dirbti nuotoliniu būdu ir prižiūrinčiųjų asmenų teisė prašyti leisti dirbti lanksčiomis sąlygomis, įskaitant maitinančių krūtimi motinų teisę rinktis labiau sutelktas darbo valandas ar sutrumpintą darbo laiką. **Kipras** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2024 m. kovo mėn. sukūrė sistemą, kurioje teikiama paskatų įdarbinti bedarbius asmenis, suteikiant galimybių lanksčiai dirbti nuotolinį darbą. **Bulgarija** 2024 m. kovo mėn. įgyvendino į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtrauktą reformą, kuria iš dalies pakeistos Darbo kodekse nustatytos darbo per atstumą taisyklės: ir darbuotojams, ir darbdaviams suteiktas teisinis tikrumas ir išaiškintos taisyklės dėl saugos ir sveikatos ir dėl darbo laiko stebėsenos bei ataskaitų.

Kai kurios valstybės narės ėmėsi teisėkūros priemonių, kad būtų pagerintos darbo skaitmeninės platformose sąlygos ir įveikti iššūkiai, kylantys dėl algoritminio valdymo naudojimo darbo vietoje. 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojusiais **Kroatijos** darbo įstatymo pakeitimais, kurie yra numatyti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane, nustatyta, kad skaitmeninės darbo platformoms ir telkėjams (tarpininkams, tokias platformas susiejantiems su darbuotojais) tenka bendra atsakomybė už darbo užmokesčio mokėjimą platformų darbuotojams. Jie turi informuoti platformų darbuotojus apie darbo organizavimo ir sprendimų priėmimo procesus ir užtikrinti duomenų skaidrumą. **Kipras** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą reformuoja savo socialinį draudimą, kad būtų draudžiami ir savarankiškai dirbantys asmenys, taip pat tie, kurių užimtumas nestandartinis, kaip antai skaitmeninių platformų darbuotojai. **Vokietijos** vyriausybė šiuo metu rengia specialų darbuotojų duomenų apsaugos įstatymą, kuriuo bus, be kita ko, reglamentuojamos įprastos situacijos, susidarančios dėl algoritminio valdymo darbo vietoje, kaip antai stebėjimas vaizdo kameromis ir DI sistemų naudojimas. **Portugalija** neseniai pagal 2023 m. deramo darbo darbotvarkę priėmė teisės aktą dėl algoritminio valdymo darbe. Tuo įstatymu, be kita ko, nustatyta, kad algoritmų ir dirbtinio intelekto naudojimas gali būti reguliuojamas kolektyvinėmis sutartimis.

Kai kurios valstybės narės imasi priemonių, kad sumažėtų nedeklaruojamo darbo atvejų. **Graikija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą rengiasi įdiegti darbo rinkos stebėsenai skirtą IT sistemą (ARIADNE), kuri užtikrins skaitmeninį darbo laiko duomenų fiksavimą ir veiks kaip bendra sąsaja, per kurią galima gauti užimtumo ir socialinio draudimo administracinius duomenis. **Italijos** mokesčių administratorius ir nacionalinė socialinės apsaugos institucija nuo 2023 m. gruodžio mėn. yra užsibrėžę tikslą pasiekti visišką savo atitinkamų duomenų bazių sąveikumą, taip siekiant kovoti su mokesčių slėpimu sektoriuje, kuriame dirbama namų ūkyje. **Italija** nuo 2024 m. balandžio mėn. pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą sustiprino darbo inspekcijų veiklą ir nustatė atgrasomąsias bei skatinamąsias priemones, skirtas tam, kad mažėtų nedeklaruojamo darbo atvejų. **Lietuvoje** 2024 m. įsigaliojo priverstinio skolų išieškojimo taisyklių pakeitimai, siekiant paskatinti daugiau bedarbių grįžti į darbo rinką ir taip sumažinti šešėlinę ekonomiką. Įsiskolinusiems bedarbiams, kai jie registruojasi valstybinėje užimtumo tarnyboje, gali būti suteikiamas 6 mėnesių laikotarpis (tai įmanoma ne daugiau kaip du kartus per 5 metus), kuriuo prieš juos nesiimama priverstinio skolos išieškojimo veiksmų.

Valstybės narės toliau sprendžia ilgalaikio nedarbo problemą imdamosi įvairių tikslinių priemonių. **Austrijoje** į valstybinės užimtumo tarnybos įprastinį biudžetą nuo 2023 m. įtraukta programa „Springboard“; pagal 2021 m. pradėtą įgyvendinti programą kovos su ilgalaikiu nedarbu tikslais numatyta subsidijuoti įdarbinimą socialinėse įmonėse arba taikyti itin palankiomis integracinei paramai sąlygomis). **Portugalija** tais pačiais metais sukūrė išskirtinę priemonę, pagal kurią galima iš dalies derinti bedarbio pašalpą su darbo pajamomis ir taip siekiama paskatinti ilgalaikius bedarbius grįžti į darbo rinką. **Slovakija** 2024 m. balandžio mėn. pradėjo nacionalinį projektą „Finansinės užimtumo paskatos“, siekdama teikti paramą bedarbiams, kurių padėtis nepalanki dėl amžiaus, sudėtingos padėties šeimoje, žemo išsilavinimo, darbo įpročių praradimo, negalios ir kitų priežasčių. **Vengrija** 2024 m. balandžio–rugšėjo mėn. laikotarpiu paskelbė kvietimą dalyvauti bandomojoje programoje dėl bandomojo laikotarpio darbe: taip siekiama tenkinti įmonių darbo jėgos poreikius, didinant šalies vidaus darbo jėgos pasiūlą ir skatinant ilgalaikių bedarbių įdarbinimą. Dalyvaujančios MVĮ gauna paramą ne tik darbo užmokesčiui mokėti (iki 9 mėnesių), bet ir tam, kad galėtų teikti asmeninio tobulėjimo galimybių ir mentorystę ilgalaikiams bedarbiams, remiantis jų gebėjimų įvertinimu. Ilgalaikiai bedarbiai prie savo darbo užmokesčio kaip paskatą likti darbe gauna (iki 9 mėnesių) papildomą išmoką. **Kroatija** 2023 m. pradėjo tikslinę aktyvios

darbo rinkos politikos programą („Job plus“) ilgalaikiams bedarbiams ir pažeidžiamoms grupėms. Priklausomai nuo to, kiek nutolta nuo darbo rinkos, ilgalaikiams bedarbiams pagal šią programą siūloma naudotis 2–3 priemonėmis (aktyvumo skatinimo programa, integracija darbe ir (arba) kvalifikacijos kėlimu / mokymu) jų integracijai į darbo rinką remti.

Kelios valstybės narės ėmėsi veiksmų siekdamos stiprinti savo aktyvią darbo rinkos politiką ir įvairioms grupėms teikiamą paramą. Suomija rengia užimtumo ir ekonominio vystymo tarnybų reformą. Atsakomybė už šių tarnybų organizavimą bus perduota savivaldybėms arba perkelta į savivaldos bendro valdymo sritis, kurios bus nustatytos 2025 m. sausio 1 d. Bus sukurtas finansavimo modelis savivaldybėms, kad jos galėtų vystyti savo užimtumo skatinimo veiklą. **Slovėnijos** darbo, šeimos, socialinių reikalų ir lygių galimybių ministerija peržiūri ir atnaušina dokumentus, kuriais užtikrinamas 2021–2025 m. aktyvios darbo rinkos politikos įgyvendinimo gairių laikymasis, daugiau dėmesio skirdama Aktyvios užimtumo politikos planui ir Aktyvios užimtumo politikos priemonių katalogui. **Belgijos** federalinė vyriausybė priėmė priemonių, kuriomis teikiama parama darbuotojams pamažu grįžti į darbą po ilgų laikinojo nedarbingumo atostogų, rinkinį. 2023 m. lapkričio mėn. pradėta komunikacijos kampanija siekiant informuoti šiuos darbuotojus apie visus galimus būdus grįžti į darbo rinką. Siekiant geriau skatinti aktyvumą, 2024 m. kovo mėn. Karališkuoju dekretu nustatyti trys privalomi susitikimai orientavimo tikslais. Nuo 2025 m. balandžio mėn. darbuotojai, laikinojo nedarbingumo atostogose buvę ne trumpiau kaip metus, galės gauti 1 800 EUR kuponus prie poreikių pritaikytoms profesinio orientavimo paslaugoms. **Austrija**, siekdama į darbo rinką reintegruoti vyresnius nei 50 metų bedarbius, naudoja įvairias paslaugas ir finansavimo priemones, įskaitant bendro darbo užmokesčio mokėjimo subsidiją (2023 m. išlaidoms šiai subsidijai skirta apie 286,3 mln. EUR). **Maltoje** pagal 2023–2029 m. įgyvendinamą ESF+ bendrai finansuojamą Įsidarbinimo galimybių programą teikiama finansinė parama darbdaviams ir galimybių dirbti asmenims, nutolusiems nuo mokamo darbo. **Portugalijoje** pagal 2024 m. pradėtą programą „Qualifica On“ siekiama remti įmonių, kurios dėl restruktūrizavimo sustabdo gamybą, darbuotojų kvalifikaciją ar perkvalifikavimą. **Bulgarija** pagal 2024 m. nacionalinį metinį užimtumo veiksmų planą siekia 9 000 asmenų kvalifikacijos kėlimo ar perkvalifikavimo ir siekia suteikti paramą įsidarbinti beveik 10 000 asmenų. Be to, 2023–2026 m. laikotarpiu **Bulgarija**, naudodamasi ESF+ parama, skiria 153 mln. EUR lėšų tam, kad ekonomiškai neaktyvūs asmenys būtų integruojami į darbo rinką pagal holistinį požiūrį: intensyviau skatinamas jų aktyvumas, teikiamas mokymas ir didinamas informuotumas. **Slovakijoje** pagal naująjį nacionalinį projektą „Įgūdžiai darbo rinkai“, bendrai finansuojamą ESF+ lėšomis iki 2026 m., siekiama remti darbo ieškančių asmenų pastangas susirasti darbą persikvalifikuojant. Tikslinė grupė yra nepalankioje padėtyje esantys darbo ieškantys asmenys, kaip numatyta Užimtumo tarnybos įstatyme (pvz., jaunimas iki 26 metų; 50 metų ir vyresni piliečiai; ilgalaikiai bedarbiai; žemos kvalifikacijos asmenys).

Kelios valstybės narės imasi priemonių, kurių tikslas – didinti valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) pajėgumą ir veiksmingumą, atsižvelgiant į esamą darbo jėgos trūkumą ir įgūdžių poreikius. Ispanijoje 2021–2023 m. buvo EGADP lėšomis remiami konkretūs VUT darbuotojų tęstinio mokymo veiksmai. Pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą **Ispanija** 2023 m. baigė įgyvendinti investiciją, kurios paskirtis – VUT pertvarkos tikslais patobulinti vidaus valdymo sistemas, modernizuoti darbo vietas ir skaitmenizuoti Paramos piliečiams tarnybą. **Kroatija** 2023 m. pradėjo savo užimtumo tarnybų skaitmenizaciją. Darant šią investiciją sukurta skaitmeninio tapatybės duomenų tvarkymo sistema ir žmoniškųjų išteklių valdymo sistema. **Kipre** nuo 2024 m. veikia mobilieji VUT padaliniai, kurių atstovai iki 2029 m. pabaigos apsilankys visuose kaimo ir miesto vietovių rajonuose. Mobilieji padaliniai yra iki 2026 m. pirmojo pusmečio bendrai

finansuojami EGADP lėšomis, o nuo 2026 m. antrojo pusmečio iki 2029 m. pabaigos – ESF+ lėšomis. Pagal 2023 m. gruodžio mėn. Visiško užimtumo įstatymą **Prancūzijos** VUT sistema „Pôle Emploi“ 2024 m. sausio mėn. laipsniškai pakeista sistema „France Travail“. Šioje naujoje sistemoje tikimasi pagerinti VUT subjektų koordinavimą, reorganizuoti paramą bedarbiams bei jų padėties stebėseną ir sustiprinti darbuotojų su negalia integracijos priemones.

Kai kurios valstybės narės sustiprino bendradarbiavimą tarp valstybinių užimtumo tarnybų ir socialinių tarnybų, kad jų aktyvios darbo rinkos politikos poveikis būtų didesnis. **Rumunija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2024 m. balandžio mėn. įdiegė skaitmeninę platformą, per kurią tvarkomi namų ūkio darbuotojams skiriami kuponai. Ši platforma turėtų būti sąveiki, be kita ko, su kitomis aktualiomis duomenų bazėmis, kaip antai tomis, kurias turi VUT, Darbo ir socialinės apsaugos ministerija ir Finansų ministerija. **Italijoje** 2024 m. gegužės mėn. įsigaliojo naujos taisyklės siekiant tobulinti skaitmeninę platformą, kurioje renkama informacija iš socialinių tarnybų ir valstybinių užimtumo tarnybų. Bendrasis tikslas – geriau derinti darbo jėgos pasiūlą ir paklausą.

Keliose valstybėse narėse imtasi priemonių siekiant pritraukti specialistų iš užsienio ir sumažinti įtampą darbo rinkoje. **Ispanija** 2024 m. lapkričio mėn. pradėjo visapusišką reformą, kuria siekiama modernizuoti migracijos politiką, taip padedant spręsti demografinės ir darbo rinkos problemas. Įgyvendinant šią reformą siekiama supaprastinti administracines procedūras ir sustiprinti integraciją, kaip pagrindinius jos ramsčius skatinant įsidarbinimo galimybes, mokymą ir šeimos susijungimą, o kartu užkertant kelią situacijoms, kai imigrantai neturi legalaus statuso. **Prancūzija** 2024 m. sausio mėn. priėmė įstatymą, kuriuo siekiama geriau kontroliuoti imigraciją, įskaitant priemonę, kad leidimus galėtų lengviau gauti trečiųjų šalių piliečiai, dirbantys trūkstančių profesijų darbą arba dirbantys geografinėse vietovėse, kuriose rasti darbuotojų sunku. **Švedija** 2024 m. kovo mėn. sustiprino bendradarbiavimą tarp valstybinių užimtumo tarnybų ir dešimties kitų vyriausybinių įstaigų (pvz., socialinio draudimo tarnybos, mokesčių administratoriaus, migracijos tarnybos), kad būtų geriau koordinuojamos priemonės, kurių imamasi siekiant pritraukti ir išlaikyti aukštos kvalifikacijos darbo jėgą iš užsienio. Be to, trečiųjų šalių piliečiams, kurie **Švedijoje** naudojami darbo ir raidos garantija, nuo 2023 m. gruodžio mėn. yra lengviau prieinamos kalbos mokymosi ir tolesnio suaugusiųjų mokymosi galimybės. **Čekija** 2024 m. liepos mėn. pradėjo aukštos kvalifikacijos darbuotojams iš dešimties ES nepriklausančių šalių taikyti atleidimą nuo reikalavimo gauti darbo leidimą. **Malta** 2023 m. lapkričio mėn. atnaujino Įdarbinimo agentūrų reglamentą ir taip ėmėsi svarbių veiksmų, kad įdarbinimo, laikinojo darbo ir užsakovų darbų agentūrų veikla būtų reguliuojama siekiant apsaugoti trečiųjų šalių piliečius nuo išnaudojimo.

Kelios valstybės narės įgyvendino reformas siekdamas priderinti savo bedarbio pašalpus sistemas prie esamų socialinių ir ekonominių sąlygų. **Vokietija** 2023 m. liepos mėn. įgyvendino laikinąsias nuostatas pagal Išmokų piliečiams įstatymą – padidino finansinę paramą nesusituokusiems asmenims (nuo 502 iki 563 EUR) ir paskatino teikti mokymą. Šie pakeitimai galios iki 2024 m. gruodžio 31 d. **Švedija** 2024 m. birželio mėn. reformavo savo nedarbo draudimą siekdama padidinti draudimo teikiamą apsaugą tiems, kurie neturi darbo, o kartu geriau priderino socialines išmokas prie laikotarpio, kuriuo jomis kompensuojamas pajamų netekimas (t. y. kas 100 dienų kompensacija sumažinama 5 proc. punktais). Taip pat numatoma padidinti minimalųjį paramos, skirtos aktyvumui skatinti, lygį. Numatoma, kad atitinkamas iš dalies pakeistas teisės aktas įsigalios 2025 m. spalio 1 d. **Suomijoje** įvykdžius 2024 m. balandžio mėn. patvirtintą būsto pašalpos reformą, panaikinta 300 EUR bendrų uždirbtų pajamų atskaita apskaičiuojant pašalpos dydį. Vis dėlto šį pakeitimą iš dalies

kompensavo kitoks būsto pašalpos padidinimas. **Malta** 2024 m. sausio mėn. reformavo savo bedarbio pašalpų sistemą, kad šių išmokų tarifai būtų geriau suderinti su paskutiniu jų gavėjo gautu darbo užmokesčiu, atsižvelgiant ir į nacionalinį minimalųjį darbo užmokestį. Išmokos pirmas šešias savaites sudarys 60 proc., tolesnes 10 savaičių 55 proc., o paskutines 10 savaičių 50 proc. anksčiau gauto darbo užmokesčio dydžio. Be to, pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą **Malta** vykdo su bedarbio pašalpomis susijusių politikos priemonių stebėsenos procesą. Pirmąją ataskaitą preliminariai numatoma pateikti iki 2024 m. pabaigos, o kita ataskaita bus parengta praėjus penkeriems metams. **Ispanija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą reformavo neįmokinių bedarbio pašalpų sistemą. Įstatymu nustatyta, kad šias išmokas gaus ir asmenys iki 45 metų, neturintys šeiminių pareigų, taip pat žemės ūkio darbuotojai; adaptuota progresinė skalė ir šių išmokų gavimas tapo suderinamas su darbu. **Portugalija** 2023 m. lapkričio mėn. išplėtė bedarbio pašalpų aprėptį, kad jos būtų mokamos ir smurto šeimoje aukoms; taip užtikrintas suderinimas su Deramo darbo darbotvarke ir su neseniai atliktais Darbo kodekso pakeitimais.

Kai kurios valstybės narės ėmėsi priemonių siekdamos gerinti darbuotojų organizacijų reprezentatyvumą ir remti socialinių partnerių pajėgumų stiprinimą. **Liuksemburgas** 2023 m. liepos mėn. pritaikė profesinių rūmų narystės ir rinkimų sąrašų taisykles, kad būtų įtraukiami pameistriai, darbo ieškantys asmenys, kurie yra sudarę specialius darbo santykius, taip pat darbuotojai ir pameistriai, išėję vaiko priežiūros atostogų. **Ispanija** 2024 m. gegužės mėn. pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą patvirtino reformą, kuria sutrumpinta pareigų ėjimo trukmė, reikalinga kultūros ir kūrybos sektorių darbuotojams norint balsuoti ir kandidatuoti rinkimuose į darbuotojų atstovavimo organus įmonėse. **Vengrija** 2024 m. balandžio mėn. pradėjo įgyvendinti ESF+ bendrai finansuojamą priemonę socialinių partnerių pajėgumams stiprinti ir pasiūlė galimybių finansuoti darbo užmokesčio mokėjimą naujiems darbuotojams, mokymą, renginių organizavimą, pažintinius vizitus ar dalyvavimą tarptautiniuose renginiuose.

2.4. 8-oji gairė. Lygių galimybių visiems skatinimas, socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu

Šiame skirsnyje apžvelgiama, kaip įgyvendinama 8-oji užimtumo gairė, pagal kurią valstybėms narėms rekomenduojama skatinti lygias galimybes visiems, socialinę įtrauktį ir kovoti su skurdu, laikantis šių Europos socialinių teisių ramsčio principų: Nr. 2 (dėl lyčių lygybės), Nr. 3 (dėl lygių galimybių), Nr. 11 (dėl vaikų priežiūros ir paramos vaikams), Nr. 12 (dėl socialinės apsaugos), Nr. 14 (dėl minimaliųjų pajamų), Nr. 15 (dėl senatvės pajamų ir pensijų), Nr. 16 (dėl sveikatos priežiūros), Nr. 17 (dėl asmenų su negalia įtraukties), Nr. 18 (dėl ilgalaikės priežiūros), Nr. 19 (dėl aprūpinimo būstu ir paramos benamiams) ir Nr. 20 (dėl esminių paslaugų prieinamumo). 2.4.1 skirsnyje pateikiama pagrindinių rodiklių analizė, o 2.4.2 skirsnyje apžvelgiamos politikos priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės.

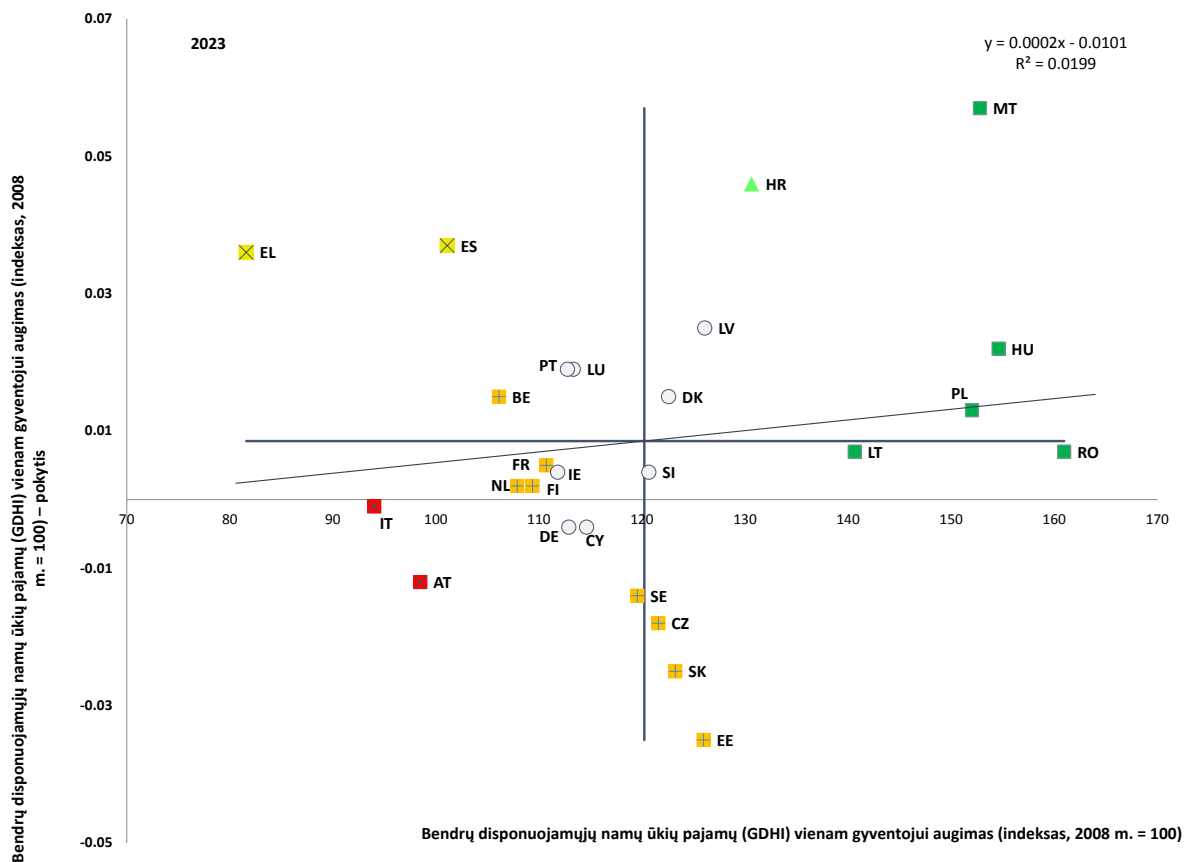
2.4.1. Pagrindiniai rodikliai

Realųjų bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų (GDHI) vienam gyventojui augimas ES lygmeniu 2023 m. šiek tiek paspartėjo. 2023 m. jo lygis buvo 111,1 (2008 m. lygis = 100), 0,6 punkto didesnis nei 2022 m. Didžiausias augimas užfiksuotas Maltoje, kiek mažesnis, bet vis vien didelis – Kroatijoje, Ispanijoje ir Graikijoje (žr. 2.4.1 diagramą). Rumunija, Vengrija, Malta, Lenkija ir Lietuva 2023 m. buvo geriausių rezultatų pasiekusios šalys dėl jose pasiekto aukšto lygio (augimas daugiau kaip 140 proc., palyginti su 2008 m.). Estijoje, priešingai, įvyko didžiausias sumažėjimas, po jos eina Slovakija ir Čekija, nors

lygiai jose tebėra palyginti aukšti. Italijoje ir Austrijoje dėl jų rezultatų 2023 m. nustatyta kritinė padėtis – jose lygis yra žemas ir padėtis dar labiau pablogėjo. 2023 m. padėtį reikėjo stebėti Estijoje, Slovakijoje, Čekijoje ir Švedijoje (jose lygis artimas ES vidurkiui, tačiau nuo praėjusių metų padėtis pablogėjo), taip pat Suomijoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje ir Belgijoje (jose lygis buvo žemesnis už ES vidurkį, nepaisant bendro padėties stabilumo ar nedidelio pagerėjimo palyginti su metais prieš tai).

2.4.1 diagrama. Bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų (GDHI) vienam gyventojui augimas ES 2023 m. šiek tiek paspartėjo, tačiau įvairiose valstybėse narėse buvo skirtingas

Realųjų bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų (GDHI) vienam gyventojui augimas, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (2008 m. = 100, socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. BG duomenų neturima.

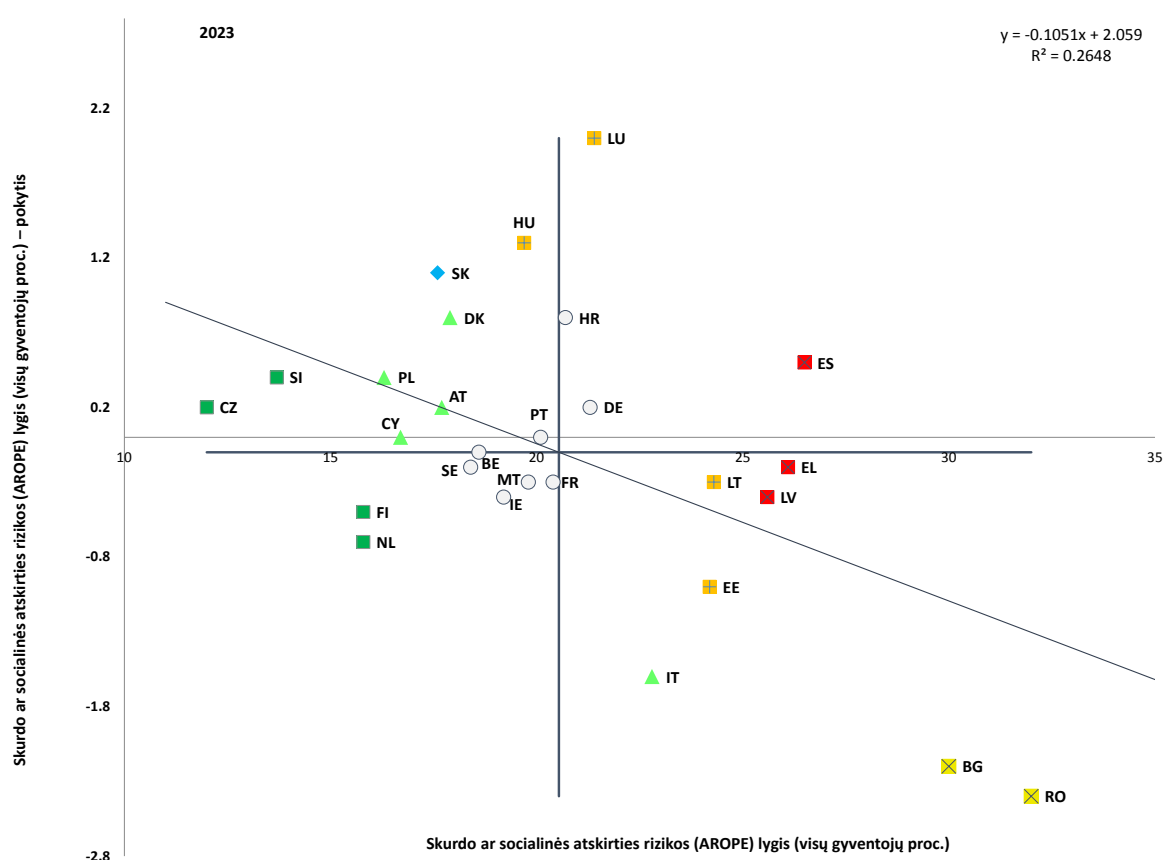
Šaltinis – Eurostatas [tepsr_wc310], Europos sektorių sąskaitos.

Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROPE rodiklis) ES 2023 m. šiek tiek sumažėjo, be kita ko, ir dėl ryžtingų politikos priemonių, kurių imtasi siekiant sušvelninti neigiamą didelių pragyvenimo išlaidų socialinį poveikį. Vis dėlto Ispanijoje, Graikijoje ir Latvijoje 2023 m. padėtis buvo kritinė: šiose šalyse buvo palyginti aukštas AROPE lygis (atitinkamai 26,5 proc., 26,1 proc. ir 25,6 proc.) ir nebuvo reikšmingo padėties gerėjimo arba AROPE lygis net šiek tiek padidėjo (Ispanijoje 0,5 proc. punkto); žr. 2.4.2 diagramą. Vengrijoje, Liuksemburge, Estijoje ir Lietuvoje padėtį reikėjo stebėti dėl palyginti aukšto AROPE lygio (Lietuvoje ir Estijoje atitinkamai 24,3 ir 24,2 proc.) arba dėl reikšmingo jo padidėjimo (Liuksemburge ir Vengrijoje atitinkamai +2 ir +1,3 proc. punkto). Tuo pat metu Rumunijoje ir Bulgarijoje padėtis buvo prasta, bet gerėjo: jose užfiksuotas aukščiausias AROPE lygis ES (atitinkamai 32,0 ir 30,0 proc.), tačiau ir didžiausias

sumažėjimas (atitinkamai –2,4 ir –2,2 proc. punkto). O geriausių rezultatų pasiekė Čekija, Slovėnija, Nyderlandai ir Suomija (AROPE lygis – atitinkamai 12,0, 13,7 ir 15,8 proc. (paskutinių dviejų šalių)). Būta tam tikrų konvergencijos ES valstybėse narėse ženklų. Vis dėlto buvo didelių skirtumų tarp ES regionų, taip pat valstybėse narėse, ypač Italijoje, Prancūzijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Portugalijoje, Ispanijoje ir Belgijoje (žr. 5 priedo 8 diagramą), be kita ko, atokiausiuose regionuose. Reformų ir investicijų poveikio pajamų pasiskirstymui vertinimas šiuo atžvilgiu tebėra itin svarbus, kad būtų užtikrintas jų indėlis siekiant ES pagrindinio tikslo – iki 2030 m. iš skurdo išvaduoti bent 15 mln. žmonių²²².

2.4.2 diagrama. Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis ES 2023 m. šiek tiek sumažėjo, o tarp valstybių narių esama tam tikros konvergencijos

Skurdo ar socialinės atskirties riziką patiriančių gyventojų dalis, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. HR duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi.

Šaltinis – Eurostatas [[ilc_peps01n](#)], ES SPGS.

Šiek tiek sumažėjo materialinis nepriteklis ir asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, dalis, o didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis nepakito. Nepaisant didesnių pragyvenimo išlaidų, šis bendras stabilumas atspindi politikos atsako priemonių, kurių imtasi ES ir valstybių narių lygmenimis, švelninamąjį poveikį. Po užfiksuoto mažėjimo žemiausias skurdo rizikos

²²² Žr. Komisijos komunikatą „Geresnis valstybių narių politikos paskirstomojo poveikio vertinimas“ ([COM\(2022\) 494 final](#)).

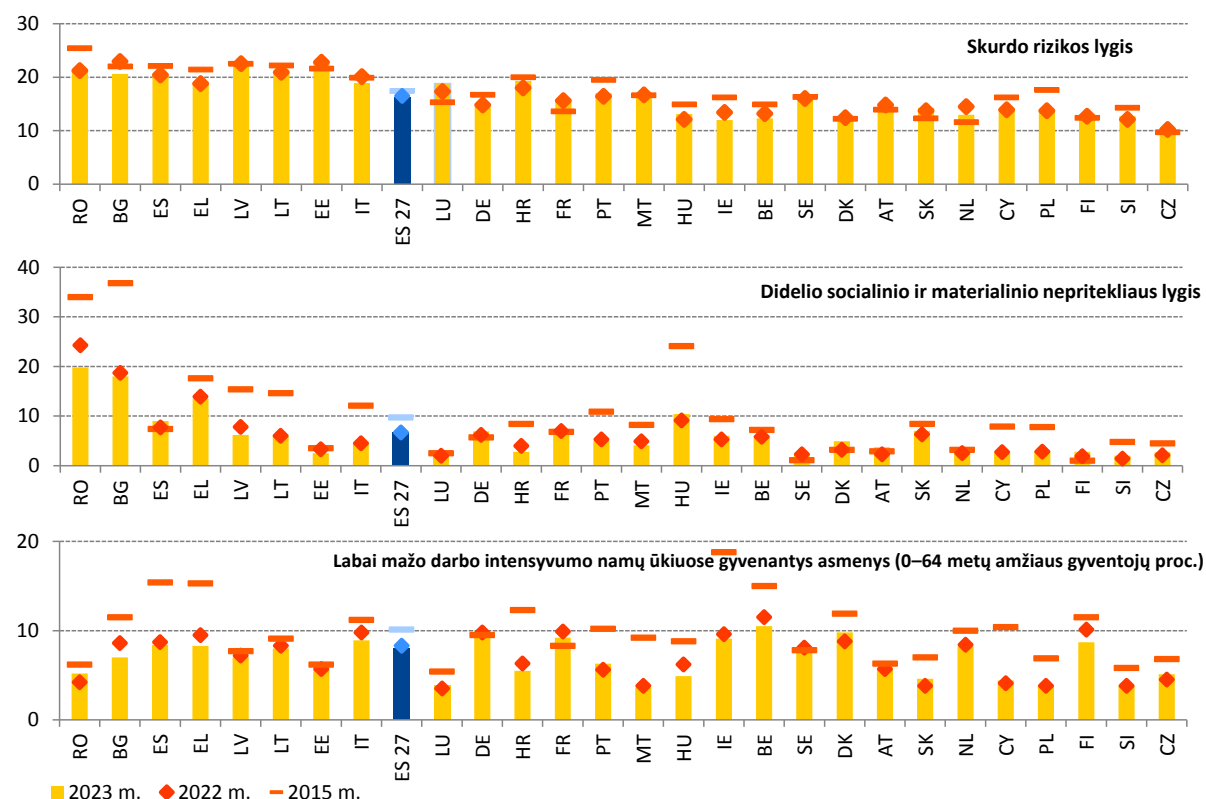
(AROP) lygis 2023 m. (pagal 2022 m. pajamas) buvo Čekijoje, po jos – Danijoje, Airijoje, Suomijoje ir Belgijoje (atitinkamai 9,8, 11,8, 12,0, 12,2 ir 12,3 proc.); žr. 2.4.3 diagramos viršutinę dalį. O didžiausia skurdo riziką patiriančių asmenų dalis buvo Latvijoje, Estijoje, Rumunijoje, Lietuvoje, Bulgarijoje ir Ispanijoje (atitinkamai 22,5, 22,5, 21,1, 20,6, 20,6 ir 20,2 proc.), nepaisant to, kad jose užfiksuotas sumažėjimas (išskyrus Latviją, kurioje skurdo rizikos lygis išliko stabilus). Eurostato išankstiniai įverčiai pagal 2023 m. pajamas rodo, kad ir vidutiniškai ES, ir daugumoje valstybių narių skurdo rizikos lygis buvo stabilus, Liuksemburge, Graikijoje, Austrijoje ir Prancūzijoje jis padidėjo, o Portugalijoje, Ispanijoje, Vokietijoje, Suomijoje, Estijoje ir Nyderlanduose sumažėjo²²³. Didelį materialinį ir socialinį nepriteklių patiriančių asmenų dalis ES apskritai išliko stabili, tačiau įvairiose valstybėse narėse labai skyrėsi ir buvo nuo 2 proc. Slovėnijoje iki 19,8 proc. Rumunijoje (žr. 2.4.3 diagramos vidurinę dalį). Vis dėlto ji padidėjo keliose valstybėse narėse (Austrijoje, Danijoje, Vengrijoje ir Ispanijoje daugiau kaip 1 proc. punktu), kita vertus, sumažėjo Rumunijoje, Latvijoje, Kroatijoje ir Prancūzijoje. Tebesitęsiančius teigiamus darbo rinkos pokyčius tolesnio ekonomikos augimo sąlygomis 2022 m. atspindi asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, dalies sumažėjimas 2023 m. (pagal aktyvumo 2022 m. duomenis). Taip buvo daugumoje valstybių narių: žemiausi šio rodiklio lygiai buvo Maltoje, Slovėnijoje, Liuksemburge ir Lenkijoje, o aukščiausi Belgijoje, Vokietijoje, Danijoje, Prancūzijoje ir Airijoje (žr. 2.4.3 diagramos vidurinę dalį). Didelis kainų, ypač maisto ir energijos kainų, augimas kelerius pastaruosius metus, taip pat neproporcingas jo poveikis mažesnėms pajamoms prisidėjo prie 2019 m. užfiksuoto skurdo rizikos lygio didėjimo²²⁴. 2022–2023 m. šis lygis ES padidėjo 1,3 proc. punkto iki 15,1 proc. Nepaisant šio pirmą kartą įvykusio padidėjimo (po keletą metų trukusio mažėjimo), šis lygis vis dar nesiekia 2019 m. vertės (16,5 proc.). Fiksuotasis skurdo rizikos lygis taip pat padidėjo didžiojoje daugumoje valstybių narių, išskyrus Bulgariją, Austriją, Ispaniją ir Lenkiją. Aukščiausias lygis užfiksuoti Estijoje (+6,2 proc. punkto, iki 20,5 proc.), po jos – Nyderlanduose ir Maltoje (atitinkamai +3,3 ir +3,1 proc. punkto, iki 13 proc., abiejose šalyse).

²²³ Žr. [pajamų nelygybės ir skurdo rodiklių 2023 m. išankstinius įverčius \(bandomuosius rezultatus\)](#) susijusiame [Eurostato tinklalapyje](#).

²²⁴ 2019 m. užfiksuoti asmenys, kuriems gresia skurdas, yra tie, kurių ekvivalentinės disponuojamosios pajamos nesiekia 2019 m. apskaičiuotos skurdo rizikos ribos, pakoregavus pagal suderintą kainų indeksą (SVKI) 2019–2023 m. Duomenys prieinami [[ilc_li22](#)].

2.4.3 diagrama. Skurdo rizikos lygis ir asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, dalis sumažėjo, o didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis nepakito

Skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygio pagrindinio rodiklio komponentai (proc., 2015, 2022, 2023 m.)

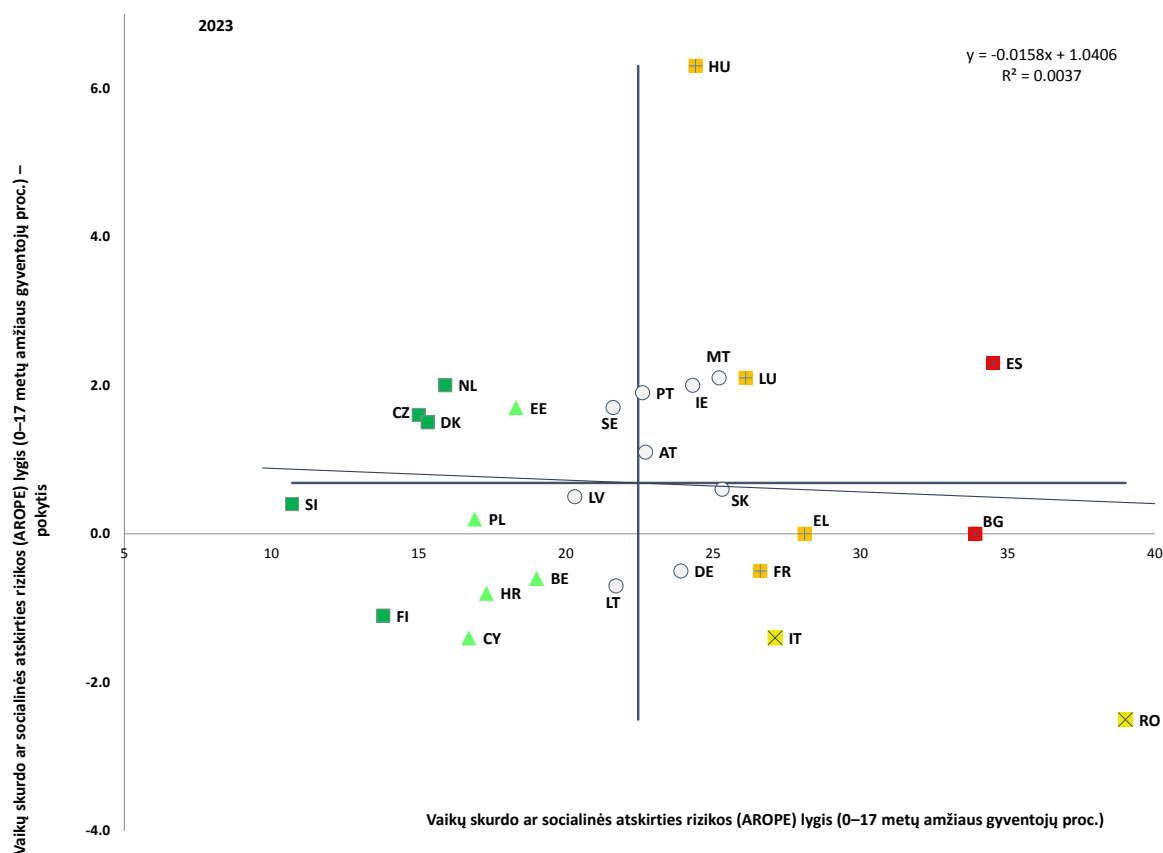
Pastaba. Rodikliai išdėstyti eilės tvarka pagal 2023 m. AROPE lygius. Kroatijos skurdo rizikos lygio ir Prancūzijos didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygio duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios.

Šaltinis – Eurostatas [tessi010], [tEPSR_lm420], [tEPSR_lm430], ES SPGS.

Vaikų skurdo padėtis ES apskrityse išliko stabili, nors skurdą patiriančių vaikų skaičius 2023 m. truputį sumažėjo. Šiais metais pirmą kartą po COVID-19 pandemijos AROPE grupės vaikų skaičius ES šiek tiek sumažėjo (iki 19,9 mln., o prieš tai 2022 m. buvo apie 20 mln.). Vis dėlto šis vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičiaus sumažėjimas nelėmė žemesnio AROPE lygio, nes sumažėjo ir bendras visų vaikų skaičius. Taigi vaikų AROPE lygis išliko stabilus, 24,8 proc. (2022 m. – 24,7 proc.), ir tebėra 3,5 proc. punkto didesnis negu AROPE lygis tarp visų gyventojų. Slovėnija, Suomija, Čekija, Danija ir Nyderlandai buvo geriausių rezultatų pasiekusių šalių kategorijoje, šiose šalyse vaikų AROPE lygis nesiekė 16 proc. Kita vertus, Ispanijoje ir Bulgarijoje padėtis buvo kritinė: pirmojoje iš jų lygis padidėjo (daugiau kaip 2 proc. punktais, iki 34,5 proc.), o antrojoje lygis viršijo 33 proc. ir nebuvo reikšmingo pagerėjimo, palyginti su praėjusiais metais. Vengrijoje, kurioje šis rodiklis padidėjo labiausiai (+6,3 proc. punkto), padėtį 2023 m. reikėjo stebėti, kaip ir Liuksemburge, Graikijoje ir Prancūzijoje (visose šiose šalyse lygiai gana aukšti). Didžiausias sumažėjimas užfiksuotas Rumunijoje ir Italijoje (daugiau kaip 1 proc. punktu), abiejose šalyse padėtis prasta, bet gerėja, nors Rumunijoje užfiksuota viena aukščiausių šio rodiklio verčių (39 proc.). Apskrityse buvo 15 valstybių narių, kuriose padidėjo ir vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius, ir tokių vaikų dalis.

2.4.4 diagrama. Vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis apskritai išliko stabilus ir daugumoje valstybių narių buvo didesnis negu visų gyventojų

Skurdo ar socialinės atskirties riziką patiriančių vaikų dalis, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. Kroatijos duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi.

Šaltinis – Eurostatas [tepsr_lm412], ES SPGS.

Vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizikos rodiklio komponentų padėtis ES lygmeniu išliko stabili, tačiau kai kuriose valstybėse narėse užfiksuota reikšmingų pokyčių. Vaikų skurdo rizikos (AROP) lygis 2023 m. apskritai išliko stabilus, 19,4 proc. (2022 m. – 19,3 proc.; nustatyta atitinkamai pagal 2022 ir 2021 m. pajamas). Didžiausias jo padidėjimas užfiksuotas Vengrijoje (+7,1 proc. punkto), o didžiausias sumažėjimas – Vokietijoje (–1 proc. punkto). Kaip ir 2022 m., vaikų skurdo rizikos lygis buvo didžiausias Rumunijoje, Ispanijoje ir Bulgarijoje, o mažiausias Suomijoje, Danijoje ir Slovėnijoje. Eurostatas išankstiniai įverčiai pagal 2023 m. pajamas rodo bendrą vaikų skurdo padėties stabilumą visoje ES ir daugumoje valstybių narių; jis sumažėjo Vokietijoje, Estijoje, Ispanijoje, Suomijoje, Portugalijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje, tačiau padidėjo Čekijoje, Graikijoje, Latvijoje, Lenkijoje ir Švedijoje²²⁵. Didelio vaikų materialinio ir socialinio nepritekliaus mastas taip pat apskritai išliko nepakitęs, ES 2023 m. jis buvo 8,4 proc. ir labai sumažėjo Rumunijoje (–8,2 proc. punkto). Galiausiai, vaikų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, dalis 2023 m. išliko stabili tiek visoje ES (7,5 proc.), tiek daugumoje valstybių narių. Labai svarbu įveikti vaikų skurdą ir socialinę atskirtį ir taip jiems

²²⁵ Žr. [pajamų nelygybės ir skurdo rodiklių 2023 m. išankstinius įverčius \(bandomuosius rezultatus\)](#) ir [lentelę su visais rodikliais](#) susijusiame [Eurostat tinklalapyje](#).

padėti realizuoti visą savo potencialą ir sustabdyti skurdo perdavimą iš kartos į kartą. Šiuo atžvilgiu labai svarbu įgyvendinti Europos vaiko garantijų sistemą²²⁶ visose valstybėse narėse.

5 intarpas. Vaikų priežiūra ES šalyse

Įsitikinta, kad kokybiškas ikimokyklinis ugdymas ir priežiūra teigiamai veikia vaikų perspektyvas, o per tai – ir ekonomikos bei visuomenės raidą. Dalyvavimas kokybiškose ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose nuo mažens skatina socialinę ir kognityvinę raidą, ypač vaikų, kurie auga nepalankioje aplinkoje. Tai prisideda prie geresnių švietimo ir užimtumo rezultatų vėliau gyvenime ir mažina skurdo perdavimą iš kartos į kartą. Be to, kokybiškas ikimokyklinis ugdymas ir priežiūra tėvams atveria daugiau galimybių derinti šeimos gyvenimą su karjeros siekiais, taigi prisideda prie didesnės lyčių lygybės, aktyvesnio dalyvavimo darbo rinkoje ir ekonomikos augimo, taip pat mažina skurdą²²⁷. *Tarybos rekomendacija dėl ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros: Barselonos tikslai iki 2030 m.* apima dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose tikslą iki 2030 m., kad dalyvaujančių vaikų iki 3 metų dalis pasiektų bent 45 proc. (atsiliekančioms valstybėms narėms taikomos išimtys)²²⁸. Toje rekomendacijoje valstybės narės taip pat raginamos panaikinti vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis (AROE), dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose atotrūkį nuo visų vaikų. Pagal *Tarybos rekomendaciją dėl Europos vaiko garantijų sistemos*²²⁹ kokybiškos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugos turėtų būti veiksmingai ir nemokamai prieinamos vaikams, kuriems gresia skurdas.

ES lygmeniu vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose per pastarąjį dešimtmetį vidutiniškai padidėjo kur kas mažiau nei kitų vaikų. Vaikų, kuriems negresia skurdas, dalyvavimas laipsniškai didėjo ketverius metus (2015–2018), o skurdą patiriančių vaikų dalyvavimas staiga padidėjo 2019 m., taigi abiejų grupių dalyvavimo lygių atotrūkis 2019 m. buvo iš esmės toks kaip 2015 m., apie 12 proc. punktų. Atotrūkis tapo didžiausias 2021 m., nes skurdo nepatiriančių vaikų dalyvavimas smarkiai išaugo, o skurdą patiriančių vaikų dalyvavimas iš esmės nepakito. Atotrūkis tarp abiejų grupių 2023 m. – 15,8 proc. punkto – buvo daug didesnis nei 2015 m. (ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose dalyvavusių skurdo rizikos grupės vaikų buvo tik 25,2 proc., o ne skurdo rizikos grupės vaikų – 41,0 proc.).

²²⁶ 2021 m. birželio 14 d. Tarybos rekomendacija (ES) 2021/1004, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema (OL L 223, 2021 6 22, p. 14–23).

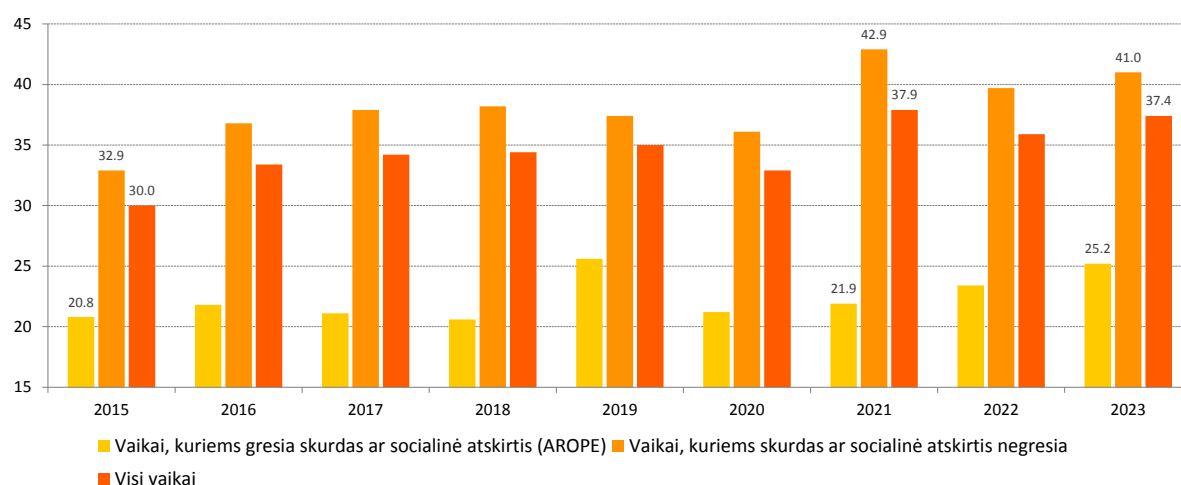
²²⁷ Žr., be kita ko, Darvas, Z. M., Welslau, L., Zettelmeyer, J., *Incorporating the impact of social investments and reforms in the European Union's new fiscal framework*, Bruegel Working Paper, 2024, ir Rossin-Slater, M., Wüst, M., *What is the added value of preschool for poor children? Long-term and intergenerational impacts and interactions with an infant health intervention*, American Economic Journal: Applied Economics, 12(3), 2020.

²²⁸ Žr. dok. [2022/C 484/01](#). Išimtys, taikomos siekiant ne mažesnio kaip 45 proc. dalyvavimo lygio tikslo, yra nustatytos 3 dalies a punkte.

²²⁹ 2021 m. birželio 14 d. Tarybos rekomendacija (ES) 2021/1004, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema.

Nepalankioje padėtyje esančių vaikų dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose pažanga yra kur kas lėtesnė

Ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose dalyvaujantys vaikai pagal patiriamą skurdo riziką (dalyvavimas 1 val. ar daugiau per savaitę, vaikų iki 3 metų proc.)

Pastaba. 2020 m. duomenys yra įverčiai.

Šaltinis – Eurostatas [[ilc_caindform25b](#)].

Nepakankamas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų įperkamumas ir prieinamumas yra kliūtys jomis naudotis, ypač tiems vaikams, kuriems gresia skurdas; valstybės narės siekia įveikti šias kliūtis pagal savo veiksmų planus, skirtus Europos vaiko garantijų sistemai įgyvendinti; tam naudojama ES finansinė parama. Pavyzdžiui, ikimokyklinis ugdymas ir priežiūra jau yra nemokami mažiausiai pasiturinčių šeimų vaikams kai kuriose valstybėse narėse (pvz., **Danijoje ir **Slovėnijoje**), **Portugalija** vykdo reformą, kad ikimokyklinis ugdymas ir priežiūra taptų nemokami visiems vaikams, o **Lenkija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą nustatė išmokas vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, tėvams: tomis išmokomis padengiamos arba sumažinamos su mokėjimu už vaikų priežiūros paslaugas susijusios išlaidos. Daugelyje šalių ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros sektoriui taip pat trūksta infrastruktūros ir darbuotojų. **Bulgarija** žada plėtoti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugų tinklą, o **Vokietija** savo veiksmų plane įsipareigojo pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą sukurti 90 tūkst. papildomų vietų vaikų priežiūros įstaigose ir siekiant šio tikslo pastatyti naujų infrastruktūros objektų. Investicijos į ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą yra remiamos ESF+ lėšomis. Didesni vaikų priežiūros pajėgumai 2022 m. buvo numatyti 22 ESF+ veiksmų programose šešiose valstybėse narėse, o tam skirtos lėšos sudarė 60,7 mln. EUR. Be to, dauguma ES valstybių narių į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtraukė priemones, kuriomis didinami ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros pajėgumai ir įtraukimas ir (arba) gerinama jų kokybė. Atitinkamos investicijos sudaro daugiau kaip 8 mlrd. EUR.**

Tiek visų gyventojų, tiek vaikų skurdo gylis ES išliko stabilus, tačiau kai kuriose valstybėse narėse labai padidėjo. Skurdo gylis vertinamas kaip skirtumas tarp asmenų, kuriems gresia skurdas, pajamų dydžio ir skurdo ribos²³⁰. ES jis 2023 m. šiek tiek sumažėjo

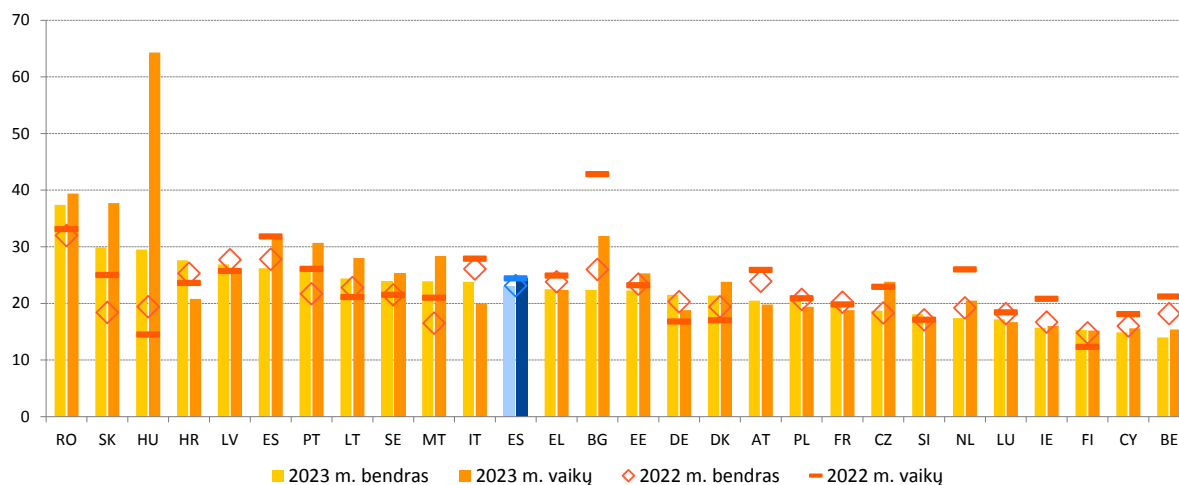
²³⁰ Šis rodiklis, dar vadinamas [santykinio skurdo rizikos gylio mediana](#), apskaičiuojamas kaip skirtumas tarp asmenų, gyvenančių žemiau skurdo rizikos ribos, ir asmenų, gyvenančių ties skurdo rizikos riba, ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos, išreikštas skurdo rizikos ribos procentine dalimi. Nustatoma, kad ši riba – 60 proc. visų šalies (o ne visos ES) gyventojų ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos.

iki 23,0 proc. (pagal 2022 m. pajamas); žr. 2.4.5 diagramą. Jis buvo didžiausias Rumunijoje (37,4 proc.), po jos – Slovakijoje ir Vengrijoje (atitinkamai 29,9 ir 29,5 proc.), prieš tai reikšmingai padidėjęs (atitinkamai 5,4, 11,5 ir 10,1 proc. punkto). Didžiausias skurdo gylio sumažėjimas užfiksuotas Belgijoje (–4,2 proc. punkto), joje skurdo gylis tapo mažiausias iš ES šalių (14,0 proc.). Asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, grupėje skurdas yra gilesnis: ES 2023 m. jis buvo apie 63,0 proc. (pagal 2022 m. pajamas)²³¹. Vidutinis vaikų skurdo gylis ES nepakito ir yra didesnis nei visų gyventojų (24,4 proc.). Šiuo atžvilgiu aukščiausias lygis buvo Vengrijoje (64,3 proc.) prieš tai labai padidėjęs (49,8 proc. punkto, daugiau kaip tris kartus, nors prieš tai 2022 m. buvo vienas mažiausių), taip pat Rumunijoje (39,4 proc.) ir Slovakijoje (37,7 proc.) – šiose šalyse padidėjęs atitinkamai 6,3 ir 12,7 proc. punkto. Didžiausias sumažėjimas užfiksuotas Bulgarijoje (–10,9 proc. punkto), nors joje vaikų skurdo gylis tebėra didelis (31,9 proc.), taip pat Italijoje (–8 proc. punktai) – šioje šalyje pasiektas už ES vidurkį žemesnis lygis (19,9 proc.). Suomijoje ir Belgijoje vaikų skurdo gylis buvo mažiausias (atitinkamai 15,4 ir 15,2 proc.).

²³¹ Eurostatas [[ilc_li06](#)].

2.4.5 diagrama. Skurdo gylis ES apskrityse buvo stabilus, tačiau vaikų skurdo gylis dažnai buvo didesnis

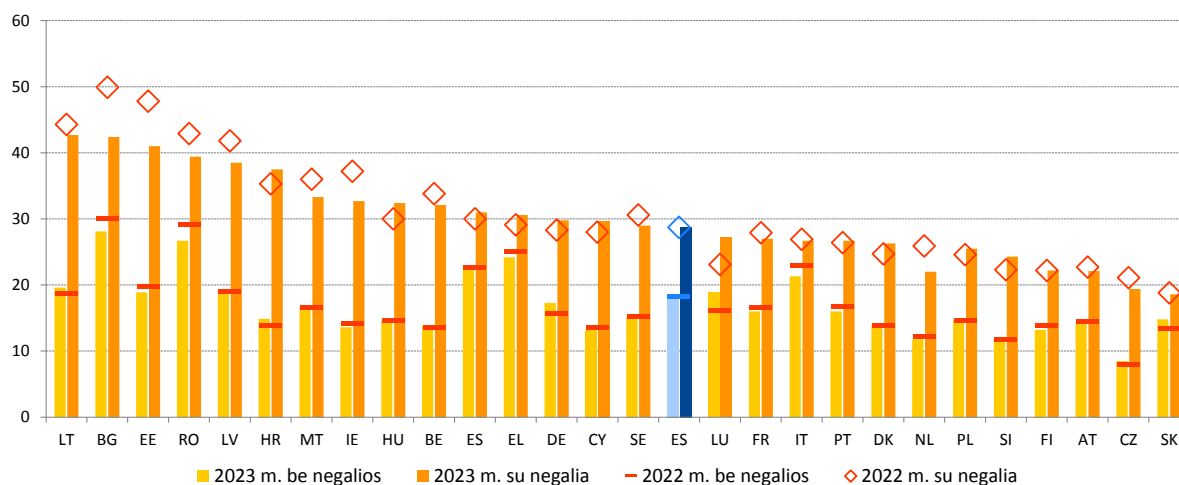
Santykinis skurdo rizikos gylis pagal skurdo ribą, visų gyventojų ir vaikų (0–17 metų, proc.)

Pastaba. Prancūzijos ir Liuksemburgo duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios 2022 m., Kroatijos – 2023 m. Šaltinis – Eurostatas [ilc_li11], ES SPGS.

2.4.6 diagrama. Asmenų su negalia grupėje skurdo ar socialinės atskirties rizika tebėra didesnė visose valstybėse narėse

Asmenų su negalia ir asmenų be negalios, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (populiacijoje nuo 16 metų, proc.)

Pastaba. Kroatijos duomenų laiko eilutė yra nutrūkususi, naudojami Vokietijos 2023 m. duomenys yra įverčiai. Šaltinis – Eurostatas [hlth_dpe010], ES SPGS.

Asmenų su negalia skurdo ar socialinės atskirties rizika tebėra didesnė. Jų AROPE lygis ES 2023 m. buvo 28,8 proc. – 10 proc. punktų didesnis nei visų kitų gyventojų. Jis taip pat reikšmingai skyrėsi įvairiose valstybėse narėse (žr. 2.4.6 diagramą). Nepaisant nedidelio sumažėjimo palyginti su praėjusiais metais, aukščiausias asmenų su negalia AROPE lygis užfiksuotas Lietuvoje, Bulgarijoje ir Estijoje (atitinkamai 42,7, 42,4 ir 41 proc.), o žemiausias lygis Slovakijoje (18,6 proc.). Rumunijoje ir Bulgarijoje asmenų su negalia materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis buvo aukščiausias (atitinkamai 28,4 ir 28,1 proc.). Apskritai skurdas ar socialinė atskirtis labiausiai grėsė darbingo amžiaus asmenims su negalia, po jų – jaunimui su negalia (atitinkamai 33,6 ir 33,5 proc.). Be to, moterų su negalia grupėje ši rizika buvo didesnė (29,8 proc.) nei vyrų su negalia (27,6 proc.).

Ne ES gimusių asmenų skurdo ar socialinės atskirties rizika šiek tiek sumažėjo, tačiau išliko daug didesnė negu ES gimusių asmenų. Ne ES gimusių asmenų grupėje AROPE lygis (39,2 proc.) buvo daugiau kaip du kartus didesnis negu ES gimusių asmenų (18,4 proc.). Abiejų grupių atotrūkis buvo didžiausias Austrijoje (42,7 ir 11,4 proc.), Belgijoje (42,1 ir 14,6 proc.) ir Ispanijoje (46,7 ir 21,1 proc.). Graikijoje šis atotrūkis labai sumažėjo 2023 m. (5,1 proc. punkto, iki 23 proc. punkto), nors AROPE lygis ne ES gimusių asmenų grupėje 2023 m. joje buvo vienas didžiausių iš visų valstybių narių (47,1 proc.). Atotrūkis labai sumažėjo Ispanijoje (–4,7 proc. punkto) ir Bulgarijoje (–11,9 proc. punkto), o labiausiai padidėjo Maltoje (+8,7 proc. punkto)²³².

Vis dar daug romų ES patiria skurdo ar socialinės atskirties riziką. Naujausiais tyrimų duomenimis, vidutiniškai 80 proc. romų tirtose šalyse patyrė skurdo riziką (AROP)²³³, ir nuo 2016 iki 2021 m. neužfiksuota jokios pažangos. Vidutiniškai net 83 proc. romų vaikų (iki 18 metų) gyveno namų ūkiuose, kuriems grėsė skurdas. Be to, didesnė dalis romų (48 proc.), palyginti su visais gyventojais, patyrė didelį materialinį nepriteklių (ypač jaunesnio ir vyresnio amžiaus grupėse). 2020–2030 m. ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginiame plane valstybės narės raginamos bent perpus sumažinti romų skurdo atotrūkį nuo visų gyventojų, įskaitant vaikus, ir užtikrinti, kad iki 2030 m. dauguma romų išsivaduotų iš skurdo²³⁴. Priėmus Tarybos rekomendaciją dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo, valstybės narės įsipareigojo kovoti su itin dideliu romų skurdo rizikos lygiu ir materialiniu bei socialiniu nepriteklumi, kad būtų veiksmingai padedama užtikrinti romų lygybę, įtrauktį ir dalyvavimą visuomenėje²³⁵. Atnaujintų nacionalinių romams skirtų strateginių planų vertinime raginama, kad valstybės narės skirtų dėmesio nurodytoms sritims, kuriose reikėtų gerinti padėtį, taip pat atnaujintų ir iš dalies pakeistų savo planus, be kita ko, padidindamos jų užmojų²³⁶. Tarybos išvadose dėl priemonių, kuriomis romams užtikrinamos vienodos galimybės gauti tinkamą ir desegreguotą būstą ir sprendžiamas segreguotų gyvenviečių klausimas²³⁷, valstybės narės raginamos nustatyti visas šioms reikmėms prieinamas lėšas ir jas panaudoti.

Energijos nepriteklis ES 2023 m. didėjo antrus iš eilės metus – tai atspindėjo didelių energijos kainų poveikį, o tarp valstybių narių buvo reikšmingų skirtumų. Energijos nepriteklis, vertinamas pagal asmenų, negalinčių pakankamai apšildyti savo būsto, dalį, ES padidėjo 1,3 proc. punkto ir 2023 m. pasiekė 10,6 proc.²³⁸ Tai antri iš eilės metai, kai energijos nepriteklis didėjo; 2015–2021 m. jis nuolat mažėjo (nuo 9,6 iki 6,9 proc.); žr. 2.4.7 diagramą. Tai atspindi energijos kainų šuolio, prasidėjusio 2021 m. antrąjį pusmetį ir dar padidėjusio 2022 m., poveikį. Tai, kad energijos nepriteklis 2023 m. didėjo mažiau nei 2022 m., nors kainų šokas 2022 m. žiemą buvo kur kas didesnis nei 2021 m. žiemą, rodo, kad išskirtinės paramos priemonės, kurių ėmėsi ES ir jos valstybės narės, poveikį padėjo

²³² Pagal Eurostato rodiklį [[ilc_peps06n](#)], palyginant padėtį tų, kurie gimė ne ES šalyse, su tais, kurie gimė duomenis teikiančioje šalyje (asmenys nuo 18 metų). Pirmosios iš šių grupių padėties Rumunijoje duomenų neturima.

²³³ [ES pagrindinių teisių agentūros 2021 m. romų apklausa](#). Tirtos šalys: BG, CZ, EL, ES, HR, HU, PT, RO, SK.

²³⁴ Žr. [naująjį ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginį planą \(visą dokumentų rinkinį\)](#).

²³⁵ Žr. [OL C 93, 2021 3 19, p. 1–14](#).

²³⁶ Vertinimą žr. dok. [COM/2023/7 final \(visame dokumentų rinkinyje\)](#).

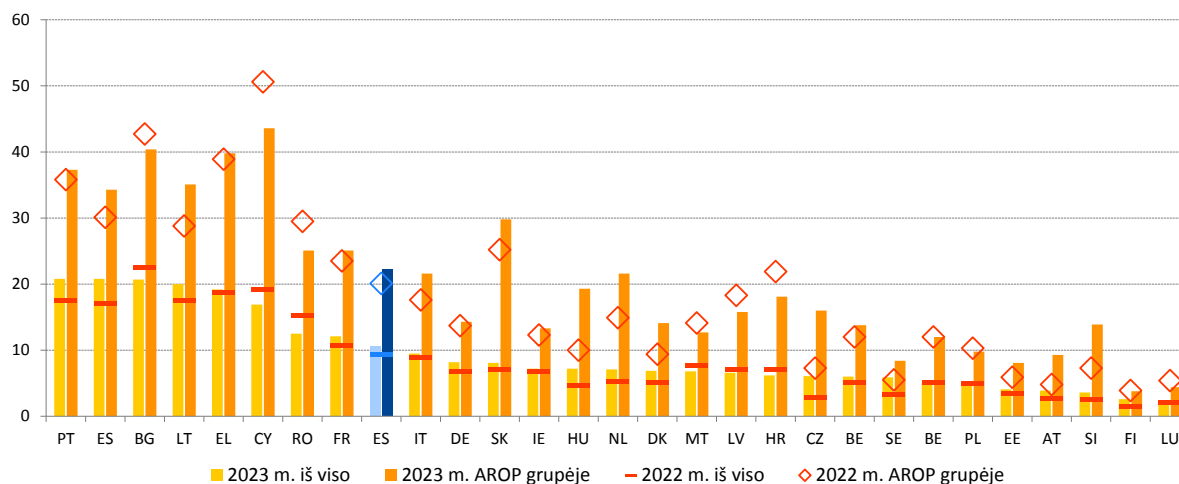
²³⁷ [Tarybos išvados dėl priemonių, kuriomis romams užtikrinamos vienodos galimybės gauti tinkamą ir desegreguotą būstą ir sprendžiamas segreguotų gyvenviečių klausimas](#).

²³⁸ Asmenų, negalinčių pakankamai apšildyti savo būsto, dalis yra vienas pagrindinių rodiklių, naudojamų energijos nepritekliui ES stebėti. Žr. [Socialinės apsaugos komiteto Rodiklių pogrupio suvestinę](#); joje rasite daugiau informacijos apie energijos nepritekliaus rodiklius ES lygmeniu.

veiksmingai sušvelninti²³⁹. Energijos nepriteklus valstybėse narėse 2023 m. buvo labai skirtingas – nuo 2,1 proc. Liuksemburge iki 20,8 proc. Ispanijoje ir Portugalijoje. Jis labiausiai išaugo Danijoje, Nyderlanduose, Ispanijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Portugalijoje ir Švedijoje, kita vertus, Bulgarijoje, Kroatijoje, Kipre, Maltoje, Latvijoje ir Rumunijoje užfiksuotas sumažėjimas. Asmenų, kuriems gresia skurdas, grupėje energijos nepritekliaus augimas 2023 m. buvo didesnis nei visoje gyventojų populiacijoje (+2,1 proc. punkto). Šioje grupėje energijos nepriteklus buvo daugiau kaip du kartus didesnis už vidurkį (22,2 proc. 2023 m.) – nuo 3,8 proc. Suomijoje iki 43,6 proc. Kipre. Asmenų, kuriems gresia skurdas, grupėje energijos nepriteklus labiausiai padidėjo Danijoje, Ispanijoje, Italijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Austrijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje, kita vertus, Bulgarijoje, Kroatijoje, Kipre ir Latvijoje energijos nepriteklus sumažėjo.

2.4.7 diagrama. Energijos nepriteklus ES didėja, o tarp valstybių narių yra reikšmingų skirtumų

Asmenų, negalinčių pakankamai apšildyti savo būsto, dalis visoje gyventojų populiacijoje ir skurdo rizikos grupėje, 2022 ir 2023 m. (proc.)

Pastaba. LT duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2023 m.

Šaltinis – Eurostatas [ilc mdes01], ES SPGS.

Pajamų nelygybė ES, vertinant vidutiniškai, 2023 m. apskritai išliko stabili ir tarp valstybių narių būta konvergencijos. Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20) 2023 m. išliko iš esmės stabilus – 4,72 (2022 m. – 4,73, atitinkamai pagal 2022 ir 2021 m. pajamas)²⁴⁰. Kritinė padėtis užfiksuota Lietuvoje, Latvijoje ir Rumunijoje, jose pajamų nelygybės lygis buvo vienas aukščiausių Sąjungoje, nepaisant sumažėjimo 2023 m., kuris buvo gana nedidelis (žr. 2.4.8 diagramą). Be to, didelė nelygybė užfiksuota Ispanijoje, Estijoje ir Graikijoje, taip pat Portugalijoje ir Maltoje (pastarosiose dviejose šalyse ji buvo gana daug padidėjusi). Panašiai didelis augimas lėmė ES vidurkiui artimą lygį Vengrijoje, Švedijoje ir Kroatijoje. 2023 m. visose šiose aštuoniose valstybėse narėse padėtį reikėjo stebėti. Kita vertus, pajamų nelygybė labiausiai sumažėjo Bulgarijoje (–0,69), nors joje 2023 m. šios nelygybės lygis tebebuvo vienas aukščiausių (6,61), taigi joje padėtis prasta, bet

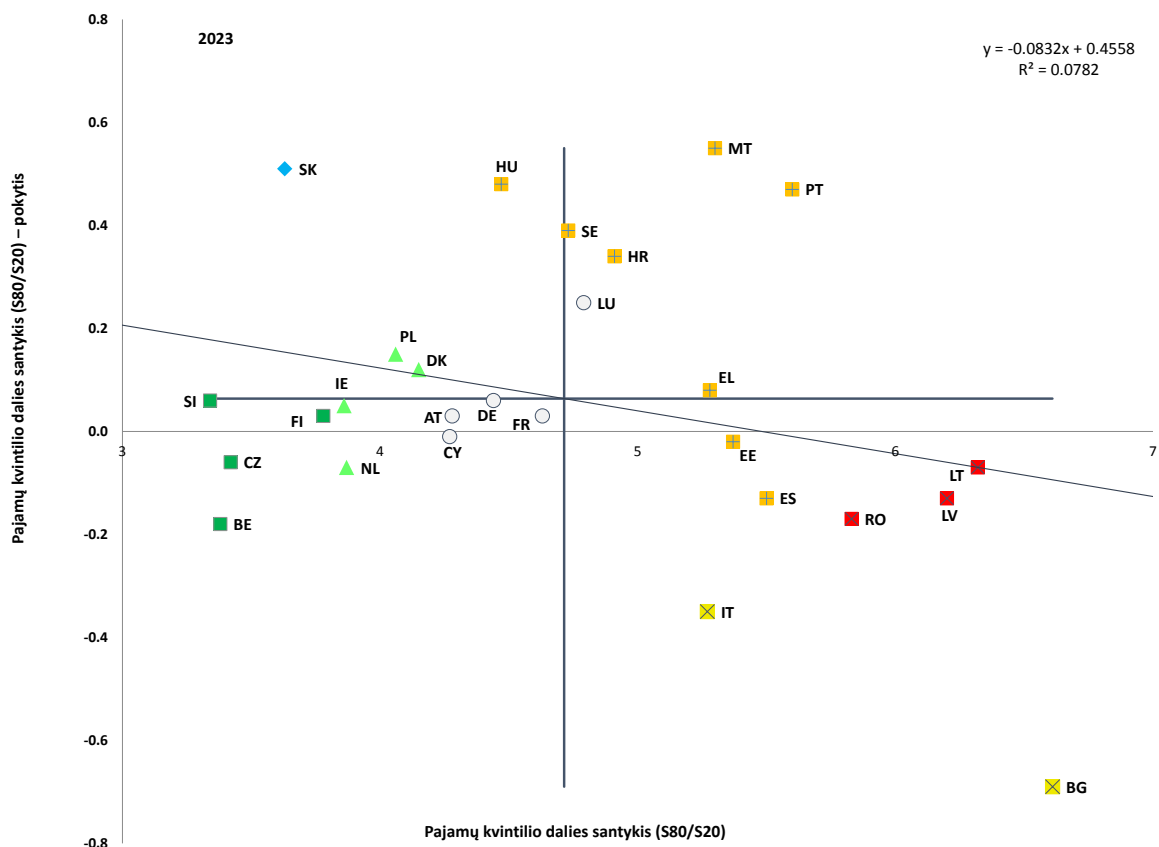
²³⁹ Naujausi prieinami energijos nepritekliaus duomenys yra 2023 m. ES statistikos apie pajamas ir gyvenimo sąlygas (SPGS) duomenys. Šių dalykų tyrimai paprastai atliekami pirmąjį pusmetį, atitinkamų metų sausio–birželio mėn., taigi 2023 m. duomenys atspindi 2022 m. žiemos energijos kainų šuolio poveikį.

²⁴⁰ Šis rodiklis apibrėžiamas kaip visų (ekvalentinių disponuojamųjų) pajamų, kurias gauna 20 proc. didžiausias pajamas gaunančių gyventojų, ir pajamų, kurias gauna 20 proc. mažiausias pajamas gaunančių gyventojų, santykis.

gerėja, kaip ir Italijoje, kurioje pajamų nelygybė sumažėjo mažiau (-0,35), tačiau prieš tai buvo mažesnė; abiejų šalių rezultatai prisidėjo prie aukštynkryptės konvergencijos. 2023 m. geriausių rezultatų pasiekusios šalys buvo Belgija, Čekija, Slovėnija ir Suomija. Kai kuriose valstybėse narėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, Vengrijoje, Italijoje, Portugalijoje ir Švedijoje, pajamų nelygybės lygis taip pat reikšmingai skyrėsi įvairiuose regionuose (žr. 5 priedo 4 diagramą), įskaitant atokiausius regionus. 2023 pajamų metų Eurostato išankstinių įverčių duomenimis, pajamų nelygybės, vertinamos pagal pajamų kvintilio dalies santykį, raidos tendencija buvo tokia, kad ji išliko gana stabili visose šalyse, išskyrus Latviją, kurioje, kaip įvertinta, ji reikšmingai padidėjo²⁴¹. Labai svarbu vertinti reformų ir investicijų poveikį pajamų pasiskirstymui, kad būtų galima atsižvelgti į poveikį pajamų nelygybei ir iš anksto suteikti informacijos, padėsiančios formuoti politiką.

2.4.8 diagrama. Pajamų nelygybė ES, vertinant vidutiniškai, 2023 m. apskritai išliko stabili, o tarp valstybių narių būta konvergencijos

Pajamų kvintilio dalies santykis (S80/S20), 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede.

Kroatijos duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi.

Šaltinis – Eurostatas [tessi180], ES SPGS.

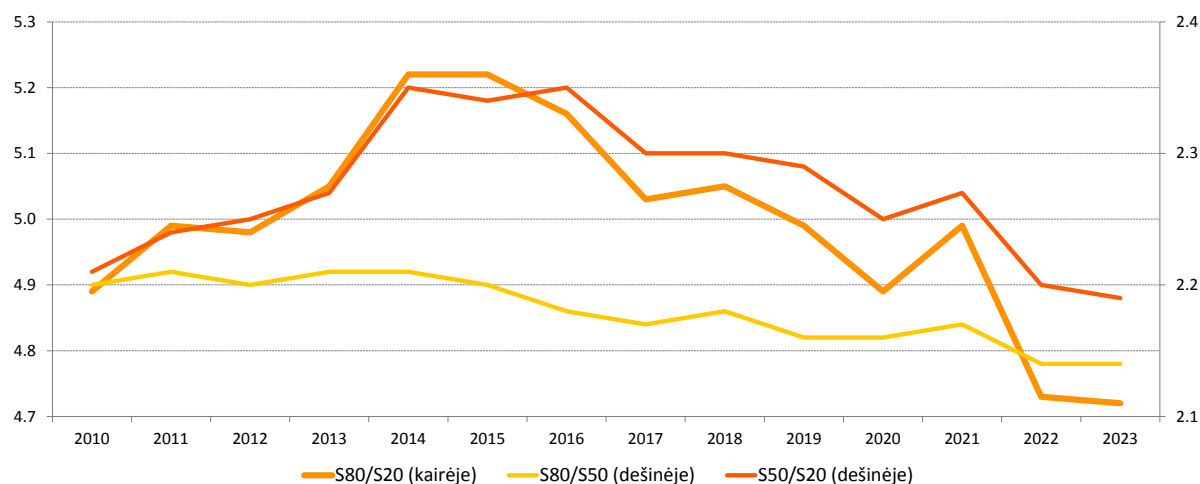
Žvelgiant iš ilgesnio laikotarpio perspektyvos, pajamų nelygybė, 2014–2015 m. pasiekusi aukščiausią lygį, vėliau mažėjo, o tarp valstybių narių būta jos lygio svyravimų ir skirtumų. Pajamų nelygybė (vertinama pagal pajamų kvintilio dalies santykį

²⁴¹ Žr. [Eurostato išankstinių įverčių 2023 m. bandomuosius rezultatus](#), p. 13.

S80/S20) 27 šalių ES lygmeniu smarkiai padidėjo per dvigubo nuosmukio laikotarpį, vėliau sumažėjo iki lygio, anksčiau užfiksuoto prieš finansų krizę, ir dar šiek tiek sumažėjo per kelerius pastaruosius metus (žr. 2.4.9 diagramą). Pajamų nelygybė pajamų pasiskirstymo skalės apačioje (t. y. vertinama pagal S50/S20) iki 2023 m. iš esmės grįžo į 2010 m. buvusį lygį, o pajamų pasiskirstymo skalės viršuje (t. y. S80/S50) sumažėjo dar šiek tiek žemiau to lygio. Tai rodo greito ir veiksmingo politikos atsako ES pastaraisiais metais, ypač susijusio su COVID-19 krize ir didelėmis pragyvenimo išlaidomis, poveikį. Kartu tai rodo, kad, vertinant vidutiniškai, pajamų pasiskirstymo skalės apačioje reikšmingos ilgalaikės pažangos nėra. Nors daugelyje valstybių narių žemesnių kvintilių pajamų dalys 2007–2022 m. padidėjo, kitose valstybėse narėse (konkrečiai Italijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Vengrijoje, Maltoje, Danijoje ir Švedijoje) duomenys atskleidė poliarizaciją²⁴². Apskritai antrojo, trečiojo ir ketvirtojo pajamų kvintilių (kaip galimo vidurinėsios klasės pakaitinio rodiklio) pajamų dalis per šį laikotarpį šiek tiek padidėjo keliose valstybėse narėse, išskyrus kelias reikšmingas išimtis (Bulgariją, Kiprą ir Suomiją).

2.4.9 diagrama. 27 šalių ES pajamų nelygybės lygis per pastaruosius penkiolika metų svyravo, o pastaruoju metu mažėjo

Kvantilio dalių santykiai S80/S20, S80/S50 ir S50/S20, 2010–2022 m.

Pastaba. Dėl nutrūkusių laiko eilučių žr. duomenų lenteles.

Šaltinis – Eurostatas [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e], ES SPGS.

Išlaidos socialinės apsaugos išmokoms 2023 m. nominaliaja verte padidėjo, tačiau realiaja verte sumažėjo, o tarp valstybių narių ir tarp socialinės apsaugos sričių būta didelių skirtumų²⁴³. Šių išlaidų dalis, palyginti su BVP, ES 2023 m. buvo 26,8 proc. (2022 m. – 26,9 proc.), o tai yra 3,2 proc. punkto mažiau už aukščiausią lygį, kuris buvo pasiektas per COVID-19 krizę 2020 m. (30 proc., dėl išskirtinio politikos atsako į krizę). Nepaisant tam tikros konvergencijos šiuo atžvilgiu nuo 2018 m. (ypač 2020–2021 m.), skirtumai tarp valstybių narių išliko dideli: šešiose valstybėse narėse atitinkama dalis yra didesnė nei 28 proc., o kitose šešiose – mažesnė nei 17 proc.²⁴⁴ Nors išlaidos socialinės apsaugos išmokoms ES 2023 m. nominaliaja verte padidėjo 6,1 proc., realiaja verte jos šiek

²⁴² Remiantis duomenų eilučių pertrūkių atžvilgiu neutralizuotais duomenimis. Išsamai analizė: [Economic inequalities in the EU – key trends and policies](#).

²⁴³ Eurostatas, socialinė apsauga ([spr_exp_func](#), duomenys gauti 2024 m. lapkričio 7 d.). Visų valstybių narių, išskyrus Graikiją, 2023 m. duomenys yra įverčiai.

²⁴⁴ Šios šalys atitinkamai yra FR, FI, AT, DE, BE ir IT; IE, MT, EE, RO, LT ir HU.

ties sumažėjo (–0,2 proc.)²⁴⁵, o tai atspindi vis dar didelės infliacijos aplinkybes. Pokyčiai realiąja verte yra įvairūs: septyniose valstybėse narėse užfiksuotas padidėjimas daugiau kaip 5 proc., o kitose keturiose valstybėse narėse – sumažėjimas daugiau kaip 2 proc.²⁴⁶ ES lygmeniu nedidelį sumažėjimą realiąja verte 2023 m. lėmė socialinei atskirčiai mažinti skirtų išmokų sumažinimas beveik 8 proc. ir bedarbio pašalpų sumažinimas beveik 5 proc., taip pat maždaug 1 proc. sumažintos išlaidos ligos išmokoms ir sveikatos priežiūros išmokoms. Kita vertus, su senatvės ir maitintojo netekimo išmokomis susijusios išlaidos realiąja verte padidėjo 0,7 proc.

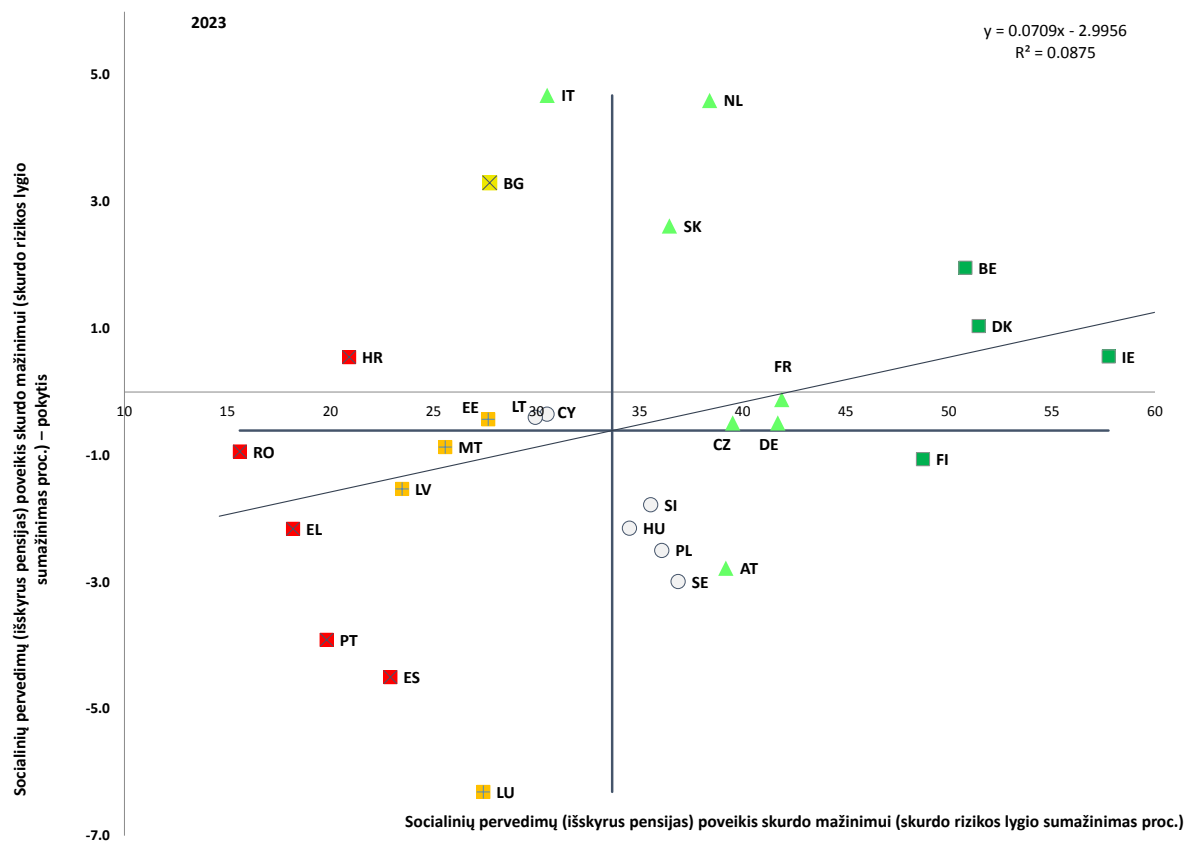
Išlaidos senatvės ir maitintojo netekimo išmokoms ES vis dar sudaro beveik pusę visų išlaidų socialinės apsaugos išmokoms. Ši dalis 2023 m. buvo 46,7 proc. (2022 m. – 46,2 proc.). Antrą didžiausią dalį vis dar sudarė sveikatos priežiūros ir ligos išmokos (29,9 proc., 2022 m. – 30,2 proc.), išmokos šeimai sudarė 8,6 proc. (kaip ir 2022 m.), o neįgalumo išmokos sudarė 7,1 proc. (2022 m. – 7 proc.). Bedarbio pašalpų dalis toliau mažėjo kartu su nedarbu ir 2023 m. sumažėjo iki 3,9 proc. (tai rekordiškai žemas lygis nuo 2008 m., t. y. nuo pirmųjų laiko eilutės metų), o prieš tai 2022 m. buvo 4,1 proc., sumažėjusi po rekordinių 2020 m. pasiektų aukštumų (7,4 proc.). Tuo pat metu išmokoms, skirtoms socialinei atskirčiai mažinti, skirtų išlaidų dalis sumažėjo nuo 2,6 proc. 2022 m. iki 2,4 proc. 2023 m. Išlaidų išmokoms būstui dalis (1,4 proc.), priešingai, šiek tiek padidėjo, palyginti su 2022 m. (1,3 proc.). Daugumoje (16 iš 26) valstybių narių senatvės ir maitintojo netekimo išmokoms tenkanti išlaidų dalis padidėjo, palyginti su metais prieš tai, ir daugumoje jų sumažėjo išlaidų dalis tokiose kategorijose kaip sveikatos priežiūros ir ligos išmokos, bedarbio pašalpos ar socialinei atskirčiai mažinti skirtos išmokos.

²⁴⁵ Pokyčiai realiąja verte įvertinami išmokas nominaliąja verte eurai pakoreguojant pagal defliatorių [[spr_exp_func](#)] ir naudojant suderintą vartotojų kainų indeksą (SVKI). Daugiau informacijos: [nuoroda](#).

²⁴⁶ Šios šalys atitinkamai yra SK, PL, CY, BE, BG, LU ir NL; EE, LV, IT ir LT.

2.4.10 diagrama. Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui 2023 m. šiek tiek sumažėjo ir būta požymių, kad skirtumai didėja

Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. Kroatijos duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi.

Šaltinis – Eurostatas [tespm050], ES SPGS.

Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui 2023 m. šiek tiek sumažėjo ir būta požymių, kad skirtumai tarp valstybių narių didėja. Šis sumažėjimas vyko tiek vidutiniškai visoje ES (–0,3 proc. punkto, tačiau socialinių pervedimų poveikis tebėra didesnis nei prieš COVID-19 pandemiją), tiek didžiojoje daugumoje valstybių narių (žr. 2.4.10 diagramą). Vis dėlto skirtumai tarp šalių tebebuvo dideli. 2023 m. (pagal 2022 m. pajamas) kritinė padėtis užfiksuota Rumunijoje, Graikijoje, Portugalijoje, Kroatijoje ir Ispanijoje: visose šiose šalyse socialinių pervedimų poveikis buvo labai mažas (15,6–22,9 proc.) ir visose jose, išskyrus Kroatiją, užfiksuotas sumažėjimas. Keturiuose valstybėse narėse padėtį reikėjo stebėti. Iš jų didžiausias socialinių pervedimų poveikio sumažėjimas užfiksuotas Liuksemburge, o Estijoje, Maltoje ir Latvijoje sumažėjimas kiek buvo mažesnis, tačiau visose šiose šalyse socialinių pervedimų poveikio lygis nesiekia ES vidurkio. Ir, priešingai, Airija, Danija, Belgija ir Suomija buvo geriausių rezultatų pasiekusios šalys (jų atitinkami lygiai buvo 48,7–57,7 proc.). Socialinių pervedimų poveikis materialinio nepritekliaus rizikai ES 2023 m. vidutiniškai šiek tiek sumažėjo, taip pat ir vaikų grupėje

(–0,3 proc. punkto²⁴⁷), o tai atspindi sumažėjimą 20 valstybių narių (iki –18,6 proc. punkto Vengrijoje, –8,8 proc. punkto Liuksemburge ir –7,3 proc. punkto Švedijoje), tačiau to sumažėjimo neatsveria padidėjimas mažoje valstybių narių grupėje (iki +8,2 proc. punkto Italijoje, +3,2 proc. punkto Slovakijoje ir +2,5 proc. punkto Kroatijoje). Socialinių pervedimų poveikio visų gyventojų skurdo mažinimui skirtumai tarp ES regionų taip pat buvo dideli, ypač Belgijoje, Vokietijoje, Italijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Portugalijoje ir Ispanijoje (žr. 5 priedo 9 diagramą), be kita ko, atokiausiuose regionuose.

Nors kelerius pastaruosius metus padėtis gerėjo, praktiškai visose valstybėse narėse minimaliųjų pajamų paramos paprastai nepakanka tam, kad žmonės išsivaduotų iš skurdo. Minimaliųjų pajamų sistemos veikia kaip kraštutiniu atveju naudojama socialinės apsaugos priemonė²⁴⁸. Paramos adekvatumą galima įvertinti lyginant namų ūkių, kurie yra visiškai priklausomi nuo minimaliųjų pajamų (ir visai negauna darbo pajamų), disponuojamąsias pajamas su skurdo rizikos (AROP) riba (žr. 2.4.11 diagramą)²⁴⁹. Vieno suaugusio asmens namų ūkiui tenkančios paramos lygis yra didžiausias Nyderlanduose: ten jis beveik siekia skurdo rizikos ribą (kuri yra 60 proc. ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos), Airijoje, Belgijoje ir Liuksemburge šios paramos lygis siekia arba viršija 50 proc. pajamų medianos, o daugumoje kitų šalių sudaro 30–50 proc. pajamų medianos. Parama vieno suaugusio asmens namų ūkiui yra mažiausia Rumunijoje, Vengrijoje ir Bulgarijoje: ten ji sudaro apie 10 proc. pajamų medianos ar dar mažiau. Palyginti su 2022 m., paramos adekvatumas išaugo Estijoje (+4 proc. punktais), Nyderlanduose ir Liuksemburge (+3 proc. punktais), Airijoje, Belgijoje, Ispanijoje, Lietuvoje ir Čekijoje (+2 proc. punktais), tačiau sumažėjo Italijoje, Austrijoje, Kipre, Lenkijoje (–3 proc. punktais), Graikijoje ir Vengrijoje (–2 proc. punktais). Kai atsižvelgiama į namų ūkio, kurį sudaro du suaugusieji ir du vaikai, padėtį, daugumoje valstybių narių paramos adekvatumas yra panašus arba didesnis, o taip yra daugiausia dėl padidėjusios išmokų šeimai svarbos. Vis dėlto kol kas tik Lietuvoje paramos šio tipo namų ūkiams lygis yra pakankamas, kad jie išbristų iš skurdo. Palyginti su 2022 m., didelis paramos šio tipo namų ūkiams adekvatumo pagerėjimas (daugiau kaip +5 proc. punktais) užfiksuotas Estijoje, Ispanijoje, Čekijoje ir Slovakijoje, o didelis sumažėjimas (–6 proc. punktais) užfiksuotas Lenkijoje. Galiausiai, visose valstybėse narėse asmens, dirbančio visą darbo laiką už minimalųjį darbo užmokestį (arba atitinkamą mažą darbo užmokestį tose šalyse, kuriose teisės aktais nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio nėra), grynosios darbo pajamos yra nuosekliai didesnės už paramą pajamoms, gaunamą iš socialinės paramos sistemos neturint darbo.

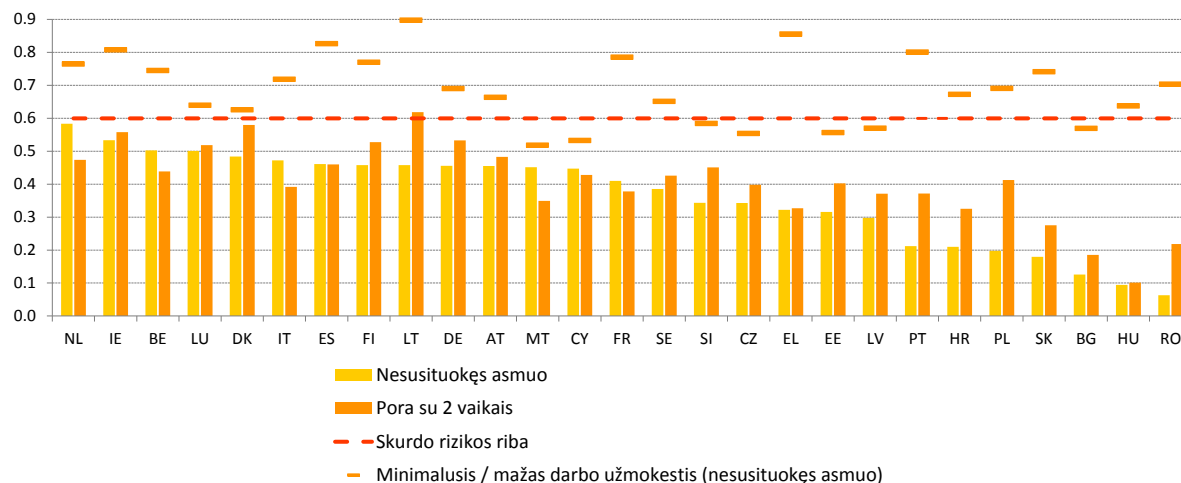
²⁴⁷ Tai nustatyta remiantis Socialinės apsaugos komiteto Rodiklių pogrupio sukurta [vaikų priežiūros ir paramos vaikams lyginamosios analizės sistema](#). Šį rodiklį galima apskaičiuoti pagal vaikų skurdo rizikos lygį po socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) ir prieš pervedimus. Atliekant šią analizę neatsižvelgiama į socialinius pervedimus natūra, įskaitant, be kita ko, nemokamą ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą, švietimą ir sveikatos priežiūrą.

²⁴⁸ [Tarybos rekomendacija dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis \(2023/C 41/01\)](#).

²⁴⁹ Kartu su minimaliųjų pajamų išmokomis namų ūkiai gali turėti teisę gauti išmokas būstui ir šeimai.

2.4.11 diagrama. Socialinės paramos namų ūkiams, kurių nė vienas narys neturi darbo, adekvatumas tebėra palyginti nedidelis

Namų ūkių (vieno asmens arba dviejų suaugusiųjų su dviem vaikais iki 14 metų), gaunančių socialinę paramą, grynosios ekvivalentinės disponuojamosios pajamos, kaip ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos procentinė dalis, 2023 m. (proc.)

Pastaba. Suaugusieji namų ūkio nariai nedarbo ir negauna bedarbio pašalpos. Grynosios pajamos apima socialinę paramą, išmokas šeimai ir būstui, atskaičius mokesčius ir socialinio draudimo įmokas. Grynosios pajamos – vieno asmens, dirbančio visą darbo laiką už teisės aktais nustatytą minimalųjį darbo užmokestį (arba už 45 proc. vidutinio darbo užmokesčio tose šalyse, kuriose teisės aktais nustatyto minimaliojo darbo užmokesčio nėra, t. y. Danijoje, Italijoje, Austrijoje, Suomijoje ir Švedijoje).

Šaltinis – savi skaičiavimai remiantis [EBPO mokesčių ir išmokų modelio](#) (modelio 2.6.3 versija) rezultatais ir Eurostato [\[ilc_di03\]](#), ES SPGS duomenimis.

Nedarbas tebėra vienas pagrindinių skurdo rizikos veiksnių, o socialinės išmokos, vertinant vidutiniškai, nepasiekia visų namų ūkių, kuriems reikia paramos. ES 2023 m. skurdas grėsė 60,7 proc. namų ūkių, kuriuose darbingo amžiaus asmenys neturėjo darbo arba dirbo labai nedaug (t. y. dirbo 20 proc. ar mažiau viso savo potencialaus darbo laiko)²⁵⁰; žr. 2.4.12 diagramą. Ši dalis nepakito, palyginti su praėjusiais metais, tačiau tarp valstybių narių galima įžvelgti reikšmingų skirtumų. Namų ūkių, kuriuose (beveik) nė vienas narys neturi darbo (t. y. kurių darbo intensyvumas labai mažas), skurdo rizikos lygis buvo nuo 80 proc. Rumunijoje (–9 proc. punktai, palyginti su 2022 m.) iki mažiau nei 40 proc. Airijoje (–6 proc. punktai). Labai didelis padidėjimas užfiksuotas Austrijoje (+14 proc. punktų), Kipre (+10 proc. punktų) ir Portugalijoje (+9 proc. punktai), nors šiose šalyse pradinis lygis buvo kur kas žemesnis, taip pat Slovėnijoje ir Švedijoje (+7 proc. punktai). Didelis sumažėjimas užfiksuotas Vengrijoje (–14 proc. punktų), Belgijoje (–9 proc. punktai) ir Danijoje (–8 proc. punktai). Socialines išmokas gaunančių asmenų, kuriems gresia skurdas ir kurie gyvena namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, dalis ES tuo pat metu 2023 m. buvo 83,5 proc., didesnė nei metais prieš tai (81,1 proc.); žr. 2.4.13 diagramą²⁵¹. Pagal šį rodiklį tarp valstybių narių yra reikšmingų skirtumų – nuo (beveik) 100 proc. Danijoje, Austrijoje ir Prancūzijoje iki mažiau nei 60 proc. Kroatijoje. Daugumoje valstybių narių nuo 2022 iki 2023 m. (atitinkamai 2021 ir 2022 pajamų metų duomenimis) išmokų aprėptis padidėjo arba apskritai išliko stabili (pokyčiai mažesni nei 2 proc. punktai).

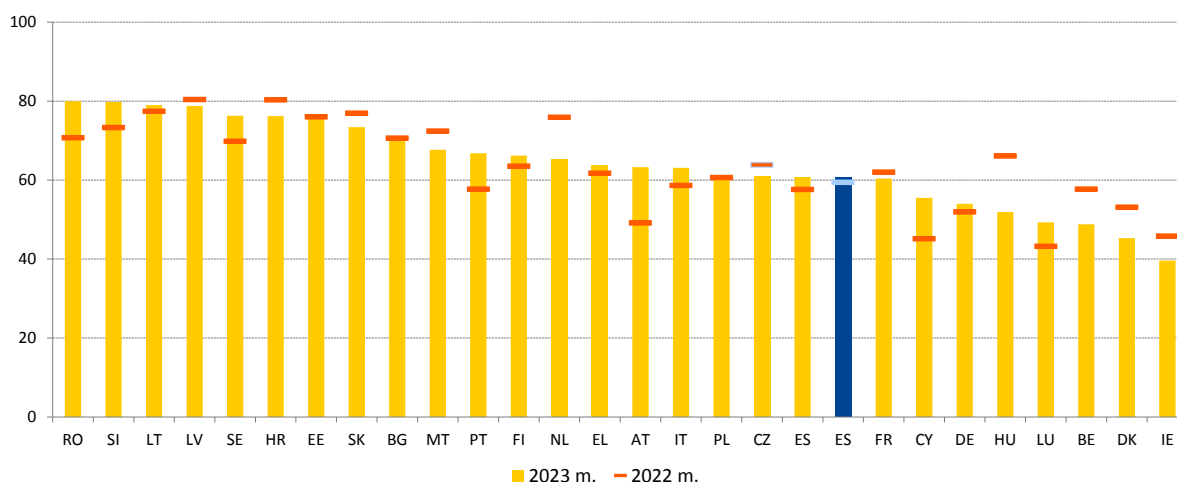
²⁵⁰ Be to, vidutinis bedarbių skurdo rizikos lygis ES 2023 m. buvo 47,5 proc., aštuoniose šalyse šis lygis viršijo 50 proc., o Lietuvoje, Nyderlanduose ir Rumunijoje buvo apie 60 proc. ar didesnis. Dvylikoje valstybių narių bedarbių skurdo rizika šiuo metu yra didesnė negu laikotarpiu prieš COVID-19 pandemiją (pagal 2019 m. pajamas).

²⁵¹ Tai apima bet kokio pobūdžio socialines išmokas, o ne vien minimaliųjų pajamų sistemas.

Reikšmingas padidėjimas užfiksuotas Austrijoje (+15,8 proc. punkto), Vengrijoje (+12,8 proc. punkto), Italijoje (+12,2 proc. punkto) ir Latvijoje (+8,3 proc. punkto), o Maltoje užfiksuotas didelis sumažėjimas (–23,7 proc. punkto). Maždaug dviejuose trečdaliuose valstybių narių minimaliųjų pajamų išmokos gali būti (bent iš dalies) derinamos su darbo pajamomis, o tai teikia teigiamų paskatų dalyvauti darbo rinkoje.

2.4.12 diagrama. Namų ūkių, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, skurdo lygis tebėra aukštas

Asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo, skurdo rizikos lygis (proc.)

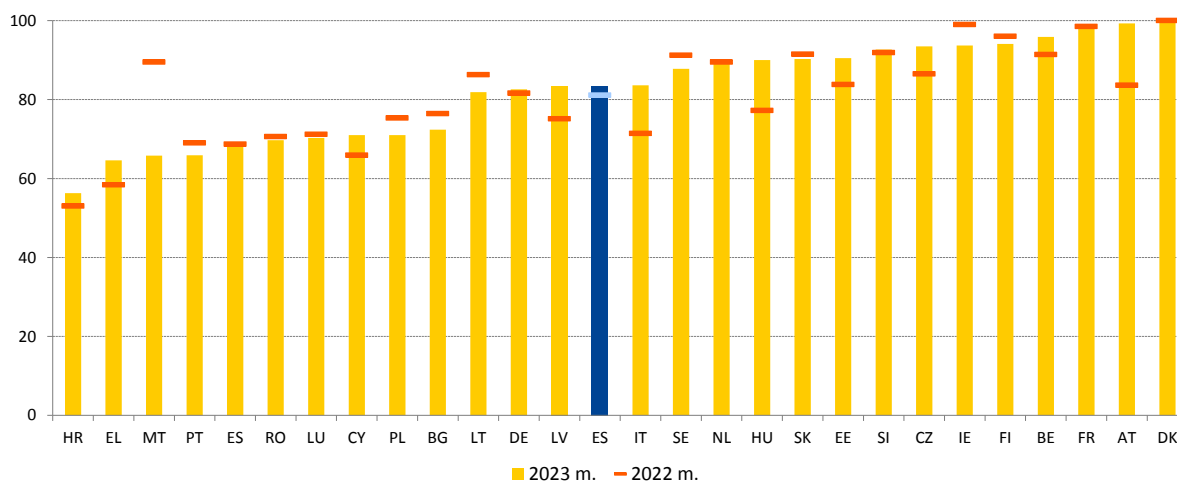

Pastaba. Kroatijos duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2023 m. Namų ūkiai, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo (darbo intensyvumas labai mažas), yra tie namų ūkiai, kurių darbingo amžiaus nariai praėjusiais metais dirbo 20 proc. ar dar mažiau viso savo potencialaus darbo laiko.

Šaltinis – Eurostatas [[ilc_li06](#)], ES SPGS.

2.4.13 diagrama. Socialines išmokas gaunančių asmenų, kuriems gresia skurdas, dalis reikšmingai skiriasi įvairiose valstybėse narėse

Išmokų gavėjų dalis tarp 18–64 metų asmenų, kuriems gresia skurdas ir kurie gyvena namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo (proc.)

Pastaba. Prancūzijos duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2023 m.

Šaltinis – Eurostatas [[ilc_li70](#)], ES SPGS.

Materialinio nepritekliaus nestandartinio užimtumo asmenų grupėje tebėra didesnis nei kitų darbuotojų, nors socialinės apsaugos išmokos yra palyginti reikšmingesnės mažinant jų skurdo riziką. Socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui ES 2023 m. (pagal 2022 m. pajamas) buvo gerokai svaresnis darbuotojams, kurių užimtumas

nestandartinis, kaip antai pagal terminuotas darbo sutartis dirbantiems darbuotojams (22,2 proc.) ir ne visą darbo laiką dirbantiems (24,2 proc.), taip pat savarankiškai dirbantiems asmenims (26,2 proc.), palyginti su vidutiniu darbuotoju (12,0 proc.)²⁵², tačiau daugumoje valstybių narių materialinis nepriteklius šiose grupėse išliko didesnis. Vertinant ES lygmeniu, pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų skurdo rizikos lygis buvo 12,8 proc. (pagal neterminuotas sutartis dirbančių darbuotojų – 5,3 proc.), ne visą darbo laiką dirbančių darbuotojų – 14,3 proc. (visą darbo laiką dirbančiųjų – 7,1 proc.), savarankiškai dirbančių asmenų – 20,7 proc., o vidutiniškai visų darbuotojų – 6,4 proc.²⁵³ Pagal terminuotas sutartis dirbančių darbuotojų materialinis nepriteklius aštuoniose valstybėse narėse buvo didesnis nei 15 proc.²⁵⁴, o trijose iš jų (Bulgarijoje, Kipre ir Švedijoje) net viršijo 20 proc. Be to, dešimtyje valstybių narių jis padidėjo, palyginti su laikotarpiu prieš COVID-19 krizę (pagal bazinių 2019 metų duomenis). Savarankiškai dirbančių asmenų skurdo lygis buvo didesnis už ES vidurkį aštuoniose valstybėse narėse²⁵⁵, Lenkijoje ir Estijoje artimas 30 proc., o Rumunijoje siekė net 68 proc. Be to, 16 valstybių narių jis buvo didesnis nei 2019 m.

Socialinių išmokų aprėptis labai skiriasi valstybėse narėse, įvairiose darbuotojų kategorijose, taip pat priklausomai nuo užimtumo statuso. Vidutiniškai ES 2023 m. (pagal 2022 m. pajamas), darbingo amžiaus (16–64 metų) asmenų, kuriems (prieš socialinius pervedimus) gresia skurdas ir kurie gauna socialines išmokas, dalis²⁵⁶ pagal terminuotas darbo sutartis dirbančiųjų grupėje (39,2 proc.) buvo didesnė nei tų, kurie dirba pagal neterminuotas sutartis (27,3 proc.), o ne visą darbo laiką dirbančiųjų (33,3 proc.) didesnė nei visą darbo laiką dirbančių darbuotojų (25,7 proc.). Vis dėlto šešiose valstybėse narėse (Švedijoje, Slovėnijoje, Estijoje, Bulgarijoje, Danijoje ir Kipre) darbuotojai, dirbantys pagal terminuotas sutartis, išmokas gavo rečiau nei tie, kurie dirbo pagal neterminuotas sutartis, o dar šešiose valstybėse narėse (Estijoje, Italijoje, Portugalijoje, Latvijoje, Bulgarijoje ir Slovėnijoje) ne visą darbo laiką dirbantys darbuotojai išmokas gavo rečiau nei tie, kurie dirbo visą darbo laiką. Panašiai kaip ir 2022 m., penkiose šalyse (Kroatijoje, Graikijoje, Liuksemburge, Lenkijoje ir Rumunijoje) socialines išmokas 2023 m. gavo mažiau nei 10 proc. dirbančių asmenų, kuriems (prieš socialinius pervedimus) grėsė skurdas. Savarankiškai dirbantys asmenys, kuriems (prieš socialinius pervedimus) grėsė skurdas, socialines išmokas gavo rečiausiai: 27 šalių ES jų aprėptis 2023 m. buvo 12,7 proc., artimesnė lygiui, buvusiam laikotarpiu prieš COVID-19 pandemiją (2019 m. ji buvo 10,8 proc.), ir sumažėjusi nuo 29,0 proc. 2021 m. (tai atspindi laipsnišką išskirtinių paramos priemonių, kurios buvo atsakas į COVID-19 krizę, panaikinimą). 2023 m. ši dalis vis dar nesiekė 5 proc. septyniose valstybėse narėse (Portugalijoje, Slovakijoje, Liuksemburge, Lenkijoje, Kroatijoje, Graikijoje ir Rumunijoje). ES vidutiniškai 2023 m. socialines išmokas gavo tik šiek tiek daugiau kaip pusė (52,4 proc.) bedarbių, kuriems grėsė skurdas. Šešiose

²⁵² Eurostato specialiai gauti ES SPGS duomenys remiantis esminiu suskirstymu pagal pagrindinį adekvatumo rodiklį socialinės apsaugos prieinamumo stebėsenos sistemoje. Žr. [Socialinės apsaugos prieinamumas darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Stebėsenos sistemos \(dalinis\) atnaujinimas \(2023\)](#).

²⁵³ Vis dėlto savarankiškai dirbančių asmenų pajamas įvertinti sunku, o materialinio ir socialinio nepritekliaus rodiklio lygis savarankiškai dirbančių asmenų grupėje yra kiek mažesnis, palyginti su samdomaisiais darbuotojais (atitinkami lygiai ES 2023 m. buvo 8,0 ir 8,9 proc.).

²⁵⁴ Šios šalys yra BG, CY, SE, LU, HU, PT, IT ir AT.

²⁵⁵ Šios šalys yra FR, SI, LV, PT, ES, PL, EE ir RO.

²⁵⁶ Eurostato specialiai gauti gavėjų dalies rodiklio, rodančio veiksmingą socialinės paramos prieinamumą, duomenys socialinės apsaugos prieinamumo stebėsenos sistemoje: [Socialinės apsaugos prieinamumas darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Stebėsenos sistemos \(dalinis\) atnaujinimas \(2023\)](#). Tikslinė populiacija – asmenys, kuriems prieš socialinius pervedimus gresia skurdas. Šio rodiklio apimamos socialinės išmokos yra tos, kurios gaunamos individualiai, išskyrus senatvės ir maitintojo netekimo pensijas.

valstybėse narėse (Graikijoje, Rumunijoje, Lenkijoje, Kroatijoje, Slovakijoje ir Nyderlanduose) ši dalis buvo daug mažesnė – apie 15 proc. ar dar mažesnė.

Nepaisant tam tikro padėties pagerėjimo per pastaruosius kelerius metus, tinkamos socialinės apsaugos prieinamumas valstybėse narėse apskritai tebėra skirtingas²⁵⁷.

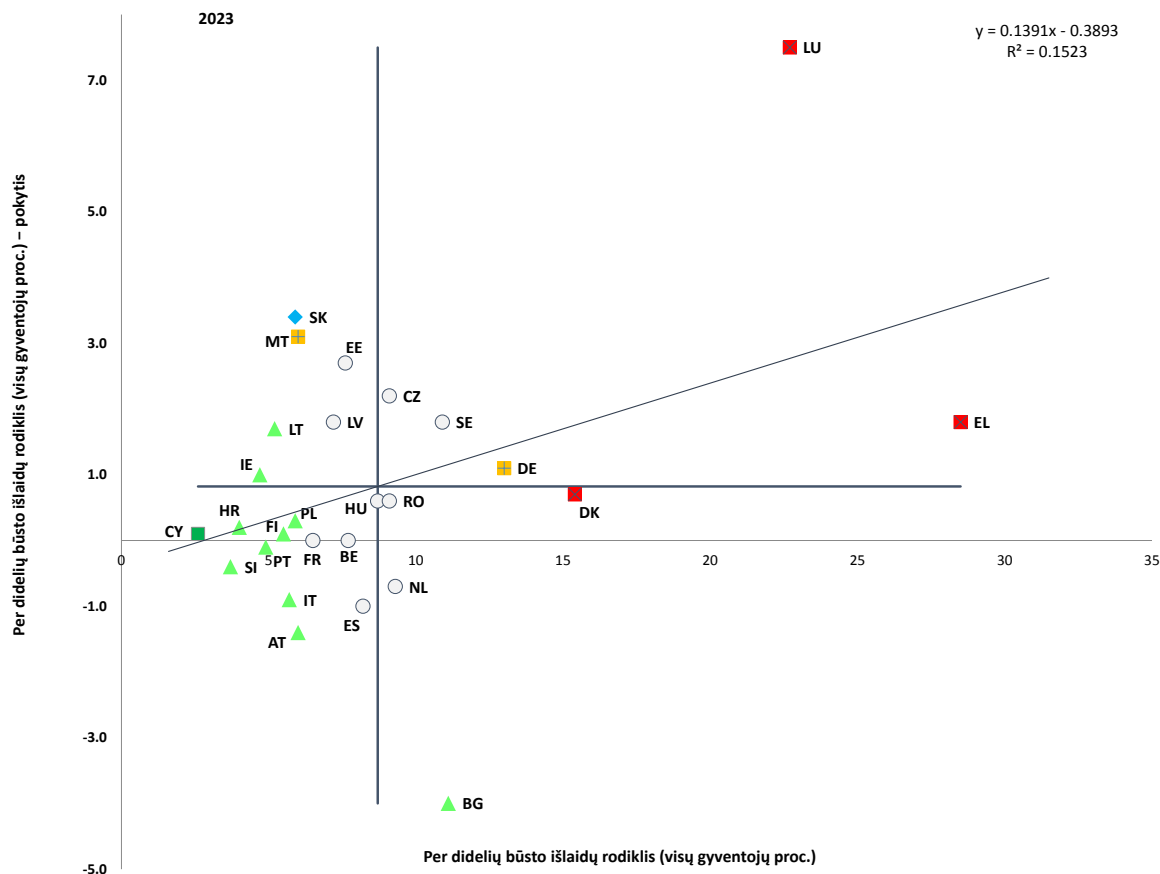
Vertinant formalią socialinės apsaugos aprėptį²⁵⁸ nustatyta, kad penkiolikoje valstybių narių 2023 m. pavasarį tebebuvo aprėpties spragų bent vienoje nestandartinėmis užimtumo sąlygomis dirbančių darbuotojų grupėje bent vienoje socialinės apsaugos srityje – dažniausiai tai buvo nedarbo, ligos ir (arba) motinystės išmokos. Be to, trylikoje valstybių narių bent vienos srities socialinė apsauga bent vienai nestandartinėmis užimtumo sąlygomis dirbančių darbuotojų grupei buvo prieinama savanorišku pagrindu; dažniausiai tai buvo senatvės išmokos ir bedarbio pašalpos, po jų – neįgalumo, ligos ir motinystės išmokos. Aštuoniolikoje valstybių narių formali savarankiškai dirbančių asmenų aprėptis turėjo spragų vienoje ar daugiau socialinės apsaugos sričių; dažniausiai tai buvo susiję su bedarbio pašalpomis ir išmokomis dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų. Be to, aštuoniolikoje valstybių narių savarankiškai dirbančių asmenų socialinė apsauga buvo savanoriškai pasirenkama; dažniausiai tai buvo taikoma ligos, senatvės ir motinystės išmokoms. Prieinami nacionaliniu lygmeniu nustatyti įverčiai rodo, kad savarankiškai dirbantys asmenys mažai naudojami dauguma savanoriškos socialinės apsaugos sistemų.

²⁵⁷ Žr. Komisijos ataskaitą dėl Tarybos rekomendacijos dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių įgyvendinimo, [COM/2023/43 final](#), ir 2020 m. patvirtintą [stebėsenos sistemą](#) bei jos [atnaujinimą \(2023\)](#), paskelbtą 2024 m. gegužės mėn.

²⁵⁸ Tam tikros grupės formali aprėptis reiškia, kad konkrečioje socialinės apsaugos srityje (pvz., senatvės, ligos, nedarbo, motinystės) galiojančiais teisės aktais ar kolektyvine sutartimi nustatyta, kad tos grupės asmenys turi teisę dalyvauti konkrečios srities socialinės apsaugos sistemoje.

2.4.14 diagrama. Per didelių būsto išlaidų rodiklis ES lygmeniu išliko apskritai stabilus, nors esama ženklų, kad skirtumai tarp valstybių narių didėja

Asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kurių būsto išlaidų našta yra per didelė, dalis, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinatinių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede. Vokietijos ir Maltos duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios. Šaltinis – Eurostatas [tespm140], ES SPGS.

Būsto įperkamumas ES tampa vis didesne problema. ES gyventojų, kurių būsto išlaidų našta yra per didelė, dalis 2023 m. apskritai išliko stabili (8,8 proc., prieš tai 2021–2022 m. ji buvo 8,7 proc.), tačiau esama ženklų, kad skirtumai didėja (žr. 2.4.14 diagramą). Graikijoje ir Liuksemburge, taip pat Danijoje 2023 m. padėtis buvo kritinė. Graikijoje užfiksuotas iš visų valstybių narių didžiausias per didelių būsto išlaidų rodiklis (28,5 proc.), padidėjęs 1,8 proc. punkto, o Liuksemburge šis rodiklis buvo antras pagal dydį (22,7 proc.), padidėjęs 7,5 proc. punkto. Trečioje vietoje Danija, joje šis rodiklis buvo 15,4 proc., padidėjęs 0,7 proc. punkto, palyginti su 2022 m. Vokietijoje ir Maltoje padėtį reikėjo stebėti, pirmojoje iš šių šalių taip buvo dėl palyginti didelės šio rodiklio vertės (13,0 proc.), o antrojoje – dėl didelio padidėjimo (3,1 proc. punkto iki 6,0 proc.). Kipras (2,6 proc.) 2023 m. buvo vienintelė geriausių rezultatų pasiekusi šalis. Asmenų, kuriems gresia skurdas, grupėje per didelių būsto išlaidų rodiklis (33,5 proc.) buvo reikšmingai didesnis nei visų kitų ES gyventojų (4,1 proc.). Didžiausias per didelių išlaidų rodiklis skurdo rizikos grupėje 2023 m. buvo Graikijoje (86,3 proc., padidėjęs 1,8 proc. punkto), Danijoje (72,3 proc., padidėjęs 1,6 proc. punkto) ir Liuksemburge (62,2 proc., padidėjęs 26,5 proc. punkto), o mažiausias (nesiekiantis 20 proc.) buvo Kipre (8,9 proc.). Skirtumus tarp šalių gali lemti skirtingi būsto kainų lygiai, nacionalinė socialinio būsto politika ir (arba) viešosios subsidijos ir išmokos, kurias valdžia skiria aprūpinimui

būstu (žr. 2.4.2 skirsnį). Apskritai valstybėse narėse nuomininkai privačioje nuomos rinkoje per didelį būsto išlaidų našą patyrė kur kas dažniau (20,3 proc.) negu nuomininkai, kurie moka sumažintą nuomos kainą arba nemokamai aprūpinami nuomojamo būstu (11,3 proc.), ir savininkai, turintys negrąžintų hipotekos paskolų ar kitų paskolų (5,3 proc.).

6 intarpas. Galimybė gauti būstą ir socialinį būstą ES. Iššūkiai ir raida

Kokybiško socialinio būsto ar paramos gauti būstą prieinamumas tiems, kam reikia, yra svarbus ES prioritetas, atitinkantis Europos socialinių teisių ramsčio 19 principą. Būsto prieinamumas yra itin svarbus asmenų apsaugai nuo skurdo ar socialinės atskirties rizikos ir prisideda prie deramos gyvenimo kokybės. Nuo to priklauso galimybės gauti išsilavinimą ir užimtumo galimybės, be to, tai turi įtakos su darbu susijusiam judumui valstybėse narėse ir ES bendrojoje rinkoje. Tokiomis aplinkybėmis socialinis būstas gali būti pagalba kraštutiniu atveju tiems, kam reikia, kai kyla su būsto įperkamumu rinkoje susijusių sunkumų. Šiuo atžvilgiu ministrų Lježo deklaracijoje paraginta parengti naują Europos susitarimą dėl įperkamo ir socialinio būsto²⁵⁹. Naujosios kadencijos Komisijos politinėse gairėse paskelbta, kad bus parengtas pirmasis Europos įperkamo būsto planas²⁶⁰.

Būsto išlaidos sudaro našą ES namų ūkių, ypač tų, kuriems jau gresia skurdas, biudžetams. Naujausiais prieinamais Eurostato 2023 m. duomenimis, bendras būsto išlaidas finansinė našta ir didelė finansinė našta laiko atitinkamai 46,2 ir 31,8 proc. Europos namų ūkių²⁶¹. 8,8 proc. ES gyventojų 2023 m. gyveno namų ūkiuose, kurių bendros būsto išlaidos (atėmus būsto pašalpas) sudarė daugiau kaip 40 proc. visų disponuojamųjų namų ūkio pajamų. Šis per didelį būsto išlaidų rodiklis asmenų, kuriems jau grėsė skurdas, grupėje buvo net 33,5 proc. Apskritai disponuojamųjų namų ūkio pajamų dalis, tenkanti visoms būsto išlaidoms, vidutiniškai sudarė 19,7 proc., tačiau asmenų, kuriems gresia skurdas (AROP), grupėje buvo 38,2 proc. (žr. diagramą). Būsto išlaidoms tenkanti disponuojamųjų pajamų dalis taip pat labai skyrėsi įvairiose valstybėse narėse: šios išlaidos sudarė daugiau kaip pusę namų ūkio biudžeto Graikijoje ir Danijoje ir kiek mažiau nei trečdalį Italijoje, Portugalijoje, Maltoje ir Kipre. Be to, 2022 m. pavasarį 28 proc. ES gyventojų ir 33 proc. socialinių būstų nuomininkų manė, kad ateityje gali būti sunku apmokėti sąskaitas už komunalines paslaugas ir dėl to galiausiai jie gali būti iškeldinti. Būsto įperkamumas sumažėjo, ypač didžiuosiuose ES miestuose, dėl išaugusių nuomos ir nekilnojamojo turto kainų, kurios pralenkė pajamų augimą. Tuo pat metu socialinio būsto laukimo sąrašai gali būti ilgi (25 proc. Nyderlandų savivaldybių tenka laukti daugiau kaip 7 metus, Danijoje – ištisus dešimtmečius)²⁶², o laukiančių žmonių skaičius gali būti didelis (pvz., 136 156 namų ūkiai Lenkijoje, 61 880 Airijoje ir 257 271 Belgijoje). Į laukimo sąrašus įtraukti asmenys yra jaunesnio amžiaus, dažnai į ES iš kitur atvykę migrantai (37 proc.). Prašymai dažniau gaunami iš vieno asmens namų ūkių (pvz., Suomijoje ir Maltoje 50–65 proc.).

Nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio ES socialinio būsto dalis visame būstų ūkyje mažėja. Šiuo metu tik 12 proc. viso ES būstų ūkio skiriama socialiniams tikslams, o nuomojamų socialinių būstų fondo dydis įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi²⁶³. Didžiausia socialinio būsto dalis yra Austrijoje, Danijoje ir Nyderlanduose, ten jis prieinamas mažas ir vidutines

²⁵⁹ Žr. [Liège Declaration: Towards affordable, decent, and sustainable housing for all](#).

²⁶⁰ Žr. [Europos pasirinkimas. Kitos kadencijos Europos Komisijos politinės gairės](#).

²⁶¹ Žr. Eurostato duomenis [\[ile_mdcd04\]](#).

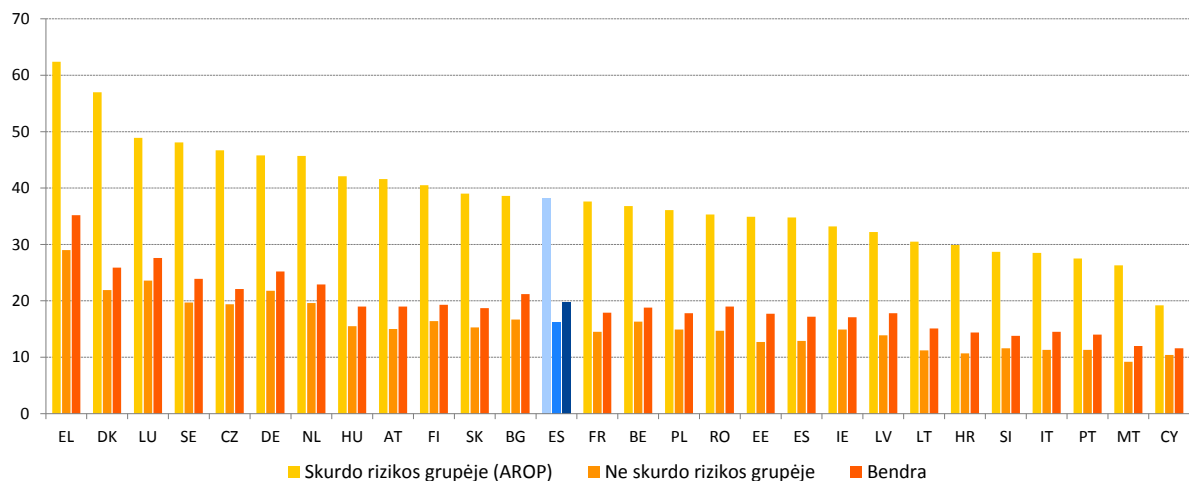
²⁶² Žr. Eurofound, [Unaffordable and inadequate housing in Europe](#), Publications Office of the European Union, 2023. Laukimo sąrašų skaičius sunku palyginti tarp valstybių ir laikui bėgant, todėl šiuos duomenis reikia aiškinti atsargiai.

²⁶³ Housing Europe, [The State of Housing in the EU](#), 2020. Housing Europe.

pajamas gaunantiems namų ūkiams²⁶⁴. 2018 m. Investicijų į socialinę infrastruktūrą Europoje aukšto lygio darbo grupės ataskaitoje įvertinta, kad bendras investicijų į socialinę infrastruktūrą trūkumas 2018–2030 m. laikotarpiu sieks bent 1,5 trln. EUR, o su įperkamu ir socialiniu būstu susijusių investicijų – 57 mlrd. EUR²⁶⁵. Manoma, kad, norint pasiekti žaliojo kurso tikslus iki 2030 m., reikia 275 mlrd. EUR lėšų skirti pastatų renovacijai jų energiniam naudingumui didinti (tai daugiausia gyvenamieji pastatai, įskaitant socialinius ir įperkamus būstus)²⁶⁶. Energijos vartojimo efektyvumo ir tvarumo priemonių įtraukimas į socialinio būsto politiką gali padėti užtikrinti, kad pažeidžiamos grupės pasinaudotų žaliosios pertvarkos teikiamomis galimybėmis. Reikšmingiausios kliūtys investicijoms į socialinį būstą yra susijusios su i) bendromis kliūtimis statybos sektoriuje (kaip antai kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumu), ii) leidimų išdavimo procedūromis ir žemės naudojimu, iii) biudžeto ribotumu ir galimybėmis gauti finansavimą.

Namų ūkiai, kuriems gresia skurdas, būsto išlaidoms skiria apie 40 proc. disponuojamųjų pajamų, o tarp valstybių narių esama didelių skirtumų

Disponuojamųjų namų ūkio pajamų dalis, tenkanti būsto išlaidoms (proc., 2023 m.)

Šaltinis – Eurostatas [ilc_md01], ES SPGS.

Siekdamos didinti savo socialinių būstų fondą ir remti būstų įperkumą, valstybės narės jau pradėjo įvairias reguliavimo ir ne reguliavimo srities reformas ir investicijų programas. Čekijoje pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą vyriausybė pasiūlė naują teisės aktą dėl įperkamo būsto, taip pat subsidijuojamas skolinimo programas. Airija įvedė mokesčių lengvatą hipotekos palūkanoms ir tuščių būstų mokesčių. Į Graikijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įeina socialinių būstų renovacijos programa, skirta padėti pažeidžiamiausioms grupėms, kurios patiria benamystę ar benamystės grėsmę. Ispanijoje sukurta paskolų priemonė, skirta paramai parūpinti 20 000 naujų socialinių ir įperkamų būstų (tuo užsiims valstybinės ir privačios įmonės). Prancūzijoje parlamentas tiria galimybes sukurti naują teisinę sistemą, kad būtų padidintas merų vaidmuo skirstant socialinius būstus ir supaprastintos trumpalaikio apgyvendinimo nuomojamame būste reguliavimo priemonės. Priimtas naujas įstatymas siekiant supaprastinti būstų renovaciją ir pasiūlą. Latvija parengė strategiją, kuria siekiama skatinti būsto prieinamumą

²⁶⁴ OECD, [Social housing: A key part of past and future housing policy, Employment](#), 2020.

²⁶⁵ Fransen, L., del Bufalo, G., Reviglio, E., *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe – Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe*, 2018.

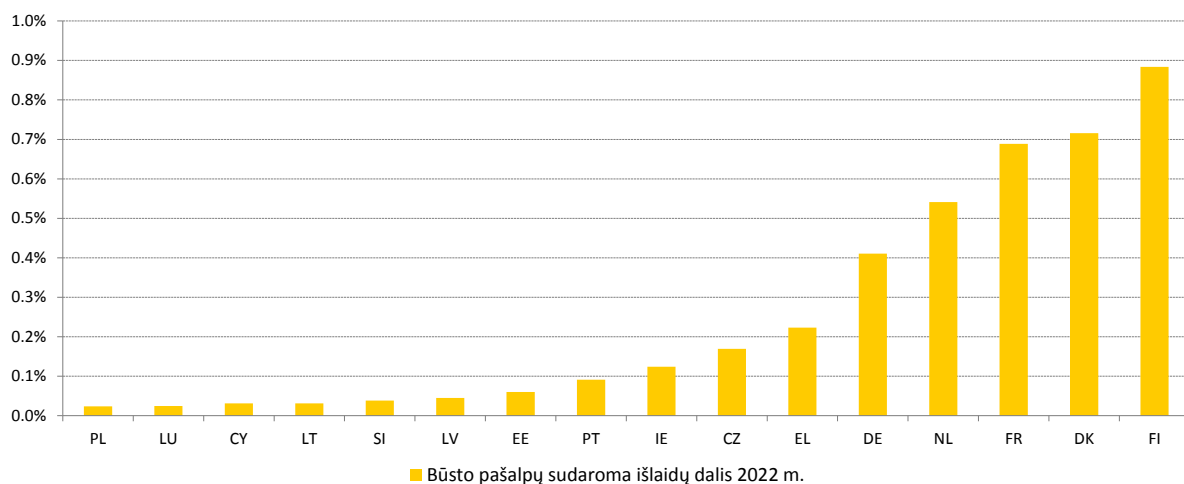
²⁶⁶ Žr. [Renovacijos banga Europoje: pastatų ekologizavimas, darbo vietų kūrimas ir gyvenimo gerinimas, COM/2020/662 final](#).

įvairaus dydžio pajamas gaunantiems namų ūkiams. **Liuksemburgas** priėmė įstatymą dėl įperkamo būsto, be kita ko, mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams. Galima naudotis fiskalinių ir nefiskalinių priemonių rinkiniu, skirtu paramai įsigyti ir nuomotis įperkamą būstą. Be to, Liuksemburgo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatyta reforma „Būsto paktas 2.0“, kuria sukuriamą naują orientacinę valdžios paramos savivaldybėms sistema, kad būtų kuriami nauji būstų projektai, statant naujus pastatus arba renovuojant esamą pastatų ūkį. **Portugalija** parengė priemonių rinkinį įperkamų ir socialinių būstų pasiūlai skatinti taikant sumažintą PVM ir supaprastintas procedūras, kad suintensyvėtų statyba, ir įgyvendino mokestines būsto įsigijimo paskatas jaunimui. ES lėšomis gali būti teikiama svarbi parama įgyvendinti šias reformas ir investicijas. Veiklos priemonių rinkinyje dėl ES lėšų naudojimo investicijoms į socialinį būstą ir susijusias paslaugas teikiama informacijos apie finansavimo galimybes, taip pat pateikta veiksmų, kurie gali būti įgyvendinami naudojantis dotacijomis ir grąžintinomis lėšomis, pavyzdžių²⁶⁷.

Nemažoje dalyje ES namų ūkių trūksta būsto patogumų arba būstas yra perpildytas. 2023 m. 14,5 proc. ES gyventojų vienaip ar kitaip susidūrė su prastomis būsto sąlygomis²⁶⁸ ir per apklausą nurodė bent vieną prastą sąlygą lemiančią veiksni, t. y. nesandarų stogą, vonios ar dušo nebuvimą, vidaus tualetų nebuvimą arba tai, kad būste per tamsu. Dar daugiau gyventojų (16,8 proc.) gyveno perpildytame namų ūkyje – pagal namų ūkio sudėtį kambarių skaičius nebuvo pakankamas. Prastos būsto sąlygos paprastai siejamos su namų ūkio tipu, pajamomis ir būsto valdos statusu. ES 2023 m. prastos būsto sąlygas patyrė 20,6 proc. vieno asmens namų ūkių su vienu išlaikomu vaiku ir 19 proc. namų ūkių, kuriems grėsė skurdas, o 29,6 proc. pastarųjų namų ūkių buvo gyvenama perpildytuose būstuose.

2.4.15 diagrama. Valstybėse narėse įžvelgiama didelių skirtumų, susijusių su būsto pašalpų programų naudojimu padedant namų ūkiams padengti būsto išlaidas

Viešosios išlaidos, skirtos būsto pašalpoms, pasirinktose ES valstybėse narėse 2022 m. arba paskutiniaisiais metais, kurių duomenys prieinami (BVP proc.)

Pastaba. Duomenys gauti iš atsakymų į 2023 m. EBPO klausimyną dėl įperkamų ir socialinių būstų, išskyrus Kipro, Danijos, Estijos, Prancūzijos, Latvijos, Lietuvos, Lenkijos ir Slovėnijos duomenis.

Šaltinis – EBPO įperkamų būstų duomenų bazė [PH3.1].

Būsto pašalpos dažnai naudojamos kaip paramos būstui priemonė, o jų struktūra ir dydis įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi. Būsto pašalpos yra materialinė padėtimi ir

²⁶⁷ Žr. leidinį [Social Housing and Beyond](#).

²⁶⁸ Šioje pastraipoje remiamasi Eurostato rodikliais [ilc_mddd04a], [ilc_lvho05a] ir [ilc_mddd04a].

(arba) pajamomis grindžiami socialiniai pervedimai, paprastai skiriami mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams, atitinkantiems aktualius tinkamumo kriterijus, siekiant laikinai ar ilgą laiką padėti jiems padengti nuomos ir kitas būsto išlaidas. EBPO įperkamu būstų duomenų bazėje paskelbtais duomenimis, bendros valdžios sektoriaus išlaidos būsto pašalpoms (išreikštos BVP procentine dalimi), skiriamoms tiek būstų nuomininkams, tiek būstų savininkams, iš ES valstybių narių yra mažiausios Lenkijoje ir Liuksemburge (0,2 proc.), o didžiausios Suomijoje (0,9 proc.), Danijoje (0,7 proc.) ir Prancūzijoje (0,7 proc.); žr. 2.4.15 diagramą.

Aprūpinimo būstu sunkumus ir benamystės problemą dar labiau padidino išaugusios būsto ir pragyvenimo išlaidos. 2023 m. pirmą kartą surinkti ES duomenys pagal ES statistikos apie pajamas ir gyvenimo sąlygas (SPGS) *ad hoc* modulį dėl aprūpinimo būstu sunkumų²⁶⁹. Iš toje apklausoje dalyvavusių gyventojų 4,9 proc. nurodė, kad jie yra patyrę sunkumų apsirūpinti būstu ir kad jiems yra tekę apsistoti pas giminaičius ar draugus (76,2 proc.), laikiname būste (13 proc.), vietoje, neskirtoje nuolat gyventi (6,6 proc.), ar viešosiose erdvėse (4,2 proc.). Turimi duomenys rodo, kad pagrindinės sunkumų apsirūpinti būstu priežastys yra šeiminio ir asmeninio pobūdžio (30 proc.) ir susijusios su finansiniais ištekliais (25,9 proc.). ES šalys, kuriose daugiausia asmenų iš tų, kuriems šiuo metu gresia skurdas ar socialinė atskirtis, praeityje patyrė sunkumų apsirūpinti būstu, buvo Danija (18,4 proc.), Suomija (17,5 proc.) ir Prancūzija (17,1 proc.). Ir, priešingai, mažiausia tokių asmenų dalis užfiksuota Lenkijoje (1,9 proc.), Italijoje (2,0 proc.) ir Vengrijoje (2,1 proc.). Ši tendencija taip pat keičiasi priklausomai nuo amžiaus²⁷⁰. Iš asmenų, patiriančių skurdą ar socialinę atskirtį, per pastaruosius 12 mėnesių kilusius sunkumus nuomotis būstą nurodė 27,7 proc. 30–54 metų asmenų, 24,0 proc. 55–64 metų amžiaus grupėje ir 22,1 proc. tų, kuriems yra 16–29 metai. 65 metų ir vyresnio amžiaus grupėje sunkumus nuomotis būstą nurodė tik 12,9 proc. asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis. ES lygmeniu kiekybiškai įvertinti benamystę yra sunku, nes statistinės apibrėžtys ir vertinimo metodai reikšmingai skiriasi, o tai trukdo rengti patikimus ir palyginamus duomenis valstybėse narėse. FEANTSA ir FAP 9-ojoje metinėje benamystės ir atskirties dėl būsto ES apžvalgoje neseniai pateikti įvertinimai rodo, kad apie 1,3 mln. asmenų ES nakvoja nepalankiomis sąlygomis, t. y. naktinėse prieglaudose ar laikiname būste, o 400 000 iš jų yra vaikai²⁷¹. Neseniai paskelbtais EBPO duomenimis²⁷², įvertintas bendras benamystę patiriančių asmenų skaičius ES yra maždaug milijonas. Nuo 2022 m., po COVID-19 pandemijos, benamystė padidėjo keliose ES valstybėse narėse, kurių duomenys yra prieinami, ypač Airijoje ir Nyderlanduose²⁷³.

Vyresnio amžiaus (65 metų ir vyresnių) asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis ES lygmeniu 2023 m. šiek tiek sumažėjo. Ši sumažėjimą (iki 19,8 proc.) lėmė moterų AROPE lygio pagerėjimas, nors šis lygis išliko reikšmingai didesnis nei tos pačios amžiaus grupės vyrų (moterų – 22,2 proc., vyrų – 16,7 proc.). Padėtis valstybėse narėse taip pat buvo labai įvairi – vyresnio amžiaus asmenų AROPE lygis buvo nuo 11 proc. Liuksemburge iki 47 proc. Estijoje. Vis dėlto, vertinant absoliučiaisiais skaičiais, vyresnio amžiaus asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius toliau didėjo (tai

²⁶⁹ Šioje pastraipoje, kaip ir kai kuriose kitose pastraipose, remiamasi Eurostato rodikliais [[ilc_lvhd02](#)] ir [[ilc_lvhd01](#)].

²⁷⁰ Eurostatas [[ilc_lvhd08](#)].

²⁷¹ [9th Overview of Housing Exclusion in Europe](#), FAP/FEANTSA, 2024.

²⁷² EBPO įperkamu būstų duomenų bazėje.

²⁷³ Rodiklis [HC3.1. Population experiencing homelessness](#) (benamystę patiriantys gyventojai) EBPO įperkamu būstų duomenų bazėje.

siejama su visuomenės senėjimu) ir artėjo prie 18,6 mln. Tuo pat metu pajamų nelygybė (vertinama pagal pajamų kvintilio dalies santykį, S80/S20) 65 metų ir vyresnio amžiaus grupėje 2023 m. šiek tiek padidėjo ir pasiekė 4,12 (nors tuo pat metu darbingo amžiaus gyventojų pajamų nelygybė mažėjo). Vis dėlto jų nelygybė išliko mažesnė nei visų gyventojų (4,72), o tai atspindi ir persikirstomąjį pensijų bei mokesčių sistemų poveikį.

Vyresnio amžiaus asmenų patiriamas materialinis nepriteklus ES sumažėjo, o jų didelio materialinio ar socialinio nepritekliaus lygis buvo stabilus. 65 metų ir vyresnių asmenų skurdo rizikos lygis ES 2023 m. (pagal 2022 m. pajamas) sumažėjo iki 16,8 proc., o tai patvirtina tendenciją, kad santykinės vyresnio amžiaus asmenų pajamų lygis neblogai išsilaiko nepalankiomis ekonominėmis sąlygomis. Vis dėlto vyresnio amžiaus asmenų skurdo rizikos lygis vidutiniškai ES išliko šiek tiek didesnis negu jaunesnių gyventojų (65 metų ir vyresnio amžiaus grupėje jis buvo 16,8 proc., o 0–65 metų amžiaus grupėje 16,1 proc.). Padėtis valstybėse narėse buvo įvairi. Keliose šalyse 65 metų ir vyresni asmenys materialinį nepriteklių patyrė mažiau negu jaunesnio amžiaus grupės, tačiau kitose šalyse skurdo rizika senatvėje buvo net tris kartus didesnė. Vyresnio amžiaus asmenų didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis ES 2023 m. buvo 5,5 proc., nepakitęs nuo 2020 m., nors prieš tai dešimtmetį padėtis gerėjo. Valstybėse narėse šis lygis buvo įvairus – nuo mažesnio nei 1 proc. iki didesnio nei 20 proc.

ES lygmeniu bendras pajamų pakeitimo pensijomis santykis išliko stabilus. Šis rodiklis, pagal kurį 65–74 metų asmenų gaunamos pensijų išmokos palyginamos su 50–59 metų asmenų darbo pajamomis, 2023 m. buvo 0,58. Jis buvo nuo 0,35 Kroatijoje iki 0,78 Graikijoje²⁷⁴. Moterų grupėje šis santykis (0,57) buvo šiek tiek mažesnis nei vyrų (0,60). Tai reiškia, kad moterų, kurių darbo pajamos jau nuo pradžių vidutiniškai yra mažesnės, pajamų padėtis išėjus į pensiją labiau pablogėja, palyginti su vyrais (taip pat žr. 2.2.1 skirsnį). Vidutinė tikėtina ES asmenų gyvenimo pensijoje trukmė yra 21 metai. Nors, vertinant vidutiniškai, darbinio gyvenimo trukmė ES yra 41,3 metų, o gyvenimo pensijoje trukmė – 21 metai, abiejų laikotarpių santykis valstybėse narėse skiriasi; žr. 2.4.16 diagramą²⁷⁵. Vidutinė pensijų išmokų gavimo trukmė, kuri gali skirtis nuo buvimo pensijoje trukmės, taip pat yra maždaug 21 metai (įvairiose šalyse nuo 15 iki 25 metų)²⁷⁶.

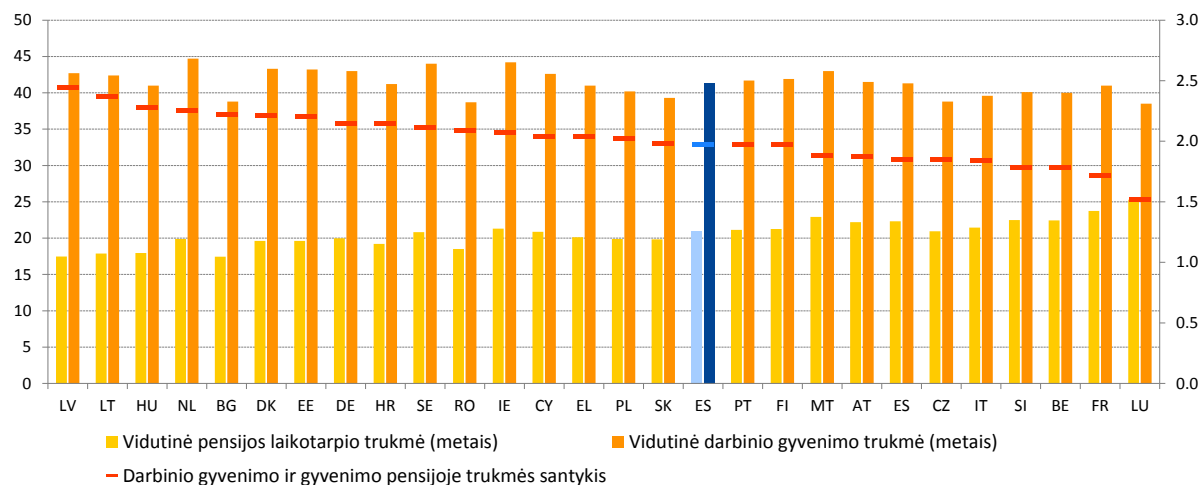
²⁷⁴ Didžiausias bendras pajamų pakeitimo pensijomis santykis 2022 m. buvo Liuksemburge (0,97); 2023 m. vertė dar nežinoma.

²⁷⁵ Vidutinė buvimo pensijoje trukmė nuo paskutinio darbo pabaigos, 2022 m. duomenys. [2024 m. Pensijų adekvatumo ataskaitoje](#) atlikti skaičiavimai remiantis Eurostato duomenimis [[demo_mlexpec](#)] ir Ataskaitoje dėl senėjimo daromomis prielaidomis.

²⁷⁶ Tikėtina gyvenimo trukmė nuo vidutinio amžiaus, kurio būdami asmenys gauna pirmąją senatvės pensiją, 2022 m. duomenys. [2024 m. Pensijų adekvatumo ataskaitoje](#) pateikti skaičiavimai remiantis Eurostato duomenimis [[demo_mlexpec](#)] ir nacionaliniais duomenimis apie pirmosios pensijos gavimą. Pensijų išmokų gavimo ir buvimo pensijoje trukmė gali skirtis, nes kai kurie asmenys pradeda gauti pensijų išmokas anksčiau nei visiškai pasitraukia iš darbo rinkos (arba atvirkščiai).

2.4.16 diagrama. Buvimo pensijoje trukmės santykis su darbinio gyvenimo trukme įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi

Vidutinė buvimo pensijoje trukmė ir darbinio gyvenimo trukmė, 2022 m. (išreikšta metais)

Pastabos. Darbinio gyvenimo trukmė skaičiuojama nuo pirmojo darbo pradžios iki paskutiniojo darbo pabaigos. Šaltinis – 2024 m. Pensijų adekvatumo ataskaitos duomenys.

7 intarpas. Integruotas politikos atsakas ilgaamžiškumo srityje – pensijų ir ilgalaikės priežiūros adekvatumo ir fiskalinio tvarumo užtikrinimas

ES didėjant ilgaamžiškumui, parama palaikyti tinkamą gyvenimo lygį senatvėje yra itin svarbi Europos gyventojų gerovei. Numatoma, kad ES gyventojų skaičius iki 2070 m. sumažės (4 proc.), o kartu labai padidės vyresnio amžiaus grupių dalis: tų, kuriems yra 80 ar daugiau metų, padaugės bent 30 proc.²⁷⁷ Senėjančioje visuomenėje pensijų ir ilgalaikės priežiūros adekvatumui ir fiskaliniam tvarumui užtikrinti reikia įvairių politikos priemonių derinio, apimančio investicijas į vyresnių žmonių aktyvumą ir sveikatą, darbingo amžiaus ilginimą, taip pat paramą adaptuotai bei lanksčiai darbo tvarkai, taikomai kartu su veiksmingomis ir efektyviomis pensijų ir ilgalaikės priežiūros sistemomis. Didėjant ilgaamžiškumui vis didesnių iššūkių kyla dėl socialinės ir ekonominės nelygybės, taip pat dėl nestandartinių darbo formų daugėjimo, o tai gali turėti skirtingą poveikį tam tikroms demografinėms grupėms. Esant tokioms aplinkybėms, Tarybos rekomendacijoje dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas²⁷⁸ valstybių narių prašoma užtikrinti tinkamas ilgalaikės priežiūros paslaugas, taip pat kokybišką užimtumą ir tinkamas darbo sąlygas priežiūros sektoriuje, tenkinant darbuotojų įgūdžių poreikius, o kartu teikiant paramą prižiūrintiesiems asmenims. 2024 m. birželio mėn. Tarybos išvadose dėl pensijų adekvatumo²⁷⁹ dar kartą patvirtinta, kad reikia vykdyti tolesnes reformas, be kita ko, didinti visų asmenų dalyvavimą darbo rinkoje, socialinės apsaugos sistemų prieinamumą ir įmokų į jas mokėjimą, taip pat didinti galimybes gauti aukštos kokybės ir įperkamas sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros paslaugas. Europos priežiūros strategijoje²⁸⁰ numatyti įvairūs ES lygmens veiksmai, kuriais remiamos valstybių narių pastangos.

²⁷⁷ Žr. European Commission, [2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States \(2022-2070\)](#), Publications Office of the European Union, 2024.

²⁷⁸ Žr. 2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendaciją dėl galimybės gauti įperkamas, kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas, 2022/C 476/01.

²⁷⁹ Žr. [2024 m. birželio 20 d. Tarybos išvadas dėl pensijų adekvatumo, 10550/24](#).

²⁸⁰ Žr. [Europos priežiūros strategiją](#), Komunikatas dėl Europos priežiūros strategijos, SWD(2022) 440 final.

Prognozuojama, kad senėjančioje ES visuomenėje pajamų pakeitimo pensijomis norma per ateinančius keturis dešimtmečius mažės, o ilgalaikės priežiūros poreikiai jau yra dideli ir toliau didėja. Nors kelerius pastaruosius metus vyresnio amžiaus asmenų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis apskritai buvo stabilus²⁸¹, pajamų pakeitimo pensijomis norma²⁸² po įprastinės 40 metų karjeros mažės daugumoje ES šalių, tiek moterims, tiek vyrams (kai kuriais atvejais daugiau kaip 20 proc. punktų). Numatomos vertės 2062 m., palyginti su 2022 m., bus didesnės tik septyniose šalyse (žr. diagramą). Prognozuojamas didelis pajamų pakeitimo pensijomis normos sumažėjimas Nyderlanduose ir Vengrijoje (nors šiose šalyse esamas jų lygis yra aukštas), Lenkijoje, Švedijoje, Latvijoje ir kiek mažesnis – Rumunijoje ir Bulgarijoje. Nedidelis pajamų pakeitimo pensijomis normos didėjimas prognozuojamas Danijoje, Lietuvoje, Maltoje, Graikijoje ir kiek didesnis – Estijoje (nors joje esamas lygis yra žemas). Tai reiškia, kad adekvačios pensijos vis labiau priklausys nuo ilgesnės karjeros²⁸³. Be to, esant mažesnėms pensijoms taip pat būtų sunkiau padengti ilgalaikės priežiūros išlaidas savomis lėšomis. Kaip matyti diagramoje, asmenų, turinčių didelių priežiūros poreikių, savo lėšomis padengiamos ilgalaikės priežiūros (priežiūros namuose) išlaidos gali būti labai didelės, o tarp ES šalių yra didelių skirtumų. Įvertinta, kad 11 valstybių narių (Kroatijoje, Čekijoje, Prancūzijoje, Graikijoje, Italijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Portugalijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje ir Ispanijoje) tokios savo lėšomis padengiamos išlaidos sudaro daugiau kaip pusę disponuojamųjų pajamų (gavus valstybės paramą) medianos. Duomenys taip pat rodo, kad dešimtyje ES šalių asmenims, gaunantiems mažas pajamas ir turintiems vidutinių priežiūros poreikių, priežiūrai namuose tektų išleisti daugiau kaip pusę savo pajamų. Tų, kurių priežiūros poreikiai yra dideli, vidutinės savo lėšomis padengiamos išlaidos sudarytų apie 80 proc. jų disponuojamųjų pajamų²⁸⁴.

²⁸¹ Žr. 2024 m. Pensijų adekvatumo ataskaitos 1 skyrių: European Commission, [The 2024 pension adequacy report – Current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I](#), Publications Office of the European Union, 2024.

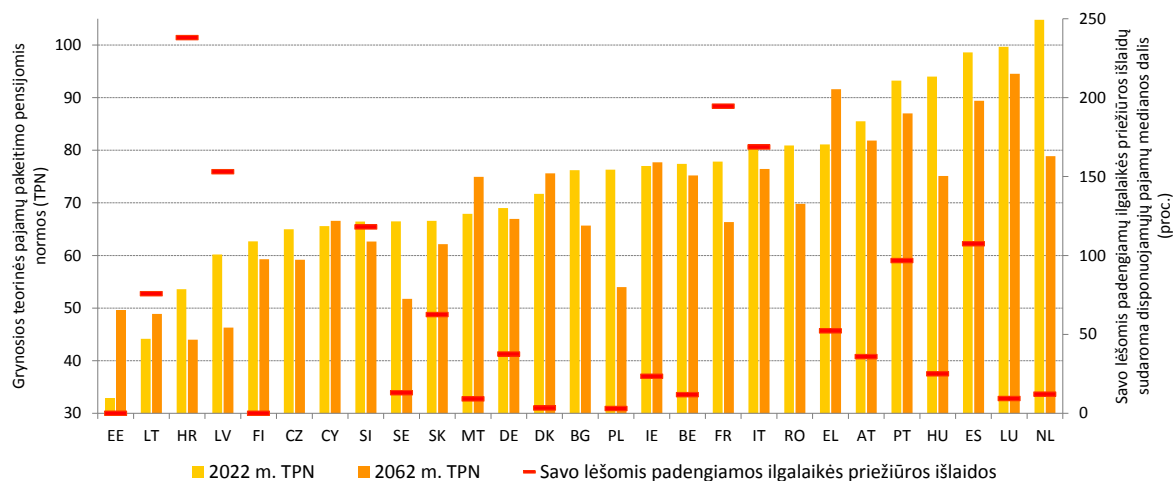
²⁸² Pagal teorines (modeliuojamas) pajamų pakeitimo normas vertinama, kaip hipotetinės pensininko pajamos iš pensijos pirmaisiais metais po išėjimo į pensiją prilygtų jo darbo pajamoms, gautoms prieš pat išeinant į pensiją.

²⁸³ Žr. 2024 m. Pensijų adekvatumo ataskaitos 3.1 skirsnį „Teorinės pajamų pakeitimo pensijomis normos ir pensijos ateityje“.

²⁸⁴ Žr. 2024 m. Pensijų adekvatumo ataskaitos 1.5 skirsnį „Gyvenimo kokybė vadinamuoju ketvirtuoju gyvenimo etapu ir pensijų bei priežiūros paslaugų vaidmuo“.

Prognozuojama, kad pajamų pakeitimo pensijomis norma mažės, o ilgalaikės priežiūros išlaidos sudaro reikšmingą vyresnio amžiaus asmenų pajamų dalį ir numatoma, kad jos didės

Grynosios teorinės pajamų pakeitimo pensijomis normos po 40 metų karjeros, kuri baigiasi sulaukus pensinio amžiaus, vidutinės pajamas uždirbančio asmens, 2022 ir 2062 m. (vyrų, proc. punktais, 27 šalių ES), ir ilgalaikės priežiūros (priežiūros namuose) išlaidos, patiriamos turint didelių priežiūros poreikių ir padengiamos savo lėšomis, kaip disponuojamųjų pajamų (gavus valstybės paramą) medianos dalis (abiejų lyčių, ES 27 valstybių narių ir EBPO duomenimis).

Pastaba. Atitinkama dalis apskaičiuota kaip vidurkis visoje respondentų grupėje. Įverčiai apskaičiuojami naudojant tipinius atvejus, atitinkančius tyrimo duomenis. Dideli priežiūros poreikiai yra maždaug 41,25 val. priežiūros per savaitę. CZ savo lėšomis padengiamųjų išlaidų vertė yra labai didelė (477 proc.), palyginti su kitais įverčiais, todėl jos diagramoje nerodomas, kad būtų lengviau palyginti kitus įverčius. Toliau nurodyti duomenys yra žemesnio nei nacionalinio lygmens teritorijų: BE – Flandrijos, EE – Talino, IT – Pietų Tirolio, AT – Vienos. BG, CY ir RO (šalių, kurios nėra EBPO narės) duomenų neturima.

Šaltinis – Komisijos skaičiavimai remiantis EBPO ir valstybių narių duomenimis. 2024 m. Pensijų adekvatumo ataskaita ir EBPO analizė, pagrįsta EBPO ilgalaikės priežiūros socialinės apsaugos klausimynu, SHARE (8-oji banga, 2019 m., išskyrus Portugaliją, kurios duomenys yra 6-osios bangos, 2015 m.) ir TILDA (3-ioji banga, 2015 m.).

Valstybės narės toliau imasi veiksmų siekdamos užtikrinti pensijų adekvatumą ir fiskalinį tvarumą, taip pat reformuoja ilgalaikę priežiūrą ir į ją investuoja. Čekijoje ir Slovakijoje apribotos galimybės anksčiau išeiti į pensiją ir pensijų dydžiai pakoreguoti taip, kad padidėtų paskatos vyresnio amžiaus asmenims dirbti ilgiau. **Airija** įdiegė paskatų atidėti išėjimą į pensiją. **Kroatija** padidino paskatas dalyvauti profesinių pensijų kaupimo programose. **Ispanija**, siekdama padėti mažas pajamas gaunantiems pensininkams, 6,9 proc. padidino neįmokinę pensiją, o **Portugalija** 23,0 proc. padidino vadinamąjį solidarumo priedą vyresnio amžiaus asmenims²⁸⁵. **Estijos** ilgalaikės priežiūros reforma siekiama sumažinti mokėjimus savo lėšomis, pagerinti sąlygas priežiūros darbuotojams ir patobulinti priežiūros namuose paslaugas, teikiant papildomą finansinę paramą savivaldybėms (priklausomai nuo jų senyvo amžiaus gyventojų populiacijos). **Slovėnijoje** įvykdžius ilgalaikės priežiūros reformą pradėtos teikti visapusiškos paslaugos, įskaitant e. priežiūrą ir paslaugas, kuriomis palaikomas savarankiškumas; taip siekiama užtikrinti subalansuotą vyresnio amžiaus asmenų priežiūros galimybių derinį. **Graikija** rengia ilgalaikės priežiūros strategiją, įskaitant reformas, kuriomis siekiama užtikrinti paslaugų įperkumą, tvarumą ir prieinamumą.

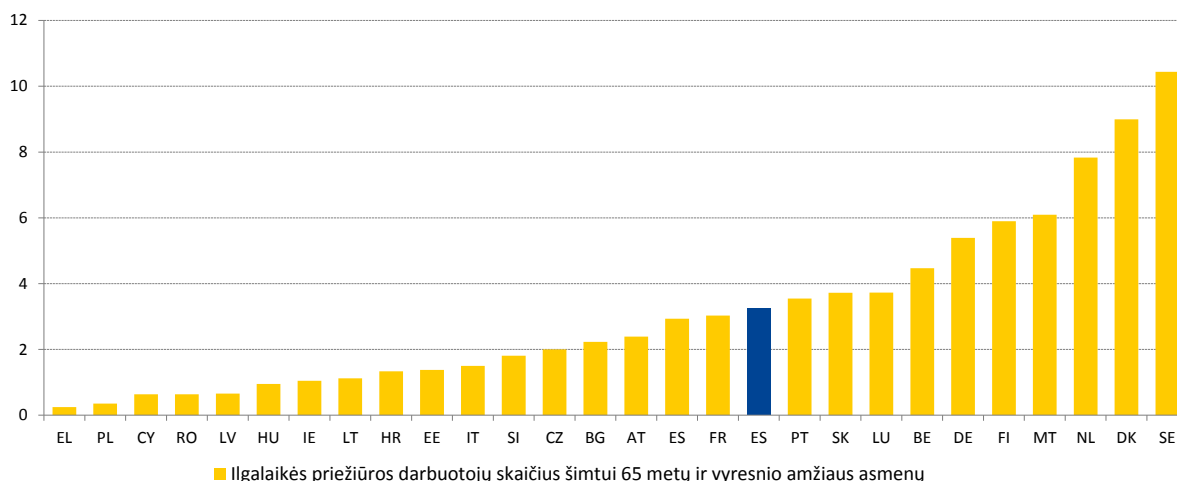
²⁸⁵ ES remia nacionalines pastangas užtikrinti adekvačias pensijas ir pajamas senatvėje per tarpusavio mokymąsi ir analitines gaires, pateikiamas Komisijos ir Socialinės apsaugos komiteto kas trejus metus rengiamose Pensijų adekvatumo ataskaitose.

Prancūzijos Gero gyvenimo senatvėje strategija apima priemones, kuriomis siekiama pavėlinti nesavarankiškumą, pritaikyti socialinį būstą senyvo amžiaus nuomininkams, remti priežiūrą namuose teikiančius darbuotojus ir pasamdyti papildomų specialistų ilgalaikės priežiūros įstaigose pagyvenusiems žmonėms. **Rumunija** įvykdė pensijų reformas, skirtas fiskaliniam tvarumui ir adekvatumui didinti. Nauju pensijų įstatymu nustatyta nauja apskaičiavimo formulė, panaikinant tokius iškraipymus kaip korekciniai indeksai ir nevienodi įmokų mokėjimo laikotarpiai, o kartu skatinama ilginti darbinį gyvenimą, teikiant paskatų savanoriškai vėlinti pensinį amžių ir ribojant ankstyvą išėjimą į pensiją.

Numatoma, kad senėjant visuomenei didės dabartinės struktūrinės problemos, susijusios su ilgalaikės priežiūros prieinamumu, įperkamumu ir kokybe. Prognozuojama, kad asmenų, kuriems potencialiai reikės ilgalaikės priežiūros, skaičius ES išaugs nuo 31,2 mln. 2022 m. iki 33,2 mln. 2030 m. ir 37,8 mln. 2050 m.²⁸⁶ 2019 m. duomenimis, ilgalaikės priežiūros ES reikėjo 26,6 proc. 65 metų ar vyresnio amžiaus asmenų, gyvenančių privačiuose namų ūkiuose, o tarp lyčių būta ryškių skirtumų (atitinkama moterų dalis buvo 32,1 proc., o vyrų – 19,2 proc.)²⁸⁷. Asmenų, kuriems reikia ilgalaikės priežiūros, galimybės naudotis formaliosios priežiūros paslaugomis dažnai yra ribotos, o tai lemia nepatenkintus priežiūros poreikius arba pernelyg didelę naštą prižiūrintiesiems asmenims. ES 2019 m. 46,6 proc. 65 metų ir vyresnio amžiaus asmenų, kuriems labai sunku rūpintis savimi ar savo namų ūkiu, nurodė, kad pagalbos tokioje kasdienėje veikloje poreikis nebuvo tenkinamas. Šią problemą kur kas dažniau patyrė asmenys, priskiriami mažiausių pajamų kvintiliui (51,2 proc.), palyginti su tais, kurie priskiriami didžiausių pajamų kvintiliui (39,9 proc.).

2.4.17 diagrama. Ilgalaikės priežiūros darbuotojų prieinamumas labai skiriasi įvairiose valstybėse narėse

Ilgalaikės priežiūros darbuotojų skaičius šimtui 65 metų ir vyresnio amžiaus asmenų, 2023 m.

Pastaba. Ilgalaikės priežiūros darbuotojai atrenkami gretinant sektorių (NACE) 87.1, 87.3, 88.1 kodus su profesijų (ISCO) 2221, 2264, 2266, 2634, 2635, 3221, 3255, 5321, 5322 kodais.

Šaltinis – Eurostatas, specialiai gauti ES darbo jėgos tyrimo duomenys.

Ilgalaikės priežiūros prieinamumo problemas didina darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas. Ilgalaikės priežiūros sektoriuje ES 2023 m. dirbo 3,1 mln. darbuotojų, apie 1,5 proc. visos

²⁸⁶ Pagal projekcijas, parengtas remiantis atskaitos scenarijumi. Žr. European Commission, [2024 ageing report – Economic & budgetary projections for the EU Member States \(2022-2070\)](#), Publications Office of the European Union, 2024.

²⁸⁷ Eurostatas [[hlth_ehis_tadle](#)], Europos sveikatos tyrimas apklausos būdu. Ši priemonė, grindžiama apklausa, apima tik privačių namų ūkių narius, tačiau neapima stacionariosios globos įstaigose gyvenančių asmenų.

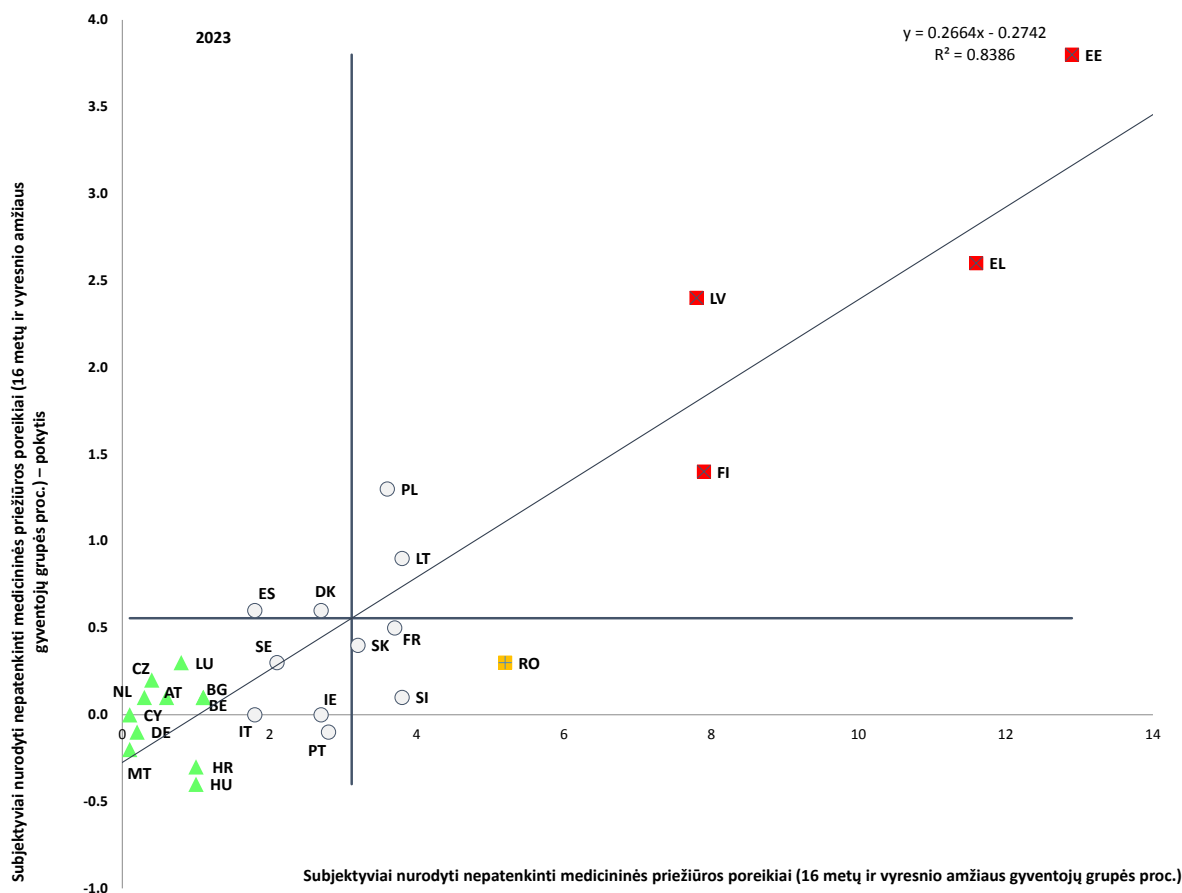
darbo jėgos. Ilgalaikės priežiūros sektorius realiai gali būti didesnis, nes pirmiau nurodyti skaičiai nevysiškai apima namų ūkio darbuotojus, atliekančius ilgalaikės priežiūros užduotis, be to, darbas šiame sektoriuje dažnai yra nedeklaruojamas. Nors 65 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų grupė iki 2035 m. padidės 23 proc., prognozuojamas užimtumo augimas priežiūros sektoriuje yra tik 7 proc. Dėl to galima numatyti, kad labai trūks sveikatos priežiūros specialistų, jaunesniųjų sveikatos priežiūros specialistų ir asmeninės priežiūros darbuotojų²⁸⁸. Naujausiais darbo jėgos tyrimo duomenimis, ES 2023 m. šimtui 65 metų ir vyresnių asmenų vidutiniškai teko 3,2 ilgalaikės priežiūros darbuotojo. Vis dėlto šis santykis įvairiose valstybėse narėse buvo labai skirtingas: nuo 0,2 Graikijoje iki 10,4 Švedijoje (žr. 2.4.17 diagramą). Šio sektoriaus problema yra menkas patrauklumas, kurį lemia sunkios darbo sąlygos ir palyginti nedidelis darbo užmokestis, taip pat didesnė terminuotų darbo sutarčių dalis jame (16,6 proc., o atitinkama dalis visoje darbuotojų populiacijoje yra 13,5 proc.)²⁸⁹. Didelis darbo ne visą darbo laiką ne savo noru šiame sektoriuje mastas taip pat prisideda prie palyginti nedidelio jo patrauklumo keliose valstybėse narėse, kaip antai Kroatijoje (taip dirba 55,8 proc. ilgalaikės priežiūros darbuotojų, o visų dirbančių asmenų populiacijoje atitinkama dalis yra 22,6 proc.), taip pat Bulgarijoje (atitinkamai 52,4 proc. ilgalaikės priežiūros darbuotojų ir 38,0 proc. visų dirbančių asmenų). Priežiūrą namuose vykdančiams ir kartu gyvenantiems priežiūros darbuotojams, kurie dažnai yra Europos Sąjungoje persikėlę ar iš trečiųjų šalių atvykę darbuotojai, darbo sąlygos gali būti itin sunkios, be to, jiems gali būti sunkiau gauti socialinę apsaugą. Tai ypač pasakytina apie tuos asmenis, kurie dirba nedeklaruojamą priežiūros darbą.

²⁸⁸ Cedefop, [Handling change with care: skills for the EU care sector](#), Publications Office of the European Union, 2023.

²⁸⁹ Eurostatas, 2023 m. ES darbo jėgos tyrimas.

2.4.18 diagrama. Padaugėjo (daugumoje valstybių narių vidutiniškai, o keliose valstybėse narėse smarkiai) nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių

Subjektyviai nurodyti nepatenkinti medicininės priežiūros poreikiai, 2023 m. lygis ir pokytis nuo praėjusių metų (proc., socialinių rodiklių suvestinės pagrindinis rodiklis)

Pastaba. Koordinačių ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES vidurkis. Diagramos legenda pateikta priede.

HR duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi. DE naudojama apskaičiuotoji vertė.

Šaltinis – Eurostatas [[tespm110](#)], ES SPGS.

Asmenų, kurie nurodo turintys nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių, dalis vidutiniškai šiek tiek padidėjo, daugiausia dėl didesnio padidėjimo keliose valstybėse narėse. Asmenų, kurie nurodo turintys nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių, dalis ES 2023 m. buvo 2,4 proc. – 0,2 proc. punkto didesnė nei 2022 m. Nors didėjimas užfiksuotas daugumoje valstybių narių, bendro pokyčio dydį lėmė tai, kad keliose šalyse užfiksuota didžiausia tokių atvejų dalis ir įvyko didelis padidėjimas (tai yra Estija, Graikija, Latvija ir Suomija); žr. 2.4.18 diagramą. Šiose keturiose šalyse buvo 1,4–3,8 proc. punkto padidėjimas ir 7,8–12,9 proc. lygis, taigi jose padėtis buvo kritinė: Graikijoje taip buvo dėl didelių išlaidų, kitose trijose šalyse – dėl ilgų laukimo sąrašų. Nors Rumunijoje padidėjimas buvo mažesnis už ES vidurkį, joje taip pat užfiksuota palyginti didelė tokių atvejų dalis – 5,2 proc. (daugiausia dėl finansinių priežasčių); 2023 m. padėtį joje reikėjo stebėti. Žemiausias – mažiau kaip 0,5 proc. – lygis užfiksuotas Kipre, Maltoje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Čekijoje. Kai kuriose šalyse penktadalio skurdžiausių gyventojų grupėje nepatenkinti medicininės priežiūros poreikiai dažnai buvo dvigubai didesni negu tarp visų gyventojų (pvz., Graikijoje atitinkamai 23,0 ir 11,6 proc., Latvijoje – 13,9 ir 7,8 proc., Rumunijoje – 9,3 ir 5,2 proc.). Be to, užfiksuota regioninių skirtumų valstybėse narėse: didžiausių skirtumų buvo Italijoje, Rumunijoje ir Vokietijoje (žr. 5 priedo 10 diagramą).

2.4.2. Priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės

Kelios valstybės narės ėmėsi priemonių siekdamos didinti minimaliųjų pajamų paramos adekvatumą. Daugumoje šalių minimaliųjų pajamų išmokų dydis kasmet atnaujinamas atsižvelgiant į pragyvenimo išlaidų pokyčius, nors kai kuriose valstybėse narėse taip nėra (jose išmokų didinimas tebėra diskrecinis). Pavyzdžiui, **Graikija** 2024 m. savo garantuotų minimaliųjų pajamų išmokos dydį padidino 8 proc. (pirmą kartą nuo tada, kai ši sistema įdiegta 2018 m. lapkričio mėn.). **Latvija** po 2023 m. įvykdytos esminės reformos toliau didins savo garantuotų minimaliųjų pajamų išmokos dydį, laikydamasi Konstitucinio Teismo sprendimo, kad ankstesnių sumų nepakako oriam gyvenimui užtikrinti.

Kai kurios valstybės narės patvirtino platesnes savo minimaliųjų pajamų sistemų reformas. **Rumunija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2024 m. savo minimaliųjų pajamų išmoką pakeitė sistema (rumun. *Venitul Minim de Incluziune*), pagal kurią pagerintas paramos adekvatumas, išmokos reguliariai indeksuojamos ir sustiprinta parama išmokų gavėjams patekti arba grįžti į darbo rinką. **Italija** nuo 2024 m. taip pat pakeitė ankstesnę minimaliųjų pajamų sistemą (it. *Reddito di Cittadinanza*, įvesta 2019 m.) labiau riboto pobūdžio sistema (it. *Assegno di Inclusione*), kuri neapima darbingo amžiaus asmenų, laikomų pajėgiais įsidarbinti. Pastarieji asmenys dabar gali naudotis nauja atskira sistema (it. *Supporto per la Formazione e il Lavoro*), kurioje teikiama laikina parama pajamoms (12 mėnesių, nepratęsiamą) kartu su parama mokytis ir įsidarbinti. **Prancūzija** taip pat sustiprino paskatas reintegruoti į darbo rinką: joje pagal Visiško užimtumo įstatymą minimaliųjų pajamų paramos (pranc. *Revenu de solidarité active*) gavėjai nuo 2025 m. sausio 1 d. turės būti automatiškai registruojami valstybinėje užimtumo tarnyboje („France Travail“).

Valstybės narės toliau dėjo pastangas gerinti socialinių paslaugų prieinamumą ir kokybę. **Bulgarija** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2024 m. rugpjūčio mėn. patvirtino nacionalinį socialinių paslaugų žemėlapi, kuriuo remiantis siekiama aptikti socialinių paslaugų teikimo spragas ir nustatyti investicijų poreikius. **Latvijoje** numatoma priimti socialinių paslaugų ir socialinės apsaugos įstatymo pakeitimus, kuriais bus nustatytas minimaliųjų socialinių paslaugų, teiktinų vietos lygmeniu, krepšelis. **Rumunija** 2024 m. balandžio mėn. priėmė naują įstatymą dėl socialinių paslaugų sistemos reformos, kad būtų sugriežtinti priežiūros kokybės standartai ir padidintas inspektorių vaidmuo. **Slovakija** priėmė laikiną iki 2025 m. gruodžio 1 d. taikomą priemonę, kuria padidintas socialinių paslaugų teikimui skiriamas finansinis įnašas, taip siekiant pagerinti jų prieinamumą ir darbo užmokesčio mokėjimo darbuotojams sąlygas šiame sektoriuje.

Valstybės narės ėmėsi priemonių energijos prieinamumui didinti ir daugeliu atveju pratęsė esamų laikinųjų priemonių taikymą. Pavyzdžiui, **Liuksemburgas** 2023 m. liepos mėn. priėmė priemonių rinkinį, skirtą, be kita ko, sąskaitoms už elektros energiją privačiuose namų ūkiuose stabilizuoti; tam 2023 m. sausio–gruodžio mėn. laikotarpiu skirta valdžios subsidija (vėliau tai pratęsta ir 2024 m.). Kiti įstatymai priimti siekiant mažinti namų ūkių priklausomybę nuo iškastinio kuro ir skatinti juos pereiti prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos. **Ispanija** 2024 m. pratęsė energijos rinkos ir dujų įkainių reguliavimo priemonių, taip pat energijos ir vandens tiekimo pažeidžiamiems ar socialinę atskirtį patiriantiems vartotojams garantijos taikymą. **Malta** savo 2022 m. priimto energijos paramos priemonių ir subsidijų rinkinio taikymą pratęsė iki 2026 m. **Rumunija** energijos kupono, išduodamo pažeidžiamiems asmenims siekiant kompensuoti energijos kainas, galiojimą pratęsė iki 2024 m. pavasario. Kai kurios valstybės narės taip pat ėmėsi struktūrinių priemonių energijos nepritekliaus problemai spręsti. Pavyzdžiui, **Bulgarija** 2023 m. lapkričio mėn. patvirtino teisinę energijos nepritekliaus ir energetinio pažeidžiamumo apibrėžtį ir nustatė draudimą

nutraukti elektros tiekimą asmenims, kurie energijos prieinamumo atžvilgiu yra pažeidžiami. **Portugalija** 2024 m. sausio mėn. priėmė 2023–2050 m. nacionalinę ilgalaikę kovos su energijos nepriteklumi strategiją, taip pat priemones, kuriomis siekiama mažinti skaitmeninę atskirtį ir teritorinę nelygybę galimybių naudotis skaitmeniniais ryšiais atžvilgiu, kaip antai įgyvendinant planus pasiekti visuotinę šviesolaidinių tinklų aprėptį. **Italija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano skyrių „REPowerEU“ kuria finansinę priemonę, skirtą energijos vartojimo efektyvumui viešuosiuose būstuose didinti.

2023–2024 m. kai kurių valstybių narių priemonėmis siekta didinti socialinės apsaugos, ypač bedarbio pašalpų, prieinamumą konkrečioms grupėms, kaip antai savarankiškai dirbantiems asmenims. Italijoje laisvai samdomų specialistų apsaugos nuo didelio darbo pajamų sumažėjimo sistema ISCRO (it. *Indennità straordinaria di continuità reddituale e operativa*) 2024 m. tapo nuolatinė (prieš tai ji buvo laikinai taikoma 2021–2023 m.). **Lenkija** 12 mėnesių (nuo 2023 m. rugpjūčio mėn.) pratęsė veiklą pradedančių savarankiškai dirbančių asmenų atleidimą nuo socialinio draudimo įmokų mokėjimo. Nors taip sumažinama jų patiriama finansinė našta, dėl to taip pat sumažėja jų būsimos teisės į socialinio draudimo išmokas senatvėje ir neįgalumo atveju. **Graikijoje** išplėstas papildomos motinystės apsaugos išmokos skyrimas: ją pradėta skirti ir savarankiškai dirbančioms moterims, laisvai samdomoms specialistėms, taip pat ūkininkėms, pagimdžiusioms nuo 2023 m. rugsėjo mėn. Be to, padidinta materialine padėtimi grindžiama bedarbio pašalpa, skiriama savarankiškai dirbantiems asmenims ir laisvai samdomiems specialistams. **Lietuvoje** 2023 m. pateiktas pasiūlymas iš dalies pakeisti nedarbo socialinio draudimo įstatymą: sutrumpinti (nuo 12 mėnesių iki 9 mėnesių per pastaruosius 30 mėnesių) minimalių privalomų įmokų mokėjimo trukmę, taip pat išplėsti šio draudimo aprėptį, kad būtų draudžiami visų grupių savarankiškai dirbantys asmenys. **Kipro** ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatyta peržiūrėti socialinio draudimo įstatymu, kuris pateiktas Parlamentui, siekiama išplėsti socialinį draudimą, kad juo taip pat būtų draudžiami savarankiškai dirbantys asmenys, visų pirma dėl nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų ir vaiko priežiūros atostogų. **Estijoje** pasiūlyta priimti įstatymą siekiant nuo 2026 m. pakeisti dabartinę bedarbio pašalpų ir nedarbo draudimo dviejų pakopų sistemą viena bendra nedarbo draudimo sistema ir pastarąją padaryti prieinamą darbuotojams, kurių darbo stažas nedidelis. Estija taip pat ketina iki 2025 m. gegužės mėn. pasiūlyti galimybių išplėsti nedarbo draudimo aprėptį, kad juo būtų draudžiami ir savarankiškai dirbantys asmenys.

Asmenims, kurių užimtumas nestandartinis, taip pat nustatyta skirta politikos priemonių, kad jiems būtų lengviau gauti socialinę apsaugą. Rumunijoje 2024 m. sausio mėn. įsigaliojo įstatymas, kuriuo nustatytas oficialus namų ūkio darbuotojų užimtumo statusas, taip pat suteikta galimybių jiems gauti pensijas ir draustis sveikatos draudimu; namų ūkio darbuotojai gauna išmokas kuponų forma, moka socialinio draudimo įmokas ir gauna sveikatos draudimą (t. y. nemokamai suteikiamas pagrindinių sveikatos priežiūros paslaugų paketas). **Ispanija** 2024 m. gegužės mėn. supaprastino ir pagerino pagalbą bedarbiams, kad ji būtų prieinama tiems, kurie jau išnaudojo savo įmokines išmokas arba mokėjo įmokas nepakankamai ilgai, kad gautų išmokas, be to, pagalba bedarbiams imta teikti ir žemės ūkio darbuotojams. Šalyje taip pat sustiprintos paskatos sudaryti darbo sutartis su menininkais ir gerinti jų socialinę apsaugą, o nuo 2024 m. sausio mėn. reglamentuojamas stažuotojų (dirbančių tiek atlygintinai, tiek neatlygintinai) socialinis draudimas. Galiausiai, Ispanija 2023 m. kovo mėn. ėmėsi priemonių, kad būtų užtikrintas už namų ūkio darbuotojus mokamų socialinio draudimo įmokų dydis. **Slovėnijoje** per ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytą reformą 2023 m. priimtais 1992 m. Sveikatos priežiūros ir sveikatos draudimo įstatymo pakeitimais panaikintas visų kategorijų draudžiamųjų asmenų savanoriškas sveikatos draudimas ir nuo 2024 m. padidinta privalomojo sveikatos draudimo

įmoka (taikoma ir savarankiškai dirbantiems asmenims). **Čekija** iš dalies pakeitė teisės aktus, taikomus sutartims dėl darbo atlikimo (ček. *dohoda o pracovní činnosti*, DPČ): nuo 2024 m. liepos mėn. tokias sutartis tapo privaloma registruoti, o dirbantieji pagal tokias sutartis bus nuo 2025 m. draudžiami socialiniu draudimu tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir įprastiniai darbuotojai. **Kipre** 2023 m. priimtas įstatymas siekiant pagerinti darbuotojų (įskaitant darbuotojus, kurių užimtumas nestandartinis, ir pagal iškvietimą dirbančius darbuotojus) teises.

Keliose valstybėse narėse padidintos išmokos vaikui ir išmokos šeimai, ypač nepilnomis šeimoms. **Bulgarijoje** išmoka vienišoms motinoms, auginančioms jaunesnius nei 3 metų vaikus, padidinta 83 proc. per mėnesį. Tuo pat metu padidintos pajamų ribos, iki kurių skiriamos bendrosios išmokos vaikui, o namų ūkiai, kuriems tokios išmokos buvo mokamos nuo 2023 m. gruodžio mėn. iki 2024 m. vasario mėn., gavo vienkartinę išmoką, skirtą padėti padengti transporto išlaidas. **Portugalijoje** išmoka vaikui padidinta daugumai gavėjų, labiau – nepilnomis šeimoms. Nuo 2024 m. išmoka šeimai Portugalijoje yra 100 EUR per mėnesį, o papildoma vadinamoji vaikystės garantijos išmoka skiriama ypač skurdžiai gyvenantiems vaikams ir yra 122 EUR per mėnesį. **Rumunijoje** išmokos vaikui suma nuo 2024 m. sausio 1 d. padidinta atsižvelgiant į praėjusių metų infliacijos lygį. Tuo tarpu vaiko auginimo išmoka 50 proc. padidinta tėvams, auginantiems dvynukus, trynukus ir kitus daugiavaisio gimimo vaikus. Taip pat padidintos dvi nacionalinės vienkartinės išmokos, skiriamos vaikui gimus. **Bulgarijoje** išmokos šeimai padidintos net 50 proc. **Graikija** taip pat nuo 2023 m. atgaline data tokią išmoką padidino priklausomai nuo vaikų skaičiaus.

Išlaidos paramai ikimokykliniam ugdymui ir priežiūrai padidintos kai kuriose valstybėse narėse, taip pat imtasi įvairių kitų priemonių vaikų skurdo rizikos problemai spręsti. **Airijoje** 51 proc. padidinta subsidija, skiriama tam, kad būtų galima atidėti vaikų priežiūros išlaidas, o **Italijoje** tokia subsidija už 2024 m. sausio 1 d. ar vėliau gimusius vaikus tam tikromis sąlygomis padidinta iki 3 600 EUR per metus. Italija pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą taip pat didina prieinamų vietų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigose skaičių – tikimasi iki 2026 m. vidurio sukurti daugiau kaip 150 000 vietų 0–6 metų vaikams. **Bulgarijoje** taip pat bus skirta papildomų investicijų ikimokykliniam ugdymui ir priežiūrai (iš ESF+ ir nacionalinio biudžeto), konkrečiai siekiant didinti jų įtraukumą. **Kroatija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą patvirtino naują ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigų finansavimo modelį; taip siekiama didinti jų prieinamumą ir paslaugų įperkamumą. **Ispanija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą planuoja mokyklų rajonuose įsteigti ne mažiau kaip 1 000 paramos skyrių pažeidžiamiems moksleiviams ir pradėti programą, pagal kurią bus maistu ir kitais pagrindiniais produktais remiamos šeimos, turinčios nepilnamečių vaikų. **Malta** išplėtė programą, pagal kurią mokiniams parūpinama nemokamų IT įrenginių. **Rumunijoje** 2 200 mokyklų teikiamas kasdienis maitinimas apie 650 000 nepalankiomis sąlygomis gyvenančių vaikų.

Kai kurios šalys siekė apskritai tobulinti su negalia susijusią politiką, o kitos padidino neįgalumo išmokas. Pavyzdžiui, **Graikija** atnaujino 2024–2030 m. nacionalinę asmenų su negalia teisių strategiją. Šalyje taip pat užbaigta bandomoji asmeninės pagalbos programa ir nuo 2025 m. numatoma pradėti negalios vertinimo procesą. **Bulgarija** pagerino mėnesinės išmokos vaikams su negalia adekvatumą. **Malta** padidino išmoką tėvams, prižiūrintiems sunkią negalią turinčius vaikus. **Italijoje** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2024 m. visiškai įgyvendinta reforma siekiant remti asmenų su negalia savarankiškumą, taip pat pagerinti jų poreikių vertinimą ir geriau užtikrinti galimybes jiems gauti paramos paslaugas pagal individualius poreikius. Su šia reforma dera ekonomikos

gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatyta investicija, skirta individualizuotiems projektams remti, asmenis su negalia aprūpinant būstu ir IRT priemonėmis.

Valstybės narės ėmėsi reguliuojamojo ir ne reguliuojamojo pobūdžio priemonių, pagal kurias teikiama arba pratęsiama parama nuomotis būstą (taip padidinant įperkamų būstų prieinamumą) mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams ir pažeidžiamoms grupėms, kaip antai jaunimui. **Liuksemburgas** 2023 m. rugpjūčio mėn. priėmė teisės aktų pakeitimus dėl paramos būstui sistemos, kad parama būtų pirmiausia teikiama mažiau pasiturintiems namų ūkiams, o prieš tai jau buvo padidinta subsidija būsto nuomai, skiriama vaikų turintiems namų ūkiams, ir nustatytas jaunų darbuotojų darbo užmokesčio priedas jų būsto nuomos išlaidoms padengti (2023 m. gegužės mėn.). **Malta** 2024 m. reformavo savo išmokų būstui, skiriamų privačiai nuomojantis būstą, sistemą ir didžiausia tokios išmokos suma pasiekė 6 000 EUR per metus, o kartu įgyvendinamas integruotas paramos nuomininkams, turintiems didelį nuomos įmokų įsiskolinimą, planas. **Portugalija** 2024 m. gegužės mėn. patvirtino aprūpinimo būstu priemonių rinkinį „Construir Portugal“, į kurį įtrauktos paskatos jaunimui gauti būstą, kaip antai išplėstos galimybės gauti subsidijas būsto nuomai.

Esant didelėms pragyvenimo išlaidoms, valstybės narės toliau ėmėsi veiksmų, skirtų pensininkų, ypač tų, kurie gauna minimalaus dydžio ar mažą pensiją, gyvenimo lygiui palaikyti. **Bulgarijoje** priimtas sprendimas dėl didelės infliacijos 2024 m. liepos mėn. 11 proc. padidinti visas pensijas, įskaitant socialinę pensiją. **Slovakijoje** taip pat nuspręsta išimties tvarka patikslinti pensijų išmokų dydį. **Portugalijoje** vadinamojo solidarumo priedo, skiriamo vyresnio amžiaus asmenims, bazinė vertė padidinta 23 proc., o **Maltoje** išmoka senjorams, skiriama tiems, kuriems sukanka 80 metų, padidinta nuo 50 iki 450 EUR per metus. **Rumunijoje** 2023 m. gruodžio mėn. Pensijų įstatymu nustatytas socialinių išmokų, skiriamų tiems, kurie gauna mažas senatvės pensijas, indeksavimo mechanizmas. **Ispanijoje** įmokinės pensijos padidintos 3,8 proc., iki 3 175 EUR viršutinės ribos, o neįmokinės pensijos ir minimaliųjų pajamų išmokos padidintos 6,9 proc.

Siekdamos didinti savo pensijų sistemų adekvatumą ir fiskalinį tvarumą, valstybės narės toliau ėmėsi priemonių vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimui darbo rinkoje didinti, taip pat pradėjo tam tikrų parametrų reformas. **Airija** ėmėsi priemonių, kuriomis suteikiama galimybė asmenims pasirinkti toliau dirbti iki valstybinio pensinio amžiaus ir dar ilgiau. **Slovakijoje** sugriežtintos ankstyvo išėjimo į pensiją sąlygos pakeitus būtinos darbo trukmės ir procentinio pensijos sumos mažinimo apskaičiavimo tvarką. **Čekija** taip pat apribojo ankstyvą išėjimą į pensiją. **Suomijoje** 2024 m. sausio mėn. įvykdyta mokesčių reforma – suteikta daugiau paskatų dirbti vyresniems nei 65 metų pensininkams, gaunantiems pensiją. **Italija** nuo 2024 m. padidino amžiaus reikalavimą norint gauti išankstinę socialinę pensiją (*APE Sociale*) ankstyvo išėjimo į pensiją sistemoje – šis amžius padidintas nuo 63 metų iki 63 metų ir 5 mėnesių, taip pat amžius pagal moterims skirtą sistemą „Opzione Donna“ padidintas nuo 60 iki 61 metų. **Vokietijoje** vadinamuoju antruoju pensijų paketu sukurtas naujas valstybinio pensijų draudimo finansavimo komponentas, vadinamasis kartų kapitalas (vok. *Generationenkapital*); jį sudaro kapitalas, pagrįstas paskolomis iš federalinio biudžeto ir nuosavų lėšų pervedimu iš federalinės valdžios. Susijusi kapitalo grąža naudojama pensijų draudimo įmokų tarifams stabilizuoti, todėl tikimasi, kad šie tarifai iki 2027 m. nesikeis ir bus 18,6 proc., o vėliau iki 2035 m. bus padidinti iki 22,3 proc. Kai kurios šalys ėmėsi veiksmų, kad būtų lengviau taikyti lanksčią išėjimo į pensiją tvarką. Pavyzdžiui, **Ispanija** laikinai išplėtė dalinio išėjimo į pensiją galimybę sudarant palengvinto darbo sutartį (it. *contrato de relevo*) gamybos pramonėje: taip asmenys gali gauti dalį savo pensijos, kai jiems sukanka 61 metai, ir sutrumpinti (iki 80 proc.) savo darbo laiką. **Čekijoje** taip pat planuojamos visapusiškos reformos pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, kad būtų išlaikytas pensijų adekvatumas ir fiskalinis tvarumas.

Kai kurios šalys ėmėsi veiksmų, kad būtų padidintas papildomų pensijų kaupimas. Kroatija nustatė naujas taisykles, kuriomis bendrovėms, valdančioms privalomojo ir savanoriškojo pensijų kaupimo fondus, ir pensijų draudimo bendrovėms suteikta reikiamo lankstumo, kad būtų galima išlaikyti realią apdrausitojo asmens turto vertę. Dabar galima gauti vienkartinę išmoką, sudarančią iki 20 proc. visų lėšų, sukauptų profesinių pensijų fonduose. **Airijoje** pateiktas automatinio įtraukimo į pensijų kaupimo sistemą įstatymo projektas, kuriame numatyta galimybė po 6 mėnesių kaupimo atsisakyti.

Valstybės narės ėmėsi įvairių veiksmų, kad būtų padidintas sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas ir priežiūros kokybė. Airija išplėtė teises naudotis materialine padėtimi grindžiama lankymosi pas bendrosios praktikos gydytojus kortelių sistema: nuo 2023 m. nemokamos bendrosios praktikos gydytojų paslaugos pradėtos teikti dar pusei milijono asmenų (nors Airija tebėra vienintelė valstybė narė, kurioje nėra visuotinai prieinamų pirminės sveikatos priežiūros paslaugų sistemos). **Italija** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą investuoja į naujas sveikatos priežiūros objektus (tokias kaip bendruomeninės ligoninės ir bendruomeniniai sveikatos namai) ir į telemediciną – taip siekiama sveikatos priežiūros paslaugas priartinti prie pacientų. Nuo 2023 m. pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą taip pat teikiama parama vaistinėms mažose savivaldybėse, taip siekiant pagerinti sveikatos priežiūros kaimo vietovėse ir atokiose vietovėse prieinamumą. Be to, 2024 m. liepos mėn. Italija priėmė Įstatymą Nr. 107, kuriuo sukurta stebėsenos ir kontrolės sistema siekiant sutrumpinti laukimo sąrašus Nacionalinėje sveikatos tarnyboje. Kiekvienas regionas paskirs regioninio lygmens paramos sveikatai vadovą (RUAS) nustatytoms problemoms spręsti. **Bulgarijos** Respublikos Nacionalinis Susirinkimas 2024 m. balandžio mėn. priėmė 2030 m. nacionalinę sveikatos strategiją, kaip ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytos reformos dokumentą, – taip tikimasi pagerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą visoje šalyje.

Taip pat imtasi veiksmų siekiant stiprinti į pacientus orientuotą pirminę sveikatos priežiūrą, integruotąją priežiūrą ir skaitmeninę sveikatos priežiūrą. Pavyzdžiui, **Lietuvoje** pradėta teikti nauja bandomoji pavėžėjimo paslauga pacientams, kurie dėl sveikatos, socialinių ar ekonominių priežasčių negali naudotis asmeniniu ar viešuoju transportu; taip siekiama labiau orientotis į pacientą ir didinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą. **Vokietija**, siekdama paspartinti sveikatos sistemos skaitmenizaciją, priėmė vadinamąjį Skaitmeninį aktą (jis įsigaliojo 2024 m. kovo mėn.). **Portugalija** pagal nacionaliniame ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytas priemones taip pat 2023 m. priėmė teisės aktus, kuriuose peržiūrėtas pirminės sveikatos priežiūros paslaugų organizavimas ir veikimas siekiant sustiprinti jų vaidmenį nacionalinėje sveikatos sistemoje. **Latvija** 2023 m. rugpjūčio mėn. patvirtino Skaitmeninės sveikatos strategiją, kuria siekiama didinti duomenų prieinamumą bei sąveikumą ir gerinti skaitmenines paslaugas. **Austrijoje** 2024–2028 m. vykdoma sveikatos priežiūros reforma apima priemones, kuriomis stiprinama pirminė sveikatos priežiūra ir plėtojamos skaitmeninės sveikatos paslaugos.

Valstybės narės taip pat ėmėsi priemonių siekdamas spręsti darbo jėgos trūkumo sveikatos priežiūros sektoriuje problemas ir gerinti darbuotojų išlaikymą. Švedijoje 2023 m. liepos mėn. įsigaliojo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatytas teisės aktas, kuriuo reglamentuojamas slaugytojų padėjėjų profesinis vardas. **Prancūzijoje** nuo 2023 m. rugsėjo mėn. bendrosios medicinos praktikos studentai turi baigti papildomus pouniversitetinio mokymo ambulatorinėje sveikatos priežiūros įstaigoje metus; pageidautina, kad tai būtų atliekama nepakankamai aptarnaujamose vietovėse. **Estija** 2023 m. gruodžio mėn. pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą iš dalies pakeitė teisės aktus, kad slaugytojams būtų teikiama paskatų dirbti atokiose vietovėse, o **Lietuva** priėmė teisės aktų pakeitimus, kuriais siekiama gerinti sveikatos priežiūros

specialistų karjeros raidą. **Danija** 2024 m. sausio mėn. priėmė naują įstatymą dėl kelių konkrečių gydytojų užduočių perleidimo slaugytojams. **Belgijoje** 2024 m. kovo mėn. patvirtinti du įstatymai, kuriuose apibrėžtas išplėstinės slaugos praktikos slaugytojų vaidmuo ir nustatyta jų klinikinė veikla bei tos veiklos sąlygos. **Graikijoje** naujais teisės aktais 2024 m. gegužės mėn. privatiems gydytojams leista bendradarbiauti su valstybinėmis ligoninėmis, atlikti medicininės procedūras ir dirbti ambulatorinėse klinikose bei chirurgijos centruose ne įprastomis darbo valandomis. **Italijoje** 2021–2026 m. laikotarpiu pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą remiamas 2 700 papildomų bendrosios medicinos studijų stipendijų skyrimas, taip siekiant prisidėti prie medicinos darbuotojų prieinamumo.

Imtasi priemonių visuomenės sveikatai gerinti, pabrėžiant ligų prevencijos ir sveikatingumo skatinimo svarbą, ypač psichikos sveikatos srityje. **Liuksemburge** 2023 m. liepos mėn. paskelbtas naujasis 2024–2028 m. nacionalinis psichikos sveikatos planas. **Portugalijoje** pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą priimtas naujas psichikos sveikatos įstatymas, kuriuo reglamentuojamos psichikos ligomis sergančių asmenų teisės ir priverstinis jų hospitalizavimas ar gydymas. **Estija** rengia savižudybių prevencijos planą, kurį tikimasi priimti iki 2024 m. pabaigos. **Rumunija** 2023 m. rugpjūčio mėn. sukūrė Nacionalinį vėžio registrą, kurį administruoja Nacionalinis visuomenės sveikatos institutas. Taip pat 2023 m. spalio mėn. **Rumunija** priėmė 2023–2030 m. nacionalinę skiepavimo strategiją. **Ispanijoje** Tarptautinė taryba 2024 m. balandžio mėn. patvirtino 2024–2027 m. rūkymo prevencijos ir kontrolės planą.

Kai kurios valstybės narės siekė gerinti ilgalaikės priežiūros paslaugų įperkamumą, prieinamumą bei kokybę ir spręsti profesionaliems priežiūros darbuotojams ir prižiūrintiesiems asmenims kylančias problemas. **Slovėnija** 2023 m. gruodžio mėn. priėmė naują ilgalaikės priežiūros įstatymą, kuriame nustatyti stabilaus viešojo ilgalaikės priežiūros finansavimo šaltiniai ir metodai, įskaitant naują ilgalaikiai priežiūrai skirtą privalomąją socialinio draudimo įmoką (nuo 2025 m. sausio 1 d.). Tuo įstatymu taip pat nustatytos kokybiškų ir saugių ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo sąlygos. **Estijoje** 2023 m. liepos 1 d. įsigaliojo priežiūros reforma: nustatytas ilgalaikės priežiūros paslaugų finansavimo būdas, sumažinti mokėjimai savo lėšomis ir užtikrinta, kad mažas pajamas turintys priežiūros paslaugų gavėjai gautų paramą savo priežiūros išlaidoms padengti. Šalyje taip pat patvirtinti išsamesni minimalieji bendrosios priežiūros praktikos ir priežiūros namuose kokybės reikalavimai ir pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą 2024 m. vasario mėn. iš dalies pakeistas šalies veiksmų planas dėl integruoto priežiūros modelio: nustatyti dalyvių vaidmenys bei atsakomybės sritys ir nustatytas būsimas sistemos finansavimas. **Suomija** nuo 2023 m. naudoja gyventojų vertinimo priemonę (RAI) vyresnio amžiaus asmenų turimiems paslaugų poreikiams ir jų funkciniam pajėgumui vertinti. Be to, pagal Suomijos teisę socialinės gerovės sistemos darbuotojai skubios pagalbos poreikius privalo įvertinti nedelsdami – per septynias darbo dienas nuo kontakto su klientu ar jo atstovais. **Italija** pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą visiškai įgyvendino reformą, kuria gerinamos nesavarankiškų senyvo amžiaus asmenų gyvenimo sąlygos: supaprastintas sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų gavimas, atliktas įvairiapusiškas vertinimas ir parengti individualizuoti projektai, kuriais skatinamas priežiūros deinstitutionalizavimas. **Bulgarija** 2024 m. kovo mėn. priėmė žmoniškųjų išteklių plėtros socialinėje srityje strategiją (iki 2030 m.), kad būtų pagerintos darbo socialiniame sektoriuje sąlygos, įgūdžiai ir kompetencijos, pritraukta daugiau darbuotojų, geriau suderintos švietimo trajektorijos ir padidinta motyvacija bei parama. **Švedija**, siekdama užtikrinti priežiūros kokybę ir saugą, 2023 m. liepos mėn. nustatė saugomą slaugytojų padėjėjų profesinį vardą – jau išduoti 73 196 slaugytojo padėjėjo pažymėjimai. **Prancūzijoje** nuo 2024 m.

balandžio mėn. galioja kelios priemonės priežiūros namuose specialistams, įskaitant profesinę kortelę, metinę susisiekiimo paramą ir vienkartinę išmoką, kuria kompensuojamas kelionės laikas. **Portugalija** 2023 m. iš dalies pakeitė savo darbo kodeksą, kad būtų geriau apsaugoti namų ūkio darbuotojai, o 2023 m. ir 2024 m. iš dalies pakeitė savo teisės aktus dėl prižiūrinčiųjų asmenų: šios nuostatos apima finansinę paramą ir ryšį su profesionaliais priežiūros darbuotojais, taip pat prižiūrinčiųjų asmenų poilsio sąlygų nustatymą. **Malta** nuo 2024 m. plėtoja savo Priežiūros namuose programą, pagal kurią teikiama finansinė parama vyresnio amžiaus piliečiams, kurie yra iš dalies nesavarankiški ir samdo prižiūrintįjį asmenį, turintį pripažintą kvalifikaciją, kad šis padėtų tenkinti jų kasdienes poreikius. **Prancūzija** nuo 2023 m. įgyvendina Geros senatvės strategiją, apimančią 50 priemonių, kuriomis siekiama pavėlinti priklausomumo etapo pradžią, pritaikyti socialinį būstą senėjantiems nuomininkams, pasamdyti 50 000 specialistų pagyvenusių žmonių priežiūros įstaigose ir išvengti senyvo amžiaus asmenų socialinės izoliacijos, kartu skatinant kartų solidarumą. **Graikija** rengia ilgalaikės priežiūros strategiją, kad būtų užtikrintas priežiūros struktūrų tvarumas, nuoseklesnė reguliavimo sistema ir standartizuoti veiklos procesai.

3 SKYRIUS. ŠALIŲ PIRMOJO ETAPO ANALIZĖ

Šiame skyriuje pateikiamos šalių suvestinės, parengtos per šalių pirmojo etapo analizę pagal socialinės konvergencijos sistemos (SKS) principus, kaip apibūdinta susijusiose Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto pagrindinėse gairėse ir bendros Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto darbo grupės pagrindinėje ataskaitoje²⁹⁰, taip pat pagrindžiamos pagrindinės bendrosios išvados, pateiktos 1 skyriaus 1.4 skirsnyje. Visos suvestinės grindžiamos socialinių rodiklių suvestinės interpretacijomis ir bendroje užimtumo ataskaitoje naudojamomis kategorijomis, kaip apibūdinta 1.4 skirsnio interpe ir 6 priede, o jų struktūra priklauso nuo padėties konkrečioje šalyje: trijų politikos sričių, įtrauktų į suvestines (užimtumo; švietimo ir įgūdžių; socialinės apsaugos ir įtraukties), išdėstymo eilės tvarka priklauso nuo pokyčių atitinkamoje šalyje, kaip matyti iš socialinių rodiklių suvestinės lentelių 9 priede. Taip pat kiekvienos šalies suvestinėje pateiktoje diagramoje parodytas aktualiausias klausimas arba pagrindinis pokytis toje šalyje.

Šalių pirmojo etapo analizė grindžiama visu socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių rinkiniu. Kiekvienas rodiklis²⁹¹ nagrinėjamas pagal bendros užimtumo ataskaitos metodiką, o tai lemia santykinę valstybių narių poziciją. Ši santykinė pozicija išreiškiama standartiniais nuokrypiais nuo rodiklio vertės absoliučiojo dydžio vidurkio ir jo pokyčio, palyginti su metais prieš tai, vidurkio (žr. 6 priedą, kuriame pateikta išsamesnė techninė informacija). Atitinkamos šalies rezultatai apibendrinami priskiriant vieną iš septynių galimų kiekvieno rodiklio kategorijų („geriausių rezultatų pasiekusi šalis“, „rezultatai geresni už vidurkį“, „rezultatai geri, bet padėti reikia stebėti“, „vidutiniški rezultatai“, „rezultatai prasti, bet gerėja“, „padėti reikia stebėti“, „kritinė padėtis“). Naudojama tai atitinkanti sutartinių spalvų (nuo žalios iki raudonos) skalė. Trumpa rodiklių ir jų vertinimo kiekvienoje valstybėje narėje apžvalga pateikta 9 priedo lentelėse.

Kiekvienas iš socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių įvertinamas pagal pirmiau paaiškintą metodiką, siekiant nustatyti, ar reikia atlikti tolesnę antrojo etapo analizę. Kategorijai „kritinė padėtis“ priskiriamos valstybės narės, kurių konkretaus rodiklio rezultatai daug prastesni už ES vidurkį ir kuriose padėtis blogėja arba nepakankamai gerėja, palyginti su metais prieš tai. Kategorija „padėtis, kurią reikia stebėti“ priskiriama dviem atvejais: a) kai valstybės narės įvertinimas pagal konkretų rodiklį yra prastesnis už ES vidurkį ir padėtis toje šalyje blogėja arba nepakankamai greitai gerėja ir b) kai esamo lygio įvertinimas atitinka ES vidurkį, tačiau padėtis blogėja daug greičiau nei ES vidurkis arba negerėja (taip greitai), palyginti su ES vidurkiu.

Laikoma, kad reikalinga tolesnė padėties tose valstybėse narėse, kurių šešių ar daugiau socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių rezultatai žymimi raudona spalva („kritinė padėtis“) arba oranžine spalva („padėti reikia stebėti“), antro etapo analizė. Papildoma priežastis manyti, kad reikalinga tolesnė antro etapo analizė, yra tada, kai rodiklio rezultatas, žymimas raudona ar oranžine spalva, pablogėja du kartus iš eilės pagal bendroje

²⁹⁰ Siekiant apsvarstyti šią iniciatyvą, buvo sudaryta speciali bendra Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto darbo grupė, kuri dirbo nuo 2022 m. spalio mėn. iki 2023 m. gegužės mėn. Tuo rėmėsi Užimtumo komitetas ir Socialinės apsaugos komitetas rengdamiesi ministrų diskusijai 2023 m. birželio mėn. EPSCO tarybos posėdyje. Šis darbas ir jo rezultatai dokumentuoti [Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto pagrindinėse gairėse dėl socialinės konvergencijos sistemos nustatymo Europos semestre ir susijusioje Bendros Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto darbo grupės ataskaitoje](#).

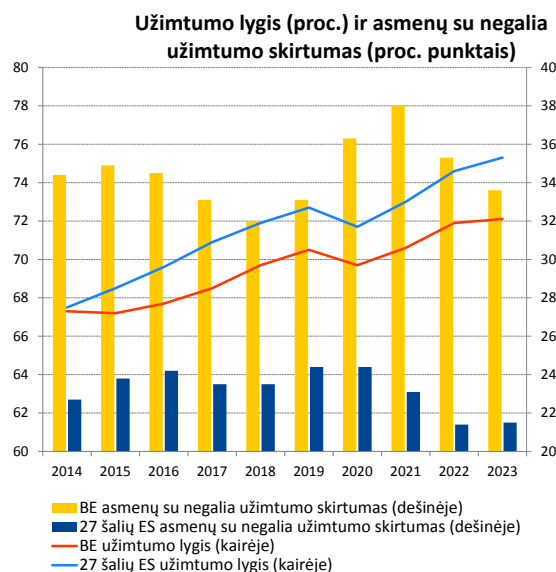
²⁹¹ Dėl suvestinės pagrindinių rodiklių, įskaitant asmenų su negalia užimtumo skirtumą pagal GALI koncepciją, techninės informacijos žr. 2 priedą.

užimtumo ataskaitoje nustatytą klasifikaciją. Pavyzdžiui, 2024 m. bendroje užimtumo ataskaitoje statusas pakeistas iš „vidutiniški rezultatai“ į „rezultatai prasti, bet gerėja“, o toliau blogėjant padėčiai 2025 m. bendroje užimtumo ataskaitoje nustatytas statusas „kritinė padėtis“. Tai būtų laikoma papildoma įspėjamąja žyma artėjant prie bendros minimalios šešių tokių žymų ribos. Pavyzdžiui, jei šalyje konkrečiais n metais penki socialinių rodiklių suvestinės pagrindiniai rodikliai žymimi raudona ar oranžine spalva ir vieno iš jų padėtis blogėja dvejus iš eilės metus (n ir $n-1$), laikoma, kad tais n metais tai šaliai priskirtos iš viso šešios įspėjamosios žymos (penki raudonos ar oranžinės spalvos signalai pagal atitinkamų metų rodiklius ir vieno iš rodiklių padėtis pablogėjusi du kartus iš eilės). Dėl to taip pat būtų reikalinga atlikti tolesnę analizę. Vertinant bendrą įspėjamųjų žymų skaičių, artėjantį prie ribos, atsižvelgiama į bet kokius duomenų eilučių pertrūkius ir į duomenų kokybės bei aiškinimo klausimus.

Belgija

Ekonomikos augimo palaikoma darbo rinka 2023 m. toliau augo gana didelio darbo jėgos trūkumo aplinkybėmis.

Nors per pastarąjį dešimtmetį padėtis pagerėjo, užimtumo lygis – 72,1 proc. 2023 m. – vis dar atsilieka nuo ES vidurkio tiek pagal dydį, tiek pagal pokytį, todėl padėtis yra kritinė, esama didelių regioninių skirtumų ir labiau atsilieka kai kurios grupės, kaip antai žemos kvalifikacijos, ne ES gimę ir vyresnio amžiaus asmenys. Taip yra daugiausia dėl ekonominio aktyvumo lygio, kuris Belgijoje žemesnis už ES vidurkį. Nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis yra vidutiniškas, atitinkamai 5,5 ir 2,2 proc.; vidutiniškas ir lyčių užimtumo skirtumas (7,6 proc. punkto). Asmenų su negalia užimtumo skirtumas nuolat didėjo 2018–2021 m. (nuo 32 iki 38 proc. punktų) ir, nors sumažėjęs iki 33,6 proc. punkto 2023 m., jis tebėra vienas didžiausių ES (ES vidurkis – 21,5 proc. punkto) ir trejus iš eilės metus padėtis yra kritinė. Galiausiai, nors 2023 m. realusis darbo užmokestis augo, bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų vienam gyventojui augimas vis dar nesiekia ES vidurkio ir padėtį vis dar reikia stebėti.

Pastaba. BE duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2017 m.

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas, ir [[tepsr_sp200](#)], ES SPGS.

Belgijos rezultatai švietimo ir įgūdžių srityje yra geresni už vidurkį. Suaugusiųjų, dalyvaujančių mokymosi veikloje, dalis yra vidutiniška, 34,9 proc. (ES – 39,5 proc.), kaip ir nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis, kuri yra 9,6 proc. Oficialios vaikų priežiūros sistemoje dalyvauja 56,3 proc. visų vaikų iki 3 metų, o mokyklos nebaigusių asmenų dalis yra 6,2 proc., taigi Belgijos rezultatai šiais atžvilgiais geresni už vidurkį (nors yra reikšmingų regioninių skirtumų). Tai pasakytina ir apie suaugusių gyventojų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalį (59,4 proc.), o tai gali padėti vykdyti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Kita vertus, per kelerius pastaruosius metus suprastėjo pažangumas skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų srityse, taip pat egzistuoja reikšminga socialinė ir ekonominė bei migrantų kilmės asmenų nelygybė.

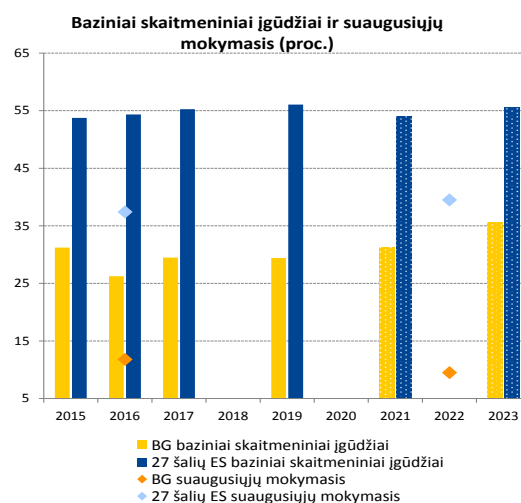
Apskritai socialinė politika padeda veiksmingai įgyvendinti skurdo ir socialinės atskirties rizikos bei pajamų nelygybės prevenciją ir mažinimą. Pagal socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikį skurdo mažinimui, kuris yra daug didesnis už ES vidurkį (2023 m. 50,8 proc., ES – 34,7 proc.), ir pajamų nelygybę, vertinamą pagal pajamų kvintilio dalies santykį (3,4, o ES lygmeniu – 4,7), Belgija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Nors 2023 m. bendras AROPE lygis šalyje (18,6 proc., ES – 21,3 proc.) tebuvo užfiksuotas kaip vidutiniškas, tiek visų gyventojų, tiek vaikų populiacijos dalis, kuriai gresia skurdas ar socialinė atskirtis, nuo 2017 m. mažėja, o vaikų padėtis pagerėjo tiek, kad tapo geresnė už vidurkį (19,0 proc., ES – 24,8 proc.). Subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių 2023 m. buvo tik 1,1 proc., taigi rezultatai yra geresni už vidurkį, o per didelių būsto išlaidų našta, kurią patiria 7,7 proc. gyventojų, užfiksuota kaip vidutiniško dydžio (ES lygmeniu – 8,8 proc.).

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 3 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Belgijoje galėtų kilti rizika**

aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia (žr. interpą 1.4 skirsnyje).

Bulgarija

Bulgarijai kyla su įgūdžių įgijimu susijusių iššūkių, o tai neigiamai veikia kai kurių grupių įsidarbinimo galimybes, trukdo našumo augimui ir konkurencingumui. Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje 2016–2022 m. laikotarpiu sumažėjo ir 2022 m. buvo 9,5 proc. (ES – 39,5 proc.), jo lygis yra vienas žemiausių ES, todėl padėtis yra kritinė. Reikės įdėti dar daug pastangų, kad ši problema būtų išspręsta. Nors pastaruoju metu padėtis pagerėjo, suaugusių gyventojų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis 2023 m. taip pat tebėra viena mažiausių ES – 35,5 proc. (ES lygmeniu – 55,6 proc.), o tai irgi reiškia, kad padėtis yra kritinė. Suaugusiųjų įgūdžių, įskaitant skaitmeninės srities įgūdžius, įgijimą svarbu stiprinti, kad tai padėtų vykdyti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis tebėra nedidelė (2023 m. 17,4 proc., ES – 37,5 proc.). Šią padėtį reikia stebėti, nes tai gali turėti įtakos ilgalaikėms vaikų mokymosi perspektyvoms. Jaunimo pagrindinių ir skaitmeninių įgūdžių lygis yra žemas, taip pat egzistuoja didelė švietimo rezultatų nelygybė.

Pastaba. Skaitmeninių įgūdžių rodiklio apibrėžtis pakeista nuo 2021 m., tačiau jo samprata panaši kaip ir ankstesniais metais.

Šaltinis – Eurostatas [[specialiai gauti suaugusiųjų švietimo tyrimo duomenys](#)], [[tepsr_sp410](#)], [[isoc_sk_dskl_i](#)], Europos statistikos sistemos

Bulgarijoje pagerėjo socialinės įtraukties ir apsaugos padėtis, tačiau tebėra didelių iššūkių. Nors vykstant teigiamiems darbo rinkos pokyčiams ir augant darbo užmokesčiui bei pensijoms AROPE lygis 2023 m. sumažėjo 2,2 proc. punkto, jis tebėra vienas didžiausių ES (30,0 proc., palyginti su 21,3 proc. ES, taigi rezultatai prasti, bet gerėja). Be to, užfiksuotas didelis vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičiaus sumažėjimas iš viso 34 000 (arba 8,3 proc.) vaikų, palyginti su 2022 m. Vis dėlto šis rodiklis – 33,9 proc. 2023 m. – tebėra vienas didžiausių ES (ES – 24,8 proc.) ir yra kritinė padėtis. Nors padėtis pagerėjo, pažeidžiamos grupės, tokios kaip romai (81 proc.), asmenys su negalia (42,4 proc.) ir kaimo vietovių gyventojai (39,3 proc.) patyrė didesnę skurdo ar socialinės atskirties riziką nei kiti. Apskritai ir socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikio skurdo mažinimui, ir pajamų nelygybės padėtis 2023 m. pagerėjo (atitinkami pokyčiai – nuo 24,4 iki 27,7 proc. ir nuo 7,3 iki 6,6; abiem atžvilgiais rezultatai prasti, bet gerėja).

Mažėjant gyventojų skaičiui Bulgarijos darbo rinkos rezultatai tebebuvo geri, nors ir buvo reikšmingų regioninių skirtumų. Užimtumo lygis šalyje pasiekė istorines aukštumas (76,2 proc. 2023 m.) ir šalies rezultatai yra vidutiniški, palyginti su visa ES (75,3 proc.), tačiau joje yra didelių skirtumų tarp regionų: nuo 85,5 proc. regione, kurio rezultatai geriausi, iki 67,2 proc. regione, kurio rezultatai prasčiausi. Taip pat yra reikšmingų skirtumų tarp gyventojų grupių. Asmenų su negalia užimtumo skirtumas 2023 m. tebebuvo daug didesnis už ES vidurkį (39,5 proc. punkto, ES – 21,5 proc. punkto), užfiksuotas jo padidėjimas 10,0 proc. punkto, palyginti su 2022 m., ir padėtis blogėjo dvejus iš eilės metus, todėl padėtis tapo kritinė. Nors nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis pastaruosius kelerius metus mažėjo, 2023 m. ji buvo 13,8 proc., vis dar didesnė už ES vidurkį (11,2 proc.), todėl dabar padėtį reikia stebėti.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 6 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, įskaitant vieną rodiklį, kuris laikui bėgant pablogėjo, **nustatyta, kad Bulgarijoje gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

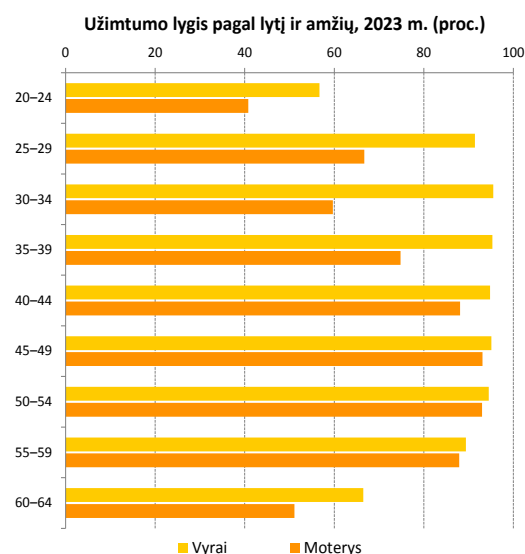
Čekija

Darbo rinkos rezultatai apskritai yra teigiami, nors kartu egzistuoja darbo jėgos trūkumas ir palyginti sunkesnės sąlygos tam tikroms gyventojų grupėms. 2023 m. Čekija buvo viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių ES dėl savo didelio užimtumo ir žemo nedarbo lygio (atitinkamai 81,7 ir 2,6 proc.), nepaisant šiek tiek neigiamo ekonomikos augimo lygio. Padėtis dėl žemo ilgalaikio nedarbo lygio (0,8 proc. 2023 m.) taip pat buvo gera, bet ją reikia stebėti, ilgalaikio nedarbo lygiui padidėjus 0,2 proc. punkto, palyginti su 2022 m. Kita vertus, lyčių užimtumo skirtumas 2023 m. buvo 13,9 proc. punkto, vienas didžiausių ES, taigi padėtis yra kritinė. Be to, vaikų iki 3 metų dalyvavimo oficialios vaikų priežiūros sistemoje lygis (4,5 proc. 2023 m.) sumažėjo 2,3 proc. punkto, palyginti su 2022 m., ir tebėra daug mažesnis už ES vidurkį (37,5 proc.), taigi šiuo atžvilgiu padėtis taip pat yra kritinė. Tai kartu su sunkumais užtikrinti aukštą vaikų priežiūros paslaugų kokybę gali turėti poveikį ilgalaikėms vaikų mokymosi perspektyvoms ir moterų dalyvavimui darbo rinkoje. Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis 2023 m. sumažėjo 1,3 proc. punkto, iki 10,1 proc., ir šio rodiklio, kaip ir asmenų su negalia užimtumo skirtumo (22,2 proc. punkto 2023 m.), rezultatai yra vidutiniški. Moterų, jaunimo ir nepalankioje padėtyje esančių grupių, tokių kaip Ukrainos piliečiai, kuriems suteikta laikinoji apsauga, ir romai, dalyvavimo darbo rinkoje didinimas galėtų padėti sušvelninti darbo jėgos trūkumo problemą.

Su įgūdžiais susiję Čekijos rezultatai gerėja, tačiau kyla iššūkių dėl nepakankamo suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje. Pastarasis buvo vienas mažiausių iš visų valstybių narių (21,2 proc. 2022 m., ES – 39,5 proc.), todėl padėtis yra kritinė. Kita vertus, suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis 2021–2023 m. padidėjo nuo 59,7 iki 69,1 proc., taigi dabar rezultatai yra geresni už vidurkį. Toliau skatinant suaugusiųjų mokymąsi ir įgūdžių ugdymą galima padėti stiprinti inovacinius pajėgumus ir prisidėti prie žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos.

Čekijos socialinės apsaugos sistema veikia gerai, tačiau kyla iššūkių socialinio būsto srityje. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROE rodiklis) 2023 m. buvo 12,0 proc. (bendra) ir 15,0 proc. (vaikų), taigi Čekija buvo viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių (atitinkami ES vidurkliai yra 21,3 ir 24,8 proc.). Abu rodikliai nuo 2022 m. šiek tiek padidėjo didesnės už ES vidurkį infliacijos sąlygomis. Realiosios bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos vienam gyventojui (GDHI) sumažėjo nuo 123,9 (2022) iki 121,6 (2023) ir padėti reikia stebėti. Reikia atidžiai stebėti būstų įperkamumą Čekijos miestuose: 2023 m. miestuose nustatytas kur kas didesnis per didelį būsto išlaidų rodiklis (13,2 proc.), palyginti su kaimo vietovėmis (6,0 proc.) (bendras rodiklis yra 9,1 proc., vidutiniški rezultatai). Be to, subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių atžvilgiu Čekijos rezultatai tebėra geresni už vidurkį.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 4 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėti reikia stebėti, **neatrodo, kad Čekijoje galėtų kilti rizika**

Šaltinis – Eurostatas [[lfsa_ergan](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia (žr. interpą 1.4 skirsnyje).

Danija

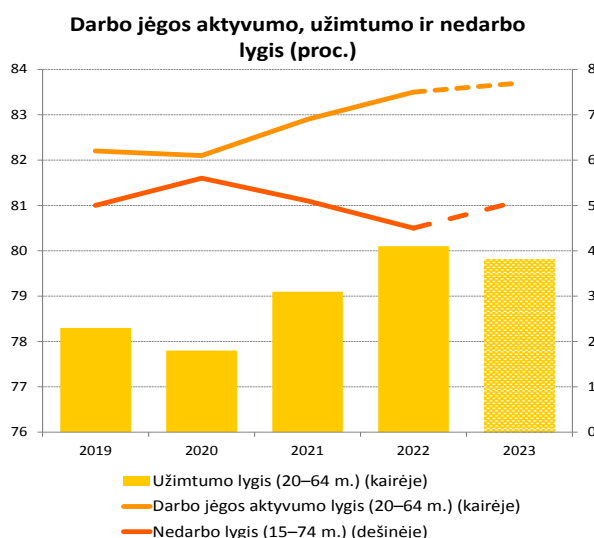
Kelerius pastaruosius metus buvusi įtampa darbo rinkoje šiek tiek sumažėjo, tačiau padidėjo nedarbas. Po ne vienus metus trukusio rekordinio užimtumo augimo užimtumo lygis 2023 m. truputį sumažėjo iki 79,8 proc. (–0,3 proc. punkto, palyginti su 2022 m.): anksčiau rezultatai buvo geresni už vidurkį, o dabar rezultatai yra geri, bet padėtį reikia stebėti²⁹². Kadangi ekonomikos augimas mažiau prisidėjo prie darbo vietų kūrimo nei laikotarpiu po pandemijos, nedarbo lygis jau 2023 m. padidėjo 0,6 proc. punkto iki 5,1 proc., todėl padėtį reikia stebėti. Nors įtampa darbo rinkoje mažėja²⁹³, šalyje vis

dar trūksta darbo jėgos tam tikruose sektoriuose, ypač susijusiuose su žaliaja ir skaitmenine pertvarka. Taip pat esama regioninių skirtumų, susijusių su sunkumais įdarbinti naujų darbuotojų²⁹⁴. Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo padėtis tebėra geresnė už vidurkį, nors tokio jaunimo dalis 2023 m. padidėjo 0,7 proc. punkto iki 8,6 proc. Danijos rezultatai pagal lyčių užimtumo skirtumą, kuris dabar yra 5,6 proc. punkto, taip pat yra geresni už ES vidurkį, kuris yra 10,2 proc. punkto.

Mokyklos nebaigusių asmenų dalis nuo 2020 m. padidėjo. Šis rodiklis padidėjo nuo 10,0 proc. 2022 m. iki 10,4 proc. 2023 m. (0,9 proc. punkto viršija ES vidurkį) ir padėtį reikia stebėti. Tam reikia skirti dėmesio, atsižvelgiant ir į bendrą kvalifikuotų darbuotojų trūkumą šalyje. Suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje lygis 2022 m. buvo 47,1 proc., taigi yra geresnis už vidurkį (ES – 39,5 proc.), nors truputį sumažėjo nuo 2016 m., o suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis taip pat yra didesnė už vidurkį (69,6 proc. 2023 m.). Danija yra viena iš šalių, kuriose vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis yra didžiausia (69,9 proc. 2023 m., rezultatai geri, bet padėtį reikia stebėti, šiai daliai sumažėjus 4,8 proc. punkto nuo 2022 m.).

Socialinės apsaugos sistema veikia labai gerai, tačiau būsto išlaidos tebesudaro naštą pažeidžiamoms grupėms. Skurdo ar socialinės atskirties rizikos atžvilgiu bendra padėtis yra geresnė už vidurkį, o vaikų skurdo ir socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikio skurdo mažinimui atžvilgiais Danija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Vis dėlto namų ūkių, kurių būsto išlaidų našta yra per didelė, dalis (15,4 proc.) tebėra didelė. Ši padėtis laikoma kritine trečius iš eilės metus ir atspindi ribotą įperkamų būstų pasiūlą didesniuose miestuose.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 3 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Danijoje galėtų kilti rizika**

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

²⁹² Užimtumo, nedarbo, ilgalaikio nedarbo, darbo jėgos aktyvumo ir NEET rodiklio, taip pat lyčių užimtumo skirtumo duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios ties 2023 m. verte (tai parodyta diagramoje).

²⁹³ Europos Komisija, 2024 m. rudens Europos ekonominė prognozė.

²⁹⁴ [Danijos darbo rinkos ir įdarbinimo agentūra \(2024 m. kovo mėn.\), įdarbinimo tyrimo ataskaita.](#)

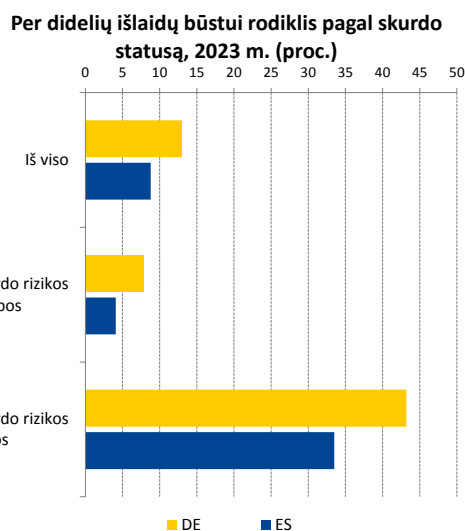
aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia (žr. interpą 1.4 skirsnyje).

Vokietija

Švietimo ir įgūdžių srityje su mokyklos nebaigusiais asmenimis susijusi padėtis yra sudėtinga, tačiau Vokietijos rezultatai suaugusiųjų mokymosi srityje yra geri. Mokyklos nebaigusių asmenų dalis yra didelė ir padidėjo iki 12,8 proc. 2023 m. (ES – 9,5 proc.), todėl padėtis yra kritinė. Tuo pat metu penkiolikmečių, kurie neįgyja pagrindinių įgūdžių mokymuisi matematikos ir gamtos mokslų, dalis (2022 m. atitinkamai 29,5 ir 22,9 proc.) nuo 2012 m. išaugo beveik dvigubai (PISA, 2022), o socialinės ir ekonominės padėties poveikis švietimo rezultatams dar labiau padidėjo. Tam reikia skirti dėmesio, taip pat atsižvelgiant į darbo rinkai ir žaliajai bei skaitmeninei pertvarkai reikalingus įgūdžius. Kita vertus, suaugusių gyventojų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis 2023 m. padidėjo 3,3 proc. punkto iki 52,2 proc. (ES – 55,6 proc.) ir dabar rezultatai yra vidutiniški, o pagal bendro suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje rodiklį, kuris 2022 m. buvo 53,7 proc., Vokietija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių ES.

Apskritai Vokietijos darbo rinkos rezultatai yra geri, tačiau tebėra darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas, o moterys nėra pakankamai integruotos į darbo rinką. Nepaisant ekonomikos sulėtėjimo, užimtumo lygis yra aukštas ir 2023 m. padidėjo iki 81,1 proc. (rezultatai geresni už vidurkį), o nedarbo lygis ir ilgalaikio nedarbo lygis darbo jėgos trūkumo sąlygomis išliko labai maži, atitinkamai 3,1 proc. (Vokietija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių) ir 1,0 proc. (rezultatai geresni už vidurkį). Kita vertus, nors lyčių užimtumo skirtumas yra vidutiniškas (2023 m. – 7,7 proc. punkto), darbo ne visą darbo laiką atotrūkis tarp lyčių išliko vienas didžiausių ES (36,9 proc. punkto, o ES – 20,2 proc. punkto). Įvertinta, kad dėl dabartinės mokesčių pasidalijimo santuokoje sistemos darbo rinka netenka 185 000 darbuotojų pagal etato ekvivalentą. Dėl vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalies (23,3 proc. 2023 m., ES – 37,5 proc.) padėtį reikia stebėti.

Iš socialinės perspektyvos tebėra didelių būsto įperkamumo kliūčių dėl ribotos pasiūlos. Per didelių būsto išlaidų rodiklis Vokietijoje, palyginti su ES, didėjo kur kas greičiau (1,1 proc. punkto, ES – 0,1 proc. punkto) ir 2023 m. tapo didesnis už vidurkį (13,0 proc.), todėl padėtį ir toliau reikia stebėti²⁹⁵. Nors įgyvendinamomis ir planuojamomis politikos iniciatyvomis siekiama teikti paramą įperkamesniems būstams, ši padėtis yra itin sunki asmenims, kuriems gresia skurdas – jų grupėje šis rodiklis padidėjo iki 43,2 proc. (ES – 33,6 proc.). Esant didelei infliacijai 2022 ir 2023 m. namų ūkių perkamoji galia sumažėjo ir visų gyventojų bei vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis 2023 m. atitinkamai buvo 21,3 ir 23,9 proc., padidėjusi nuo 2020 m. (atitinkamai +0,9 ir +1,6 proc. punkto), taigi rezultatai yra vidutiniški.

Šaltinis – Eurostatas [tessi163], ES SPGS.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 3 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Vokietijoje galėtų kilti rizika**

²⁹⁵ Šio rodiklio duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2023 m.

aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia (žr. interpą 1.4 skirsnyje).

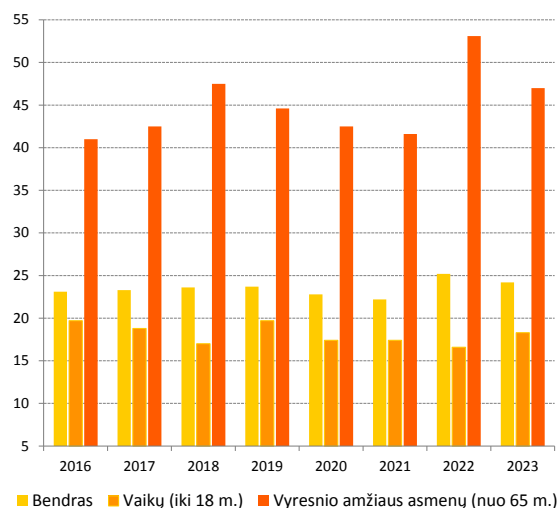
Estija

Estijai kyla iššūkių socialinės apsaugos ir įtraukties srityje. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROPE rodiklis) sumažėjo 1,0 proc. punkto iki 24,2 proc. Tačiau ji vis dar viršija ES vidurkį, kuris yra 21,3 proc., ir 2023 m. padėtį reikėjo stebėti. Vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizikos padėtis yra geresnė už vidurkį, nors šios rizikos lygis padidėjo 1,7 proc. punkto. Vyresnio amžiaus asmenims ir asmenims su negalia ši rizika Estijoje tebėra viena didžiausių iš ES šalių (atitinkamai 47 ir 41 proc., o atitinkamas ES lygis yra 19,8 ir 28,8 proc.). Šiomis aplinkybėmis pažymėtina, kad socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui sumažėjo nuo 28,1 proc. 2022 m. iki 27,7 proc. 2023 m. ir tebėra mažesnis už ES vidurkį, kuris yra 34,7 proc., taigi padėtį reikia stebėti. Pagal pajamų kvintilio dalies santykį vertinamos nelygybės lygis padidėjo nuo 5,0 2021 m. iki 5,4 2023 m. (ir šią padėtį reikia stebėti), o ES vidurkis 2023 m. buvo 4,7. Subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių lygis Estijoje yra vienas didžiausių ES (12,9 proc., o ES – 2,4 proc. 2023 m.), taigi padėtis yra kritinė. Sveikatos priežiūros prieinamumas tebėra problema tokiomis aplinkybėmis, kai didėja sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumas, už sveikatos priežiūrą daug mokama savo lėšomis ir visuomenė sparčiai senėja.

2023 m. toliau augo užimtumas, ypač sumažėjo asmenų su negalia užimtumo skirtumas. Užimtumo lygis pasiekė 82,1 proc., taigi Estija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių ES šalių, o ilgalaikio nedarbo lygis (1,3 proc.) joje tebebuvo geresnis už vidurkį. Vis dėlto, 2023 m. sumažėjus realiajam BVP, nedarbo lygis padidėjo nuo 5,6 proc. 2022 m. iki 6,4 proc. 2023 m., todėl padėtį reikia stebėti. Regioniniai nedarbo skirtumai yra reikšmingi, nedarbo lygis yra kur kas didesnis Estijos šiaurės rytų dalyje (10,1 proc. 2023 m.)²⁹⁶, kurioje dominuoja pramonės sektorius. Lyčių užimtumo skirtumas Estijoje yra vienas mažiausių ES, pastaruosius trejus metus ji šiuo atžvilgiu buvo viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Tuo pat metu reikšmingai sumažėjo asmenų su negalia užimtumo skirtumas (6,0 proc. punkto), palyginti su 2022 m. (20,2 proc., ES – 21,5 proc.), taigi dabar padėtis yra geresnė už vidurkį. Antrus iš eilės metus mažėjo bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos (nuo 130,5 2022 m. iki 125,9 2023 m.) ir dabar padėtį reikia stebėti.

Estijoje užfiksuota teigiamų pokyčių švietimo ir įgūdžių srityje. Ji padarė reikšmingą pažangą, susijusią su dalyvavimu suaugusiųjų mokymosi veikloje, kuris padidėjo nuo 33,9 proc. 2016 m. iki 41,8 proc. 2022 m. (rezultatai geresni už vidurkį, palyginti su 2022 m. ES vidurkiu, kuris buvo 39,5 proc.). Be to, bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turinčių gyventojų dalis 2023 m. išaugo ir dabar taip pat yra didesnė už vidurkį, kaip ir mokyklos

Skurdo ar socialinės atskirties lygis (proc.)

Šaltinis – Eurostatas [ilc_peps01n], ES SPGS.

²⁹⁶ Estijos statistikos tarnyba: [Nedarbo lygis | Statistikaamet](#).

nebaigusių asmenų dalis, kurios sumažėjimas yra vienas didžiausių, nors anksčiau padėtį reikėjo stebėti.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 6 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, įskaitant vieną rodiklį, kuris laikui bėgant pablogėjo, **nustatyta, kad Estijoje gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia** (žr. interą 1.4 skirsnyje).

Airija

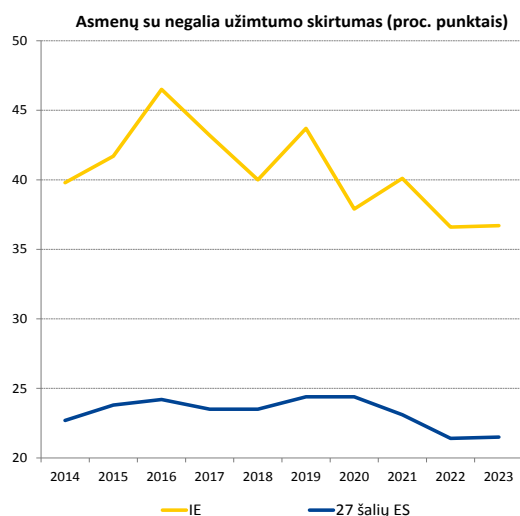
Užimtumas 2023 m. toliau augo, nors nepalankioje padėtyje esančioms grupėms tebėra reikšmingų kliūčių įsidarbinti.

2023 m., nepaisant labai sulėtėjusio ekonomikos augimo, užimtumo lygis (79,1 proc.) vėl pasiekė rekordines aukštumas (vidutiniški rezultatai) – tai įvyko tiek dėl migracijos, tiek dėl didesnio darbo jėgos aktyvumo. Istoriskai žemas – 4,3 proc. – nedarbo lygis (rezultatai geresni už vidurkį) atspindi vis dar didelę įtampą darbo rinkoje. Lyčių užimtumo skirtumas reikšmingai sumažėjo nuo 11,4 proc. punkto 2022 m. iki 9,9 proc. punkto 2023 m. ir dabar jo padėtis yra geresnė už vidurkį, prie to prisidėjo didesnės galimybės dirbti lanksčiomis sąlygomis ir vaikų priežiūrai skirtų subsidijų padidinimas. Tuo pat metu, nepaisant nedidelio padėties

pagerėjimo per kelerius pastaruosius metus, asmenų su negalia užimtumo skirtumas tebėra daug didesnis už ES vidurkį (36,7 proc. punkto, ES – 21,5 proc. punkto) ir padėtis tebėra kritinė. Taigi nepakankamai atstovaujamų ir nepalankioje padėtyje esančių grupių, tokių kaip asmenys su negalia, vienišos motinos ir vieniši tėvai, žemos kvalifikacijos asmenys, romų ir klajoklių mažumos, įsidarbinamumo didinimas gali padėti reaguoti į esamą ir būsimą darbo jėgos ir įgūdžių trūkumą. Šį atotrūkį siekiama sumažinti naujomis informavimo ir aktyvumo skatinimo priemonėmis, kurios taip pat remiamos ESF+ lėšomis. Galiausiai, bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų vienam gyventojui augimas Airijoje 2023 m. buvo vidutiniškas.

Airijos švietimo ir įgūdžių rezultatai yra geri. Ši šalis tebėra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių pagal mokyklos nebaigusią asmenų dalį, kuri 2023 m. buvo tik 4,0 proc., nors ir buvo padidėjusi (nuo 3,7 proc. 2022 m.). Suaugusieji Airijoje taip pat dažniau dalyvauja mokymosi veikloje, palyginti su ES vidurkiu: 2022 m. jų dalyvavimas buvo 48,3 proc. (ES vidurkis – 39,5 proc.), taigi rezultatai yra geresni už vidurkį. Be to, suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis Airijoje yra viena didžiausių ES – 72,9 proc. 2023 m. (ES – 55,6 proc.), taigi Airija ir šiuo atžvilgiu yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių.

Airijos socialinės apsaugos sistema veiksmingai sumažina skurdą, nors kai kurių grupių skurdo rizika tebėra didesnė, taip pat vis dar pranešama apie problemas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros srityje. Skurdo ar socialinės atskirties rizikos (bendros ir vaikų) padėtis yra vidutiniška. Ši rizika yra kur kas didesnė vienišoms motinoms ir vienišiams tėvams, klajokliams ir asmenims su negalia. Pagal socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikį skurdo mažinimui Airija tebėra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių (57,8 proc., ES – 34,7 proc.). Nors vaikų iki 3 metų dalyvavimas oficialios vaikų priežiūros sistemoje padidėjo nuo 18,3 proc. 2022 m. iki 22,1 proc. 2023 m., padėti vis dar reikia stebėti, nes dalyvavimas tebėra daug mažesnis už ES vidurkį, kuris yra 37,5 proc. Nepaisant padėties pagerėjimo, tebėra finansinių ir nefinansinių kliūčių dalyvauti (prieinamumo trūkumas, sistemos sudėtingumas). Sumažėjo būsto prieinamumas, socialinio būsto laukimo sąrašai buvo ilgi, taip pat užfiksuota rekordiškai didelė benamystė (iš dalies dėl to, kad nuomininkams trūksta teisių). Labiausiai išaugo vaikų ir nepilnų šeimų benamystė.

Pastaba. IE duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2019 m.

Šaltinis – Eurostatas [[tepsr_sp200](#)], ES SPGS.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 2 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Airijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

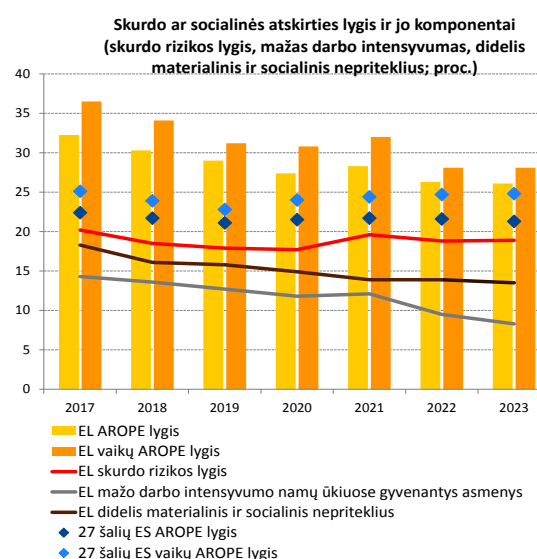
Graikija

Esant didelei infliacijai ir sumažėjus socialinės srities išlaidoms (palyginti su BVP), Graikijai kyla reikšmingų iššūkių socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties srityje, o dauguma rodiklių rodo, kad padėtis yra kritinė. Konkrečiau, skurdo mažinimas socialiniais pervedimais (išskyrus pensijas) sumažėjo 2,1 proc. punkto iki vos 18,2 proc., o tai yra 16,5 proc. punkto mažiau už ES vidurkį. Nors asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROE rodiklis) išliko palyginti stabili, 26,1 proc., prieš tai lėtai mažėjusi per praėjusius šešerius metus, ji vis dar labai viršija ES vidurkį, kuris yra 21,3 proc. Be to, namų ūkių, kurių būsto išlaidų našta yra per didelė, dalis 2023 m. padidėjo iki 28,5 proc. ir yra viena didžiausių ES (ES vidurkis – 8,8 proc.). Tuo pat metu toliau didėjo subjektyviai nurodyti nepatenkinti medicininės priežiūros poreikiai ir pasiektas vienas aukščiausių šio rodiklio lygių (11,6 proc. 2023 m., prieš tai 9,0 proc. 2022 m., o ES lygis – 2,4 proc.). Vaikų AROPE lygis išliko stabilus (28,1 proc.), tačiau tebeviršija ES vidurkį, kuris yra 24,8 proc., o tai rodo, kad padėtį reikia stebėti. Nelygybės, vertinamos pagal pajamų kvintilio dalies santykį, lygis truputį padidėjo iki 5,3 (ES – 4,7), ir dėl jos aukšto lygio taip pat reikia stebėti padėtį.

Graikijos darbo rinkoje esama didelių kliūčių, ypač moterims ir jaunimui. 2023 m. vis dar sparčiai augant ekonomikai užimtumo lygis padidėjo 1,1 proc. punkto. Vis dėlto dirbo tik 67,4 proc. darbingo amžiaus gyventojų, vis dar kur kas mažiau už ES vidurkį, kuris yra 75,3 proc. Užimtumo lygio, ypač moterų ir jaunimo grupėse, padėtis kritinė. Nors moterų užimtumo lygis 2023 m. truputį padidėjo 1,7 proc. punkto iki 57,6 proc., jis yra vienas žemiausių ES ir todėl lyčių užimtumo skirtumas yra vieną didžiausių ES (19,8 proc. punkto). Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis 2023 m. padidėjo 0,6 proc. punkto iki 15,9 proc., o tai reikšmingai viršija ES vidurkį, kuris yra 11,2 proc. Be to, bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos vienam gyventojui, 81,6 proc. 2023 m., tebėra vienos mažiausių, nors ir padidėjo nuo 2022 m. (ES vidurkis – 111,1 proc.), anksčiau padėtis buvo kritinė, o dabar rezultatai prasti, bet gerėja. Kita vertus, asmenų su negalia užimtumo skirtumas Graikijoje yra vidutiniško dydžio.

Atsižvelgiant į skaitmeninę ir žaliąją pertvarką, taip pat išaugus darbo jėgos trūkumui svarbiuose sektoriuose, įgūdžių ugdymas yra vienas iš Graikijos prioritetų. Suaugusiųjų, per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavusių mokymosi veikloje, dalis sumažėjo nuo 16,0 proc. 2016 m. iki 15,1 proc. 2022 m., o tai yra vienas žemiausių lygių ES ir padėtis yra kritinė. Tuo pat metu 2023 m. 52,4 proc. suaugusiųjų (ES – 55,6 proc.) turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, o tai yra vidutiniškas rezultatas. Pagrindiniai įgūdžiai yra vieni menkiausių ES, o jų sumažėjimas vienas didžiausių. Kita vertus, mokyklos nebaigusių asmenų dalis sumažėjo 0,4 proc. punkto nuo 2022 m. iki 2023 m. ir išliko kur kas mažesnė už ES vidurkį (3,7 proc., ES – 9,5 proc.), taigi Graikija pateko į geriausių rezultatų pasiekusių šalių kategoriją.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 9 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **nustatyta, kad Graikijoje gali kilti rizika**

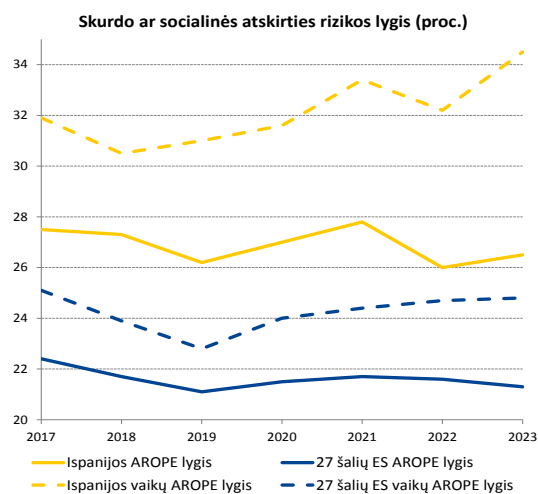
Šaltinis – Eurostatas [[ilc_peps01n](#)], [[tepsr_lm430](#)], [[ilc_li02](#)], [[tespm030](#)], ES SPGS.

aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia
(žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Ispanija

Ispanija susiduria su iššūkiais socialinės apsaugos ir įtraukties srityje.

Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis tarp visų gyventojų ir tokių vaikų dalis 2023 m. padidėjo atitinkamai iki 26,5 ir 34,5 proc., taigi reikšmingai viršijo ES vidurkį (kuris buvo atitinkamai 21,3 ir 24,8 proc.) ir abiem atžvilgiais padėtis buvo kritinė. Tai iš dalies galima sieti su socialinės apsaugos sistemos adekvatumo ir aprėpties problemomis, regioniniais viešųjų paslaugų prieinamumo skirtumais ir nuolat dideliu dirbančiųjų skurdu. Nepaisant padėties pagerėjimo, pajamų nelygybė, vertinama pagal pajamų kvintilio dalies santykį, 2023 m. tebėra didelė (5,5, ES – 4,7) ir padėtį reikia stebėti. Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui 2023 m. sumažėjo iki 22,9 proc. (ES – 34,7 proc.), šis rodiklis prastėjo dvejus metus iš eilės ir padėtis tapo kritinė. Socialinių pervedimų veiksmingumas mažinant vaikų skurdo riziką yra itin mažas (17,0 proc., ES – 41,4 proc.). Kita vertus, vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis Ispanijoje yra geresnė už vidurkį.

Šaltinis – Eurostatas [ilc_peps01n], ES

Padėtis Ispanijos darbo rinkoje reikšmingai pagerėjo, tačiau tebėra iššūkių. Užimtumo lygis labai padidėjo, iki 70,5 proc. 2023 m. (ES – 75,3 proc.), taigi nuo kritinės padėties pereita prie statuso „rezultatai prasti, bet gerėja“²⁹⁷. Tai lėmė spartus ekonomikos augimas, didelė ne ES gimusių asmenų užimtumo plėtra ir užimtumo pagal prekybos srities, technines bei mokslines profesijas didėjimas, taip pat darbo vietų viešajame sektoriuje kūrimas. Nedarbo lygio (12,2 proc.) ir ilgalaikio nedarbo lygio (4,3 proc.) rezultatai taip pat prasti, bet gerėja, atsižvelgiant į tai, kad tokių rūšių nedarbo lygis, nepaisant didelio sumažėjimo, tebėra labai aukštas, ypač vyresnio amžiaus darbuotojų grupėje ir Kanarų salose. Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis toliau mažėjo (iki 12,3 proc. 2023 m.), tačiau tebėra didelė ir padėtį reikia stebėti. Asmenų su negalia užimtumo skirtumo, kuris yra vienas mažiausių ES ir toliau mažėja, atžvilgiu Ispanija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Be to, dėl didelio realiųjų bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų vienam gyventojui padidėjimo 2023 m. rezultatai įvertinti kaip prasti, bet gerėjantys.

Ispanijai kyla iššūkių dėl ankstyvo pasitraukimo iš švietimo ir mokymo sistemos (mokyklos nebaigimo), tačiau šalies skaitmeninių įgūdžių rezultatai yra geri. Mokyklos nebaigusiu asmenų dalis 2023 m. šiek tiek sumažėjo iki 13,7 proc. (ES vidurkis – 9,5 proc.), tačiau tebėra didelė, tad padėtis yra kritinė. Susiję regioniniai skirtumai tebėra reikšmingi, nors ir sumažėjo 2023 m.: šalies pietuose ir rytuose šio rodiklio lygis yra ypač aukštas, o pietuose ir Kanarų salose tendencijos blogėja. Apskritai suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje 2022 m. buvo vidutiniškas, 34,1 proc. (ES – 39,5 proc.), nors iki tol didėjo 3,7 proc. punkto, palyginti su 2016 m. Kita vertus, skaitmeninių įgūdžių rezultatai Ispanijoje yra geresni už vidurkį ir tai labai padeda vykdyti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką.

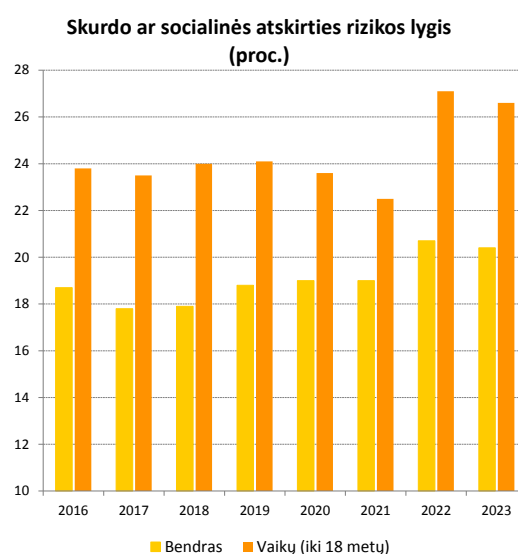
²⁹⁷ Ispanijos darbo rinkos rodiklių apibrėžtis skiriasi nuo įprastų apibrėžčių 2022 ir 2023 m. (žr. [Eurostato metaduomenis](#)).

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 6 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, įskaitant vieną rodiklį, kuris laikui bėgant pablogėjo, **nustatyta, kad Ispanijoje gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Prancūzija

Darbo rinka 2023 m. tebebuvo dinamiška, nepaisant ekonomikos sulėtėjimo antrąjį pusmetį ir didėjančio pasiūlos trūkumo. Užimtumo lygis 2023 m. padidėjo iki 74,4 proc., o nedarbo lygis išliko 7,3 proc., žemiausias nuo 2008 m., tačiau atokiausių regionų rezultatai buvo kur kas prastesni. Abiejų rodiklių padėtį reikia stebėti, nes santykiniai rezultatai šiek tiek suprastėjo²⁹⁸. Jaunimo nedarbo lygis šiek tiek sumažėjo (–0,1 proc. punkto, iki 17,2 proc.), tačiau nedarbo, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis padidėjo iki 12,3 proc., todėl dabar padėtį taip pat reikia stebėti. Tebėra sunku į darbo rinką integruoti kai kurias pažeidžiamas grupes, visų pirma ne ES gimimusius asmenis ir žemo išsilavinimo lygio asmenis. Lyčių užimtumo skirtumo padėtis yra geresnė už vidurkį (5,5 proc. punkto 2023 m., ES – 10,2 proc. punkto) ir skirtumas toliau mažėja. Asmenų su negalia užimtumo skirtumas nuo 2020 m. mažėja ir 2023 m. pasiekė 19,9 proc. punkto (ES jis yra 21,5 proc. punkto), taigi ir šiuo atžvilgiu rezultatai dabar yra geresni už vidurkį.

Nepaisant palyginti didelių investicijų į socialinę apsaugą, skurdo rizika didėjančios nelygybės sąlygomis kelerius pastaruosius metus yra didesnė. Apskritai Prancūzijos socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikio skurdo mažinimui rezultatai yra geresni už vidurkį (41,9 proc. 2023 m., ES – 34,7 proc.). Gyventojų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROPE rodiklis), 2022 m. labai padidėjusi, 2023 m. sumažėjo 0,3 proc. punkto, iki 20,4 proc., taigi nesiekia ES vidurkio, kuris yra 21,3 proc. (rezultatai yra vidutiniški)²⁹⁹. Vaikų AROPE lygis 2023 m. taip pat sumažėjo (0,5 proc. punkto) iki 26,6 proc., tačiau tebeviršija ES vidurkį, kuris

Šaltinis – Eurostatas [[ilc_peps01n](#)], ES SPGS.

yra 24,8 proc., ir padėtį vis dar reikia stebėti. Bendrų namų ūkių pajamų vienam gyventojui šalyje augimas 2023 m. vis dar nesiekė ES vidurkio ir padėtį reikia stebėti. Nelygybės, vertinamos pagal pajamų kvintilio dalies santykį, lygis tebėra vidutiniškas, nors nuo 2018 m. didėja. Atokiausių regionų rezultatai visose socialinių rodiklių suvestinės srityse yra kur kas prastesni nei žemyninės Prancūzijos.

Prancūzijos rezultatai pagal lygių galimybių rodiklius apskritai yra geri. Suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis ir mokyklos nebaigusių asmenų dalis yra vidutiniška (atitinkamai 59,7 ir 7,6 proc. 2023 m.). Pagal oficialios vaikų priežiūros sistemoje dalyvaujančių vaikų iki 3 metų dalį Prancūzija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Vis dėlto jos švietimo sistemai būdinga didelė prastai besimokančių asmenų dalis ir didelė nelygybė (tai atspindi ir Tarptautinio moksleivių vertinimo programos 2022 m. rezultatai). Kvalifikuotų darbuotojų trūkumas yra viena pagrindinių įdarbinimo kliūčių, gali trukdyti vykdyti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką.

²⁹⁸ Prancūzijos darbo rinkos rodiklių apibrėžtis skiriasi nuo įprastų apibrėžčių 2022 ir 2023 m. (žr. [Eurostato metaduomenis](#)).

²⁹⁹ Duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2020 ir 2022 m.: SPGS tyrimas Prancūzijoje 2022 m. pirmą kartą apėmė keturis užjūrio departamentus (Prancūzijos Gvianą, Reunjoną, Martiniką ir Gvadelupą).

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 5 rodiklius, pagal kuriuos padėtį reikia stebėti, **neatrodė, kad Prancūzijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

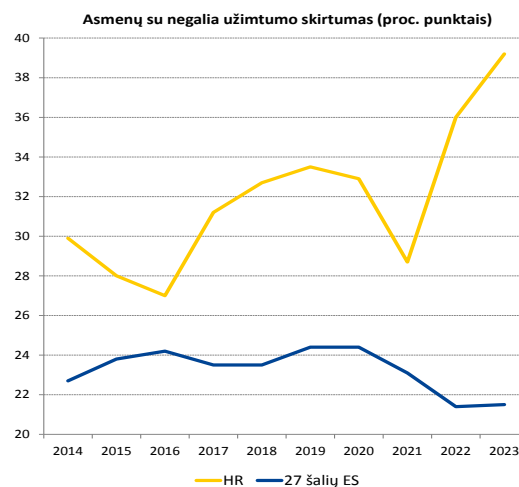
Kroatija

Darbo rinkos padėties gerėjimo tendencija tęsiasi, tačiau pažeidžiamoms grupėms kyla didelių sunkumų. Užimtumo lygis tebėra reikšmingai mažesnis už ES vidurkį (2023 m. 70,8 proc., ES – 75,3 proc.), nepaisant ilgalaikio padėties gerėjimo nuo 2021 m., ir trečius iš eilės metus padėtis yra kritinė. 2023 m., palankiomis vis dar gana spartaus ekonomikos augimo sąlygomis, nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis sumažėjo ir pasiekė atitinkamai 6,1 ir 2,1 proc. (atitinkamai rezultatas geresnis už vidurkį ir vidutiniškas). Realiosioms bendroms disponuojamosioms namų ūkių pajamoms vienam gyventojui (GDHI) reikšmingai padidėjus, šis rodiklis buvo didesnis už vidurkį – 130,6 (ES – 111,1). Vis dėlto kai kurioms pažeidžiamoms grupėms, kaip antai vyresnio amžiaus ir žemos kvalifikacijos darbuotojams, tebėra sunku rasti

kokybišką darbą. Asmenų su negalia užimtumo skirtumas antrą kartą padidėjo ir 2023 m. padėtis yra kritinė (39,2 proc. punkto, ES – 21,5 proc. punkto). Kita vertus, padėtis, susijusi su lyčių užimtumo skirtumu, buvo geresnė už vidurkį – 7,7 proc. punkto (ES – 10,2 proc. punkto). Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalies rodiklis išaugo ir 2023 m. buvo vidutiniškas (11,8 proc., ES – 11,2 proc.), nors daugiau kaip pusė tokių jaunuolių yra ekonomiškai neaktyvūs.

Kroatijai kyla su mokymusi visą gyvenimą ir įgūdžių įgijimu susijusių iššūkių. Pagal mokyklos nebaigusių asmenų dalį, kuri 2023 m. buvo 2,0 proc. (ES vidurkis – 9,5 proc.), ji tebėra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Tuo pat metu vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis 2023 m. padidėjo iki 29,6 proc. (2022 m. ji buvo 27,5 proc.) ir dabar rezultatai yra vidutiniški, nors iki ES vidurkio vis dar trūksta 7,9 proc. punkto. Nors rinkoje nuolat yra įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis, 2022 m. per pastaruosius 12 mėnesių mokymosi veikloje buvo dalyvavę tik 23,3 proc. Kroatijos suaugusiųjų (ES – 39,5 proc.) – jų dalis sumažėjo nuo 2016 m., kai ji buvo 26,9 proc. Tai kelia grėsmę potencialui ateityje didinti konkurencingumą, be kita ko, vykdant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, o padėtį reikia stebėti. Nors bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turinčių suaugusiųjų dalis 2023 m. buvo 59,0 proc. (ES – 55,6 proc.), dabar šią padėtį taip pat reikia stebėti dėl reikšmingo pablogėjimo (4,4 proc. punkto) nuo 2021 m.

Kroatija susiduria su iššūkiais socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties srityje. Skurdo ar socialinės atskirties rizikos (AROE) lygis tarp visų gyventojų tebėra vidutiniškas (20,7 proc., ES – 21,3 proc.), o vaikų – geresnis už vidurkį (17,3 proc., ES – 24,8 proc.), nors asmenų su negalia grupėje šis rodiklis yra didesnis už ES vidurkį (37,5 proc., ES – 28,8 proc.). Padėtis, susijusi su socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikiu skurdo mažinimui, nuo 2020 m. yra kritinė ir 2023 m. toks poveikis buvo reikšmingai mažesnis už ES vidurkį (20,9 proc., ES – 34,7 proc.). Todėl reikia atidžiai stebėti padėtį, atsižvelgiant ir į dideles pragyvenimo išlaidas. Be to, nelygybė (vertinama pagal pajamų kvintilio dalies santykį) 2023 m. pasiekė aukščiausią lygį nuo 2018 m. – 4,91 (ES – 4,7) ir dabar padėtį reikia stebėti. Per didelių būsto išlaidų rodiklio ir subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių padėtis yra geresnė už vidurkį.

Pastaba. HR duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2023 m.

Šaltinis – Eurostatas [[tesp_sp200](#)], ES SPGS.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 6 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **nustatyta, kad Kroatijoje gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

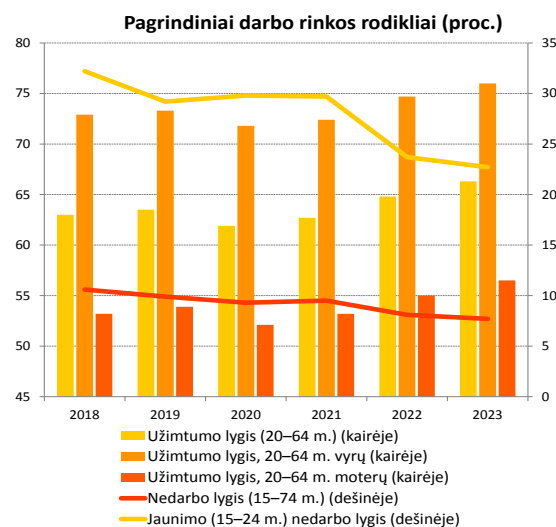
Italija

Nors užimtumas Italijoje tvariai atsigavo, šalies darbo rinkoje kyla didelių iššūkių.

Nepaisant ekonomikos augimo sulėtėjimo, užimtumo lygis 2023 m. pasiekė rekordines 66,3 proc. aukštumas, tačiau vis dar yra 9,0 proc. punkto mažesnis už ES vidurkį, taigi rezultatai yra prasti, bet gerėja. Užimtumo atžvilgiu ypač atsilieka šalies pietiniai regionai (52,5 proc.) ir salos (51,5 proc.). Nors nedarbo lygis (7,7 proc.) ir ilgalaikis nedarbas (4,2 proc.) 2023 m. sumažėjo, šie rodikliai tebėra vieni didžiausių ES, taigi nedarbo padėtį reikia stebėti, o ilgalaikio nedarbo padėtis yra kritinė. Lyčių užimtumo skirtumo padėtis taip pat yra kritinė, 2023 m. jis buvo 19,5 proc. punkto, daugiau kaip du kartus didesnis už ES vidurkį, ir per pastarąjį dešimtmetį nebuvo reikšmingo padėties pagerėjimo. Atsižvelgiant į neatidėliotiną demografinį iššūkį, nepakankamas (ypač moterų ir jaunimo) dalyvavimas darbo rinkoje tebėra problema. Kita vertus, Italija tebėra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių pagal asmenų su negalia užimtumo skirtumą. Galiausiai, bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos vienam gyventojui Italijoje 2023 m. dar labiau sumažėjo iki 94,0 proc., palyginti su 2008 m. (ES vidurkis – 111,1 proc.), todėl padėtis yra kritinė.

Esama jaunimo padėties gerėjimo ženklų, tačiau Italija susiduria su iššūkiais suaugusiųjų mokymosi srityje. Mokymosi veikloje dalyvaujančių suaugusiųjų dalis 2022 m. buvo 29,0 proc. (plg. ES vidurkį, 39,5 proc., ir atitinkamą dalį 2016 m., kuri buvo 33,9 proc.), taigi padėtį reikėjo stebėti³⁰⁰. Be to, 2023 m. tik 45,8 proc. Italijos suaugusiųjų turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, taigi ir šią padėtį vis dar reikėjo stebėti, ypač atsižvelgiant į žaliąją ir skaitmeninę pertvarą. Mokyklos nebaigusių asmenų, taip pat nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo padėtis, priešingai, pagerėjo, jų sumažėjo atitinkamai 1,0 ir 2,9 proc. punkto ir dabar rezultatai yra prasti, bet gerėja. Vis dėlto mokyklos nebaigimas ne ES piliečių grupėje (29,5 proc.) yra kur kas dažnesnis nei tarp šalies piliečių (9,0 proc.). NEET rodiklis Italijoje tebėra vienas aukščiausių ES, 16,1 proc. (ES – 11,2 proc.) (rezultatai prasti, bet gerėja), o menki mokinių pagrindiniai įgūdžiai tebėra problema.

Socialinėje srityje užfiksuota pažanga, tačiau padėtį reikėtų toliau gerinti. Tiek visų gyventojų, tiek vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis (AROPE), dalis 2023 m. sumažėjo atitinkamai 1,6 proc. punkto (rezultatai geresni už vidurkį) ir 1,4 proc. punkto (rezultatai prasti, bet gerėja), nes sumažėjo asmenų, kuriems gresia materialinis nepriteklus, ir tų, kurie gyvena labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose. Abu rodikliai – 22,8 ir 27,1 proc. – tebeviršija ES vidurkį. Socialiniais pervedimais (išskyrus pensijas), kaip antai visuotinė išmoka vaikui, materialinis nepriteklus sumažintas 30,5 proc. (rezultatai geresni už vidurkį). Vis dėlto regioniniai skirtumai yra dideli, didelį materialinį ir socialinį nepriteklų

Pastaba. Duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2018 m.

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

³⁰⁰ Šio rodiklio duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2023 m.

patiriančių asmenų dalis padidėjo, o visiškame skurde gyvenančių asmenų dalis 2023 m. taip pat yra didelė ir nekintanti, 9,8 proc. (prieš pandemiją ji buvo 7,6 proc.).

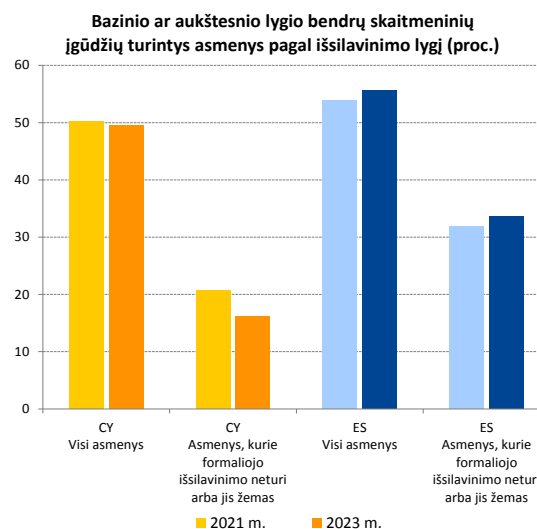
Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 6 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **nustatyta, kad Italijoje gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Kipras

Ilgūdžių ugdymo padėtis blogėja ir kyla naujų iššūkių. Mokyklos nebaigusių asmenų dalis smarkiai padidėjo nuo 8,1 proc. 2022 m. iki 10,4 proc. 2023 m. ir dabar padėtį reikia stebėti. Kartu egzistuoja didelė ilgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis: 2022 m. 31,8 proc. dirbančių asmenų kvalifikacija buvo per aukštą jų darbui, o tai yra 9,6 proc. punkto daugiau už ES vidurkį. Skaitmeninis raštingumas sumažėjo ir jo lygis yra itin žemas, 2023 m. tik 49,5 proc. suaugusiųjų turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius (ES – 55,6 proc.), todėl padėtį vis dar reikia stebėti. Be to, daugiau kaip pusė moksleivių stokoja pagrindinių matematikos (53,2 proc.) ir skaitymo (60,6 proc.) įgūdžių – atitinkamos dalys yra vienos didžiausių ES. 2021 m. tik 11,2 proc. visų absolventų buvo baigę STEM sričių studijas, o tai yra viena mažiausių dalių ES (vidurkis yra 25,4 proc.); prognozuojama, kad STEM sričių darbo vietų paklausa iki 2032 m. taps 50 proc. didesnė už 2021 m. buvusią pasiūlą. Suaugusiųjų, per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavusių mokymosi veikloje, dalis 2022 m. buvo nedidelė, 28,3 proc. (ES – 39,5 proc.), prieš tai labai sumažėjusi nuo 2016 m., kai ji buvo 44,8 proc., taigi padėtį reikia stebėti. Kita vertus, vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis Kipre 2023 m. buvo 36,9 proc. (ES – 37,5 proc.), labai padidėjusi nuo praėjusių metų, taigi bendri rezultatai yra geresni už vidurkį.

Kipro darbo rinkos rezultatai apskritai yra geri, tačiau kai kurioms gyventojų grupėms tebekyla kliūčių. 2023 m. ekonomikos augimas tebebuvo gana spartus, taigi užimtumo lygis 2023 m. dar padidėjo iki 79,5 proc. (ES lygis – 75,3 proc.), o nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygiai sumažėjo atitinkamai iki 5,8 ir 1,8 proc. (šių trijų rodiklių rezultatai atitinkamai yra geresni už vidurkį, geresni už vidurkį ir vidutiniški). Lyčių užimtumo skirtumo ir asmenų su negalia užimtumo skirtumo padėtis atitinkamai yra geresnė už vidurkį ir vidutiniška. Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis taip pat tebėra didelė, 13,9 proc. (ES – 11,2 proc.), nors ir sumažėjusi 0,8 proc. punkto, taigi padėtis yra kritinė. Galiausiai, realiosios bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos vienam gyventojui tebėra nedidelės, nors ir didesnės nei 2008 m., tačiau nuo 2021 m. šiek tiek sumažėjusios, ir rezultatai yra vidutiniški.

Atrodo, kad socialinės apsaugos sistema veiksmingai padeda siekti gerų socialinių rezultatų Kipre. Skurdo ar socialinės atskirties rizika – tiek bendra, tiek vaikų – 2023 m. buvo 16,7 proc. (ES lygmeniu bendra – 21,3 proc., vaikų – 24,8 proc.), abiem atžvilgiais šalies rezultatai yra geresni už vidurkį. Tokia padėtis glaudžiai siejasi su stabiliu realiųjų pajamų lygiu ir jų pasiskirstymu 2022 m. ir atspindi tai, kad kainų augimas 2022 m. iš pradžių buvo nedidelis. Ji atspindi, be kita ko, ir socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikį skurdo mažinimui, kuris yra vidutiniškas (30,5 proc., ES – 34,7 proc.), ir nedidelę būsto išlaidų našta, kurios atžvilgiu Kipras yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių yra 0,1 proc., o tai yra viena mažiausių dalių ES ir rezultatas yra geresnis už vidurkį.

Šaltinis – Eurostatas [[isoc_dskl_i2l](#)], Europos statistikos sistemos tyrimas dėl IRT.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 4 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Kipre galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

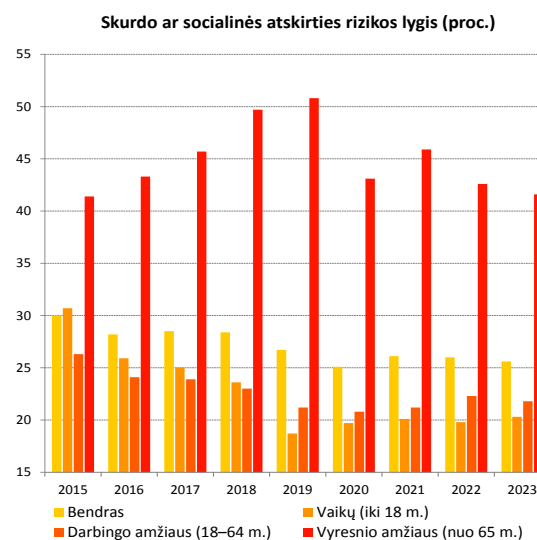
Latvija

Iššķūkiai socialinėje srityje yra dideli, ypač vyresnio amžiaus asmenims. Smukus ekonomikai, asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalies (AROE) padėtis 2023 m. tebebuvo kritinė, 25,6 proc. (ES vidurkis – 21,3 proc.), nepaisant sumažėjimo 0,4 proc. punkto nuo 2022 m. Atitinkama vaikų dalis padidėjo nuo 19,8 proc. 2022 m. iki 20,3 proc. ir buvo vidutiniška. Kita vertus, vyresnio amžiaus asmenų AROE lygis buvo itin aukštas, 41,6 proc., daugiau kaip du kartus didesnis už ES vidurkį, kuris yra 19,8 proc. Tuo pat metu socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui sumažėjo nuo 25,0 proc. 2022 m. iki 23,5 proc. 2023 m. (ES – 34,7 proc.) ir padėtį reikia stebėti. Pajamų nelygybės, vertinamos pagal pajamų kvintilio dalies santykį, padėtis pastaruosius trejus metus nuolat buvo kritinė, o 2023 m. šio rodiklio vertė buvo viena didžiausių – 6,2 (ES – 4,7). Siekiant spręsti didelės skurdo rizikos ir nelygybės problemas, neseniai įvykdyta minimaliųjų pajamų reforma ir minimalusis darbo užmokestis 2024 m. padidintas iki 700 EUR, tačiau šių pastangų rezultatų dar nematyti. Galiausiai, subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių atžvilgiu padėtis tebėra kritinė: 2023 m. tai patiriančių gyventojų buvo 7,8 proc. (ES – 2,4 proc.) ir jų dalis buvo beveik padvigubėjusi nuo 2021 m.

Švietimo ir įgūdžių rezultatai tebėra vidutiniški, tačiau kai kuriais atžvilgiais padėtis pablogėjo. Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje (per pastaruosius 12 mėnesių) 2022 m. sumažėjo (34,1 proc., ES lygis – 39,5 proc.), suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis taip pat sumažėjo nuo 50,8 proc. 2021 m. iki 45,3 proc. 2023 m. (ES lygis – 55,6 proc.). Pastarojo rodiklio padėtį dabar reikia stebėti, nes tai gali neigiamai paveikti skaitmeninę pertvarką Latvijoje. Mokyklos nebaigusių asmenų dalis 2023 m. šiek tiek padidėjo iki 7,7 proc. (ES lygis – 9,5 proc.), nepaisant padėties gerėjimo ankstesniais metais. Priemonių, kurių neseniai imtasi pagal profesinio mokymo reformą, poveikis šiai sričiai yra stebimas.

Darbo rinka, atsigavusi po pandemijos, stabilizavosi. Užimtumo lygis 2023 m. dar padidėjo iki 77,5 proc. (nuo 77,0 proc. 2022 m.) ir antrus iš eilės metus rezultatai yra vidutiniški. Pagal lyčių užimtumo skirtumą Latvija tebėra tarp geriausių rezultatų pasiekusių šalių, o jos NEET jaunimo padėtis vidutiniška. Šalies asmenų su negalia užimtumo skirtumo rezultatai geresni už vidurkį, šis skirtumas sumažėjo nuo 20,8 proc. punkto 2022 m. iki 18,5 proc. punkto 2023 m. (ES lygis – 21,5 proc. punkto).

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 5 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Latvijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interpą 1.4 skirsnyje).

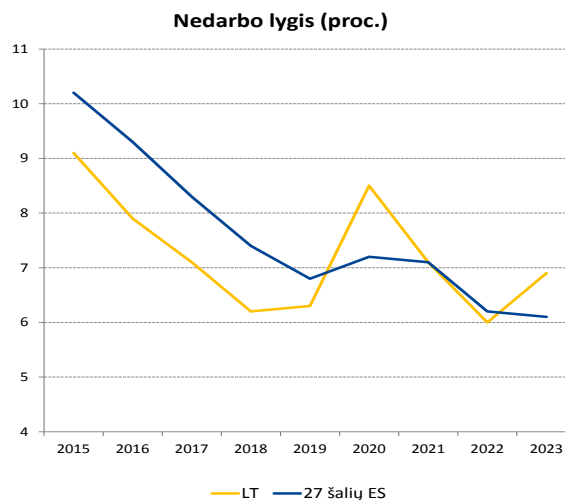
Šaltinis – Eurostatas [[ilc_peps01n](#)], ES SPGS.

Lietuva

Sulėtėjus ekonomikai, darbo rinkos padėtis Lietuvoje 2023 m. šiek tiek suprastėjo.

Nedarbo lygis padidėjo 0,9 proc. punkto iki 6,9 proc. 2023 m. ir dabar viršija ES vidurkį, kuris yra 6,1 proc.; tai rodo santykinį rezultatų prastėjimą dvejus iš eilės metus (2021 m. rezultatai buvo geresni už vidurkį, 2022 m. rezultatai vidutiniški, o 2023 m. rezultatai tokie, kad padėtį reikia stebėti). Kartu šis nedarbo padidėjimas atspindi nuo karo Ukrainoje bėgančių žmonių, kurių užimtumo rodikliai yra kitokie, atvykimą. Tai galėjo laikinai paveikti darbo rinkos duomenis. Nepaisant to, ilgalaikio nedarbo lygis išliko vidutiniškas. Užimtumo lygio padėtį reikia stebėti; tuo pat metu, kai jis padidėjo daugumoje ES valstybių narių, Lietuvoje jis sumažėjo iki 78,5 proc. 2023 m.

(nuo 79,0 proc. 2022 m.), nors tebėra kur kas didesnis už ES vidurkį (kuris 2023 m. buvo 75,3 proc.). Be to, nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis padidėjo 2,8 proc. punkto iki 13,5 proc. 2023 m. (ES lygis – 11,2 proc.), todėl padėtį taip pat reikia stebėti. Asmenų su negalia užimtumo padėtis gerėja – tai rodo jų užimtumo skirtumo sumažėjimas nuo 35,0 proc. punkto 2022 m. iki 32,4 proc. punkto 2023 m. (ES lygis – 21,5 proc. punkto), nors santykinė padėtis pagal socialinių rodiklių suvestinės pagrindinį asmenų su negalia užimtumo skirtumo rodiklį tebėra kritinė.

Šaltinis – Eurostatas [une_rt_a], ES darbo jėgos

Nors infliacija, 2022 m. buvusi rekordiškai didelė, 2023 m. sumažėjo, Lietuvoje tebėra su socialine įtrauktimi ir socialine apsauga susijusių iššūkių. Nors socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui yra vidutiniškas, socialinių išmokų ir pensijų adekvatumas ir mokėjimo aprėptis tebėra menki. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROE rodiklis) sumažėjo tik 0,3 proc. punkto iki 24,3 proc. 2023 m. (tai yra daugiau už ES vidurkį, kuris yra 21,3 proc.) ir padėtį vis dar reikia stebėti. Asmenų su negalia AROE lygis, 42,7 proc., yra vienas aukščiausių ES. Nelygybė, vertinama pagal pajamų kvintilio dalies santykį, yra viena didžiausių ES (6,3, o ES lygis – 4,7), todėl padėtis yra kritinė, ir jau trečius metus iš eilės. Kita vertus, per didelių būsto išlaidų rodiklis yra geresnis už vidurkį, o vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis yra vidutiniška.

Sparčiai vykstant žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai, tebėra su įgūdžių ugdymu susijusių iššūkių. 2022 m. suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėnesių, 27,4 proc., buvo kur kas mažesnis už ES vidurkį, kuris yra 39,5 proc., taigi padėtį reikia stebėti. Kita vertus, suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis padidėjo iki 52,9 proc. 2023 m. nuo 48,8 proc. 2022 m. (ES lygis – 55,6 proc.), taigi dabar rezultatai yra vidutiniški. Vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis sumažėjo iki 19,9 proc. 2023 m. (nuo 22,8 proc. 2022 m.), taigi 2021–2022 m. įžvelgta teigiama tendencija nutrūko ir padėtį vis dar reikia stebėti. Tuo pat metu, nepaisant 1,6 proc. punkto padidėjimo, mokyklos nebaigusių asmenų dalis 2023 m. buvo 6,4 proc., vis dar mažesnė už ES vidurkį (9,5 proc.), taigi rezultatai yra geri, bet padėtį reikia stebėti.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 8 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, įskaitant vieną rodiklį, kuris laikui bėgant

pablogėjo, nustatyta, kad Lietuvoje gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Liuksemburgas

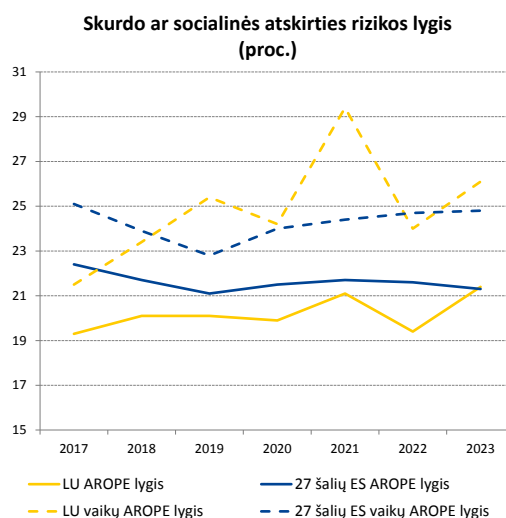
Socialinė padėtis Liuksemburge 2023 m. pablogėjo ir tebėra su būsto išlaidomis susijusių iššūkių. Bendros asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalies (AROEPE rodiklio) (21,4 proc., ES – 21,3 proc.) ir ypač tokių vaikų dalies (26,1 proc., ES – 24,8 proc.) padėtis 2023 m. labai pablogėjo tiek absoliučiaisiais dydžiais, tiek santykinai. Tai galima sieti su padidėjusia infliacija, kuri neigiamai paveikė padėtį, susijusią su dideliu materialiniu ar socialiniu nepriteklumi, taip pat su nuolat dideliu dirbančiųjų skurdu. Be to, socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui sumažėjo daugiau kaip 6 proc.

punktais, iki 27,4 proc. (ES lygis – 34,7 proc.). Visus tris rodiklius reikia stebėti. Būsto išlaidos tebesudaro naštą namų ūkių biudžetams: didelė ir didėjanti asmenų, kuriuos slegia šių išlaidų našta, dalis rodo, kad padėtis yra kritinė antrus iš eilės metus po vieno didžiausių šuolių: 22,7 proc., o ES lygis yra 8,8 proc. Tai daugiausia lemia gyventojų skaičiaus augimas esant ribotai būstų pasiūlai ir dideli pajamų skirtumai Liuksemburgo mieste, turintys poveikį būsto prieinamumui. Kita vertus, vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis Liuksemburge yra viena didžiausių, padidėjusi nuo 54,7 proc. 2022 m. iki 60,0 proc. 2023 m. (ES lygis – 37,5 proc.). Be to, subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių padėtis yra geresnė už vidurkį.

Pastarojo meto tendencijos rodo darbo rinkos veiksmingumo mažėjimą. 2023 m., sulėtėjus ekonomikai ir kartu nuolat trūkstant darbo jėgos, užimtumo lygis nepakito, liko 74,8 proc., šiek tiek mažesnis už ES vidurkį. Nedarbo lygis padidėjo iki 5,2 proc. ir dabar padėtį reikia stebėti, nes santykiniai rezultatai prastėjo dvejus iš eilės metus (prieš tai dvejus metus rezultatai buvo atitinkamai geresni už vidurkį ir vidutiniški). Be to, ilgalaikis nedarbas 2023 m. reikšmingai padidėjo 0,4 proc. punkto iki 1,7 proc., nors prieš tai buvo grįžęs į žemą lygį, tokį, koks buvo prieš pandemiją; dabar šią padėtį taip pat reikia stebėti, kaip ir asmenų su negalia užimtumo skirtumą (23,7 proc. punkto, ES – 21,5 proc. punkto), pastarajam 2023 m. padidėjus 15,2 proc. punkto. Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis padidėjo iki 8,5 proc. 2023 m., taigi rezultatai tapo geri, bet padėtį reikia stebėti.

Liuksemburgo rezultatai švietimo ir įgūdžių srityje apskritai yra geri, tačiau kyla iššūkių dėl skaitmeninių įgūdžių, kurie yra svarbūs dvejojai pertvarkai. Šalies rezultatai šioje politikos srityje daugiausia yra geresni už vidurkį. Visų pirma, mokyklos nebaigusių asmenų dalis 2023 m. vėl sumažėjo (pasiekė 6,8 proc., o ES vidurkis yra 9,5 proc.), o suaugusiųjų, per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavusių mokymosi veikloje, dalis 2022 m. pasiekė 45,2 proc. (ES lygis – 39,5 proc.). Kita vertus, suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis 2023 m. (60,1 proc.) labai sumažėjo, nors daugumoje ES valstybių narių užfiksuotas jos padidėjimas. Taigi, nors ši dalis tebėra kur kas didesnė už ES vidurkį, kuris yra 55,6 proc., dabar šį rodiklį reikia stebėti.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 8 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, įskaitant vieną rodiklį, kuris laikui bėgant

Pastaba. Duomenų laiko eilutės yra nutrūkusios 2020, 2021 ir 2022 m.

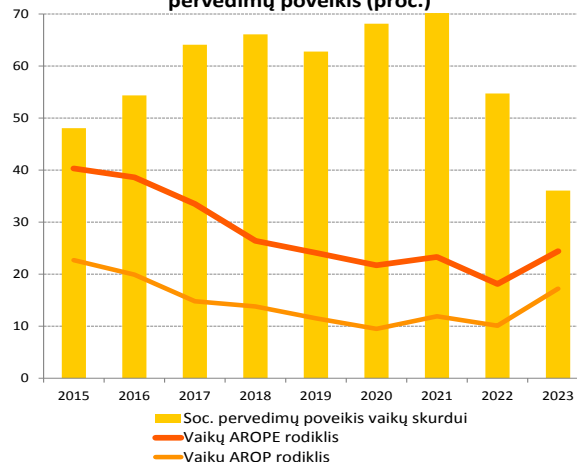
pablogėjo, nustatyta, kad Liuksemburge gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Vengrija

Padidėjo skurdas ir socialinė atskirtis, ypač vaikų. Nors 2023 m. ir visų gyventojų, ir vaikų AROPE lygis tebebuvo artimas ES vidurkiui, jis pablogėjo (atitinkamai 1,3 proc. punkto iki 19,7 proc. ir 6,3 proc. punkto iki 24,4 proc.), anksčiau bendrasis AROPE rodiklis buvo vidutiniškas, o vaikų – geresnis už vidurkį, tačiau dabar padėtį reikia stebėti. Vaikų patiriamas materialinis nepriteklus (skurdo rizikos lygis, AROP) labai padidėjo, o didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis buvo vienas aukščiausių ES (bendrasis – 10,4 proc., vaikų – 15,1 proc., asmenų su negalia – 17,9 proc., o

atitinkamai ES – 6,8, 8,4 ir 11,0 proc.). Pajamų nelygybės, kuri 2023 m. padidėjo 12 proc., padėtį taip pat reikia stebėti, nors ji tebėra šiek tiek mažesnė už ES vidurkį (4,5, o ES vidurkis – 4,7). Socialinių pervedimų

Vaikų AROPE ir AROP rodikliai ir socialinių pervedimų poveikis (proc.)

Pastaba. Socialinių pervedimų poveikis vaikų skurdo mažinimui apskaičiuojamas naudojant skurdo rizikos (AROP) lygį prieš pervedimus ir po jų. Duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2022 m.

Šaltinis – Eurostatas [ilc_peps01n], [ilc_li10], [ilc_li02], ES SPGS.

(išskyrus pensijas) poveikio skurdo mažinimui padėtis 2023 m. pagerėjo, anksčiau padėtį reikėjo stebėti, o dabar rezultatai yra vidutiniški (34,5 proc.), ir tai atspindi kur kas mažesnę bendrą socialinių pervedimų poveikio mažėjimą, nors socialinių pervedimų poveikis vaikų skurdui sumažėjo kur kas labiau. Mažėjantis socialinių pervedimų veiksmingumas atspindi tai, kad, nepaisant spartaus kainų augimo ir nominaliojo darbo užmokesčio didėjimo per kelerius pastaruosius metus, socialinių išmokų, tokių kaip minimaliųjų pajamų išmokos ir išmokos šeimai, nominalusis dydis liko nepakitęs.

Vengrijai kyla iššūkių daugumoje švietimo sektorių, tačiau jos rezultatai suaugusiųjų mokymosi srityje yra geresni už vidurkį. Mokyklos nebaigusių asmenų dalis išliko didelė ir, nepaisant jos sumažėjimo nuo 12,4 proc. 2022 m. iki 11,6 proc. 2023 m., padėtis yra kritinė. Romų grupėje dėl esamų sisteminių problemų ši dalis buvo šešis kartus didesnė, o tai rodo, kad kyla didelių sunkumų suteikti jiems galimybių įgyti tinkamą išsilavinimą ir darbo rinkai reikalingų įgūdžių. Mokinių pagrindiniai įgūdžiai tebėra menki, jiems didelės įtakos turi socialinė ir ekonominė padėtis. Kita vertus, po ankstesnių metų pastangų didinti vaikų priežiūros pajėgumus, vaikų iki 3 metų dalyvavimas oficialios vaikų priežiūros sistemoje padidėjo nuo 12,9 proc. 2022 m. iki 20,3 proc. 2023 m. ir dabar padėtis yra prasta, bet gerėja. Skaitmeninių įgūdžių atžvilgiu Vengrijos rezultatai buvo geresni už vidurkį, o suaugusiųjų mokymosi srityje ji 2023 m. buvo viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių (skaitmeninių įgūdžių lygis yra 58,9 proc., suaugusiųjų mokymosi lygis – 62,2 proc., o atitinkamas ES lygis – 55,6 ir 39,5 proc.). Vis dėlto atitinkamas žemos kvalifikacijos asmenų, bedarbių, taip pat 55 metų ir vyresnio amžiaus asmenų grupėje lygis yra žemesnis negu tarp visų gyventojų.

Vengrijos darbo rinkos rezultatai apskritai yra geri; vis dėlto padidėjo ilgalaikis nedarbas ir vis dar atsilieka pagal kai kurių pažeidžiamų grupių rezultatus. Užimtumo ir nedarbo lygis 2023 m. tebebuvo geresnis už vidurkį, o pagal realiąsias bendras disponuojamąsias namų ūkių pajamas vienam gyventojui Vengrija tebėra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Nors ilgalaikis nedarbas tebėra mažesnis už ES vidurkį, 2023 m. jis šiek tiek padidėjo, tuo pat metu ES esant tokio nedarbo mažėjimo tendencijai, taigi padėtį

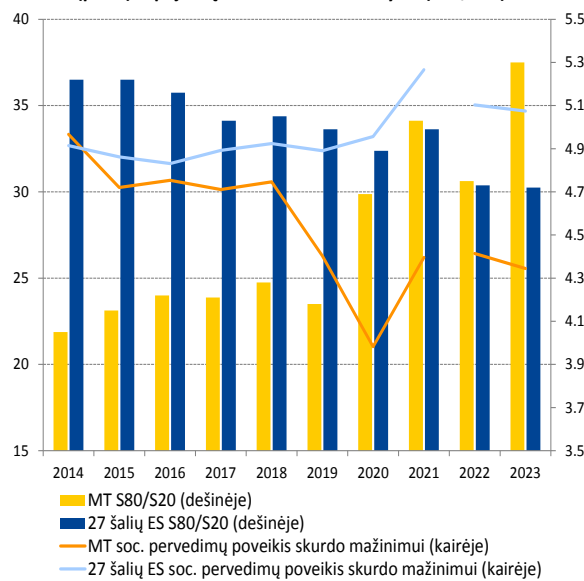
reikia stebėti. Darbo rinkoje tebėra didelių kliūčių pažeidžiamoms grupėms. Asmenų su negalia užimtumo skirtumas 2023 m. sumažėjo 2,8 proc. punkto ir dabar padėtį reikia stebėti, nes jis tebėra didelis (29,6 proc. punkto, ES – 21,5 proc. punkto). Užimtumo (15–64 metų gyventojų) lygis žemos kvalifikacijos asmenų (38,7 proc.) ir romų (47,3 proc.) grupėse 2022 m. buvo kur kas mažesnis už Vengrijos vidurkį (74,4 proc.).

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 6 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **nustatyta, kad Vengrijoje gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Malta

Socialinė padėtis Maltoje rodo, kad iššūkiai didėja. Esant tvirtam ekonomikos augimui, skurdo ar socialinės atskirties rizika – tiek bendra, tiek vaikų – yra vidutiniška (atitinkamai 19,8 ir 25,2 proc., o atitinkamas ES lygis – 21,3 ir 24,8 proc.). Nepaisant to, nustatyta, kad trijų socialinių rodiklių padėtį reikia stebėti. Pajamų nelygybė, vertinama pagal pajamų kvintilio dalies santykį, padidėjo nuo 4,8 2022 m. iki 5,3 2023 m. (ES lygis – 4,7). Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui jau ilgai yra nedidelis, 2023 m. jis buvo 25,6 proc., kur kas mažesnis už ES vidurkį (34,7 proc.), o metams bėgant mažėja. Galiausiai, per didelių būsto išlaidų rodiklis reikšmingai padidėjo nuo 2,9 proc. 2022 m. iki 6,0 proc. 2023 m., nors tebėra mažesnis už ES vidurkį. Kita vertus, tik 0,1 proc. gyventojų nurodė turintys nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių (ES – 2,4 proc.), o tai rodo, kad rezultatai yra geresni už vidurkį.

Socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui (proc.) ir pajamų kvintilio dalies santykis (S20/S80)

Pastaba. Socialinių pervedimų poveikio duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2022 m. (linijos su pertrūkiais).

Šaltinis – Eurostatas [[tespm050](#)], [[tessi180](#)], ES SPGS.

Ankstyvas pasitraukimas iš švietimo ir mokymo sistemos (mokyklos nebaigimas) tebėra problema, tačiau suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą veikloje padidėjo. Nors mokyklos nebaigusių asmenų dalis dar šiek tiek sumažėjo, 2023 m. ji buvo 10,2 proc. (ES – 9,5 proc.), taigi padėtį vis dar reikia stebėti. Be to, maždaug trečdalis Maltos moksleivių stokoja pagrindinių matematikos (32,6 proc.) ir skaitymo (36,3 proc.) įgūdžių, o tai labai viršija ES vidurkį. Vis dėlto nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis 2023 m. buvo nedidelė, 7,6 proc. (ES – 11,2 proc.). Vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis 2023 m. buvo gana didelė, 51,0 proc. (ES – 37,5 proc.). Be to, suaugusiųjų, per pastaruosius 12 mėnesių dalyvavusių mokymosi veikloje, dalis padidėjo nuo 32,8 proc. 2016 m. iki 39,9 proc. 2022 m. Visais šiais trimis atžvilgiais Maltos rezultatai yra geresni už vidurkį. Bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turėjo 63,0 proc. suaugusiųjų (ES – 55,6 proc., taigi rezultatai yra vidutiniški), nors didelių įgūdžių lygio skirtumų tebėra.

Darbo rinkos rezultatai apskritai yra geri, tačiau tebėra su lyčių užimtumo skirtumu susijusių iššūkių. Užimtumo lygis Maltoje 2023 m. buvo vienas didžiausių ES, 81,3 proc., o nedarbo lygis buvo pasiekęs istorines žemumas – 3,5 proc. (Malta atitinkamai yra geresnių už vidurkį ir geriausių rezultatų pasiekusi šalis). Asmenų su negalia užimtumo skirtumas taip pat sumažėjo nuo 30,1 proc. punkto 2022 m. iki 25,8 proc. punkto 2023 m. (ES lygis – 21,5 proc. punkto) ir dabar šis rodiklis yra geresnis už vidurkį. Nors didėjo ir vyrų, ir moterų užimtumo lygis, lyčių užimtumo skirtumas 2023 m. išaugo iki 14,1 proc. punkto, todėl padėtis yra kritinė. Šis skirtumas reikšmingai viršija ES vidurkį (10,2 proc. punkto) ir padėties pablogėjimas yra vienas didžiausių nuo 2022 m.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 5 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Maltoje galėtų kilti rizika**

aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia (žr. interpą 1.4 skirsnyje).

Nyderlandai

Nyderlandų ekonomikos rezultatai pagal visus su darbo rinka susijusius socialinių rodiklių suvestinės rodiklius tebėra palyginti geri. Nepaisant reikšmingo ekonomikos sulėtėjimo 2023 m., padėtis darbo rinkoje tebebuvo įtempta. Užimtumo lygis Nyderlanduose 2023 m. padidėjo iki 83,5 proc. (Nyderlandai yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių) ir smarkiai viršija ES vidurkį (75,3 proc.), o nedarbas tebėra nedidelis, nepaisant nedidelio padidėjimo 2023 m. (iki 3,6 proc., rezultatai geresni už vidurkį).

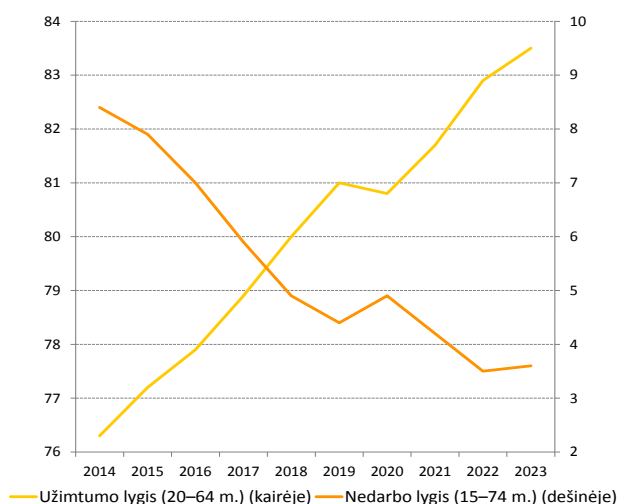
Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis tebėra viena mažiausių ES, nors dar padidėjo 2023 m. (0,5 proc. punkto, iki 4,7 proc.), taigi šalis yra viena iš geriausių

rezultatų pasiekusių šalių. Vis dėlto darbo rinkos didelės segmentacijos rizika tebėra viena didžiausių struktūrinių problemų Nyderlanduose. Lyčių užimtumo skirtumas yra vidutiniškas (2023 m. 7,8 proc. punkto, ES – 10,2 proc. punkto), o darbas ne visą darbo laiką yra labai paplitęs, ypač tarp moterų. Dėl to darbo ne visą darbo laiką atotrūkis tarp lyčių yra vienas didžiausių ES (2023 m. jis buvo 41,8 proc. punkto, o ES vidurkis – 20,2 proc. punkto), o vyrų ir moterų pensijų skirtumas taip pat yra didelis (2023 m. 39,9 proc., ES – 25,3 proc.). Galiausiai, bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų vienam gyventojui augimas nesiekia ES vidurkio (šis rodiklis yra 109,4, o ES vidurkis – 111,1) ir padėti vis dar reikia stebėti.

Su įgūdžių ugdymu susiję Nyderlandų rezultatai apskritai tebėra geri. Mokyklos nebaigusiu asmenų dalies rodiklis, nors šiek tiek padidėjęs nuo praėjusių metų (0,6 proc. punkto), tebėra geresnis už vidurkį (6,2 proc. 2023 m.). 2023 m. 82,7 proc. suaugusių gyventojų turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius – tai yra viena didžiausių dalių ES (Nyderlandai yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių). Vis dėlto 2022 m. Tarptautinio moksleivių vertinimo programos rezultatai rodo, kad bendrieji moksleivių pagrindiniai įgūdžiai suprastėjo, o tai kelia grėsmę įgūdžių įgijimui ir konkurencingumui. Moksleivių, kurių mokymosi pasiekimai nepakankami, dalis 2012 m. visose tirtose srityse buvo daug mažesnė už ES vidurkį, tačiau 2022 m. ji jau buvo beveik padvigubėjusi matematikos ir gamtos mokslų srityse ir 2,5 karto padidėjusi skaitymo srityje. Nepakankamų mokymosi pasiekimų rodiklis padidėjo nuo 2018 m., ypač tarp nepalankioje padėtyje esančių moksleivių. Tebėra svarbu veiksmingai pasiekti tuos, kurių padėtis darbo rinkoje yra nepalanki (kaip antai žemos kvalifikacijos asmenis, pagal lanksčių sąlygų ar terminuotas darbo sutartis dirbančius asmenis, migrantų kilmės asmenis ir asmenis su negalia), kad būtų galima kelti jų kvalifikaciją ir juos perkvalifikuoti. Visų pirma, dėl decentralizuoto tokių iniciatyvų įgyvendinimo pažeidžiamos grupės ne visada gali būti vienodai ar tinkamai remiamos.

Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis Nyderlanduose tebėra gana stabili ir daug mažesnė už ES vidurkį. Tebėra sunkumų konkrečioms grupėms, kaip antai asmenims su negalia ar migrantų kilmės asmenims, ypač vaikams. Per didelių būsto išlaidų rodiklis padidėjo nuo 8,3 proc. 2020 m. iki 9,3 proc. 2023 m. (ES – 8,8 proc.; rezultatai yra

Užimtumo ir nedarbo lygis (proc.)

Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

vidutiniški). Tai ypač paveikia tuos asmenis, kuriems gresia skurdas, – jų grupėje per didelių būsto išlaidų rodiklis yra 34,5 proc. (ES – 33,5 proc.).

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į tai, kad yra 1 rodiklis, pagal kurį padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Nyderlanduose galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interą 1.4 skirsnyje).

Austrija

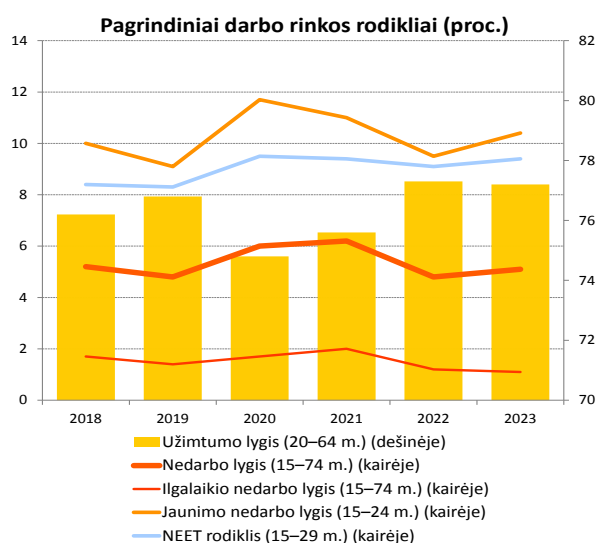
Atsigaunant darbo rinkai, 2023 m. išryškėjo tam tikrų pažangos lėtėjimo ženklų. Užimtumo lygis, praėjusiais metais labai padidėjęs, 2023 m. šiek tiek sumažėjo iki 77,2 proc. tuo metu, kai lėtėjo ekonomika, labai trūko darbo jėgos ir egzistavo pasiūlos bei paklausos neatitikimas; tad dabar padėtį reikia stebėti. Nedarbo lygis šiek tiek padidėjo iki 5,1 proc. 2023 m. ir jo rezultatai vidutiniški (o praėjusiais metais rezultatai buvo geresni už vidurkį). Ilgalaikio nedarbo lygis, priešingai, toliau mažėjo ir rezultatai tebėra geresni už vidurkį. Nors lyčių užimtumo

skirtumas išliko vidutiniškas (7,8 proc. punkto 2023 m.), Austrijoje užfiksuota viena didžiausių darbo ne visą darbo laiką dalių tarp moterų (61,4 proc.) ir šiuo atžvilgiu didžiausias lyčių

užimtumo skirtumas (38,6 proc. punkto). Taigi, vertinant užimtumą pagal etato ekvivalentą, lyčių užimtumo skirtumas yra kur kas didesnis – 19 proc. punktų. Vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis per metus padidėjo nedaug, 1,1 proc. punkto, dalyvavimo lygis 2023 m. tebebuvo žemas, 24,1 proc. (ES – 37,5 proc.), todėl padėtį vis dar reikia stebėti. Šis žemas lygis ir ribota įperkamų aukštos kokybės vaikų priežiūros paslaugų pasiūla reikšmingai prisideda prie to, kad moterų darbo ne visą darbo laiką dalis yra didelė. Galiausiai, realiosios bendros disponuojamosios namų ūkių pajamos (GDHI) vienam gyventojui nesiekė 2008 m. buvusio lygio (2023 m. sudarė 98,5 proc.), nepaisant tvirto atsigavimo po COVID-19 krizės, ir padėtis yra kritinė.

Ilgūdžių srityje Austrija ir toliau pasiekia gerų rezultatų, tačiau tebekyla iššūkių. Suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis yra didelė (64,7 proc. 2023 m.), geresnė už vidurkį. Mokymosi veikloje dalyvaujančių suaugusiųjų dalis, nors ir sumažėjusi 3,1 proc. punkto nuo 2016 m., 2022 m. buvo kur kas didesnė už ES vidurkį (52,2 proc., o ES vidurkis – 39,5 proc., taigi rezultatai yra geresni už vidurkį). Siekiant remti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir spręsti susijusias stygiaus problemas, svarbu stiprinti suaugusiųjų įgūdžių įgijimą, taip pat skaitmeninėje ir žaliojoje srityse. Mokyklos nebaigusių asmenų dalis 2023 m. buvo vidutiniška, 8,6 proc. Tuo pat metu bedarbių (15–64 metų), turinčių ne aukštesnį kaip pagrindinį išsilavinimą ir dėl to itin pažeidžiamų, buvo tik 30,5 proc. Visų asmenų pagrindinių įgūdžių tobulinimas gali padėti atskleisti jų potencialą ir pagerinti užimtumo rezultatus.

Austrijos rezultatai socialinės apsaugos ir įtraukties srityje yra palyginti geri. Padėtis, susijusi su asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalimi (AROE rodikliu) yra geresnė už vidurkį – 2023 m. ji buvo 17,7 proc., tačiau vaikų padidėjo iki 22,7 proc. (vidutiniški rezultatai). Visų pirma, 2023 m. padidėjo (1,2 proc. punkto) didelis materialinis ir socialinis nepriteklis, nors jis tebebuvo daug mažesnis už ES vidurkį. Kita vertus, per didelių būsto išlaidų rodiklis sumažėjo ir dabar yra geresnis už vidurkį. Taip pat didelis socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui (2023 m. 39,2 proc.,

Pastaba. NEET rodiklio duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2021 m.

Šaltinis – Eurostatas [[fsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], [[une_ltu_a](#)], [[edat_lfse_20](#)], ES SPGS.

ES – 34,7 proc.) ir neaukštas subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių lygis toliau rodo, kad padėtis yra geresnė už vidurkį.

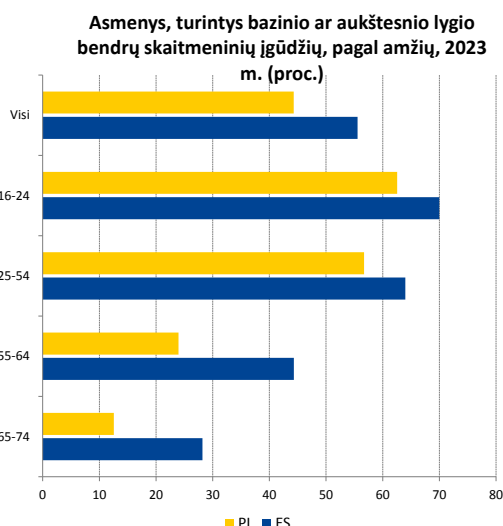
Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 3 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Austrijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Lenkija

Darbo rinka yra tvirta, tačiau joje tebėra reikšmingų kliūčių moterims ir asmenims su negalia. Užimtumo lygis 2023 m. buvo didžiausias per tris dešimtmečius (77,9 proc., ES – 75,3 proc., rezultatai geresni už vidurkį). Be to, Lenkijoje nedarbo lygis yra vienas žemiausių, 2,8 proc., todėl tai viena iš geriausių rezultatų pasiekusių ES šalių. Vis dėlto darbo jėgos trūkumas tebėra reikšmingas: taip yra, be kita ko, ir dėl mažėjančio darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus bei mažesnio tam tikrų gyventojų grupių ekonominio aktyvumo. 2023 m. užfiksuotas lyčių užimtumo skirtumo sumažėjimas, didesnis už vidurkį, tačiau padėtį vis dar reikia stebėti – šis skirtumas yra 11,8 proc. punkto (ES – 10,2 proc. punkto). Darbo jėgos aktyvumo lygis yra palyginti žemas, nes moterys paprastai turi daugiau pareigų prižiūrėti vaikus ir asmenis, kuriems reikia ilgalaikės priežiūros. Be to, vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis 2023 m. reikšmingai sumažėjo iki 12,6 proc. (nuo 15,9 proc. 2022 m.) ir tebėra daug mažesnė už ES vidurkį (37,5 proc.), taigi padėtis yra kritinė. Šis žemas lygis kartu su kokybės problemomis gali turėti poveikį ilgalaikėms vaikų mokymosi perspektyvoms ir moterų dalyvavimui darbo rinkoje. Asmenų su negalia užimtumo skirtumas, 2023 m. padidėjęs 2,6 proc. punkto iki 33,9 proc. punkto, buvo vienas didžiausių ES (ES lygis – 21,5 proc. punkto) ir rodo, kad padėtis yra kritinė³⁰¹.

Lenkijoje matoma teigiamų pokyčių, susijusių su jaunimu, tačiau pagrindiniai įgūdžiai, skaitmeninių įgūdžių lygis ir suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi veikloje tebėra labai menki. Suaugusių, dalyvavusių mokymosi veikloje (per pastaruosius 12 mėnesių), dalis 2022 m. buvo 20,3 proc., daug mažesnė už ES vidurkį, kuris buvo 39,5 proc., o tai rodo, kad padėtis kritinė. Tai daugiausia lemia menkas dalyvavimas neformaliojo švietimo veikloje. Be to, bent bazinius skaitmeninius įgūdžius turinčių asmenų dalis 2023 m. (44,3 proc.), nors ir padidėjusi 1,4 proc. punkto, tebebuvo reikšmingai mažesnė už ES vidurkį (55,6 proc.), taigi padėtis taip pat yra kritinė. Skaitmeninių įgūdžių įgijimo stiprinimas gali padėti vykdyti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Per 2022 m. EBPO Tarptautinio moksleivių vertinimo programos tyrimą nustatyta, kad penkiolikmečių moksleivių, kurių pagrindiniai įgūdžiai nesiekia minimaliojo lygio, dalis padidėjo iki 23 proc. matematikos, 22,2 proc. – skaitymo ir 18,6 proc. – gamtos mokslų srityse, o tai yra vienas didžiausių padidėjimų ES, palyginti su padėtimi 2018 m. Kita vertus, mokyklos nebaigusių asmenų dalies atžvilgiu Lenkija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių (2023 m. ši dalis buvo 3,7 proc., ES – 9,5 proc.).

Socialinė padėtis Lenkijoje yra palyginti stabili. 2023 m. skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis (bendras 16,3 proc., vaikų – 16,9 proc.) ir pajamų nelygybė (pajamų kvintilio dalies santykis – 4,1) tebebuvo geresni už vidurkį (atitinkami ES rodikliai – 21,3 proc., 24,8 proc. ir 4,7). Visų pirma, namų ūkiuose, kurių (beveik) nė vienas narys neturi darbo,

Šaltinis – Eurostatas [eq_dsk107], Europos statistikos sistemos tyrimas dėl IRT.

³⁰¹ Asmenų su negalia užimtumo skirtumo 2023 m. rodiklis yra pažymėtas kaip mažai patikimas.

gyvenančių vaikų dalis yra žymiai mažesnė už ES vidurkį (3,1 proc., o ES vidurkis – 7,5 proc.).

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 5 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Lenkijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Portugalija

Portugalijos socialinės apsaugos sistemos veiksmingumas mažinant skurdo riziką ir pajamų nelygybę sumažėjo.

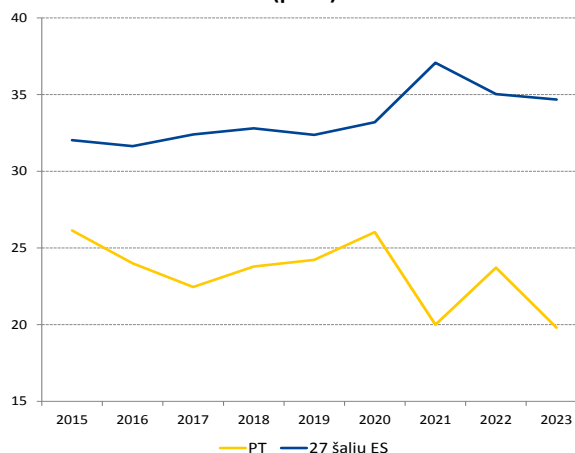
Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui 2023 m. sumažėjo 3,9 proc. punkto ir buvo 19,8 proc. (ES – 34,7 proc.), o tai rodo kritinę padėtį. Mažėjantis socialinių išmokų veiksmingumas atspindi tai, kad, nors kelerius pastaruosius metus kainos ir nominalusis darbo užmokestis sparčiai augo, socialinės išmokos nedidėjo tokiu pačiu tempu. Be to, nelygybės, vertinamos pagal pajamų kvintilio dalies santykį, rodiklis 2023 m. taip pat padidėjo iki 5,6 (ES lygis – 4,7, taigi padėtį reikia stebėti). Tuo pat metu asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROE rodiklis) 2023 m. išliko stabili, 20,1 proc., ir yra vidutiniška. Tačiau nuo 2022 m. vaikų AROPE lygis padidėjo 1,9 proc. punkto (iki 22,6 proc.) (vidutiniški rezultatai) – tai vienas didžiausių šio rodiklio pablogėjimų ES. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis taip pat yra itin didelė atokiausiuose Azorų ir Madeiros regionuose (atitinkamai 31,4 ir 28,1 proc.). Suprastėjo šio rodiklio vertės Lisabonos metropolinėje zonoje ir Azorų salose (atitinkamai 3,8 ir 1,1 proc. punkto), o tai rodo, kad tebėra regioninės sanglaudos iššūkių.

Portugalijos rezultatai įgūdžių srityje yra vidutiniški, tačiau kyla iššūkių dėl ankstyvo pasitraukimo iš švietimo ir mokymo sistemos (mokyklos nebaigimo) masto didėjimo.

Mokyklos nebaigusių asmenų dalis padidėjo nuo 6,3 proc. 2022 m. iki 8,1 proc. 2023 m. ir dabar padėtį reikia stebėti, nes ji suprastėjus nuo praėjusių dvejų metų, kai rezultatai buvo geresni už vidurkį; taigi, ankstesnė pažanga buvo niveluota. Be to, yra reikšmingų regioninių skirtumų: kur kas aukštesnis šio rodiklio lygis yra, pavyzdžiui, Algarvės regione (16 proc.) ir ypač Azorų autonominiame regione (21,7 proc.). Mokinių pagrindiniai įgūdžiai labai suprastėjo nuo 2018 m. Šalies rezultatai pagal suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalį ir suaugusių, dalyvavusių mokymosi veikloje (per pastaruosius 12 mėnesių), dalį yra vidutiniški. Vis dėlto pastarasis rodiklis sumažėjo nuo 38,0 proc. 2016 m. iki 33,4 proc. 2022 m., nepaisant poreikio kelti kvalifikaciją ir persikvalifikuoti, be kita ko, dėl skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos.

Portugalijos darbo rinka tebėra atspari. Šalyje ekonomikos augimui esant didesniau už ES vidurkį, užimtumo lygis, palaikomas migracijos balanso, pagerėjo nuo 77,1 proc. 2022 m. iki 78,0 proc. 2023 m. ir tebėra vidutiniškas. Nedarbo lygis, priešingai, 2023 m. padidėjo 0,3 proc. punkto iki 6,5 proc. (irgi yra vidutiniškas). Ilgalaikio nedarbo lygis gerėja nuo 2021 m., nors 2023 m. jis tebeviršija ES vidurkį (jis yra 2,5 proc., o ES vidurkis – 2,1 proc.). Portugalijos rezultatai geresni tebėra už vidurkį ir pagal nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo (NEET) dalies (išskyrus Azorų salas) bei lyčių užimtumo skirtumo rodiklius, o asmenų su negalia užimtumo skirtumo atžvilgiu ji yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Kita vertus, darbo rinkos segmentacija išlieka – tai atspindi didelę pagal terminuotas darbo sutartis dirbančio jaunimo dalis (2023 m. 42,9 proc., ES – 34,3 proc.).

Socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui (proc.)

Pastaba. Duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2022 m.

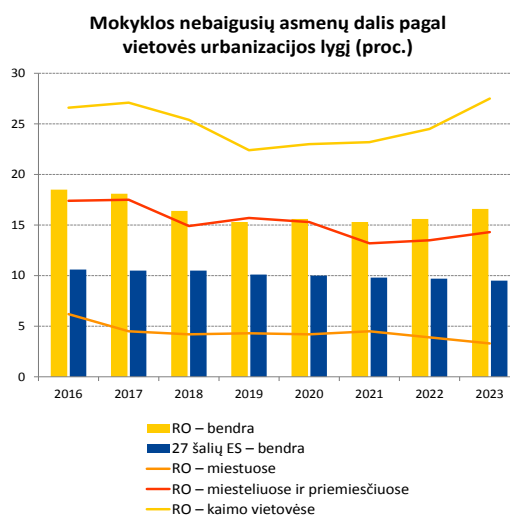
Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 3 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Portugalijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Rumunija

Nepaisant pažangos, skurdo rizika Rumunijoje, ypač pažeidžiamose grupėse ir kaimo vietovėse, tebėra didelė. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROPE rodiklis) nuolat mažėjo nuo 2016 m., kai ji buvo 46,0 proc., iki 34,4 proc. 2022 m. ir 32,0 proc. 2023 m. (ES lygis – 21,3 proc.), o tai rodo, kad Rumunijos atotrūkis mažėja, nepaisant pastaruoju metu vis dar didelės infliacijos. Vaikų AROPE lygis (39,0 proc.) taip pat sumažėjo 2023 m. (nuo 41,5 proc. 2022 m.), nors tebėra vienas didžiausių (ES lygis – 24,8 proc.). Tai rodo, kad abiejų rodiklių padėtis šiais metais yra prasta, bet gerėja, palyginti su kritine padėtimi praėjusiais metais. Socialinės apsaugos sistemos veiksmingumas mažinant skurdą tebėra nedidelis, nes socialiniais pervedimais (išskyrus pensijas) skurdas sumažinamas tik 15,6 proc. (ES – 34,7 proc.), o tai rodo, kad padėtis yra kritinė. Nors pajamų nelygybė (vertinama pagal pajamų kvintilio dalies santykį) 2023 m. šiek tiek sumažėjo (nuo 6,0 iki 5,8), ji tebėra viena didžiausių ES ir šiuo atžvilgiu padėtis taip pat yra kritinė. Subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių padaugėjo (2023 m. tokių poreikių turinčių asmenų buvo 5,2 proc., o 2022 m. – 4,9 proc.), tai atitinka ES stebimą tendenciją ir padėtį vis dar reikia stebėti. Pažeidžiamoms grupėms, kaimo vietovių gyventojams ir marginalizuotoms bendruomenėms, tokioms kaip romai, kyla didesnių sunkumų gauti esmines ir socialines paslaugas.

Padėtis darbo rinkoje gerėja, tačiau tebėra didelių iššūkių.

Užimtumo lygis 2023 m. tebebuvo kur kas mažesnis už ES vidurkį (68,7 proc., ES vidurkis – 75,3 proc.) ir nuo 2022 m. (68,5 proc.) padidėjęs tik nežymiai, nors ekonomikos augimas buvo didesnis už ES vidurkį. Tai kritinė padėtis, iš dalies atspindinti nepakankamą atstovavimą kai kurioms gyventojų grupėms (įskaitant moteris ir romus) darbo rinkoje. Ilgalaikio nedarbo lygis buvo stabilus (2,2 proc., rezultatai vidutiniški), nors ES pastebima jo gerėjimo tendencija. Tuo pat metu lyčių užimtumo skirtumas 2023 m. padidėjo 0,5 proc. punkto, iki 19,1 proc. punkto, ir yra vienas didžiausių ES, taigi ir šiuo atžvilgiu padėtis yra kritinė. Tai pasakytina ir apie nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo (NEET) dalį, kuri 2023 m. sumažėjo 0,5 proc. punkto iki 19,3 proc., tačiau tebėra viena didžiausių ES. Nors asmenų su negalia užimtumo punkto, jis tebėra didelis ir padėtį reikia stebėti.

Pastaba. RO duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2021 m.

Šaltinis – Eurostatas, [edat_lfse_30], ES

skirtumas 2023 m. sumažėjo 2,8 proc.

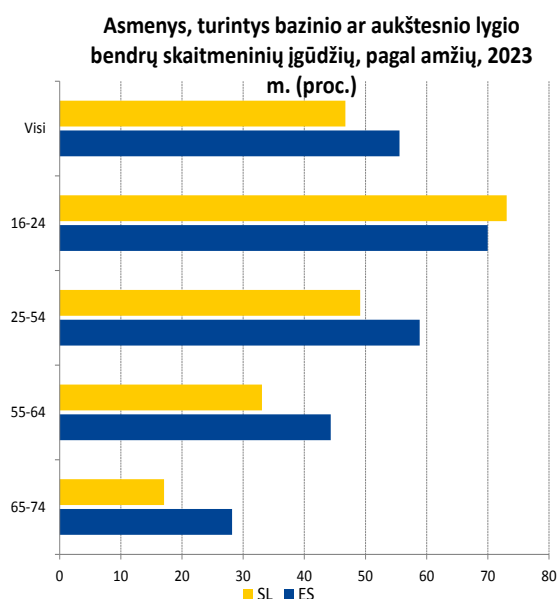
Dėl ilgalaikių iššūkių švietimo ir įgūdžių ugdymo srityse kyla rizika tvariai socialinei ir ekonominei konvergencijai. Suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje rezultatai yra prasti, bet gerėja (2022 m. 19,1 proc., ES – 39,5 proc.). Tačiau kitose įgūdžių ugdymo srityse padėtis išlieka kritinė. Tai pasakytina apie suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalį (2023 m. 27,7 proc., ES – 55,6 proc.). Be to, mokyklos nebaigusį asmenų dalis taip pat yra viena didžiausių (2023 m. 16,6 proc., ES – 9,5 proc.) ir dar labiau padidėjusi, nors apskritai ES šis rodiklis mažėja, taigi padėtis yra kritinė, kaip ir vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalis, kuri tebėra labai maža (12,3 proc., ES – 37,5 proc.). Šios tendencijos kartu su menku pagrindinių įgūdžių lygiu pagal Tarptautinio moksleivių vertinimo programos 2022 m. rezultatus patvirtina, kad reikėtų

stiprinti švietimą ir mokymą kokybės, prieinamumo ir atitikties darbo rinkos poreikiams atžvilgiais.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 10 rodiklių, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **nustatyta, kad Rumunijoje gali kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl tolesnę antro etapo analizę atlikti reikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Slovėnija

Slovėnijai kyla su švietimo ir mokymo sistema susijusių iššūkių. 2022 m. švietimo ir mokymo veikloje dalyvavo tik 26,5 proc. visų suaugusiųjų. Tai kur kas mažiau nei ES vidurkis (39,5 proc.) ir sumažėjo 13,8 proc. punkto, palyginti su 2016 m., todėl padėti reikia stebėti. Be to, 2023 m. tik 46,7 proc. suaugusiųjų turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, tai daug mažiau už ES vidurkį (55,6 proc.), ir, palyginti su 2021 m., rodiklis sumažėjo 3,0 proc. punkto. Todėl padėti reikia stebėti, ypač atsižvelgiant į žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Mokyklos nebaigusiu asmenų dalis 2023 m. dar padidėjo 1,4 proc. punkto iki 5,4 proc., taigi šiuo atžvilgiu rezultatai tebėra geri, bet padėti reikia stebėti, nors Slovėnijoje tokių asmenų dalis tebėra viena mažiausių ES³⁰². Kita vertus, nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis 2023 m. sumažėjo 0,6 proc. punkto iki 7,8 proc., taigi rezultatai yra geresni už vidurkį.

Šaltinis – Eurostatas [[isoc_sk_dskl_i21](#)], Europos statistikos sistemos tyrimas dėl IRT.

Toliau augant ekonomikai, Slovėnijos darbo rinkos rezultatai apskritai yra geri, nors užimtumo lygis 2023 m. sumažėjo. 2023 m. tęsėsi nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygio mažėjimo tendencija ir rodikliai buvo atitinkamai 3,7 proc. (rezultatai geresni už vidurkį) ir 1,4 proc. (vidutiniški rezultatai). Užimtumo lygis (77,5 proc.), viršija ES vidurkį, kuris yra 75,3 proc., tačiau šiek tiek sumažėjo (0,4 proc. punkto), nors bendras užimtumas tuo pat metu padidėjo 1,6 proc. Atsižvelgiant į tai, kad užimtumo lygis didėja daugumoje valstybių narių, tai rodo padėtį, kurią reikia stebėti. Vis dėlto yra rizika, kad esamas darbo jėgos trūkumas gali dar padidėti dėl tokių struktūrinių veiksnių kaip spartus gyventojų senėjimas ir įgūdžių pasiūlos bei paklausos neatitiktis.

Apskritai Slovėnijos socialinės apsaugos sistema veikia gerai. Kaip ir ankstesniais metais, gyventojų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis ir ypač tokių vaikų dalis šalyje 2023 m. buvo viena mažiausių, atitinkamai 13,7 ir 10,7 proc. (abiem atžvilgiais Slovėnija pateko į geriausių rezultatų pasiekusių šalių grupę), atsižvelgiant ir į tinkamai parinktas tikslines paramos priemones, kuriomis padėta sušvelninti energijos kainų augimo poveikį pažeidžiamiesiems namų ūkiams. Vis dėlto kai kurios pažeidžiamos grupės, įskaitant žemo išsilavinimo asmenis, bedarbius ir pagyvenusias moteris, vis dar patiria daug didesnę skurdo riziką, taigi šių grupių atžvilgiu reikia dėti tolesnes tikslines politikos pastangas. Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui dabar yra 35,5 proc., taigi vidutiniškas, tačiau vyresnio amžiaus (65 metų ir vyresniems) asmenims socialiniai pervedimai tebėra mažiau veiksmingi. Pajamų nelygybė (3,3), vertinant pagal pajamų kvintilio dalies santykį, 2023 m. tebebuvo viena mažiausių ES (Slovėnija buvo viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių).

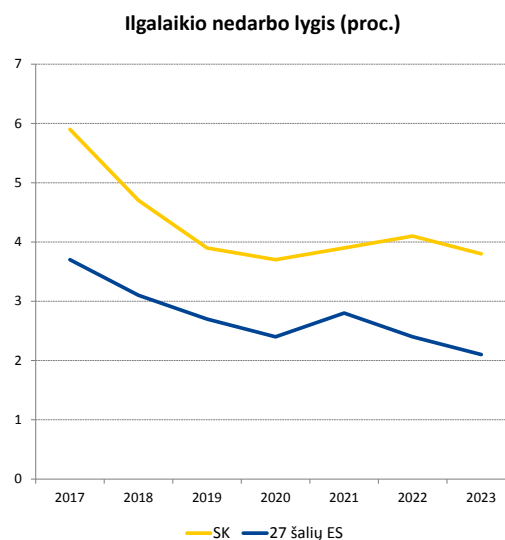
³⁰² Mokyklos nebaigusiu asmenų rodiklio duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2023 m.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 3 rodiklius, pagal kuriuos padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Slovėnijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Slovakija

Dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose yra labai nedidelis ir galima išvelgti skaitmeninių įgūdžių padėties prastėjimą, nors šalies rezultatai suaugusiųjų mokymosi srityje apskritai yra geri. 2023 m. Slovakijoje vaikų iki 3 metų dalyvavimo oficialios vaikų priežiūros sistemoje lygis buvo vienas žemiausių (1,0 proc., taigi buvo atotrūkis nuo ES nustatyto dalyvavimo lygio – 37,5 proc.), todėl padėtis tebėra kritinė. Vaikų nuo 3 metų dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose taip pat tebėra vienas mažiausių ES (2022 m. 78,6 proc., ES – 93,1 proc.), o dalyvaujančių romų vaikų dalis 2021 m. buvo tik 33 proc. (nors ir padidėjo nuo 2016 m., kai ji buvo 27 proc.). Be to, trečdalis penkiolikmečių stokoja pagrindinių matematikos ir skaitymo įgūdžių. Suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis sumažėjo nuo 55,2 proc. 2021 m. iki 51,3 proc. 2023 m. ir padėtį reikia stebėti. Vis dėlto mokyklos nebaigimo ir suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje (per pastaruosius 12 mėnesių) rodikliai Slovakijoje yra geresni už vidurkį.

Darbo rinkos rezultatai Slovakijoje apskritai yra geri, tačiau ilgalaikis nedarbas yra ilgalaikis iššūkis. Užimtumo lygis 2023 m. pasiekė rekordines aukštumas – 77,5 proc., o nedarbo lygis buvo rekordiškai žemas, 5,8 proc. (atitinkami ES vidurkiai – 75,3 ir 6,1 proc.). Nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalies rodiklis taip pat toliau gerėjo ir sumažėjo nuo 12,3 proc. 2022 m. iki 11,2 proc. 2023 m. (vidutiniški rezultatai). Tačiau ilgalaikio nedarbo lygio padėtis tebėra kritinė, nes pagerėjo nedaug – nuo 4,1 proc. 2022 m. iki 3,8 proc. 2023 m. – ir ilgalaikis nedarbas tebėra vienas didžiausių ES. Regioniniai skirtumai taip pat tebėra dideli. Bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų rodiklis sumažėjo nuo 126,4 (2022) iki 123,2 (2023) ir dabar padėtį reikia stebėti.

Šaltinis – Eurostatas [[une_ltu_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

Skurdo rizika Slovakijoje apskritai yra nedidelė, tačiau tebėra sunkumų kai kuriuose regionuose ir kai kurioms gyventojų grupėms. Skurdo ar socialinės atskirties rizikos (AROPE) lygio padėtis yra gera, bet ją reikia stebėti: šis lygis yra 17,6 proc. (ES – 21,3 proc.), 2023 m. padidėjęs 1,1 proc. punkto, nors daugelyje kitų valstybių narių sumažėjo. Pajamų nelygybės, vertinamos pagal pajamų kvintilio dalies santykį, rezultatai taip pat geri, bet padėtį reikia stebėti. Vaikų AROPE lygis 2023 m. padidėjo iki 25,3 proc. (nuo 24,7 proc. 2022 m.) ir yra vidutiniškas. Tuo pat metu socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui reikšmingai padidėjo, nuo 33,8 proc. 2022 m. iki 36,4 proc. 2023 m., ir dabar yra geresnis už vidurkį. Nepaisant to, Slovakijoje yra didelių regioninių skirtumų, rytinėje šalies dalyje skurdas ir socialinė atskirtis yra gilesni. Šalyje taip pat yra viena ES didžiausių romų populiacijų: tūkstančiai žmonių gyvena izoliuotose vietovėse ir neturi galimybės naudotis esminėmis paslaugomis. Namų ūkių, kurių būsto išlaidų našta yra per didelė, daliai 2023 m. reikšmingai padidėjus nuo 2,5 iki 5,9 proc., dabar rezultatai yra geri, bet padėtį reikia stebėti.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 4 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Slovakijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Suomija

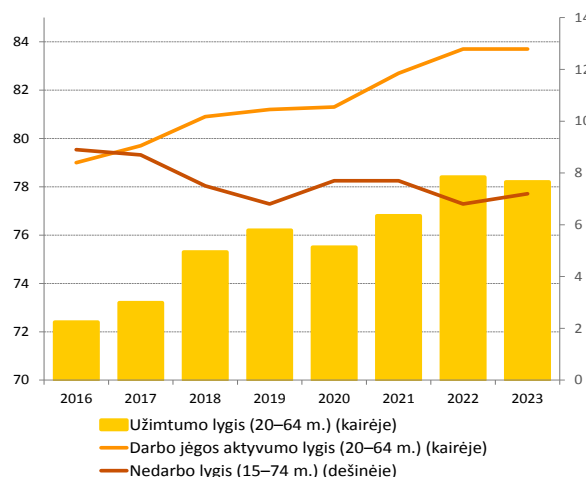
Suomijos darbo rinka apskritai veikia gerai, nors 2023 m. užfiksuotas tam tikras padėties pablogėjimas. Užimtumo lygis 2023 m. šiek tiek sumažėjo, nors tebėra daug didesnis už ES vidurkį (78,2 proc., o ES vidurkis – 75,3 proc.). Vis dėlto, palyginti su padėties gerėjimo tendencijomis, užfiksuotomis kitose valstybėse narėse, ir atsižvelgiant į ekonomikos nuosmukį bei ilgalaikį darbo jėgos trūkumą, padėtį reikia stebėti. Taip pat reikia stebėti nedarbo lygį, kuris padidėjo nuo 6,8 iki 7,2 proc. ir viršija ES vidurkį (6,1 proc.). Bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų vienam gyventojui augimo padėtį taip pat reikia stebėti, 2023 m. šis rodiklis buvo 107,9, mažesnis už ES vidurkį, kuris yra 111,1. Kita vertus, ilgalaikio nedarbo lygio ir nesimokančio, nedirbančio ir

mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalies rezultatai yra vidutiniški. Lyčių užimtumo skirtumo atžvilgiu Suomija 2023 m. tebėra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių – šis skirtumas dar sumažėjo 1,2 proc. punkto iki vos 0,2 proc. punkto 2023 m. (ES vidurkis – 10,2 proc. punkto). Taip yra, pavyzdžiui, dėl to, kad ekonomikos ciklai mažiau paveikė sektorius, kuriuose daugiausia dirba moterys. Vis dėlto moterys dažniau dirba laikiną darbą ar ne visą darbo laiką, o bendrasis jų užimtumo lygis to neatspindi.

Suomijos rezultatai įgūdžių srityje tebėra geri, nors mokyklos nebaigusių asmenų dalis padidėjo. 2023 m. 82,0 proc. suaugusių šalies gyventojų turėjo bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, taigi Suomija šiuo atžvilgiu yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Taip pat suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi veikloje per pastaruosius 12 mėnesių dalis 2022 m. buvo 51,8 proc., geresnė už vidurkį. Tačiau mokyklos nebaigusių asmenų dalis 2023 m. labai padidėjo (1,2 proc. punkto), iki 9,6 proc. (ES lygis – 9,5 proc.), todėl dabar padėtį reikia stebėti, o mokinių, kurių pagrindiniai įgūdžiai nepakankami, dalis per pastarąjį dešimtmetį nuolat didėjo. Mokyklos nebaigimo prevencija ir skatinimas įgyti įgūdžių, ypač jaunimui, gali padėti spręsti visuomenės senėjimo ir kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo problemas.

Apskritai Suomija turi veiksmingą ir įtraukią socialinės apsaugos sistemą, kurios aprėptis pakankama, tačiau tebėra tam tikrų iššūkių. Visų pirma, subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių padėtis tebėra kritinė, asmenų, kurie nurodo turintys tokių poreikių, dalis dar padidėjo (1,4 proc. punkto) iki 7,9 proc. 2023 m. Dabar ši dalis yra daugiau kaip tris kartus didesnė už ES vidurkį (kuris yra 2,4 proc.) ir dėl paskelbtų numatomų papildomų taupymo priemonių gali dar padidėti. Pranešama, kad dėl priežiūros darbuotojų ir medicinos darbuotojų trūkumo tenka ilgai laukti pirminės ir specializuotos sveikatos priežiūros. Kita vertus, asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis (AROE rodiklis) 2023 m. sumažėjo iki 15,8 proc., vaikų – iki 13,8 proc., ir šie rodikliai yra daug mažesni už atitinkamus ES vidurkius (21,4 ir 24,8 proc.), taigi Suomija abiem atžvilgiais yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių. Tai pasakytina ir apie socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikį skurdo mažinimui, kuris tebėra didelis (48,7 proc., ES – 34,7 proc.).

Darbo jėgos aktyvumo, užimtumo ir nedarbo lygis (proc.)

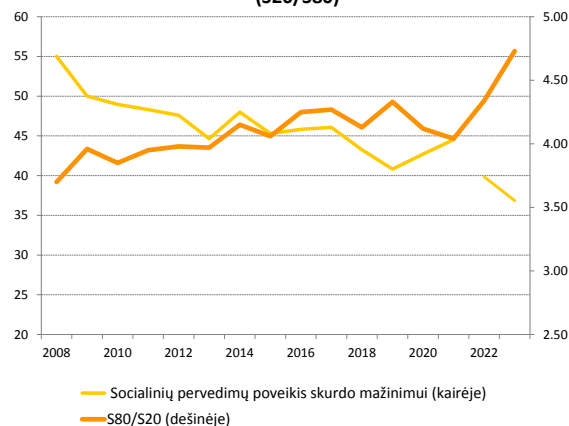
Šaltinis – Eurostatas [[lfsi_emp_a](#)], [[une_rt_a](#)], ES darbo jėgos tyrimas.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 5 rodiklius, pagal kuriuos padėtis yra kritinė arba padėtį reikia stebėti, **neatrodo, kad Suomijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).

Švedija

Darbo jėga turėtų sustiprėti atsigauvant ekonomikai 2025 ir 2026 m., nepaisant ilgalaikio stygiaus ir tebesamų kliūčių kai kurioms grupėms integruotis į darbo rinką. Švedija pagal savo užimtumo lygį, kuris 2023 m. pasiekė naujas rekordines aukštumas (82,6 proc.), yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių, o nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis joje išliko stabili – 5,7 proc. Moterys yra gerai integruotos į darbo rinką: vyrų ir moterų užimtumo skirtumo rodiklis 2023 m. buvo geresnis už vidurkį (4,7 proc. punkto), be kita ko, ir dėl didelės vaikų iki 3 metų, dalyvaujančių oficialios vaikų priežiūros sistemoje, dalies (56,9 proc., o ES lygis – 37,5 proc., taigi Švedija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių). Vis dėlto nedarbo lygis 2023 m. buvo 7,7 proc. (ES – 6,1 proc.) ir jo padėtį vis dar reikia stebėti, be to, bendrasis nedarbo lygis neatskleidžia didelių skirtumų tarp gyventojų grupių, kurie priklauso nuo gimimo šalies. Švedijoje gimusių asmenų nedarbo lygis buvo 5,1 proc., ne ES gimusių asmenų nedarbo lygis buvo 17,8 proc., o lyčių užimtumo skirtumas pastarojoje grupėje buvo 13,8 proc. punkto (bendrasis lyčių užimtumo skirtumas – 4,7 proc. punkto). Galiausiai, bendrų disponuojamųjų namų ūkių pajamų vienam gyventojui rodiklis sumažėjo nuo 121,2 (2022 m.) iki 119,5 (2023 m.) ir dabar padėtį reikia stebėti.

Socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui (proc.) ir pajamų kvintilio dalies santykis (S20/S80)

Pastaba. Socialinių pervedimų poveikio rodiklio duomenų laiko eilutė yra nutrūkusi 2022 m.

Šaltinis – Eurostatas [tespm050] [tessi180], ES

Daugumos socialinių rodiklių rezultatai yra vidutiniški, nors kai kuriais atžvilgiais padėtis pablogėjo. Užfiksuotas pajamų nelygybės padidėjimas per metus šalyje 2023 m. buvo vienas didžiausių tarp visų valstybių narių (padidėjimas 0,4 – iki 4,7) ir dabar padėtį reikia stebėti. Didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus mastas 2023 m. išaugo 0,2 proc. punkto ir tai atspindi reikšmingą realiojo darbo užmokesčio sumažėjimą. 20 proc. didžiausias pajamas gaunančių gyventojų uždirbo 4,7 karto daugiau nei 20 proc. mažiausias pajamas gaunančių gyventojų (šis rodiklis padidėjo nuo 4,0 2021 m. ir tapo didžiausias nuo 2008 m.). Be to, socialiniais pervedimais (išskyrus pensijas) skurdo rizika sumažinta 36,9 proc., mažiau nei 2022 m. (39,9 proc.), ir dabar šie rezultatai yra vidutiniški, nors praėjusiais metais buvo geresni už vidurkį. Kiti socialiniai rodikliai taip pat rodo tam tikrus neigiamus pokyčius, nors yra vidutiniški. Visų pirma, vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizikos (AROE) lygis padidėjo iki 21,6 proc. (jis vis dar nesiekia ES vidurkio, kuris yra 24,8 proc.), o ne ES gimusių asmenų grupėje šis rodiklis padidėjo iki 38,3 proc. (Švedijoje gimusių asmenų – 12,8 proc.). Per didelių būsto išlaidų rodiklis padidėjo iki 10,9 proc. (ES lygis – 8,8 proc.), o subjektyviai nurodytų nepatenkintų medicininės priežiūros poreikių padaugėjo iki 2,1 proc. (ES lygis – 2,4 proc.).

Švedijos rezultatai įgūdžių srityje yra geri, tačiau nelygybė švietimo sistemoje išlieka. Švedija yra viena iš geriausių rezultatų pasiekusių šalių pagal suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi veikloje, kuris nuo 2016 iki 2022 m. labai padidėjo nuo 58,8 iki 66,5 proc. Suaugusiųjų, turinčių bent bazinius skaitmeninius įgūdžius, dalis nuolat yra didesnė už vidurkį, o tai padeda vykdyti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. Be to, mokyklos nebaigusių asmenų dalis 2023 m. reikšmingai sumažėjo iki 7,4 proc. (rezultatai taip pat geresni už vidurkį). Vis dėlto ši dalis yra beveik dvigubai didesnė (12,2 proc.) ne ES gimusių asmenų

grupėje, palyginti su Švedijoje gimusiais asmenimis (6,4 proc.), be to, penkiolikmečių pagrindinių įgūdžių supratėjimas šalyje yra vienas didžiausių.

Atsižvelgiant į šias pirmojo etapo analizės išvadas, visų pirma į 3 rodiklius, pagal kuriuos padėti reikia stebėti, **neatrodo, kad Švedijoje galėtų kilti rizika aukštynkryptei socialinei konvergencijai, todėl antro etapo analizės atlikti nereikia** (žr. interlą 1.4 skirsnyje).